

תוכן הענינים

חלק א' – חיזוק והתעוררות

ג....."קול דודי דופק"

✦ "דודי" באלול ו"אבינו מלכנו" בר"ה ✦ פתיחת הלב בפני ה"קול דודי דופק" ✦
✦ הכנסת הקב"ה כבן בית, לא כאורח ✦ לפנות מקום בלב להשראת השכינה ✦
✦ ויתור מוחלט על אחד הרצונות ✦ דוד הנהפך ל'בעל הבית' ✦ 'בעל הבית'
שותף גם בבעיות ✦ לנצל את סגולת הזמן למעשה!

יב....."אחת שאלתי... אותה אבקש" - האמנם!?

✦ בירור מהו הרצון האמיתי ✦ לא לכולם ניתן לשלם שכר ✦ השאלה הראשונה -
מה אדם רוצה ✦ הרוחניות - מציאות פשוטה ✦ שינוי בעצם החיים ✦
להתמודד עם האמת של החיים!

כב.....'רעבון' לרוחניות

✦ חיי האדם - נשמה בתוך גוף ✦ מזון - לגוף ולנשמה ✦ בנשמה - תחושת הרעב
אינה קיימת ✦ יודעים זיהוי שורש הבעיה ✦ מה מעסיק את האדם במועדים ✦
לא רעב ללחם... כי אם לשמוע דבר ה' ✦ "מה נשמע" - בגוף ובנשמה ✦
רחמנא לבא בעי ✦ בדורנו חסרה נקודת הלב ✦ התבוננות ותפילה מעומק הלב

לו.....חיים רוחניים - שאיפה ומעשה

✦ בקשתו של מלך ישראל ✦ עבודתנו - להגביר את כח הנשמה על הגוף ✦
שאיפה גבוהה ומעשים קטנים ✦ רק המצפה לדבר ראוי לקבלו ✦ התעלות
מועטה והדרגתית ✦ לא להפך את היוצרות! ✦ שאיפה לחיות בארץ הקדש ✦
הרפואה - חובה מעשית ששורשה דייעבד ✦ התועלת שבהכרת הסתירה ✦ עיקר
חשבון הנפש - כמה התנתקתי מהחומר

ימי בנין הרצון.....מז

✦ הרצון דקדושה - כלי לגילוי רצונו ית' ✦ האם באמת רוצים להיות יהודים? "ימי
רצון" - גילוי הכח לרצות ✦ "אתה בחרתנו" - גם בראש השנה ✦ הבחירה שלנו
- האם לרצות! ✦ יהודי מצפה לדין ראש השנה ✦ עבודתנו - לרצות! ✦ עצירה
להתבוננות

זז....."זכרנו לחיים" - שיש בהם חיות!

✦ חיים בעלי משמעות, לא חיי בעל-חי ✦ בקשה על החיים עצמם ועל החיות ✦
הדין שבשני ימי ר"ה ✦ להרגיש שהתורה נותנת חיים! ✦ אין הצלחה ללא
חיות! ✦ כשיש חיות פנימית - פחות פונים החוצה ✦ תיקון המעשים - לאחר

שישנו מזון תמידי ✦ מה שנשאר - תורה ומעש"ט בלבד ✦ ההבדל התהומי -
היות בלימוד! ✦ ידיעת המציאות, לא רעיון בעלמא!

עבודת ה"ראשית" שבראש השנה..... עז

דין "ראש" השנה - על מדרגת ה"ראשית" ✦ המחשבה הראשונה בבוקר ✦
נטוע בבית ה' במחשבתו ✦ זמנים של מחשבה בעסק התורה ✦ הכל בתר רישא
גריר ✦ חיבור אמיתי לתורה הק' ✦ תשובה על חוסר קשר לתורה ✦ ה'הלכות
דעות' והצד המעשי

יציאה מן המיצר - מן האנוכיות..... פט

הרמוז שבשופר - יציאה מן המיצר ✦ יציאה מהתפיסה המצומצמת ✦ גאולת
הפרט והכלל ע"י ביטול הפרטיות ✦ הקדשת זכות הלימוד לכלל ישראל ✦
תרמת בנין - עבור מי? ✦ שורש כל המחלוקות - מחשבה רק על עצמו ✦ רק
נתינה אמיתית תגיע ליעדה ✦ השפעת הנתינה - גם בין אדם למקום ✦ לדאוג
שגם לזולת תהיה שנה טובה

דרשו ה' - בהמצאו..... ק

דין על העולם הזה ועל העולם הבא ✦ דין על מדרגת הכרת הבורא ית' ✦
"בהיותו קרוב" - ללא מסכים ✦ הברור הנצרך לימי הדין ✦ "דרשו ה'" -
לדרוש את השי"ת בלב! ✦ בירושלים היתה בהירות בהכרת השי"ת ✦ לב
האדם - מקום השראת השכינה ✦ אחרי ההתעוררות באה התרדמה....

נעוץ סופן בתחילתן..... קיא

השנה החדשה - 'כיסוי' לשנה הקודמת ✦ ברכות השנה הקודמת אינן כלות ✦
בחינת "בהיותו קרוב" נבנית ע"ג בחינת "דודי" ✦ הרגשת מציאות השי"ת - גם
בזמני התעלות ✦ ימי אלול - ימי רצון ✦ בעת צרה קשה להתענג על קרבת ה'
התכלית - הכרת מציאות השי"ת ✦ "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים"

"כי הדות ה' היא מעוזכם"..... קיב

היראה והשמחה שביום הדין ✦ שמחה מכח סילוק העבירות ✦ השמחה בר"ה
מחמת הכניסה לפני בו"ע ✦ הכנה לר"ה בשני מישורים ✦ הבכי בשעת הדין -
גם מחמת התרגשות ✦ שמחה בקרבת ה' - רק למצפה לה ✦ התעוררת? קום!! ✦
העצה - עבודה במשך כל השנה

"שובה ישראל - עד ה' אלוקיך"..... קכא

הסיבות שמחמתן שב האדם בתשובה ✦ היעד - "עד ה' אלוקיך" ✦ למצוא את
הדרך ואת סופה ✦ מתקדם או עומד על מקומו? ✦ בדיקה עצמית לקראת ימי
הדין ✦ לחשבון הנפש - במשך כל השנה! ✦ פעולה שבכולה לחולל מהפך ✦
לא נדע מה נעבוד עד בואנו שמה

ומהר לבנו לעברך - באמת!!..... קלמ

מדרגת האדם - כעומק נקודת האמת שבלבו ✦ באמתלא מה רצוני אלא מה רצון השי"ת ✦ תפילה ובקשה הנובעות מנקודת האמת ✦ "החזירנו בתשובה שלימה" - האמנם?! ✦ הידיעה שצריך לרצות או רצון אמיתי ✦ כאב לב על שהבקשות אינן באמת

עיקר התשובה - ניתוק מהתענוג שבחמא..... קממ

יום של נשמה ללא גוף ✦ הטהרה - ביו"כ דוקא! ✦ מיו"כ נלמד איך להיטהר כל השנה ✦ התנתקות מוחלטת מהטומאה ✦ וידוי ללא חרטה - נפילה! ✦ עומק החרטה - השבת התענוג שבעבירה ✦ יום של ניתוק מתענוגות הגוף ✦ גודל החרטה - כגודל התענוג ✦ זריקת המים הטהורים - הוצאת התענוג ✦ עקירת התשוקה הפנימית לרע ✦ התענוג הגשמי - על חשבון התענוג הרוחני ✦ לדעת עם מה רוצים לצאת מיו"כ ✦ רצון אמיתי לחיות חיים רוחניים

טהרת יו"כ ותכליתה..... קסו

רגע אחד של טהרה ✦ ה"לפני מי" - עצם הטהרה! ✦ יומו של הקב"ה - הסרת המחיצות ✦ בקשת המחילה - אמצעי ולא מטרה ✦ "אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם" ✦ קבלת התורה - רק לאחר טהרת יו"כ ✦ ההכנה הראויה ✦ "אחכה לו" - לקב"ה ✦ ימים שהם ראש לכל השנה ✦ במילות התפילה גנוז עומק ✦ ההכנה המעשית ליום הקדוש ✦ דרכים שונות לתכלית אחת

חלק ב' - הגות ומחשבה

יום הדין - ולמעלה מן הדין..... קפג

"ביום אכלך ממנו מות תמות" ✦ התפיסה שלפני החטא - בבחינת נפש ובחינת זמן ✦ מצד הבחינה של קודם החטא אין תענית ✦ שני ימי ר"ה - "יומא אריכתא" ✦ בר"ה יש חיבור לנקודת היחיד ✦ "באה שבת באה מנוחה" ✦ גילוי נקודת הרישין בלי לבושים ✦ כשמתגלה שאין עוד מלבדו - לא שייך זיווג ✦ ייחודים - רק לאחר החטא ✦ השבירה היא מצד בחינת העיניים ✦ נסקרין בסקירה אחת - גילוי האין עוד מלבדו ✦ "קראוהו בהיותו קרוב" - גילוי שאין נפרדות ✦ שהגילוי "כי חדות ה' היא מעוזכם" ✦ מאה קולות בשופר - מצד לאחר החטא ✦ כמה דפשיט טפי מעליא ✦ כאשר האני מתהפך לאין - אין מקום לפרטיות

מלכות גבולית ובלתי בעל גבול..... קצח

"מלך פורץ גדר ואין מוחין בידו" ✦ ב' בחינות במלכות ✦ ה' אלוקי ישראל מלך" - מלכות בעצם ✦ מלכות הכוללת את הכל ✦ שורש הבריאה - "ורוח אלקים מרחפת על פני המים" ✦ במים יש הבדל בין הפנימיות לחיצוניות ✦

המים שחקו את הנבראים כבר בעשרה דורות ✦ מלכות - כליון, התכללות ✦
מלכי בית דוד תפסו את עומק המלוכה ✦ העלאת הנברא לנקודת ההמלכה ✦
אין עוד מלבדו - גם מצד הנברא ✦ הבריאה נבראה במלכות אין-סוף ✦ "יום
תרועה יהיה לכם" ✦ פורץ גדרו של עולם - בטומאה ובקדושה ✦ הארת הבלתי
בעל גבול בעצם העבירה ✦ העבודה בעשי"ת - שבירת גבולות בקדושה

יום הדין - שורשו הפנימי.....ריג

ר"ה - יום הדין ✦ כל ה"עולם, שנה, נפש" עניינו תוספת ✦ "אשר עיני ה'
אלקיך" - נקודה שיש בה אחיזה ✦ מיתוק הדין - הכללת מידת הדין בשורשה ✦
מהות הדין - היתפסות בספירת החכמה ✦ "ומא אריכתא" - גילוי שאין שנה
ואין ראש ✦ "היום הרת עולם" - גם היום השני של ר"ה ✦ המלוכה שלמעלה
מנקודת הגבול ✦ הגילוי שלמעלה מנקודת ההתחדשות ✦ "תכלה שנה
וקללותיה" ✦ גילוי הנקודה שלמעלה מהתכלית ✦ אם אין ראשית - אין תכלית
✦ ציצית - תכלת עם לבן ✦ "הציץ עליו בעל הבירה" ✦ הכלי של ישראל הוא
האין ✦ נקודת הנבראים נסבלת מהנקודה שאין נבראים ✦ מצד ה'קדמה לעולם'
אין מקום לדין

נקודת המרכז - מלכותו ית'.....רל

מרכז הבריאה ✦ נקודת המרכז של ר"ה ✦ בירור צורך ומהות עבודת המלכויות

מלכויות - קבלת עול עבדות.....רלג

עיקר העבודה - קבלת עול עבדות ✦ עבד - מושג חיובי או שלילי ✦ ב' מדרגות
במושג עבד ✦ החלטה פנימית על שינוי צורת החיים

תקיעת שופר דהשתא ודלעת"ל.....רלח

"בשמיעה תליא מילתא" ✦ גדר מצות שמיעת קול השופר ✦ גזל שייך רק
כשישנה התפרטות בנפשות ✦ קול השופר - למעלה מן ההתפרטות ✦ האחרית
נעוצה בראשית שתקיעה עיקר ✦ כח הכלליות וכח הפרטיות שבר"ה ✦ שלימות
המלוכה - מחשבה רק על מציאות המלך ✦ "תמליכוני עליכם" - השתא ולעת"ל
✦ באיסור לתקוע בשבת נגלה כח ההעדר ✦ תקיעה באחדות והעדר תקיעה כלל

"אתם נצבים היום".....רמו

חילוקי מדרגות בנשמות כנס"י ✦ בר"ה מצינו את ב' האבחנות הנ"ל ✦ ב'
מבטים על הבריאה ✦ ביאור מידת הענוה לפי הנ"ל ✦ עומק הדין של ר"ה

תשובה.....רמז

ב' דרכי תשובה ✦ שורש הבעיה - טעות בדרך התשובה הנדרשת ✦ אילמלי
הקב"ה עוזרו אינו יכול לו! ✦ התקשרות לקב"ה בכל מערכת החיים ✦ "תשובה"
- שיבה אל הקב"ה ✦ בתשובה מראה עדיין קיימת המחיצה ✦ החטא מקלקל את

הקשר עם הבורא ⇨ הכרה בחלקי הפגם המונח בחטא ⇨ תחילת העבודה -
התקרבות לבורא ⇨ המניע לתשובה - "הנשמה העליונה" ⇨ ג' עצות איך להגיע
לנשמה ⇨ א. התבודדות ⇨ ב. מחשבה על גדלות ה' ⇨ ג. להתבונן שהקב"ה
רואה מעשיו

תשובה - תיקון השבירה והפירוד.....רנמ

עומק המושג שבירה ⇨ כח הראיה והשבירה בו ⇨ דוגמא נוספת לשבירה בעיני
השכל ⇨ בכל דבר יש לחפש אחדות ולא פירוד ⇨ ביטול "האני" - התשובה
הגמורה

גדרי הכפרה ביו"ב.....רסב

יו"כ מכפר ללא תשובה ⇨ מהות כפרת יו"כ ⇨ גדר הכפרה לאדם ששב ולאדם
שלא שב

עיצומו של יום מכפר - הקב"ה מכפר.....רסה

ב' בחינות של טהרה ⇨ כפרה מצד תפיסת האין שביו"כ ⇨ תשובה - השבת
עצם הנבראים לשורשם ⇨ לטהר "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" ⇨ אין
דבר בעולם שאינו יכול לחזור לשורשו ⇨ אכילה שהיא בעצם עינוי ⇨ כאילו
גילוי עצמיות היום שהוא למעלה מהזיווג ⇨ איסורי אכילה וזיווג שורשם אחד
⇨ אכילה מהתפיסה שהגוף והנשמה אחד ⇨ תשובה - הכרה שהחיות רק ממנו
ית' ⇨ לפני "נעילה" עם השי"ת ⇨ עומק עבודת הלוחות השניות ⇨ תיקון חטא
עץ הדעת

תשובה, ולמעלה מן התשובה.....רעמ

יו"כ הוא שורש גם ל"שאינם שבים" ⇨ תשובה - רק מצד סוד התנועה ⇨ גילוי
הלוחות השניות - התכללות בנותן ⇨ בחינת עמידה - בעולם שלמעלה
מהתשובה ⇨ "חויץ מאחר" - שאין לו תנועה ⇨ שער הנ' איננו נברא ⇨ ביו"כ
מתגלה תפיסת האין עוד מלבדו ⇨ התדבקות בתשובה וב"שאינם שבים" ⇨ סוד
הנעילה - הכל נעול, אין תנועה ⇨ ה' קודם שיחטא ולאחר שיחטא ⇨ אדה"ר
דבק בנקודה שאין בה תשובה ⇨ קין שתי שבתות - של הגבול ושל הבלתי בעל
גבול ⇨ "כל האומר דוד חטא - אינו אלא טועה" ⇨ גילוי שחטא יוסף איננו ⇨
תפיסה שיש חויץ ⇨ תשובה קדמה לעולם ⇨ ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד

“קול דודי דופק”

“דודי” באלול ו”אבינו מלכנו” בר”ה

ידוע מהקדמונים ש'אלול' הוא ראשי תיבות "אני לדודי ודודי לי". בימים אלו הקב"ה נקרא "דודי". כשמגיעים לראש השנה, שם כבר לא מוזכר על הקב"ה התואר "דודי", אלא "אבינו מלכנו"; "אם כבנים אם כעבדים".

והשאלה פשוטה: הן ימי אלול הם ימי ההכנה לראש השנה, ואז מתגלה ה"אני לדודי ודודי לי". היכן נעלם גילוי זה בראש השנה?

ביאור הדברים נראה כך. ישנה בחינה של "דודי". דוד של אדם בא לבקר אצלו לפעמים, לפרקים, לא תמיד. אך ישנה בחינה של "אבינו מלכנו", "אם כבנים אם כעבדים". הבן נמצא אצל אביו תמיד, וגם העבד נמצא תמיד בבית המלך.

בימי אלול קירבתנו לקב"ה היא בבחינת "דודי". זו עדיין איננה קירבה שלימה. כשמגיעים ימי ראש השנה ועשרת ימי תשובה, עליהם נאמר: "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" – אז הקירבה לקב"ה היא קירבה יותר פנימית, קירבה בבחינת אב, קירבה בבחינת מלך.

והנה ימי אלול הם זמן ההכנה ליום הדין. עלינו להתחיל בקירבה של "אני לדודי ודודי לי" ולסיים בקירבה של "אבינו מלכנו". אם אדם מתחיל בבחינה של "אני לדודי ודודי לי", וימי ראש השנה אצלו הם גם בבחינה של "אני לדודי ודודי לי" – הרי שעדיין לא יצא מאלול ונכנס לראש השנה. הוא נשאר באלול. העבודה היא להתחיל ב"אני לדודי ודודי לי", ולהגיע ל"אבינו מלכנו".

אבל איך עושים זאת? איך מגלים את ה"אני לדודי ודודי לי", ואיך מגיעים מ"דודי" לבחינת "אבינו מלכנו"?

פתיחת הלב בפני ה"קול דודי דופק"

הפסוק אומר: "קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעייתי יונתי תמתי" (שה"ש ה, ב).
הקב"ה הנקרא "דודי", דופק על לב כל אדם.

אבל כמו שכאשר דופקים בדלת, וכי תמיד פותחים את הדלת? לפעמים אדם לא נמצא בבית, ואפילו אם הוא נמצא, כמו שכתוב בהמשך הפסוק, הוא כבר הלך לישון – "פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה, רחצתי את רגלי איככה אטנפם".

הקב"ה דופק אצל כל אחד ואחד בימי האלול. השאלה היא רק מיהו השומע דפיקה זו של ה"קול דודי".

אם אדם באמת רוצה שיהיה "אני לדודי", כשישמע את ה"קול דודי דופק", שזו סגולת הימים מצד עצמם, עליו לפתוח בפניו את מסגרי הלב, ואז כביכול הקב"ה יוכל להיכנס. "ואקרע סגור לבם" (הושע יג, ח). לבו של האדם סגור, יש בתוכו מבצר נעול, ועבודת האדם לפותחו לקראת ה"קול דודי דופק".

איזה פתח עלינו להכין על מנת שהקב"ה יוכל להיכנס בו?

במשל בשר ודם כשרוצים להכניס הביתה אדם – מכינים פתח בגודל בן אדם. כשרוצים להכניס משאית – יש לפרוץ פתח גדול, כגודל משאית. איזה פתח עלינו לפתוח בכדי שהקב"ה יוכל להיכנס שם?

"אמר הקב"ה לישראל: בני, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו" (שהש"ר ה, ב). הפתח שצריך לפתוח בכדי שהקב"ה כביכול יוכל להיכנס ללב האדם, הוא פתח כחודה של מחט בלבד.

אבל, כפי שמובא בשם הרבי מקוצק זיע"א, פתח זה צריך להיות פתח גמור, לא כזה הנפתח לרגע וננעל מיד בחזרה. כמו עני הדופק בדלת, מבקש צדקה, שאומרים לו: 'רק רגע', מושיטים לעברו כמה מטבעות וסוגרים את הדלת בחזרה.

יש אדם שפותח את הדלת לקב"ה שלוש פעמים ביום: שחרית, מנחה וערבית, אבל כבר ב'עלינו לשבח' הוא מחוץ לבית הכנסת. הוא פתח לקב"ה דלת, אבל מיד אחרי כן יצא החוצה ונעל את הדלת בחזרה.

”קול דודי דופק”

ה

בכדי שהאדם יהא ראוי שהקב"ה ייכנס אצלו, עליו לפתוח פתח אמיתי בלבו. פתח דק מן הדק, בבחינת חודה של מחט, אך זהו פתח גמור שאינו ננעל לעולם!

הכנסת הקב"ה כבן בית, לא כאורח

אדם מתעורר בימי אלול ורוצה באמת להתקרב. אחרי ראש השנה ויום כיפור, הפתח יישאר פתוח או ייסגר? האם זו התעוררות לזמן, כשמגיעים ימי הרחמים והסליחות, וכבר עכשיו יודע האדם שכשיגיע חודש חשוון, ואחריו כסלו, טבת וכו' וחוזר חלילה עד אלול הבא הפתח ייסגר, או שאכן זהו פתח גמור? אם זה פתח גמור, הקב"ה יוכל להיכנס בו, אבל אם זה פתח לזמן קצוב, שבסיומו הוא נועל את הדלת בחזרה והקב"ה כביכול נשאר בחוץ – אין לפתח הזה קיום.

הבדל גדול ישנו בין הכנסת אורח הביתה לבין הכנסת אחד מבני הבית לשם. כאשר אורח מגיע להתארח, מפנים עבורו חדר, מסדרים לו מיטה ודואגים לכל צרכיו, אבל כולם יודעים שהוא יהיה כאן שבוע, שבועיים ואולי אפילו חודשיים, אבל בסוף ילך לדרכו.

לא כן בן בית. כשאב פותח לבנו את דלת הבית, הוא לא חושב שעוד זמן-מה בנו ילך משם. לא ולא! יש לבן חדר קבוע. זהו חדר של ראובן, זה הבית שלו.

כשאדם פותח פתח לקב"ה על מנת לתת לו כביכול להיכנס, הוא מכניסו כבן בית או כאורח?

אם הוא עושה לקב"ה פתח להיכנס כאורח – לא זה מה שהקב"ה מחפש. הקב"ה מחפש את ה"ושכנתי בתוכם" בתוך כל אחד ואחד, שיהיה זה בית קבוע לשמו ית'.

באפשרותו של האדם לבנות בית שהוא בבחינת משכן, או לחילופין בית שהוא בבחינת בית המקדש. המשכן היה בבחינת עראי, "ויסעו ויחנו", פירקו והרכיבו. אבל עבודת האדם לבנות כנפשו בית לקב"ה, כלומר שהקב"ה הוא הבעל הבית שם, ועל בעל הבית אי אפשר לסגור את הדלת לעולם.

השאלה היא: איך עושים זאת למעשה?

לפנות מקום בלב להשראת השכינה

בכדי שיוכל האדם לזכות שהקב"ה ייכנס אצלו, הוא חייב לפנות דברים מלבו. כשיעקב אבינו בא ללבן, אמר לבן: "ואנכי פניתי הבית". כשמגיע אורח, מזיזים את החפצים קצת הצידה, שיהיה מקום להיכנס.

אם אדם רוצה שהקב"ה יוכל להיכנס לתוך לבו, חובה עליו להוציא מהלב דברים ועל ידי זה לפנות מקום לקב"ה, אבל אם אדם משאיר את הלב מלא בכל הדברים שהיו שם, כביכול אין מקום לקב"ה להיכנס.

כשמגיע אורח, לפעמים ליומיים ולשלושה יומיים, קצת מצטופפים, אבל באופן קבוע – אי אפשר כך לחיות.

אם אדם רוצה לזכות להשראת השכינה, שהקב"ה ייכנס בלבו תמיד, הוא מוכרח לפנות מקום קבוע בלב למציאות השי"ת. הוא צריך כביכול 'להפקיר' את אותו חדר ולתתו מתנה לקב"ה, לעשותו הקדש.

לכל אדם ואדם ישנם רצונות בלב, הוא רוצה כל מיני דברים. יש אדם שרוצה מכונית חדשה, יש שרוצה בית גדול, ואדם אחר רוצה כבוד.

אם הוא רוצה באמת שהקב"ה ישרה בקרבו, הוא מוכרח לפנות לפחות חדר אחד בלב, אבל שהחדר הזה יהיה שייך אך ורק לקב"ה!

אדם הרוצה באמת להשיג קירבת ה' בימי הדין, חייב לוותר על משהו. אי אפשר להמשיך במהלך החיים הרגיל וגם לרצות שהקב"ה ישרה אצלו בלב.

ויתור מוחלט על אחד הרצונות

לבו של האדם יכול להיות לב בשר או לב אבן. מה עושים כאשר ישנה קרקע סלעית ורוצים לבנות עליה בית? מביאים בולדוזר שיחפור, שינתץ את הסלעים.

כאשר לבו של האדם נמצא במצב של אבן, אי אפשר לפותחו עם מפתח. צריך לשבור שם משהו בכדי לתת מקום לקב"ה להיות בתוכו.

כשמגיעים ימי הדין והאדם רוצה לזכות לקרבת ה', עליו לערוך חשבון הנפש עם עצמו על מה הוא מוכן לוותר ממה שהיה לו עד היום. ויתור זה,

”קול דודי דופק”

ז

קשה הוא עד מאוד לאדם, כמו לחצוב בהר ולשבור אבן. אבל כשם שכשרוצים להיכנס לתוך ההר חופרים בו מנהרה, כך כאשר הלב הוא לב אבן ורוצים לפתוח בו פתח לקב”ה, חייבים לחצוב בתוך הלב ולפלס נתיב כניסה.

אדם מוכרח לוותר על דברים שבלבו. על מה הוא יוותר? – כאן יש לו בחירה, אבל לפחות שופיע ליום הדין עם ויתור על אחד מרצונותיו למען השי”ת, על מנת לתת מקום לקב”ה לשרות בלבו.

הויתור לא יהיה לעשרה ימים בלבד, עשרת ימי תשובה. הוא לא ייגמר בהושענא רבה, בפתקא טבא, וגם לא בחנוכה שהוא סוף זמן הדין [כמבואר בספרים], אלא יהיה זה ויתור גמור ותמידי!

משל למה הדבר דומה, אדם בא לחתונה ונותן מתנה. אחרי שבועיים הוא דופק בבית הזוג הצעיר ואומר: אני מתחרט, ברצוני ליטול את המתנה בחזרה. הוא לא יכול לבקש זאת. נתת, הדבר כבר לא שלך.

האם אדם באמת מוכן לקחת נקודה אחת בחייו ולתת אותה כביכול במתנה גמורה לקב”ה, כך ששוב לא תהיה שלו לעולם, או שבשלב מסוים הוא מתחרט, והקבלה שקיבל על עצמו כבר לפני עשר שנים, שוב לא עמד בה?

אדם שויתר על לפחות נקודה אחת בלבו ויתור אמיתי ומוחלט, יש לו מקום שכבר הקב”ה יכול להיכנס בו. הוא יזכה להשראת השכינה בקרבו.

דוד הנהפך ל’בעל הבית’

זהו המהלך של ”אני לדודי ודודי לי” המתגלה בימי אלול, שלאחריו מגיעה בחינת ”אבינו מלכנו”.

בתחילה אנו פותחים פתח לקב”ה בבחינה של ביקור, דוד הבא לבקר. זוהי עבודת ימי האלול. אך הרי כל דוד בסוף הולך, וכך הקב”ה בבחינת ”דודי” בא לבקר, אבל אחרי ימי אלול הוא הולך, ואם אדם נשאר במדרגה זו של אלול שהיא בבחינת ”דודי” ואינו זוכה למדרגת ר”ה שהיא ”אבינו מלכנו”, אזי כשיגיע לחורף הכל יחזור להיות כמו בשנה שעברה.

על האדם להכין את עצמו ליום הדין. יש לנו את כל ימי האלול, עשרים ותשעה יום, שבהם ראשית עלינו להכניס את הקב"ה בבחינה של דוד הבא והולך, אבל לאחר מכן להבין שהדוד הפך לבעל הבית!

באלול עלינו לתת לקב"ה מקום בבחינה של דוד, ולאחר מכן עבודתנו לתת לו מקום כבעל הבית בלב, בעל הבית שאינו זו משם לעולם.

'בעל הבית' שותף גם בבעיות

משום כך בראש השנה ישנן כל כך הרבה תפילות. טמון כאן עומק נפלא שבאמת הוא הפשטות הגמורה.

ב"ה האדם כביכול נותן מקום לקב"ה לדור בלב. נצייר לעצמנו במשל בשר ודם, שני שותפים הנמצאים יחד בדירה. הם מדברים ביניהם או שהם שותקים? בודאי שהם מדברים!

כאשר מגיע לבן אדם אורח, הוא מדבר איתו או שעושה עצמו כאילו? הוא אומר לו: "שלום עליכם, מה שלומך, איך אתה מרגיש, מאין באת?..."

לכן כבר בימי האלול ישנן כל כך הרבה תפילות, כי כאשר אדם פותח את לבו לפני הקב"ה שייכנס שם, הרי כביכול נמצאים הוא והקב"ה בבת אחת, האדם והדוד, ושניים החיים יחד מדברים.

כאשר הקב"ה כביכול לא נמצא אצל האדם – מי שלא נמצא עמנו איננו מדברים עמו. אבל כאשר דוד מגיע, מתארח אצלנו בבית – מדברים איתו. וכאשר הוא הופך להיות בעל הבית, אחד מבני הבית – כבר מספרים לו יותר מה קורה בתוך הבית. הוא יודע אפילו מה נעשה בחשבון הבנק, ידועות לו גם הבעיות.

כשהדוד מגיע, מציירים לו שהבית הכל בסדר כאן. את כל הבעיות מטאטאים מתחת לשטיח, ולו אומרים: 'ב"ה, הכל בסדר...!', מראים פנים שמחות. אבל אם הוא אחד מבני הבית – משתפים אותו גם בבעיות שישנן בבית.

אנחנו בונים מהלך של ימים שמתחילים בימי אלול, ממשיכים בימי הדין, ואינם נגמרים אף פעם! אם אדם חושב שישנם ארבעים ימי רחמים המתחילים בראש חודש אלול ונגמרים ביום הכיפורים, הרי שלידו העבודה נגמרת ביום

”קול דודי דופק”

ט

הכיפורים והקב"ה הלך רח"ל. אבל באמת העבודה מתחילה באלול ואינה מסתיימת לעולם!

ימים אלו הם ימי רחמים. מדוע?

כמו שכולם יודעים, משה רבינו עלה לקבל לוחות שניות, ולמחרת יום הכיפורים הוא ירד מן ההר. אלו הארבעים יום.

עתה נתבונן: כאשר משה רבינו הביא את התורה לישראל בלוחות שניות, היו אלו לוחות בבחינת אורח? הוא השאיל את הלוחות לתקופה ואחרי כן לקח אותן בחזרה, או שכל התורה שאנחנו לומדים כיום היא מאותן לוחות שניות שהוא הביא?

הלוחות שניות היו בבחינת אורח שהוא בעל הבית. בתורה כתוב מה לעשות והאדם משעבד את עצמו לתורה הקדושה. היא הבעל הבית האמיתי! השאלה היא: האם אכן אדם מבין זאת, או שהרגשתו היא שעדיין הוא הבעלים האמיתי.

משל למה הדבר דומה, לאדם היתה דירה. יום אחד הוא ירד מנכסיו ונאלץ למכור אותה. הוא מצא קונה שמוכן לקנות את הדירה להשקעה והוא מסכם איתו: הדירה תהיה שלך, אך אני אמשיך לגור כאן בשכירות עד יום המוות, וכמובן אשלם לך את דמי השכירות באופן קבוע, כל חודש.

יהודי זה שמכר את הדירה אינו מוכן להשלים עם העובדה שהוא כבר לא הבעל הבית כאן. הוא רגיל שהוא הבעלים. לכן, הוא אמנם מכר את הדירה, אך עדיין ממשיך להרגיש שהוא בעליה.

אדם קורא לקב"ה ומזמינו להיכנס לתוך לבו, אבל כשהקב"ה מגיע, האם הוא מוכן לוותר על הבעלות על עצמו? להקריב לפחות בסוגיה אחת למען השי"ת?

לנצל את סגולת הזמן למעשה!

ניתן למסור הרבה שיחות על אלול, על ראש השנה ועל יום כיפור, אבל השאלה המעשית אחת היא: האם אדם בטוח שלאחר הארבעים יום באמת בלבו יש יותר מקום לקב"ה? אם לא – דומה הוא לאדם השולח לחבירו מתנה, ואחרי שבועיים מקבל אותה בחזרה עם הודעה: אינני חפץ במתנה.

בלבני משכן אבנה

הקב"ה נותן לנו מתנה. באפשרותנו להשתמש בה או ח"ו להחזיר אותה. ובאמת כאן לא צריך להחזיר. הזמן הולך לבד, הארבעים יום עוברים והמתנה הולכת מאיתנו לבד.

אם אדם מבין את טיב המתנה, הריהו משתמש עם הימים הללו לקנות קנין אמיתי של קרבת ה' בלבו. אבל אם אינו מבין זאת – הימים חולפים והמתנה נעלמת.

במשל הגשמי, אם היה מגיע לכאן בן אדם ומוסר שיטות איך להרויח כסף, ואף אחד לא היה עושה בפועל את מה שאמר – היה יוצא משהו ממה שדיבר? הוא אמר רעיונות מאוד טובים, אבל אף אחד לא מיישם אותם הלכה למעשה.

אנחנו נמצאים בימים שיש בהם את סגולת הזמן. האם למישהו כאן יש באמת דרך ברורה איך בסיום ימי הרחמים והסליחות הוא יהיה קרוב יותר לקב"ה? אם כן, אשריו וטוב לו, אבל אם לא – הקב"ה נתן לנו את המתנה להיות קרובים אליו ועלינו לברר איך לנצל את הימים.

אדם קיבל מכונית במתנה, ואין לו רשיון נהיגה, הוא לא יכול להשתמש בה. עליו ללמוד נהיגה ואז יוכל להשתמש במתנה הנפלאה שקיבל.

הקב"ה נתן לנו ארבעים יום, אבל כמו שעברו ארבעים יום מראש חודש תמוז עד י' באב, יעברו גם הימים הללו. כולם הרי יודעים שהזמן הזה יחלוף. אם יש לאדם דרך ברורה איך לנצל את הימים להגיע לקרבת ה' – אשריו וטוב לו ועליו לנסות לקיים זאת. אבל אם האדם רק יודע שאלו ימים המסוגלים, ולא עושה כלום – מה התועלת בידיעה הזו?!

דומה הוא לאדם הרוצה שתהיה לו פרנסה וכשנשאל מה הוא עושה לשם כך, הוא עונה: אני יודע שצריך להשתדל...? צריך לחפש למעשה, לראות איך עושים מעשים בפועל להתקדם!

אם אדם מבין שהימים הללו הם המתנה הגדולה שהקב"ה נתן לו, הרי שמוכרח שיהיה לו ברור למעשה איך מהימים הללו הוא יוצא יותר קרוב לקב"ה. אבל אם רק ישמע שיחות ורעיונות, יתכן אמנם שבשעת מעשה תהיה אצלו התעוררות, התפעלות: אה, כמה הדברים נפלאים! אבל בסוף הערב הוא הולך לישון, ומחר בבוקר הכל חוזר לעצמו.

”קול דודי דופק”

יא

מה יהיה למעשה??!!

יש לבן אדם צרה ומישהו בא ומנחם אותו, אומר לו כמה מילות ניחום. זה דבר נפלא, אבל את הצרה הוא לא לקח ממנו! אלמנה שאין לה בעל, ואנשים באים ומנסים לנחם אותה. האם באמת יקימו את הבעל מהקבר והיא תפסיק להיות אלמנה? לא. ימי הרחמים והסליחות אינם כמו אלמנה. הקב”ה נתן לנו אותם כי הם למעשה.

התעוררות והתפעלות יכולים להחזיק יום, יומיים, שלוש ואולי יותר, אבל יום אחד הם ייפסקו.

כשאדם קונה מכונית זו לא התפעלות, הוא קנה מכונית. כשאדם מתחתן זו לא התפעלות, הוא התחתן. כך כשאדם רוצה לתת מקום לקב”ה בלב, זו איננה התפעלות אלא הנהגה מעשית כפשוטו. ”בפיך ובלבבך לעשותו”.

אם ההבנה שהימים הללו הם היכי תמצוי לקירבה הופכים לעבודה מעשית – הרי שזו הדרך שבה ישכון האור. הבעיה שמדי שנה הם הופכים לעוד שטיקל תורה שכבר כולם יודעים: ”אני לדודי ודודי לי”, ”דרשו ה’ בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב” וכו’. מה יצא מכך שהדברים כתובים בפסוק? הרי גם לפני שדיברנו כולם ידעו מהם...

צריך שתהיה לאדם דרך ברורה למעשה איך יצא מהימים הללו יותר קרוב לקב”ה. הוא זוכר את ימי האלול משנה שעברה, הוא זוכר את עשרת ימי תשובה. האם באמת הוא קנה קירבה שנשארה לו מאז ועד עתה? אם כן – שיהיה מוסיף והולך. אבל אם לא – הוא חייב לברר לעצמו למעשה איך קונים קרבת ה’.

כולנו רגילים להגיע מידי פעם ולשמוע דברי אמת. מגיעים דרשנים עם כוונה טהורה ומדברים דברים אמיתיים המעוררים כל נפש. השאלה האם באמת בונים עם הדברים בנין של חיים, או שהדרשן דיבר, והדברים נכונים – ותו לא מידי...!

ביד כל אדם ואדם הבחירה, האם הדברים יישארו בגדר דברים בעלמא ואיש לדרכו פנה, או שיקח השומע אל לבו את הדברים ויבדוק איך ליישם הלכה למעשה.

הקב”ה יתן כח לכל אחד ואחד מאיתנו שנזכה ראשית כל להבין את מהות הימים, ולאחר מכן לחפש דרך מעשים להתקרב לקב”ה, וכשנחפש דרך ונשתדל לקיימה, בודאי נזכה כולנו לכתובה וחתימה טובה.

”אחת שאלתי... אותה אבקש” – האמנם!?

בירור מהו הרצון האמיתי

ימי אלול, שנה חדשה לפנינו. אין אדם שנשמתו מישראל, שבימים הללו לא מתעורר אצלו לפחות רגש קל שבקלים לעשות תשובה, להשתנות.

ננסה להתבונן מעט יותר ברור, יותר עמוק.

לכל אדם יש הרבה דברים שהוא רוצה בחיים. בעל רוצה שתהיה לו אשה טובה, אשה רוצה שיהיה לה בעל טוב, שניהם יחד רוצים שיהיו להם ילדים טובים, בריאות טובה, פרנסה בשפע ודירה נאה. כל אחד יכול להוסיף לרשימה הזו עוד הרבה דברים.

אבל אם נבוא ונשאל בן אדם: לאחר כל הרשימה שרשמת, עשר דברים, עשרים דברים או אפילו חמישים דברים, מהי הנקודה העיקרית ביותר שאתה רוצה בחיים?

ישנו פתגם השגור בפי אנשים: ”העיקר בריאות”. בגיל עשרים אף אחד לא אומר זאת. ככל שמתבגרים יותר מצוי שאומרים יותר את המשפט: ”העיקר שיהיה בריא”. נו, ומה יקרה כשיהיה בריא? כאן מגיע האיחול: ”שיהיה מאושר”. לאמיתו של דבר, שילוב של שני דברים אלו – בריאות ואושר, הוא מתכונת להיות מסכן... מדוע? כי אז האדם מרגיש: יש לי הכל.

כל אדם, כמו שאמרנו, יש לו הרבה רצונות. אבל מה הנקודה העיקרית שהוא רוצה בחיים?

אדם צריך לחשוב על זה פעם. יכול להיות שאדם חי שבעים שנה, שמונים שנה, ואפילו פעם אחת לא חשב: מהו באמת הדבר שאני רוצה יותר מכל בחיי?

ודאי שאדם יכול להשיב תוך שניה אחת תשובה, אבל תהיה זו תשובה לא נכונה. זו לא שאלה שאדם יכול לענות עליה בחצי שניה.

אם אליהו הנביא היה מתגלה אליו, והיה אומר לו: הקב"ה גזר שבקשה אחת שאתה מבקש – תתקיים, יש לך כעת אפשרות לבקש בקשה אחת, "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש", מה הוא היה מבקש מבורא עולם? שהבת הבוגרת תתארס? שהבנק לא יעקל לו את הדירה?... איזו בקשה אחת היה מבקש?

כל זמן שאדם לא בירר זאת, בעצם לא ברור לו מהי הנקודה העיקרית אצלו בחיים, ואם דבר זה לא ברור לו, דומה הוא לאדם בעל עסקים נרחבים, אך אינו יודע מהו העסק העיקרי. את רוב הכסף הוא משקיע בעסקים שוליים, ובעסק העיקרי – רק סכומים פעוטים. סיכוייו לפשוט את הרגל בודאי גבוהים. פשוט וברור.

אם כן, ראשית צריך שיהיה ברור לאדם מהי הנקודה העיקרית עבורו בחיים. השאלה היא: כמה אדם מוכן להשקיע בכדי לברר מה הוא באמת רוצה בחיים.

אדם עשה בדיקות דם פשוטות וראה ל"ע שהבדיקות לא בדיוק טובות. הוא עושה עוד בדיקות, ושוב אומרים לו: רואים שמהו לא בסדר, אך לא ברור מה בדיוק. אולי תלך לרופא פלוני באופן פרטי. הוא מומחה וקרוב לודאי ידע לאבחן את הבעיה. טבעי שבמצב כזה אדם יהיה מוכן לשלם טבין ותקילין על מנת לגלות את המחלה המקננת בגופו, כי הדבר נוגע לבריאותו ולעצם חייו כמה האדם מוכן להשקיע בכדי לבדוק מה הוא באמת רוצה בחיים?

אם יתברר לאדם לדוגמא שרצונו האמיתי בחיים הוא כסף, בית יפה או מכונית יקרה או לחילופין כבוד – הרי שהוא בבעיה, כי גם לו ברור שלא זו מטרת החיים.

ראשית, אם כן, אדם צריך לנסות לברר לעצמו מהי הנקודה העיקרית שהוא רוצה. לאחר מכן יוכל להתחיל להבין היכן הוא אוהו בעבודת ה' שלו.

לפני שאדם מברר לעצמו מה הנקודה שהוא רוצה, הוא עלול לחיות בעולם לגמרי מדומיין. הוא קובע עתים לתורה שעה בלילה, או יתר על כן מחלק כספים לצדקה, משתדל להיות בעל חסד ולהכניס אורחים, ועוד הרבה דברים,

אבל מה הוא באמת רוצה בחיים? לא הצדקה, לא ההכנסת אורחים ולא השעה של התלמוד תורה בלילה. הם מדורגים תשע, שבע-עשרה ושלושים ושש ברשימת הרצונות שלו...

מה הנקודה העיקרית שהוא באמת רוצה?

לא לכולם ניתן לשלם שכר

כולנו עושים ב"ה מצוות לרוב. משתדלים להתפלל, להניח תפילין, להתעטף בציצית, לשמור שבת, כל אחד כפי ערכו. איך ישלמו לאדם את השכר? ברוחניות. אדם שבאמת לא רוצה את הרוחניות – אי אפשר לשלם לו שכרו, כי כשיגיע לבית דין של מעלה, גשמיות אין שם, רוחניות – לא זה מה שהוא רצה, ממילא לא נשאר לו כלום.

אדם שבאמת רצה שתהיה לו מכונית יפה, אחרי מאה ועשרים יגיע לבית דין של מעלה עם מליון מצוות, יאמרו לו: נשלם לך תמורת מליון המצוות במה שאתה הכי רוצה – המכונית החדשה שיצאה השנה... כמובן שהוא לא יכול להשתמש בה, והרי שהפסיד שכרו. "איש לפי מהללו".

זו לא מליצה וגם לא מוסר השכל בעלמא. כל אחד שעובד בעבודה, אם היה יודע שבסוף החודש לא משלמים משכורת, מה היה עושה?

מה יקרה אם נדע שאחרי שבעים שנה לא ישלמו לנו משכורת על כל מה שעשינו? מישחו באמת בטוח שאפשר לשלם לו שכר על כל המצוות שהוא עושה?

משל למה הדבר דומה, ילד עשה מעשה טוב, אביו קונה לו מכונית... מה הוא יעשה עם המכונית. רק עוד חמש-עשרה שנה יוכל לקבל רשיון נהיגה. אין לו שום תועלת כעת במכונית.

הקב"ה נאמן לשלם שכר, אבל מי אמר שהאדם יוכל להשתמש עם השכר שיינתן לו?!

אדם עבד חודש ובסופו העניק לו המעסיק כשכר משקפיים עם זגוגיות מספר אחת-עשרה. הוא לא צריך משקפיים כלל, הוא רואה טוב מאוד. זה לא נחשב שכר עבורו כי הוא לא צריך את המשקפיים.

”אחת שאלתי... אותה אבקש”

טו

כולנו ב"ה משתדלים לעשות, כל אחד לפי ערכו, לפי מהותו, אבל האם ברור לנו מה אנחנו רוצים? אם אדם רוצה דבר ששייך לשלם עליו לעתיד לבוא – יוכלו לשלם לו, אבל אם לא זה הרצון העיקרי שלו – אי אפשר יהיה לשלם שכרו בעולם האמת כי לא זה מה שהוא רוצה. וח"ו ח"ו שלא יהיה בחינת "משלם לשונאיו אל פניו להאבידו", כי אי אפשר לשלם למעלה.

השאלה הראשונה – מה אדם רוצה

כל אדם צריך לברר האם הקב"ה מרוצה ממעשיו או לא. זו שאלה חשובה מאוד, אך זו שאלה שניה. השאלה הראשונה היא: מה אדם רוצה מעצמו?

בעולם החיצוני רואים לפעמים בחור בגיל תשע-עשרה, עשרים ואחד או עשרים ושלוש, שאינו יודע איזה מקצוע הוא רוצה ללמוד. אביו ואמו כבר לא יודעים את נפשם מרוב צער. חולפת עוד שנה והוא עדיין לא החליט. אולי זה אולי זה. לומד חצי שנה, מפסיק, אולי כדאי להחליף. ההורים כבר לא יודעים מה לעשות. כל כסף שבעולם מוכנים הם להשקיע, רק שכבר ילמד משהו, שיהיה מסודר, אבל הוא – לא יודע מה הוא רוצה מעצמו.

בעולם הגשמי ברור לאדם שאם אינו יודע מה הוא רוצה – לא יוכל להסתדר בחיים. איך יכול להיות, אפוא, שעל כל החיים כולם לא ברור לבן אדם מה הוא רוצה?!

ודאי שאדם יכול לקום ולומר: אני רוצה תורה, מצוות ומעשים טובים, אבל האם זה באמת מה שהוא רוצה, או שמא קיימים בו רצונות אחרים לגמרי?

יכול אדם לעשות מעשים, לקיים תורה ומצוות, ואכן חשיבות רבה יש למעשיו, אבל מה הוא רוצה בחיים?

דוד המלך ע"ה העיד על עצמו מה רצונו: "ואני קרבת אלקים לי טוב" (תהלים עג, כח). ישנה שאלה ידועה: וכי רק לדוד המלך קרבת אלקים היא דבר טוב? לכולם קרבת אלוקים אינה דבר טוב!

התשובה היא: לא! רוב בני האדם כלל אינם רוצים קרבת אלקים, עבורם זה לא "טוב"! הרי רוב בני האדם, אם יבואו ויאמרו להם ששכרם הוא רק "שבת בבית ה'" ולו תא, יאמרו: לא רוצים את המצוות ולא את שכרן!

מספרים שפעם אחד מהצדיקים ביקש שיראו לו מהו גיהנם ומהו גן עדן. הראו לו אדם עם סטנדר יושב ולומד. אמרו לו: זה גן עדן וזה גם גיהנם. הוא לא הבין: רגע אחד, או גן עדן או גיהנם! אמרו לו: מאוד פשוט. מי שאוהב ללמוד – עבורו זה גן עדן, ומי שלא אוהב ללמוד – עבורו זה גיהנם.

גיהנם הוא לאדם שאינו מחובר למעלה אלא למטה. מה קורה ברגע שהוא מת? אדם שכל חייו רצה כסף, מכונית, בית מפואר וכן על זה הדרך תאוות העולם הזה, מה קורה ברגע שהוא מת? למעלה הוא לא יכול לעלות, למטה אין לו מכונית וגם לו בית. אין לו כבר כלום. זה הגיהנם שלו! כל רצונותיו אינם יכולים להתממש.

יתכן בהחלט שאדם לומד תורה ב"ה, מניח תפילין, עושה צדקה והכנסת אורחים, אבל בלבו הוא רוצה משהו אחר לגמרי. הוא אפילו לא מבין מה הבעיה. הוא בא לרב ושואל: איזו עבירה עברתי, היכן זה כתוב? זה לא צריך להיות כתוב, כולו מונח לא במקום הנכון!

זו לא בעיה פרטית, זו שאלה שורשית היכן באמת הוא חי, מה הוא רוצה, מה הוא נושם מהבוקר עד הלילה, מה מעניין אותו, מה מעסיק אותו בחיים.

לכל אדם יש רוחניות, השאלה מהו האיזון אצלו בין הרוחניות לגשמיות, היכן הוא נמצא. תשעים ותשע אחוז לצד הזה ואחוז אחד לצד השני, או להיפך, או אחוז אחר.

אדם קם בבוקר, ומני אז ועד שהוא הולך לישון בערב הוא חושב על הגשמיות, על הפרנסה, על הבריאות, ורק בלילה הוא קופץ שעה אחת ללמוד תורה [במיקרה הטוב]. אם היה דואג לעצמו לרוחניות עוד מילא, אבל הוא דואג לעצמו רק בגשמיות.

ישנם בני אדם שלשם הרגשתם הטובה נותנים מעשרות. פעם שוחחתי עם יהודי עשיר. הוא נכנס לאיזושהי עיסקה של מיליונים, וכששאלתי אותו: לשם מה הנך צריך את העיסקה? אמר: אני אתן מעשרות מהרווחים...

אמרתי לו: אינך עושה זאת על מנת לתת מעשרות. אתה עושה זאת כי אתה רוצה להרויח מליונים, אלא שלשם השקטת המצפון הנך נותן מתוכם עשרה אחוז לקב"ה. אם היית נכנס לעיסקה במטרה לתת לקב"ה צדקה, מדוע רק עשר אחוז, תן מאה אחוז! בהכרח שהנך עושה זאת עקב הרצון להרויח את

”אחת שאלתי... אותה אבקש”

יז

המיליונים, רק בלבך הדברים לא כל כך מסתדרים. אתה מבין שהעיסקה כולה נובעת מתאוות הבצע שבך, ולכן אתה נותן לקב"ה כופר, שוחד – עשרה אחוז מהרווחים. אבל זה לא יעזור לך. הקב"ה יודע בדיוק מהי הסיבה שלמענה נכנסת לעיסקה. אין זה משום שאין לך מה לאכול ועליך לפרנס את בני ביתך או משום שבאמת רוצה אתה לתת מאה אחוז מהרווחים לצדקה ולהרבות כבוד שמים. זוהי תאוות הבצע שמנחה אותך, ונתינת המעשר נועדה רק להשקיט את המצפון.

זו השאלה העמוקה והשורשית ביותר בנפש של כל אחד מאיתנו: מה באמת אני רוצה?

אדם שיענה לעצמו על שאלה זו, שבאמת מה שהוא רוצה זו רוחניות, יתבונן: אם הוא כל כך רוצה זאת, מדוע רצון זה לא בוקע בו לאורך כל היממה?! הרי אדם שיש לו אוברדראפט בבנק ולא מצליח לגמור את החודש, חושב על כך כמעט כל היום. מי שרח"ל בנו חולה, מחפש מזור ורפואה והדבר מעסיק את מחשבתו יומם ולילה. לא כי זה כתוב באיזה מקום אלא כי זה מה שהוא רוצה.

אם באמת זה מה שאדם רוצה, הוא יחשוב על כך ברוב שעות היממה, חוץ מדברים הכרחיים שידחיקו את מחשבתו לאפיקים אחרים, שכן סוף כל סוף יש לנו עוד הרבה טרדות בחיים, אבל ישנה נקודה אחת עיקרית שאותה הוא רוצה בכל לבו.

הרוחניות – מציאות פשוטה

כל אחד מאיתנו רוצה בעז"ה לזכות לשנה טובה ומתוקה. מי לא רוצה. כולם בליל ראש השנה מברכים את זולתם שיזכה לשנה טובה ומתוקה. האם מישהו באמת חושב שאם יאמר לשני שתהיה לו שנה טובה ומתוקה פתאום השנה תיהפך לטובה ומתוקה?

נתאר לעצמנו אדם העומד לפני בית דין למשפט, נגזר עליו גזר דין מוות, בא חבירו ומאחל לו: שתהיה לך שנה טובה ומתוקה. באמת מישהו חושב שהאיחול יעזור משהו? או אדם שיש לו אוברדראפט בבנק וחבירו מברך אותו שהבנק יתן לו כסף, זה עוזר משהו?!

הבעיה היא שהתרגלנו לצורת חיים שבהם עולם רוחני הוא משהו מעורפל. מרימים כוס לכבוד השנה החדשה ואומרים "לחיים". האם כשמרימים

כוס מרויחים עוד שנה של חיים? איך זה עובד בדיוק? אלא מה? כשנכנסים לעולם רוחני, פתאום הכל הופך להיות משהו לא ברור, מעורפל...

נחשוב לרגע: אדם חייב לחבירו אלף דולר, הוא בא אליו ואומר: יהי רצון כאילו נתתי לך. האם זה יתקבל אצל מישהו? זה יפתור למישהו בעיות? לא?

למה כשמגיעים לחיים רוחניים, פתאום מאמינים בכל מיני 'סימנא טבא'. אוכלים מאכלים שונים ובטוחים שבזכותם נזכה לשנה טובה. מהיכן לוקחים זאת?

כמובן שטמונה בדברים הללו כוונה עמוקה מאוד, ולא שחלילה באנו לבטל משהו, אבל יש כאן נקודה שהתרגלנו שהחיים הרוחניים הם משהו מדומיין, לא מציאותי. אדם יכול לסבור שעם כמה מנהגים בליל ראש השנה תהיה לכולם שנה טובה ומתוקה.

אך הרי בשנה שעברה גם כן בירכו כולם את כולם בברכת שנה טובה ומתוקה, ולא אצל כולם התקיימה הברכה... קשה לומר שבשנה החולפת לא היו שום צרות בעולם, לכולם היה רק טוב ונחת, בריאות, פרנסה עושר... רואים אנו, אפוא, שלא תמיד זה עובד!

הנקודה כאן בסיסית ושורשית עד מאוד: הרוחניות צריכה להיות מציאות פשוטה בחיינו, כמו שהגשמיות היא מציאות פשוטה. אדם שרואה שאין כסא מאחוריו יתיישב? ודאי שלא!

אם הרוחניות תהיה מציאות ברורה אצלנו, הרי שהרצונות שלנו לרוחניות יהיו מציאותיים, אבל כאשר הרוחניות נתפסת אצלנו כדבר מעורפל, לא ידוע, לא ברור, מציאות לא מוחשית – האדם חי שקוע בגשמיות, והרוחניות אצלו מתבטאת בסגולות שונות ומשונות. הוא נותן חומש לצדקה, אומר במוצאי שב"ק "ויתן לך" ובנוסף תורם צדקה ל'ועד הרבנים', אבל הוא לא באמת חי את הרוחניות כפי שהוא חי את הגשמיות.

שינוי בעצם החיים

כל אחד מאיתנו הרי כבר עבר כמה וכמה פעמים את ראש השנה. האם זה עזר למישהו משהו שעבר ראש השנה?

יאמרו: ישנן ציפיות טובות, מקוים שהשנה הבאה תהיה יותר טובה...

”אחת שאלתי... אותה אבקש”

יט

באחד השנים, אחרי ראש השנה, בג' או ד' תשרי, יצאתי לרחוב ואמרתי לעצמי: הרי העולם נראה בדיוק כמו שהיה נראה בכ"ח אלול. לא השתנה מאומה. מישהו באמת חושב שאחרי ראש השנה יהיה משהו אחר מעכשיו? מהיכן פתאום יבוא השינוי?!

עתה בואו ונבין כולנו: הרי יודעים אנו שהחיים ממשיכים, לא יושבים כאן ילדים קטנים בני שנתיים או שלוש. האם רוצים אנו שהשנה הבאה תיראה בדיוק כמו השנים שקדמו לה, או שיום אחד שואפים אנו להשתנות?

בן אדם מחזיק עסק שאינו מניב רווחים. באה אשתו ואמרת לו: די! היתה תקופה אולי שהעסק הרויח או שחשבת שירוויח. כעת עליך להשקיע שנתיים או שלוש בלימוד מקצוע אחר, שעל ידו בעז"ה תוכל לפרנס אותך ואת משפחתך.

עלינו לשנות את כיוון החיים. לא לשנות פרט קטן בלבד. לא! עלינו לשנות את החיים בעצם, ובמילים פשוטות: להגיע למסקנה מה אני באמת רוצה. אם הרצון הוא גשמיות יש לשנות אותו לרוחניות, ואם אדם באמת רוצה רוחניות – יבדוק האם כל מה שהוא עושה במשך היום תואם לרצונותיו או לא.

מאה אחוז של הצלחה – אין! אין בעולם אדם שלם. אבל תמיד עלינו לבדוק האם מתקרבים אל המטרה, או שמא כל המעשים או חלקם הם הפוכים בדיוק ממה שצריכים לרצות.

קודם יש לברר מה אנו רוצים, ולאחר מכן להתחיל לבדוק את המעשים. אדם קם בבוקר, אומר מודה אני – זה באמת מתאים לרצון שלו או לא? אוכל לפני התפילה – זה באמת מתאים לרצון שלו או לא? קורא עיתון לפני כן – מתאים לרצון או לא? הוא לומד תורה – מתאים או לא? וכן על זה הדרך. הוא מעמיד לעצמו כלל יסודי אחד מה הוא רוצה בחיים, ואת כל המעשים כולם הוא מנסה להתאים לאותו כלל.

אין כוונת הדבר שמהיום למחר אדם יהפוך את כל המעשים. ברור שישנם דברים שבהם הוא עדיין לא בסדר ובעז"ה ישנה אותם בהדרגה.

משל למה הדבר דומה, לאדם יש כמה וכמה דברים מקולקלים בבית. אין לו כסף לשפץ ולתקן את הכל בבת אחת, אבל הוא עורך לעצמו סדר עדיפויות, וכל שנה הוא מחליף חפץ אחר. אבל ברור לו מראש: זה מקולקל, זה מקולקל וזה מקולקל. לאט לאט נחליף ונשפץ את הכל.

להתמודד עם האמת של החיים!

אם אדם לא מברר לעצמו מה הוא רוצה בחייו – אין לו טעם לחיות!

מספרים שפעם נפטר יהודי אחד בערב יום כיפור, והרב מבריסק התבטא עליו ואמר: 'נולד טיפש מת טיפשו!...'.

היה שם אחד מן המקורבים [אולי היה זה אפילו אחד מן הבנים], וכששמע את הדברים תמה: רבי, לא מצאת זמן לדבר לשון הרע, רק בערב יום כיפור!?

אמר לו הרב זצ"ל: אינך מבין מה שאמרתי. חיפשתי איזה לימוד זכות על כל החיים המעוותים של בן אדם זה. הלימוד זכות היחיד שמצאתי לומר עליו בערב יום כיפור הוא שנוולד טיפש ונשאר טיפש, ומטיפש לא תובעים מאומה...

האם באמת משהו חושב שצורת החיים שאנו חיים זו הצורה האמיתית, כך צריך לחיות? האם גם האבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, ושאר כל גדולי הדורות חיו כך? או שהעולם התהפך לגמרי, מה שפעם היה עיקר הפך לטפל, מה שהיה טפל הפך לעיקר והכל התהפך על יוצרו.

זו איננה שיחת חיוזוק לכבוד ראש השנה וגם לא הרצאה. העמדנו כאן שאלה פשוטה מאוד שכל אחד צריך לשאול את עצמו: מה אני באמת רוצה, והאם החיים שלי בכיוון הנכון.

העובדה שרוב בני אדם אינם רוצים לחשוב על כך ואין כמעט מי שמדבר על כך ברבים – אינה מלמדת שזו איננה האמת. זו האמת, אין לאן לברוח. כשם שבני אדם לא אוהבים לחשוב על יום המוות. נו, וכי בשל כך לא מתים בסוף?!... הם ודאי מתים, זה לא עוזר לאף אחד.

השאלה היא האם באמת מוכנים להתחיל להתמודד עם האמת שבחיים. אדם צריך לשאול את עצמו: אני מאמין שיש בורא עולם או לא? כן. אני מאמין שהוא נתן תורה בהר סיני? כן. אני מאמין שיש נצחיות? כן. אני מאמין שבנצחיות אין גשמיות? כן. אני מאמין שיש שם רק דבר אחד – בורא עולם ותורתו? כן. האם החיים שלי מתאימים לכל זה באמת?

הוא לוקח את כל החיים, שלב אחרי שלב, ובודק את מידת התאמתם לאותה אמת שהכיר. אם חסר לו בבירור האמת – שהיום יתחיל לברר אותה. ישב

וילמד ספרים העוסקים בכך, או ילך לברר אצל ת"ח שחקרו את הענין ויודעים מהי האמת, אך יתחיל בכך מיד, עכשיו!!

כל אחד מאיתנו יודע שישנה אמת, יש בורא לעולם, השאלה רק אם הוא מוכן להתאים את החיים שלו לאמת הזו.

אנו חיים בעולם שבו הרבה אמיתויות ידועות לכולם, והרבה חיים הפוך! הידיעות אינן נמצאות מעבר לנהר סמבטיון. רובם יודעים והכל מתנהל הפוך.

מגיע ראש השנה, יכול הרב בבית הכנסת לקום ולומר איזה רעיון יפה לראש השנה, כולם אומרים: "שפתיים ישק". מה עוזר הרעיון הזה? אולי מצות תלמוד תורה לשתי דקות... אבל האם זה משנה משהו? הוא באמת נהיה בן אדם אחר כתוצאה מאותו דבר-תורה ששמע כעת, כמו שכותב הרמב"ם בהלכות תשובה שאינו אותו אדם כלל?

אני מקוה שמבינים שלא אמרתי אפילו חידוש אחד משלי, אבל אם אין בדברים חידוש צריכים להסכים לקיימם. לא כי אני אמרתי, אלא כי כל אחד יודע זאת לבד, והלואי ויזכה בעז"ה כל אחד ואחד להתאים את מהלך חייו לתכליתם.

רעבון לרוחניות

חיי האדם – נשמה בתוך גוף

הדברים הבאים אינם דברים בעלמא, רעיונות בלבד. תקוותנו שבעז"ה תצא מהם תועלת מעשית לכל אחד ואחד, לכל הפחות נקודה אחת קטנה למעשה.

בספה"ק כתוב ש'אלול' בגימטריא [עם הכולל] 'חיים'. מדוע?

ימי האלול הם הכנה לקראת קבלת חיים. בראש השנה, ולאחר מכן בעשרת ימי תשובה, אנחנו מבקשים בתפילה על החיים: "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים".

נתבונן מה הם החיים.

כשהקב"ה ברא את האדם, נאמר: "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים" (בראשית ב, ז). כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין לח ע"א), שמתחילה גיבל הקב"ה את עפרו, ולאחר מכן נפח את נשמת החיים בקרבו. זה היה מבנהו של האדם הראשון, וזהו המבנה של כל יהודי ויהודי במשך כל הדורות כולם.

הקב"ה נתן בנו גוף ונתן בנו נשמה. הגוף לבד איננו חי והנשמה לבד איננה יכולה להתקיים כאן בעולם, אלא "ויפח באפיו נשמת חיים" – הקב"ה נתן נשמה בתוך גוף. אלו החיים אותם אנחנו מכירים.

מזון – לגוף ולנשמה

כולנו יודעים שהגוף צריך מזון בכדי להתקיים. על האדם לאכול, לשתות וגם לישון. אך כשם שהגוף צריך מזון – כך גם נשמת האדם זקוקה

רעבון לרוחניות

כג

למזון רוחני בכדי להתקיים. הקב"ה נתן לנו תרי"ג מצוות שהם בכללות מזון הנשמה.

ראש השנה ויום כיפור יש בהם מזון לגוף ומזון לנשמה. מזון לגוף, כמו שנאמר: "אכלו משמנים ושתו ממתקים... כי קדוש היום לאדוננו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם" (נחמיה ח, י). ראש השנה נקרא חג ["בכסה ליום חגנו"] וישנו חיוב לאכול בו, לפחות לפי חלק משיטות הפוסקים.

יום כיפור, על אף שהוא יום צום ולכאורה אין בו מזון לגוף, אבל כידוע "כל האוכל ושותה בתשיעי – מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי" (ראש השנה ט ע"א), ומבואר בפוסקים שישנו חיוב על האדם לאכול בתשיעי כפליים ממה שהוא רגיל לאכול בכל יום – את האוכל השייך לתשיעי וגם את האוכל השייך לעשירי.

הרי שמצינו דין אכילה בראש השנה וביום כיפור. בראש השנה האכילה נעשית בעיצומו של יום, וביום כיפור אוכלים בתשיעי לצורך העשירי [ולפי חלק מן המפרשים, סעודת פורים היא השלמה לעינוי של יו"כ].

זהו המזון של הגוף, וגם זו מצוה, אך כשם שהגוף צריך את מזונו – כך נשמת האדם גם היא צריכה את מזונה.

בנשמה – תחושת הרעב אינה קיימת

אם רוצה אדם להתבונן בחלק הפנימי הרוחני שבקרבו, ילמד זאת מהחלק הגופני, כמו שנאמר: "מבשרי אחזה אלו-ק" (איוב יט, כו).

בגוף, כאשר האדם רעב הוא אוכל מאכלים לשובעו. "צדיק אוכל לשובע נפשו". כאשר אינו רעב – הוא מחפש רק מעדנים, ממתקים.

מהמשל הגשמי, מהמזון הגופני – נלמד לענין המזון הרוחני.

אם האדם מרגיש רעבון בנשמתו, הרי שהוא תובע 'מזון' ובזה מספק את צרכי נשמתו. אבל אם הוא לא מרגיש רעבון רוחני, על דרך כלל הוא לא 'יאכל'.

כל אדם שצם פעם, אפילו יום אחד, כגון צום גדליה או יום כיפור – יודע שלעת ערב הרעבון מורגש בו היטב והוא מעוניין מאוד לסעוד את לבו. קשה לו

כבר להמשיך לצום. בשעה זו, אף אחד לא זקוק להסברים מדוע עליו לאכול, הוא מרגיש זאת היטב על בשרו.

אבל בנוגע לנשמה שבקרבתנו – שם, רוב האנשים כמעט ואינם מרגישים רעב, צמאון לרוחניות. אולי אנחנו יודעים שעלינו לזון את נשמותינו בלימוד תורה, קיום מצוות, תפילה ומעשי חסד, אך איננו חשים רעב בנשמה כפי שחשים רעב בגוף.

אם הרעבון הנשמתי באדם היה כמו הרעבון שקיים בגוף, לא היינו זקוקים לא לשיחת התעוררות, לא לשיעור מחשבה וגם לא לשיעור השקפה. כמעט ולא.

מדוע?

כמו שבמשל הגשמי, אדם אינו זקוק שיעוררו אותו לאכול ארוחת בוקר או ארוחת צהריים וערב. הרעבון המורגש בתוכו מוליך אותו לאכול – כך גם אילו היה רעב רוחני בקרבנו, היינו צריכים הרבה פחות הכוונה והתעוררות מבחוץ.

זיהוי שורש הבעיה

בעומדנו לפני הימים הקדושים, ימי הדין, ראשית עלינו לזהות את נקודת הבעיה, מדוע חלקנו כמעט ואינם מתעלים, מדוע איננו מתקדמים בעבודת ה'.

משל למה הדבר דומה, אדם סובל ממיחושים ואינו יודע היכן שורש הבעיה. הוא הולך לרופא, הרופא מנסה לבדוק ולא מוצא. שולח אותו לעשות צילום. אם גם בצילום לא ימצאו כלום ייאלץ החולה לעבור בדיקות יותר מעמיקות – סי.טי. וכדומה. מנסים לחדור יותר ויותר עמוק בכדי לאתר את שורש הבעיה.

כך גם בחיינו. במשך השנה אדם נתקל בהרבה בעיות, אך ישנה נקודה אחת שהיא שורש הבעיות כולן. כשם שבמחלה הגשמית אנחנו מחפשים היכן שורש המחלה, אם ישנו זיהום בדם מחפשים מהיכן נובע הזיהום – כך גם במבנה הנפש בחיים האמיתיים עלי אדמות, ימים אלו של התבוננות וחשבון נפש הם הזמן המתאים לזהות היכן נקודת השורש.

בודאי שבענפים מתגלות בעיות רבות: לשון הרע, כיבוד אב ואם, צניעות וכו', אבל שומה עלינו לברר היכן היא נקודת השורש.

שורש הדבר נעוץ במה שנאמר מתחילה. ב"ה זכינו להיות מאלו המקיימים תורה ומצוות, אבל נתבונן עמוק בתוכנו: האם אנחנו מקיימים בלבד, או שאנחנו רעבים לקיים!?

בגוף, כל אחד ואחד מאיתנו לא רק אוכל אלא רעב. בנשמה, כולנו משתדלים לקיים מצוות ולעשות מעשים טובים, גמילות חסד, תפילה וכו', אבל כמה רעבוץ יש בנו למצוה? כמה רעבוץ יש לתפילה?

ניגשים לתפילה כי צריך, כי מוכרחים, כי חייבים, אך כמה אנשים אנחנו מכירים שהם רעבים להתפלל?

בגוף, בחומר, כל אחד רעב. מי שלא רעב, זה סוג של מחלה. אבל בחלק הרוחני שבקרבנו, רובנו משתדלים לעשות כל אחד כפי כוחו, ואם נקבל על עצמנו קבלות לשנה הבאה, הן יהיו בסגנון של התחזקות בעוד פרט וכדו', ואכן זהו דבר חיובי, אבל אם נתבונן היכן שורש הבעיה, מה המקור של חוסר העשייה שאנו מכירים במשך השנה, ושל הרפיון הידוע, נגלה שהכל נובע מחמת חוסר הרעב לרוחניות.

אם האדם רעב לדבר, כמעט ואין מה לחשוש. על דרך כלל הוא יעשהו. אולי לא במלואו, אולי לא בשלימות, אבל ישתדל בכל כוחו. כשם שכשבטנו רעבה היא מציקה לו והוא אוכל – כך כאשר האדם רעב בנקודה הרוחנית הפנימית בתוכו, הוא יקיים מחמת רעבונו.

מה מעסיק את האדם במועדים

נתבונן מעט על המועדים ונראה האם מביטים אנו עליהם במבט גופני, או מתוך הכרת הנשמה הרוחנית האלוקית שבקרבנו.

מה אנשים מדברים בימי החג? על מה נסובה שיחה בין בני אדם בערבי חגים, כגון בערב ראש השנה?

בודאי שישנם המדברים בעניינים הפנימיים, אבל ברוב המקרים השאלות הן: היכן המקום שלך בבית הכנסת, איך הסתדרת בנוגע לשמירה על הילדים הקטנים וכו'.

מתכוננים ליום כפור, מהי ההכנה? קונים 'קלי צום' כדי שהצום יעבור בקלות ומשתדלים לשתות הרבה.

מגיע סוכות. מה שמעסיק את כולם הוא: מיהו בעל הסוכה היפה ביותר בשכונה. היום כבר ישנן תחרויות עירוניות מי בנה את הסוכה היפה מכולן...

כך הוא גם בשאר החגים. מגיע חנוכה. הנושא המדובר: איך מכינים סופגניה יותר מיוחדת. הריבה החלבית הידועה כבר לא מספיקה... או – היכן יש איזה ערב לביבות, מהצד של האבא, מהצד של האמא, או שמא אצל הדודים הרחוקים. פורים. המשלוח מנות – כפי גדלו כך ערך האדם, וכפי יופיו – כך תפארתו.

פסח. היכן אתם אווזים בנקיון? באיזה שעה נגמר ליל הסדר, ומי מבין הילדים הקטנים שאל את ארבעת הקושיות?...

חג השבועות הוא בכלל התגיגה של תנובה וטרה. ב"ה, יש להם הרבה פרנסה... תשעה באב – כיון שאין בו חג, החליטו שיום זה ושמורת הימים שלפניו יהיו בבחינת המשך של שבועות. שמונה ימים של מאכלי חלב משובחים...

הרי כולנו יודעים שזו המציאות. הלזאת ייקרא חיים יהודיים? נכון, הכל מסתדר עם השולחן ערוך. לא אוכלים בתשעת הימים מאכלי בשר, רק חלב, משתדלים לקיים את מה שכתוב, אבל סוף כל סוף סופגים רק את החלק הגופני שבימים הללו ומתעלמים כמעט לחלוטין מהחלק הרוחני שבהם. האם פסח הוא באמת חג החרות אצלנו, האם שבועות הוא באמת זמן קבלת התורה, האם סוכות הבעל"ט הוא זמן שמחתנו?

במה האדם שמח בסוכות? בסוכה היפה!... ממילא, אם ראה שמישהו אחר בנה סוכה יפה יותר – שמחתו הושבתה. האם ישנה שמחה בעצם החג? מי מדבר על זה, מי חושב על זה!

התרגלנו לחיות את מועדי השנה עם הגלד החיצוני שבהם, עם החלק הרדוד ביותר שלהבדיל גם ישנם חילונים ש'מקיימים' אותו. הסטטיסטיקה

רעבוץ לרוחניות

כז

אומרת שבערב ראש השנה נמכרת כמות כפולה של דבש ברחבי הארץ, ולא דוקא ליהודים שומרי תומ"צ. גם חילוני ממוצע טובל תפוח בדבש...

היום הקדוש צריך להיות נתפס יותר פנימה! על האדם להגיע לראש השנה עם רעב רוחני ובסוף היום לבדוק האם באמת התמלא במטען רוחני. להגיע עם רעב רוחני ליום כיפור וגם אז לבדוק שבאמת התמלא. כך גם בסוכות, בפסח ובשבועות: לבדוק תמיד האם התמלא ברוחניות, או שעבר עוד חג בעולם.

הרי כולנו עברנו יותר מראש השנה אחד, יותר מיום כיפור אחד ויותר מסוכות אחד. האם חל בנו שינוי כלשהו או שנשארו בדיוק כפי שהיינו לפני כן?

נמצאים בפתח השנה החדשה הבאה עלינו לטובה. האם יכול אדם להעיד שמראשית השנה הקודמת עד אחריתה הוא התעלה אפילו במשהו? שהעמיד לעצמו יעד כלשהו ועמד בו? ברוב המקרים התשובה היא: לא.

מדוע?

משתי סיבות: הסיבה הראשונה כדלעיל. יש לנו ידע רוחני, אנחנו יודעים היטב את מצוות החג, לומדים עליהן, שומעים שיעורי השקפה, אבל אין רעב!! יש ידע ותו לא. ידע בלבד יכול רק לגרום שלא יהיו עמי ארצות, אבל בכדי שהאדם יהיה יהודי אמיתי עליו לצאת מהמועד עם מטען רוחני. משמנת ימי חג הסוכות עליו לצאת עם איזושהי נקודת שמחה שתלווה אותו לפחות כל החורף.

עלינו לשנות את ההסתכלות על הימים. על דרך כלל אין בנו תחושת רעב רוחני, ואולי גם איננו סבורים שהוא נצרך לנו. הורגלנו לזרום עם מרוץ החיים. קמים בבוקר, רצים לתפילה. התפילה עוברת, יש לימודים, יש מתח, חברה, עוד יום עובר. היום הזה, האם היה בו איזשהו רעב רוחני, או שהיה בו רק רעב לאוכל, רעב להיות מקובל בחברה ולהצליח בכל העניינים.

לא רעב ללחם... כי אם לשמוע דבר ה'

הרי כולנו בני אברהם יצחק ויעקב. רגלינו עמדו על הר סיני. הקב"ה נתן בנו כח רוחני – התורה והנשמה שבקרבנו. כמה היא חיה, כמה היא נושמת, וכמה לעומת זאת הגוף שבקרבנו נושם?

יכול אדם להימצא בסביבה חרדית מוחלטת, וגם שם הדגש יהיה על הגוף, מבוקר עד לילה. על אף שב"ה עושים מעשים, מעשי חסד, מעשי מצוות וכדומה, אבל היכן הנפש? האם הנפש רעבה לחסד כמו שהיא רעבה למזון הגופני? אנחנו מורגלים יותר לעשות מאשר להיות רעבים!

אם נגיע למצב שהחיים בכלל והמועדים בפרט יהיו אצלנו בגדר של "לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'" (עמוס ה, יא), שהציפיה לימים אלו תהיה עם רעב להשיג מהם משהו – הרי שדורכים אנו בדרך המלך, הדרך הנכונה.

יש הסבורים שפסוק זה, "לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'", נאמר אולי על יושבי הקיבוצים ודומיהם, אשר לא זכו לגדול בבית של תורה, לא זכו לקיים מצוות, ובאחרית הימים נזכה שתהיה התעוררות בקרבם.

בודאי שזה נכון, אבל נבואה זו נאמרה גם עלינו! שכן, יכול אדם ללבוש חליפה וכובע, בת ישראל יכולה להיות לבושה בלבוש הראוי לבת ישראל, אבל בתוכו הוא אינו רעב לדבר ה'. הוא רעב ללחם, הוא רעב למאכלים הטעימים של החג.

רעב לדבר ה' פירושו שאדם חש רעבון לפני שמגיע יום שממנו יוכל לשאוב התעלות רוחנית, ואם באמת לא מילא צרכו – הוא נשאר רעב!

הרי אם לא אכלנו יום אחד – בסוף היום נשארים רעבים, ואז ממשיכים לחפש אוכל. אדם שלא אכל יום אחד ובסוף היום אינו ממשיך לחפש – זוהי ראייה שבאמת אינו רעב.

זה עתה עברנו יומיים של ראש השנה. האם בסיומם חשים אנו תחושת רעב? האם באמת מצפים ומייחלים אנו ליום הקדוש, יום כיפור, שיגיע בכדי למלאות את רעבוננו?

"מה נשמע" – בגוף ובנשמה

חיים אנו בתוך מסגרת חיצונית. המסגרת הלימודית, החברה, הלבוש וההנהגות, הן מסגרת חיצונית שנועדה לשמור את האדם מהרחוב. בתוך המסגרת הזו עלינו לגלות אור רוחני.

ירעבוני לרוחניות

כט

ובאמת אפשר שאדם נמצא בתוך המסגרת, לא יוצא ממנה החוצה, אך המסגרת הזו היא בבחינת ד' אמות של קברו. הוא כמו מת! מדוע? כי המלחותיו היומיומיות הן בגוף בלבד, לא בנשמה.

בקלם היו אנשים שלפני ראש השנה, כשפגשו אחד את השני ושאלו מה נשמע, כוונתם היתה: מה נשמע עם הנשמה, האם היא במצב של עליה, או חלילה ההיפך? ואז הנשאל היה עונה: ב"ה, זכיתי לעוד קצת יראת שמים. זו היתה התגובה הטבעית.

כיום המצאנו לעצמנו שפה חדשה, שפה שבה השאלה "מה נשמע" משמעותה: מה מצב הפרנסה, גידול הילדים וכו', אבל אין הכוונה "מה נשמע" עם הנשמה.

מה ההבדל בינינו לגויים, להבדיל? כששני גויים נפגשים ושני יהודים נפגשים ושואלים "מה נשמע", האם תשובת היהודי ותשובת הגוי תהיה שונה או שווה?

אם היהודי חי רק חיים גופניים – לא יהיה שום הבדל בינו לבין הגוי, שניהם יענו אותה תשובה: מה נשמע? יש קשיים בפרנסה, תקופת לחץ וכדומה.

החילוק בין יהודי לגוי הוא, שלגוי אין נשמה בקרבו וליהודי יש. ממילא, כששואלים יהודי "מה נשמע" הכוונה: מה נשמע בגופך ומה נשמע בנשמתך. אלא שאין כמעט מי ששומע ב"מה נשמע" את השאלה הזו, כי הורגלנו לחיות חיים שהמטבע שלהם, שהצורה שלהם, הם חיי גוף.

ולא רק בחיי היום יום, אלא אפילו כאשר ניגשים לעולם היותר רוחני, לימים הקדושים ביותר בשנה, המושג לדבר על הרגשות הלב כמעט ואינו מצוי. לא נעים לדבר על כך, וגם לא מקובל להיות יותר מדי רגשי.

מדוע?

מחמת שזה כל מה שרואים מסביבנו. לדוגמא: פותחים עיתון. מה רואים שם? האם העמוד בצד ימין עוסק בענייני רוחניות והעמוד בצד שמאל בענייני גשמיות? ... במקרה הטוב יש איזה מוסף לשבת קדש ובו כמה נקודות חיוביות [ומי יודע גם כמה נקודות שאינן קשורות לשבת קדש...], וגם זה אינו אלא אחוז מזערי מהעיתון, והדברים ידועים.

המציאות שבה אנו חיים כל הזמן משדרת לנו צרכים גופניים. רואים מודעת רחוב על גבי האוטובוס. מה עולה ממנה? האם יש בה צליל של תביעה על הנשמה, או רק פיתוי לרכוש עוד בגד חדש, מעדן חדש שיצא לשוק או רהיט חדש ויוקרתי. מודעת רחוב זו מיועדת לגוף, לא לנשמה.

כל העיתונים מכוונים לחיי הגוף. אולי יקום מישהו ויוציא עיתון לנשמה, חדשות הנשמה, לראות מה חדש בעולם! הנה ישנם אנשים שהתקדמו, שהתעלו. למה לא לפרסם זאת לתועלת הרבים? הרי כשפלוני זכה בפיס והתעשר כתבו זאת בעיתון, אבל כשאלמוני זכה לחיות במדרגה יותר מרוממת – זאת בודאי לא יכתבו בעיתון. ולא מחמת צנעת הפרט או מחמת ענווה, אלא כי לא בזה עוסקים.

רחמנא לבא בעי

הרי מורכבים אנו מגוף ונשמה. העיקר כמובן זו הנשמה, והגוף צריך להיות טפל לה.

איננו מדברים על ביטול מוחלט של חיי הגוף. זוהי מדרגה גבוהה, הרבה מעבר למדרגתנו. עבודתנו בתחילה צריכה להיות, שאחוז אחד ביום יהיה שייך באופן ברור לנשמה. תשעים ותשע אחוז לגוף ואחוז אחד בלבד לנשמה, ונבאר.

כאשר אדם רעב – הוא מרגיש את הצורך לאכול. עלינו להגיע למצב שנגיש רעב מעין זה גם ברוחניות. לא מדברים לא על חמישים אחוז, לא על ארבעים ולא על שלושים. אחוז אחד בלבד מהיום!

ניקח את כל הדיבורים של היום ונחלקם למאה, ומתוכם אחוז אחד יהיה שייך אך ורק לרוחניות, אבל אחוז אחד שבא מתוך רעבון!

בודאי שאם נבדוק את היום, על דרך כלל ייראה לנו שאנו מקדישים יותר מאחוז אחד לנשמה. הזמן של התפילות, הזמן שלומדים תורה, הזמן שעושים חסד, הוא יותר מאחוז אחד ביום. אבל כל זה במעשים, ואילו "רחמנא לבא בעי", "כי כל לבבות דורש ה'" (דבה"א כה, ט), הקב"ה דורש מהאדם את לבו, "תנה בני לבך לי" (משלי כג, כו).

הקב"ה רוצה מהאדם לא רק מעשים. מעשים גם הגולם מפראג יכול לעשות, לזה לא צריך אותנו. אבל לגולם מפראג לא היתה נשמה, לכן הוא היה גולם, אבל אנחנו יהודים עם נשמה וגוף.

לקראת ראש השנה הכנו את עצמנו במשך עשרים ותשעה ימי חודש אלול, נכנסנו לראש השנה ואז בקשנו: "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים", אנא ממך, תן לנו חיים!

האם אדם אינו מרגיש שהוא בבחינת "דובר שקרים לא יכון כנגד עיני"?! הרי חיים של אוכל, של גשמיות, אינם "למענך אלקים חיים"! אם זו הבקשה, מן הראוי היה לשנות את הנוסח ולומר: "למעני, אלקים חיים", לא למענך...

בדורנו חסרה נקודת הלב

צריך שיהיה ברור מאוד: לא מדובר כאן על מדרגות אלא על המינימום של היהדות. האמת היא שחיים אנו בדור שהוא כמעט גוסס מבחינת יהדות.

תשאלו: איך יכול להיות? הרי ישנם כל כך הרבה ישיבות ומקומות תורה. לפני מאה חמישים שנה לא היו כל כך הרבה תלמודי תורה, ישיבות וסמינרים. כל מי שמכיר מעט את ההיסטוריה יודע שאחוז לומדי התורה ובני התורה ומשפחותיהם היום גדול הרבה יותר מפעם.

אלא שדבר אחד חסר היום: הלב היהודי שהיה פעם, החמימות האמיתית לשבת קדש, הרעבון והגעגועים לימי ראש השנה והדין. "תמו גדולי היראים", כמו שכתבו גדולי המוסר.

מדוע?

כי אנו חיים בעולם שהמסגרת בו חזקה, והיא מחייבת ותובעת, וזה טוב, אבל מאידך התרגלנו לעשות בלי לחשוב, בלי להתבונן, בלי להעמיק מה העיקר של החיים ומה הטפל, וכמובן – כאשר חסרה אותה התבוננות לא מגיעים לרעבון נפשי פנימי לחיות רוחניות.

בכדי שהאדם לא יהיה מופקע לחלוטין מהאמת שלמענה הקב"ה שם אותו בעולם, צריך שיהיה לו קשר, נגיעה, לרעבון הרוחני, לשאיפה מתי יגיעו מעשיי למעשה אבותי, כמו שמפרשים כידוע, "גיעו" מלשון נגיעה.

אצל מי המעשים אינם נוגעים? הרי כולם דבוקים במידת אברהם אבינו שהיא חסד. האם יש מישהו שיכול להעיד שלא עשה חסד מימיו? ודאי שלא. אפילו רשעים עושים חסד וא"כ הם נוגעים במעשי אברהם!

תשובה לדבר: אברהם אבינו עשה את מעשי החסד מתוך לבו. ביום שאברהם אבינו לא עשה חסד הוא לא יכל ללכת לישון, כי הוא היה רעב. לכן אפילו ביום השלישי למילתו יצא לחפש אורחים. הרי כל אדם, גם ביום השלישי למילתו, אם לא היו נותנים לו מזון לגופו, ודאי היה יוצא לחפש לעצמו מזון, כי הוא רעב. אברהם אבינו שמידתו מידת החסד, הרגיש בתוכו רעב לחסד ולכן גם בעת חוליו יצא החוצה לחפש אורחים.

זה לא נבע מהכרת השכל בלבד, וגם לא מהידיעה או מדברי חזונוק ששמע. רצון זה נבע מהרעב הפנימי שבער בקרבו.

"מתי יגיעו מעשיי למעשה אבותי", "יגיעו" מלשון נגיעה, נגיעה לא רק במעשים עצמם, אלא שנפעל מחמת אותה נקודה שאברהם אבינו פעל. ודאי שלהגיע לרעב שהיה לו איננו יכולים, אבל שאיפתנו היא שהמעשים הרוחניים שלנו יגיעו מנקודת הרעב הפנימית.

הבנו אם כן באופן ברור מהי נקודת החסר, מהי נקודת הבעיה. כעת ננסה להציע פתרון מעשי.

התבוננות ותפילה מעומק הלב

כל אחד מאיתנו מבין שאם נמשיך לחיות במרוץ החיים הרגיל, שנה יותר טובה מהשנה הקודמת לא תהיה לנו. אם ישנה עוד איזושהי תקוה שבאמת נזכה לשנה טובה ומתוקה, אין זה אלא ע"י שאדם יתבונן מעט על החיים.

'להתבונן' אין הכוונה לשבת שלוש שעות עם הידיים על הראש ולשקוע במחשבות. מדובר על פרק זמן קצר ביותר של בין שתיים לשלוש דקות ביום. אבל להתרגל לחשוב.

על מה צריך לחשוב?

לזכור מי ברא אותנו, איך הוא ברא אותנו וממה אנחנו עשויים, ואז להתבונן: יש בי גוף, יש בי נשמה. את הרעבון של הגוף אני מרגיש ואת הרעבון של הנשמה אולי בכלל לא, אולי מעט, ומי שזכה – יותר.

ראשית כל אדם צריך להתבונן בנפש בנקודת שורש הבעיה, ולאחר מכן ירגיל את עצמו לבקש מבורא העולם: "פתח לבי!"

הקב"ה נתן לנו לב אבן ועלינו להפוך אותו ללב בשר. איך עושים זאת? ע"י עשיית עוד מעשים? האם הלב של מישהו נהפך מהשנה שעברה לשנה זו על ידי המעשים שעשה? התשובה על דרך כלל היא: לא!

מדוע? הרי כולם מכירים את הכלל של ספר החינוך: "אחר המעשים נמשכים הלבבות", וכל אחד מאיתנו עשה לכל הפחות אלפי מצוות בשנה החולפת. איך יתכן, אפוא, שאלפי המצוות לא משכו את לבו לכיוון הראוי?

התשובה פשוטה: כי איננו מחפשים לעורר את הלב! אם אדם מחפש רק לעשות מעשים, הוא ימשיך לעשות והלב יישאר אטום. אבל כאשר האדם מבין ש"רחמנא לבא בעי", הקב"ה תובע ממנו רעבון רוחני ולאחר מכן שובע רוחני – הרי שבעשותו מעשים הוא מתבונן שהמעשה נועד להשלים את הרעבון הרוחני.

הבעיה היא שלא מרגישים כלום, ולשם כך השי"ת נתן לנו פה. יהודי שמרגיש חסר, אל מי הוא פונה, ממי הוא מבקש? "קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת!" מי שפונה באמת לבורא עולם – הקב"ה מקשיב, מאזין, שומע ונותן.

"כי אתה שומע תפילת כל פה". ה' שומע תפילתו של כל אחד ואחד, אבל צריך לפנות אליו.

ראשית כל נתבונן ונכיר ששורש כל הרעות הוא חוסר הרעבון הרוחני הפנימי בקרבנו, ולאחר מכן נפנה ונדבר עם מי שאמר והיה העולם, נבקש ממנו באמת ובתמים, מעומק הלב: פתח לבי, שארגיש את הרעב לרוחניות כמו שאני מרגיש רעב לגשמיות.

והרי כבר גילה לנו ר' ישראל מסלנט זיע"א, שעל אף שתפילה בגשמיות פעמים נענית ופעמים אינה נענית – ברוחניות אין תפילה שבה ריקם! אין אדם

שיפציר באמת בבורא עולם, שישפוך את שיחו לפניו באמת ובתמים שיפתח את לבו – והוא לא יפתח.

אלא מאי? שעל דרך כלל איננו מורגלים אפילו לחשוב על זה, וקל וחומר לא להתפלל על זה. בצורת החיים הרגילה, גיל חמש-עשרה, עשרים וגיל שבעים יהיו אותו דבר, לא ישתנה כלום.

"היום אם בקולו תשמעו", "היום", לא מחר, לא מחרתיים, אם לא עכשיו אימתי. ראשית כל להבין את שורש הבעיה, ולהבין שהיחיד שיכול לפתוח לנו את הלב הוא בורא עולם. את הלב הגשמי יכול לפתוח רופא לניתוחי לב וגם זה מסוכן מאוד, אבל את הלב הרוחני, להגיע למצב שהרעב הרוחני יהיה טבעי אצלנו – רק אחד ויחיד יכול לפתוח: בורא עולם!

אליו עלינו לפנות ולבקש, אבל לא בקשה מן השפה ולחוץ, שלא תהיה בבחינת "בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני" (ישעיהו כט, יג), אלא שהבקשה תבוא מנקודת הלב הפנימית.

כמו שלהבדיל כאשר חסר לאדם משהו, כגון שמחפשים שידוך, פונים בתפילה לבורא עולם באמת. אין לך כמעט אב ואם שאינם בוכים על ילדיהם שיוזכו לזיווג הגון. אבל כשם שמבקשים על פרנסה ושידוך – כך צריך לבקש שנזכה להיות יהודים אמיתיים, שמתוכנו תבוא התביעה הן לצרכי הגוף והן לצרכי הנשמה.

הדברים כל כך פשוטים וכל כך רחוקים מהאדם, כמו שכותב המסילת ישרים בהקדמתו, "שכפי רוב פרסומם וכנגד מה שאמתתם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאד והשכחה רבה".

הדברים הנאמרים כאן הם בגדר חיי נפש כפשוטו. חיים אנו בעולם שבו לאט לאט האמת הולכת ונשכחת, וחייבים שהיא תיאמר. עלינו לחולל מהפכה בצורת החיים, לא בנפלאות וגדולות מאיתנו אלא בחיי היומיום הפשוטים והאמיתיים. להבין שחיים אנו בעולם שהחומריות שבו הולכת ומתרבה מיום ליום. מה שלא היה לפני עשרים שנה אפילו לעשירים, היום אצל כל זוג צעיר שמתחתן נכלל בסל שההורים נותנים.

היכן התקוה שלנו, מהי האחרית שלנו, לאן כל זה יוביל?

הקב"ה נתן לנו בחירה והיא אינה קשה, היא פשוטה וקלה, אלא שאנחנו לא רגילים לחשוב כך. כמו שמדברים עם האבא והאמא, עם החבר – כך לדבר עם הבורא עולם: תפתח לי את הלב. אני מתפלל ולא מרגיש כמעט כלום, עושה מצוה כי צריך, אבל לא עם חיות.

כשאוכלים ממתקים מרגישים חיות, אבל כשעושים מצוה חסרה לנו אותה חיות. לבקש על זה, להתחנן על זה. היהודי שבנו חי מהתורה, מהמצוות, מהתפילה, מהאמונה בבורא עולם. "ויפח באפיו נשמת חיים", אדם חי מהקיום הרוחני שבקרבו.

אני מקוה שהדברים הובנו כראוי וחדרו ללבבות, כי הם פשוטים, אמיתיים ואינם שלי. יתן ה' ונזכה לגמר חתימה טובה עם חיות אמיתית בלבנו של כל אחד ואחד.

חיים רוחניים – שאיפה ומעשה

בקשתו של מלך ישראל

במזמור שנהגו כלל ישראל לומר בימי אלול, "לדוד ה' אורי וישעי", מבקש דוד המלך ע"ה: "שבתי בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו".

ברור הדבר, שדוד המלך לא ישב כל הזמן בבית המדרש. בתוקף תפקידו כמלך ישראל הוא היה עסוק בענייני הכלל. היה עונה על שאלות באיסור והיתר, במלחמות היה יוצא בראש העם, כמו שכתב הרמב"ם, ושאר ענייני הממלכה שהיו נזקקים לטיפולו. שום מנהיג בישראל אינו יושב רק בבית המדרש. אפילו על משה רבינו ע"ה כתוב שיצא לכנסת ישראל "וירא בסבלותם", וכפי שפירש רש"י: "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם".

צריך להבין, אפוא, מהי בקשת דוד המלך ע"ה "שבתי בבית ה' כל ימי חיי", "כל" לרבות את הלילות. איך יתכן כדבר הזה.

עבודתנו – להגביר את כח הנשמה על הגוף

הרמח"ל, בתחילת ספרו דרך ה', כתב שהאדם מורכב מנשמה וגוף. קודם חטא אדם הראשון, הנשמה היתה העיקרית והגוף טפל. ע"י החטא התהפכו היוצרות: הגוף נעשה עיקר, והנשמה רח"ל נהייתה טפלה. ועבודת האדם להחזיר את המצב לתחילת בריאתו.

כל אדם נולד במצב שגופו עיקר ונשמתו טפלה, ובמשך כל ימי חיו, שהם "שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה", עליו להפוך את יחסי הכוחות שבו. למעט את כוחות הגוף ולהרבות את כוחות הנשמה.

אי אפשר שאדם יגיע למצב שרק הנשמה תשלוט בו, והגוף לא ישלוט בו כלל. אנחנו קרוצי חומר, בעלי צרכים גשמיים. צרכים לאכול, לשתות, לישון וכו'. אבל ההסתכלות איך בונים חיים אמיתיים היא, שיש למעט בצרכי הגוף ולהגביר את צרכי הנשמה. בכל יום, בכל עת, כל ימי חייו, זו צריכה להיות צורת המבנה של החיים.

כמובן, אין בני אדם שווים בכמות כוחות הנשמה וכוחות הגוף שבתוכם. ישנם אנשים הנולדים עם טבע להיות נמשכים יותר אחר החומר, ומלחמתם לקנין הרוחניות קשה יותר, ישנם אנשים הנולדים עם טבע להיות נמשכים יותר אחר הרוחניות, ומלחמתם לקנין הרוחניות קלה יותר, ויש יחידי סגולה הנולדים עם משיכה פנימית חזקה מאוד לרוחניות, אלא שמוכרחים הם להתעסק גם עם הגשמיות, אך הם עושים זאת כמי שכפאו שד.

כל אחד מאיתנו מבין שאם אין קמח אין תורה, ובכדי שאדם יוכל באמת ללמוד תורה הוא מוכרח שיהיה לו קמח.

לו זכינו והיינו נשואים במדרגת דור המדבר – הרי שהמן היה יורד לנו מן השמים והיינו זוכים לעסוק אך ורק ברוחניות כמעט בלי גשמיות, כלשון חז"ל ש"לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", כלומר לאלו שאינם צריכים כלל לדאוג לחומר.

ודאי שהתורה האמיתית, המוחלטת, היא תורה שאדם לומד מתוך חיים בעולם רוחני, מנותק לגמרי מן הגשמיות, אבל אין כזו תורה כיום. זו היתה תורתו של אדם הראשון קודם החטא, תורה של לוחות ראשונות עליהם נאמר: "אני אמרתי אלקים אתם" ואז לא היתה מיתה בעולם. אבל לאחר שאדם הראשון חטא ולאחר שלוחות ראשונות נשתברו – שוב אין אדם בעולם המסוגל לחיות חיים רוחניים לגמרי בלי חומר.

כאשר עלה משה רבינו להר סיני, במשך ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה, אבל גם אצל משה רבינו, בחיר הנבונים, תורת חיים זו היתה קיימת אך ורק לארבעים יום, וגם אז – הוא לא היה בארץ, הוא עלה לשמים. אבל שאדם בארץ לא יאכל ולא ישתה במשך ארבעים יום – אין לזה קיום.

כיון שכך, נמצאים אנו בעולם שהנסיון בו קשה עד מאוד. ישנם יחידיים שאינם משתוקקים כמעט כלל לרוחניות רח"ל. נשמתם נכרתה ממקור חיותה, הם

אינם מרגישים את המקור האלוקי של החיות, והם רדופים אחרי החומר. רח"ל מנותקים כמעט לגמרי.

אבל כמעט ואין כאלה אנשים. רוב אנשי העולם, אף אם שקועים הם בחומר, ולפעמים גם אינם שומרי תורה ומצוות, אבל הניצוץ היהודי שלהם קיים: שמע ישראל, מזוזה בפתח הבית, או לכל הפחות קבורה בקבר ישראל, משהו נשאר.

אבל ברור שזהו ניצוץ בלבד, אשר נשאר בהם בכדי שלא ייאבדו, בבחינת "לבלתי ידח ממנו נידח" (ש"ב יד, יד). בכדי שכולם יוכלו לחזור, הקב"ה נטע באדם ניצוץ רוחני שאליו יחזור כשירצה.

אם האדם אינו מבין מהי התכלית של הנקודה הרוחנית שנשארה בו, הוא מסתפק במועט. יש אדם שכאשר הוא נשאל במה מתבטאת יהדותו, תשובתו היא: אינני אוכל ביום כיפור. ומה הלאה? מספיק לי!

עומק הבעיה של אדם זה היא שאינו מבין שהמהלך של החיים הוא לחזק את הנקודה הרוחנית ולהחליש את הנקודה הגשמית, ולכן הוא מסתפק באי אכילה ביום כיפור.

אמנם, אם בעיה זו היתה רק אצל בן אדם שהמצוה היחידה שהוא מקיים היא לא לאכול ביום כיפור – היינו נינוחים. אבל באמת היא קיימת אצל כל אדם, ולא משנה מהי דרגתו הרוחנית. יתכן שאדם שומר תורה ומצוות בפועל, ואף ללמוד מבוקר עד לילה, אבל הוא לא מבין שמטרת חייו היא להגביר את הרוחניות יותר מהמצב הקיים. כך הוא נולד, כך הוא התרגל, הוא לא חושב אחרת.

ישנה נקודה אחת שלעולם היא שווה אצל כל בני האדם. מבטם על החיים צריך להיות: איך להגביר את החלק הרוחני ולהחליש את החלק הגשמי. אלא שהעבודה משתנה מאדם לאדם לפי המדרגה בה הוא נמצא. ברמה הרוחנית והגשמית שבה הוא מונח – עליו להגביר את הרוחני ולמעט את הגשמי.

שאיפה גבוהה ומעשים קטנים

מונחת בדברים נקודת עומק נוספת.

גם כשאדם מבין שעליו להרבות את הרוחניות ולמעט את הגשמיות, יתכן עדיין שלא יבין את המשמעות האמיתית של החיים, וניתן דוגמא.

אדם חי בוילה ששווייה שלוש מליון דולר. לעולם לא יעלה על דעתו שלמעט את הגשמיות הכוונה למכור את הוילה ולעבור לדירה ששווייה עשירית ממנה. הוא יחשוב שאם יוריד פרט זה או אחר – יהיה זה עבורו מיעוט הגשמיות, אבל לעבור דירה? אין על מה לדבר! הוא כבר חי כך עשרים שנה, ב"ה הקב"ה הרחיב את גבולו ולא חסר לו כסף. הוא לא מבין מה רוצים ממנו. מה פתאום שיוותר על ביתו המפואר, וכי גנב את כספו? הלא הרוויח אותו ביושר!

הוא מבין בנפשו שאי אפשר להימשך אחר החומר יותר מדי ושישנם תענוגות שעליו לוותר עליהן, אבל אין לו אפילו שאיפה למכור את ביתו ולעבור למקום קטן יותר.

גם אדם זה מבין שיום אחד הוא ימות, יוכנס לקבר באורך שני מטר ורוחב מטר, ואת הדירה הוא ישאיר כאן. אבל שהוא יעזוב אותה ביוזמתו – זה לא עולה על דעתו כלל!

אלא שעלינו לחלק חלוקה ברורה בין השאיפה לבין העשיה בפועל. כשבאים לדון מה צריך האדם לעשות, בדרך כלל לא יאמרו לאדם החי בוילה של שלוש מליון דולר, למכור היום את הוילה ולעבור לדירה צנועה יותר.

מדוע?

כי "חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה", אי אפשר לקפוץ מיד למדרגות גבוהות, ולאדם כזה למכור את הוילה זו קפיצה ענקית, למעלה ממדרגתו לחלוטין. הוא כל כך שקוע בכספו, עד שעבורו ויתור על כזו וילה עלולה לגרום לו התקף לב [ישנם יחידים שבכוחם לעשות כן, אולם זו אינה דרך לרובא דעלמא].

מה שכן נדרש מהאדם אלו שני דברים: שאיפה גבוהה ומעשים קטנים.

שומה עלינו להבין את הדברים היטב. נבחר מהי אותה שאיפה גבוהה, מה עניינם של המעשים הקטנים, ונראה את הטעות הנגרמת כאשר מחליפים ביניהם.

רק המצפה לדבר ראוי לקבלו

אם אדם אינו שואף להיפטר לגמרי מן החומר – ח"ו הוא לא יוכל לקום בתחיית המתים!

שכן, תחיית המתים עניינה חזרה למצב שהחלק הרוחני שולט באדם שליטה מוחלטת, והחלק הגשמי שבו הולך ונעלם. אדם שאין לו שאיפה לבטל את החומריות לגמרי, בעצם חסר לו את אחד מי"ג העיקרים – האמונה בתחיית המתים.

אין הכוונה שהוא כלל לא מאמין, אבל נתבונן: וכי אדם מצפה שיסתלק ממנו משהו שהוא בשום אופן לא מוכן לוותר עליו? לא. אם הוא לא מוכן לוותר – הוא גם לא מצפה.

אדם המבין שתחיית המתים עניינה ביטול הגשמיות באופן מוחלט, ובעומק נפשו הוא אינו מוותר על הגשמיות באופן מוחלט, אפילו לא כשאיפה עתידית – הוא בהכרח לא רוצה שתהיה תחיית המתים.

זהו המעשה המפורסם על אותו יהודי פשוט ברוסיה ששמע דרשה שלימה מ'מגיד', על כך שלעתיד לבוא כשיבוא המשיח כולם יעלו לארץ ישראל וכו'. חזר אותו יהודי לביתו וסיפר את הדברים לאשתו. אשתו, שהיתה אשה מעשית, שאלה אותו: 'ומה יהיה עם כל החוזה שלנו – הסוסים, התרנגולות והפרות?'

'אכן', הסכים הבעל, 'זו שאלה טובה!' ורץ אל ה'מגיד' להרצות בפניו את שאלתו.

ענה לו ה'מגיד': 'אמנם יש לך כאן חוזה וכו', אך מאידך יש כאן גם פוגרומים, וקוזקים שמציקים לך ללא הרף!'

העביר היהודי את התשובה לאשתו, ונחה דעתה.

לאחר זמן מה נמלכה האשה בדעתה, ואמרה לבעלה שיש לה 'פתרון' לבעיה: "כשמשיח יבוא, שיקח עמו לארץ ישראל את כל הקוזקים ועושי הפוגרומים למיניהם, ואנחנו נישאר כאן עם הסוסים והפרות..."

חיים רוחניים – שאיפה ומעשה מא

מדוע ענה כך? כי הוא לא הבין אל נכון מהו משיח. משיח ותחיית המתים עניינם חזרה למצב הראשוני של האדם קודם החטא. עולם שכולו רוחניות, ללא גשמיות כלל.

כשאיפה, אדם מוכרח לשאוף לחזור למצב הראשוני שהעולם הרוחני הוא הכל. לא חמישים אחוז, לא שבעים אחוז, לא שמונים ולא תשעים, אלא מאה אחוז, רוחניות מוחלטת!

אבל, כאמור, זו רק שאיפה. אם אדם חושב ליישם זאת למעשה, זו לא רק טעות, אלא הדבר גובל במחלה נפשית. אי אפשר ליישם זאת!

מדוע, אם כן, שאדם ישאף? מה תועיל לו אותה שאיפה?

כעין זה יש להקשות, הרי כולנו מאמינים בני מאמינים שמשיח יבוא. ואע"פ שהתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא. מדוע צריך לחכות למשיח? כשיבוא יבוא, ברוך הבא... אבל מה עניינה של ציפייה זו?

התשובה האמיתית: אדם שאינו מצפה לדבר והוא בא אליו בפתאומיות, הוא אינו מסוגל לקבלו. רק אם ציפה לדבר וייחל לבואו, הוא ראוי לקבלו.

ובלשון יותר ברורה: משיח אינו רק אישיות כלשהי שתבוא. משיח זו תפיסת חיים, מציאות אחרת. המציאות של ימות משיח ולאחר מכן תחיית המתים היא ביטול עולם החומר וגילוי העולם הרוחני באופן מוחלט.

אם האדם אינו מצפה למשיח בעומק הנפש, במילים ברורות הוא לא רוצה להתנתק מן החומר. דומה הוא לאדם שבגופו מקננת מחלה ממארת רח"ל והוא לא מצפה שיתרפא ממנה.

הרי הגשמיות שבה כולנו נמצאים ללא יוצא מן הכלל, היא מחלה ממארת כתוצאה מחטא אדם הראשון. כרגע איננו יכולים לצאת ממצב זה לגמרי בשלימות, אבל יש לנו ציפייה טבעית לצאת ממנו, ציפייה שעשויה להתממש בכל רגע. בכל יום אחכה לו שיבוא, ואז עולם החומר ילך ויתבטל.

כשאיפה, מוכרחים אנו לשאוף לבטל את החומר באופן המוחלט, לגמרי. זו עבודתו של כל יהודי, ולא משנה אם הוא אחד מל"ו צדיקים ומסגף את עצמו באכילת פת במלח בלבד, שרק נקודת חומר זו יצטרך להסיר מעצמו בסופו של דבר בתחיית המתים, או שהוא עשיר מופלג המחובר לחומר באופן גס.

השאיפה צריכה להיות שווה אצל כולם: לחיות בעולם רוחני שאין בו גשמיות כלל.

זהו שביקש דוד המלך ע"ה: "שבתי בבית ה' כל ימי חיי וכו'", זו תפילה של שאיפה, על אף שכרגע אי אפשר ליישם זאת, מ"מ שאיפתו היתה לשלימות. מחד הוא התעלה בהדרגה, ומאידך הוא שאף לשלימות.

התעלות מועטה והדרגתית

אבל כפי שביארנו, זו רק השאיפה. למעשה אף אחד לא יכול לחיות כך. חיים אנו בעולם של חומר שכולנו תלויים ומוכרחים בו. אדם שאינו אוכל הוא רוצח. חובה עליו לדאוג גם לגופו.

אלא שכאן, בנקודה הזו, קיימת בעצם הבחנת החילוק בין בני האדם.

כל אדם בנקודת המעשה שבו צריך בכל יום ויום בצורה תפיסתית יותר בכל תקופה ותקופה, לנתב את חייו להתנתקות מן החומר מעט יותר מן המצב בו הוא נמצא כעת.

איננו מדברים כמובן על חיבור לחומר שהוא נגד הדין. מדברים אנו על חומר שהוא מותר על פי ההלכה, אך כתכלית על האדם להתנתק ממנו.

נמצא אפוא, שאצל כל אדם קיימים שני הפכים נגדיים לחלוטין: מצד אחד עליו להגיע לשאיפה להתנתק מן החומר לגמרי, באופן מוחלט, ומאידך עליו לפעול בהדרגה קטנה מאוד, להתעלות מעט מעט, כמו הכלל הידוע: תפסת מרובה לא תפסת, תפסת מועט תפסת. מהמצב בו הוא נמצא עליו להתעלות מעט בלבד בהדרגה יסודית.

לא להפך את היוצרות!

הבעיה מתחילה כאשר אדם מהפך את היוצרות וסבור שהשאיפה היא גם נקודה מעשית. ישנם לדוגמא אנשים שחזרו בתשובה, עוד לא התברר להם מהו עולם התורה, הם חושבים שעולם התורה הוא רוחניות בלי גשמיות, ולפיכך הם מתנתקים מהכל באופן קיצוני, ורח"ל חלק מהם בסוף חוזרים ונעשים חילוניים.

מדוע?

כי לא זו דרכה של תורה. דרכה של תורה לחיות כאדם מן הישוב, לאכול כמו שצריך, לשתות כמו שצריך ולהתנהג בכל ענייניו כמו שצריך. כשאיפה, שאיפתנו לחזור למצב האמיתי שלנו קודם החטא, למצב של מעמד הר סיני, אבל למעשה על האדם להכיר שהבורא עולם שם אותו כאן בתוך גוף של חומר, צריך פרנסה, צריך אוכל, צריך בית.

אם אדם מהפך את היוצרות והשאיפה הופכת אצלו למעשה – הוא מסכן את כל היציבות הנפשית והרוחנית של עצמו.

מאידך, אם אדם לוקח את נקודת העשייה ומשתמש בה גם כשאיפה, הרי שהוא מכבה את התכלית שלמענה הוא נוצר. נוצרנו כדי לחיות בעולם רוחני מוחלט, והקב"ה שם אותנו כאן במטרה שנגיע בחזרה לשם. התחלנו מהמצב הזה, ירדנו ממנו, ואנחנו כולנו בעז"ה נזכה לחזור לשם. בכדי שנזכה לחזור לשם, אנחנו מוכרחים לשאוף לכך בכל יום.

כאשר לדוגמא יהודי קם בבוקר ויוצא לעמל יומו על מנת לפרנס את בני ביתו, עליו לזכור היטב שיציאתו מהבית היא בגלל מקרא מלא שנאמר: "בזעת אפיך תאכל לחם". ההליכה לעבודה אינה ברכה. מי שיש לו פרנסה זו ברכה, אבל זה שהוא נצרך לעבוד זו בעצם קללה.

עליו לזכור את נקודת שורש הצורך של העבודה להשגת הפרנסה. אילו אדם הראשון לא היה חוטא, הוא ודאי לא היה עובד. מדוע, אם כן, נצרך יהודי זה לעבוד? כי הוא חלק מאדם הראשון שחטא בחטא הקדמון ונתקלל שהגוף ישלוט על הנשמה. לכן כיום על כל אחד מאיתנו לדאוג לפרנסתו.

אם כן, היציאה מהבית לעבודה, אפילו אם היא מוכרחת על פי דין מצד חובת ההשתדלות, אבל צריך לזכור שזהו מצב של קללה.

משל למה הדבר דומה, אדם עבר עבירה שחייבים עליה מיתת בית דין. בית דין גזרו עליו מיתה והוא הולך להיות מוצא להורג. זה שצריך לבצע את גזר הדין, ראשית כל עליו לדעת שבמעשה ההריגה הוא מקיים מצות עשה דאורייתא. אבל אם רק יהיה שקוע כולו במצוה לקיימה בשמחה, הוא יאבד את הצלם אנוש שלו! עליו לזכור שמהצד השני עומד בן אדם, שאע"פ שחטא ישראל הוא, יש לו נשמה קדושה בתוכו, רק דין תורה ורצון הבורא שאם עבר עבירה הוא חייב מיתה, אבל לכתחילה היה ראוי שלא יעבור עבירה ולא ייהרג.

זוהי דוגמא למצב שאדם מחד צריך לפעול פעולה, ומאידך בשעת הפעולה עצמה עליו להתייחס אליה כדבר של דיעבד, לא כדבר שהוא לכתחילה, זו מטרתו.

אדם שקם בבוקר והולך לעבודה, ואינו זוכר שעבודתו נובעת מקללת אדם הראשון – מצבו רח"ל קשה יותר ממצבו של אדם הראשון. אדם הראשון נתקלל "בזעת אפיך תאכל לחם", אבל הוא לפחות עוד זכר שזו קללה, הוא זכר איך נראו החיים בהיותו יושב בגן עדן ומלאכי השרת צולים לו בשר ומסננים לו יין. יום אחד הוא נזרק החוצה, ואז הוא תפס בדיוק מהי כאן הקללה. אבל בימינו שכבר לא זוכרים מה היה שם, יכול אדם לקום בבוקר וללכת לעבודה, ואפילו לא להרגיש שזו קללה.

אם אדם מרגיש שהעבודה היא קללה, אפילו שהוא מוכרח לעשותה, הרי שבעומק נפשו הוא מצפה ומייחל בכל יום מתי יזכה להתפטר ממנה, לחזור למצב האמיתי שלו שהוא עולם רוחני. אבל אדם שהולך לעבודה בלי לחשוב, או לחילופין חושב שזה דבר חיובי לכתחילה, הרי שהוא מתרחק ומתרחק מנקודת תכלית החיים.

שאיפה לחיות בארץ הקדש

הדברים הללו אמורים בענין עבודת ה' והם אמורים לגבי כל צורת תפיסת החיים איך להביט עליהם, וניתן דוגמא נוספת.

נמצאים אנו בארץ העמים [ארה"ב], לא בארץ ישראל. אינני אומר שעל כל יהודי להזמין את כרטיס הטיסה הראשון ולעלות לארץ ישראל. אבל כשאיפה? לא זה מקומם של היהודים!

אדם קם בבוקר והוא מניח את רגליו בארץ העמים. האם הוא זוכר בכלל שהוא נמצא בגלות?! אולי שלוש פעמים בשנה כשהוא אומר "ומפני חטאינו גלינו מארצנו", אולי אז הוא חושב, ולפעמים גם אז לא...

אין הכוונה שלמעשה אדם מוכרח להזדרז ולעלות ארצה מיד. יתכן שמסיבות מוצדקות עליו להישאר כאן. ב"ה, גם אנשים צדיקים חיים בחוץ לארץ, ולא רק בדור זה אלא גם בדורות קודמים. כל אחד וסיבותיו המוצדקות. אבל כשאיפה? כולם שאפו לעלות לארץ. הבעל שם טוב הקדוש, רבינו הגר"א, שאיפת כולם היתה להגיע לארץ הקדש. מתי הם ניסו לעשות זאת למעשה? כל

חיים רוחניים – שאיפה ומעשה

מה

אחד לפי זמנו ואפשרויותיו, אבל השאיפה חייבת להיות תמידית. אדם צריך להרגיש שכאן זה לא המקום שלו. הקב"ה נתן לנו ארץ ושם מקומנו.

אם כן גם בדוגמא הזו, ישנם שני הפכים: מחד לפעמים אדם מוכרח להישאר כאן כי אין לו כרגע אפשרות אחרת [עליו להתייעץ עם רבו על כך], ומאידך לבו – "והיו עיני ולבי שם כל הימים" (מ"א ט, ג), לא כאן. לבו ממוקד לגמרי במקום השראת השכינה.

כשנתבונן הרבה על החיים נראה שהם מורכבים מעולם של סתירות עמוקות. ישנם הרבה דברים שאנחנו מוכרחים לעשותם, אך הם אינם הלכתחילה של החיים. אנחנו עושים אותם, ולפעמים מוכרחים לעשותם, אבל צריך לזכור שהם דיעבד, הם לא תכלית החיים, צריך לזכור שעשייה זו נובעת מהקללה שבאדם ולא מהברכה שבו.

הרפואה – חובה מעשית ששורשה דיעבד

ניתן דוגמא נוספת.

נאמר בפסוק: "ורפא ירפא" (שמות כא, יט), ודרשו חז"ל (ברכות ס ע"א): "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות".

על אף שלשון חז"ל היא שניתנה "רשות", הרשות היא לחולה להתרפא, אבל לרופא זו איננה רשות. אם בא לפניו חולה בסכנת חיים, הוא חייב על פי דין לרפאותו, זהו פיקוח נפש.

גם החולה, אם מחלתו בגדר פיקוח נפש, הוא חייב לבוא לרופא, אלא אם כן הוא בעל מדרגת בטחון מופלגת. אבל הרופא, גם אם הוא בעל בטחון מופלג – הוא חייב לרפא אותו מדינא.

אמנם, גם כאשר בא רופא לרפא אדם וידוע לו שזו מצוה מן התורה, יחד עם זאת עליו לזכור, שעצם היותו רופא – זו בעיה גדולה מאוד, לא דבר של לכתחילה.

אילו לא היה מושג של עבירה בעולם לא היה מושג של מחלה! יעקב אבינו ביקש חולי קודם המיתה, אולם אילו באמת לא היתה עבירה בעולם – לא היתה

מציאות של חולי ולא של מוות. רפואת הגוף באה מרפואת הנפש מחמת שמחלת הגוף באה ממחלת הנפש, כמו שידוע שהאיבר שהאדם פוגם בו – הוא זה שחולה.

ודאי שלמעשה על הרופא לרפא ולקיים את הדין, אך לדוגמא אדם שלמד רפואה ונעשה רופא, מבטו הוא: ב"ה, אוכל לקיים הרבה מצוות, לעזור לאנשים.

זו הסתכלות נכונה, אבל היא צד אחד בלבד של המטבע. הצד השני של המטבע הוא: למה בכלל צריך אותי בעולם כרופא? זהו דבר שלילי. ישנן עבירות בעולם, ומחמת כך ישנן מחלות, לכן צריך אותי כרופא.

התועלת שבהכרת הסתירה

ניתן להביא עוד ועוד דוגמאות, אך המטרה היא לתפוס את נקודת קו המחשבה: חיים אנו בעולם שבו הנשמה והגוף סותרים זה לזה, כמו שכתוב בשו"ע על ברכת "מפליא לעשות" שהפלא הגדול בבריאה הוא שהנשמה והגוף נמצאים יחד.

בפשטות, נכון זהו פלא, אבל מה זה נוגע אלינו באופן מעשי?

אבל האמת שזה נוגע מאוד, כי החיים שלנו מלאי סתירות. מחד אנו פועלים פעולות, אבל מאידך עלינו לדעת בנשמותינו שלא זה המצב התקין של הבריאה.

מה התועלת שבידיעה זו?

אם אדם אינו חי עם הכרת סתירה זו, הרי שהוא שקוע בחומר. הוא יכול לעשות כמה מצוות, לעזור לכמה בני אדם, אבל הוא מתנתק מהתכלית שהיא התדבקות ברוחניות.

כשתהיה תחיית המתים, האם תהיה עבודה לרופאים? תשובה מוחלטת: לא! מי שכל חייו חי עם מטרה לרפא אנשים, כשתגיע תחיית המתים לא יהיה לו מה לעשות, הוא יהיה מובטל. אם הוא הבין את הרפואה כמקצוע זמני – ביום שלא צריך הוא חוזר לעולם רוחני גמור ללא לבוש של חומר. אבל אם שאיפתו בחיים היא להיות רופא – לא יהיה לו מה לעשות בתחיית המתים, לא יצטרכו רופאים.

אנחנו נמצאים בסתירה יומיומית. אם איננו מודעים לסתירה וחיים עם תפיסה כפולה בכל פעולה שאנחנו עושים, הרי שאנחנו יורדים ח"ו לחומר עוד ועוד, ומתנתקים מהתכלית הרצויה.

כאשר האדם מבין את הסתירה, אבל לא רק מבין אלא חי איתה בפועל ביום יום כתפיסה מוחשית – הרי שהוא יכול לנתב אותו לשאיפה להתנתק מן החומר ולהגביר את הרוח בתוכו.

כמובן שאי אפשר לדבר למעשה כי אין מצב של בני אדם שווים. אבל השאיפה של כל יחיד ויחיד ולא משנה מה מדרגתו, היא ראשית כל להבין שההתעסקות שלו בחומר, לא משנה כמה היא, לא משנה איזו צורה היא, היא דיעבד, היא לא לכתחילה, אפילו אם הוא מקיים בזה מצות עשה דאורייתא.

כאשר הוא מבין את הדברים, הרי שראשית הוא צריך לשאוף לחיות בעולם רוחני מוחלט שאין בו חומר כלל, אבל בנקודת המעשה הוא צריך לבדוק איך הוא יכול להתנתק ולו במעט מעולם החומר.

עיקר חשבון הנפש – כמה התנתקתי מהחומר

נמצאים לפני ראש השנה, לפני יום הדין.

כל אחד ודאי עורך את חשבון נפשו, במה השתנה מהשנה שעברה עד עתה. ובאמת יכול אדם לעשות חשבון נפש: כמה מצוות עשיתי, כמה הוספתי בלימוד התורה, ובודאי שזה חשבון נפש נכון, אבל לפי מה שדיברנו חשבון הנפש צריך להיות עמוק יותר.

יתכן שעברה על האדם שנה שלימה, הוא הוסיף בתורה, הוסיף במצוות ועשה חסד, אבל הוא נשאר מחובר לחומר בדיוק אותה מדרגה של שנה שעברה. הוא מוסיף מעשי חסד, נותן עוד צדקה, אך מהיכן יש לו לתת עוד צדקה? כי הרויח עוד כסף. כעת הוא מביט על המאזן ורואה: הנה, השנה נתתי עוד חמשת אלפים דולר לצדקה.

זה לא המאזן הנכון, כי כשיבחן את כלל ההכנסות שלו יראה כי התפיסה החומרית שלו גברה, הוא שקע יותר בעולם החומר.

אדם צריך לבדוק את השנה הזו ביחס לשנה שעברה, האם התנתק ולו מעט מן החומר? ואם כבר אינו זוכר מה עבר במשך השנה, לפחות שיהיה מודע לעבודה המוטלת עליו בשנה הבאה: התנתקות מן החומר – זהירה אך מוחלטת!

חשבון הנפש האמיתי של האדם הוא לבדוק האם ראשית כל יש לו שאיפה להתנתק מן החומר באופן מוחלט, ומאידך האם למעשה התנתק אפילו התנתקות אחת קלה מהחומר באופן מוחלט.

אם נבנה מהלך של התנתקות מן החומר בהדרגה איטית, הרי שבעז"ה שנה אחרי שנה נתנתק יותר, עד שנזכה כולנו לתחיית המתים, אבל כרגע נמצאים אנו בשלב הציפייה והכנת עצמנו לביאתו.

איך מכינים אנו את עצמנו?

ימות משיח הם ימים רוחניים, ובהתנתקותנו מן החומר בהדרגה מועטת הננו מתקרבים אליהם. אבל אם האדם אינו מתנתק מן החומר, הרי שאינו מתקרב לימות משיח, הוא נשאר במצבו הנוכחי.

הדברים הם פשוטים, לא מחודשים, אלא שהרבה פעמים כולנו טרודים, עסוקים, ופחות יש זמן לחשוב ולהתבונן על החיים. חיים בלי התבוננות הם סם המוות. חיים עם התבוננות הם סם חיים.

כאשר האדם מתבונן בדברים ומחשב את דרכיו, והוא בונה לעצמו בעז"ה, לפחות מכאן ואילך, מהלך של התנתקות מן החומר, הן ע"י שאיפה מוחלטת להתנתקות גמורה והן ע"י התנתקות מעשית בפועל קמעה קמעה – הריהו צועד בדרך הנכונה, שלב אחר שלב, בסולם העולה בית א-ל.

ימי בנין הרצון

הרצון דקדושה – כלי לגילוי רצונו ית'

כידוע, ארבעים יום שמראש חודש אלול עד יום כיפור נקראים "ימי רצון". בפשטות "ימי רצון" הכוונה שכביכול זהו מצבו של הבורא ית"ש. אולם בעומק אלו ימים שמוטל עלינו לבנות בהם את כח ה"רצון".

בכדי שנוכל לזכות לגילוי רצונו ית"ש בקרבנו, עלינו להכין כלי של רצון דקדושה.

עבודת האדם בימים אלו שהם ימי רצון, לבנות רצון דקדושה בקרבו, ורצון זה נעשה כלי לגילוי רצונו ית"ש. אם האדם אינו מכין כלי של רצון דקדושה בקרבו, על אף שימים אלו הם ימי רצון, אולם אין לו כליל גילוי רצון זה.

נתבונן מעט בס"ד על הרצון דקדושה שבנפש האדם, וננסה ללמוד כיצד לבנות.

האם באמת רוצים להיות יהודים?

עם ישראל כולו עמד למרגלות הר סיני וקיבל את התורה, ללא יוצא מן הכלל. האם הם רצו לקבל את התורה או שהם לא רצו?

הם אמנם אמרו "נעשה ונשמע", אבל הקב"ה גם כפה עליהם הר כגיגית.

עתה ננסה רגע לחזור כמה אלפי שנים אחורה ולהתבונן על עצמנו. אומרים לנו שבעוד כמה ימים יהיה מתן תורה. האם באמת אנחנו רוצים לקבל את התורה או לא?

האם באמת פשוט לכולם שכן? אני מבין שכל אחד מתבייש לומר לא, אך זה לא אומר שהתשובה חיובית. האם באמת ברור לנו שאנו רוצים לקבל את התורה?

ישנו מעשה עמוק מאוד שסיפר הרב עזריאל טאובר. היה פעם בחור בישיבה שלמד כמו כולם. יום אחד התעורר ספק גדול על יהדותו. הוריו היו מאיזשהו מקום נידח, לא כל כך הכירו אותם. האב ודאי היה יהודי, אך על יהדותה של האם התעורר ספק, וממילא גם על יהדות בנה.

אותו בחור ניגש לראש הישיבה לשאול מה עליו לעשות, וראש הישיבה השיב לו שמחמת הספק עליו להתגייר. הבחור שמע זאת, בדק יותר לעומק במה מדובר והתברר לו בוודאות שאינו יהודי.

כעת חשב לעצמו: מי אמר שכדאי לי להתגייר? והוא החליט שלא! עד אותו יום הוא למד בישיבה כמו כולם, אבל כאשר התברר לו שאינו יהודי החליט שאינו מעוניין להכניס את עצמו בעול התורה והמצוות.

הבה ננסה לתאר לעצמנו מבחן זה כלפי עצמנו. אם היה מתברר לנו ח"ו שאיננו יהודים. הדלת פתוחה, כל אחד יכול להתגייר. האם היינו מתגיירים?

השאלה היא האם ודאי לא, אולי לא, ואם אולי – כמה אחוזים מהספק לצד החיובי וכמה מהם לצד השלילי.

אפילו מי שהיה בוחר להיות יהודי, שיתבונן עוד: לו יצוייר שהקב"ה היה מציע לו הצעה: מתוך שש מאות ושלוש-עשרה [תרי"ג] מצוות התורה, בחר לך עשר מצוות שאתה רוצה. באפשרותך כמובן לבחור בכל שש מאות ושלוש-עשרה המצוות, אבל מינימום עשר מצוות. כמה מצוות היה בוחר? איזה מצוות היה בוחר?

האם באמת רוצים אנו לקיים את כל תרי"ג המצוות או שאנו רק מוכרחים?

הרי לכל אחד ישנם קשיים והתמודדויות בקיום המצוות: לאחד קשה לשמור שבת בכל דקדוקי ההלכה, לשני קשה ההקפדה על שמירת הלשון וכו'. אפילו אם הגיע אדם למסקנה שהוא באמת רוצה להיות יהודי [שגם זה לא ברור כמו שאמרנו], אבל האם הוא באמת רוצה את כל תרי"ג המצוות? אולי הוא חושב שמספיק לו חלק מהן?

עתה נתבונן יחדיו. אדם המגיע למסקנה שאילו היתה לו אפשרות היה מוותר על קיום המצוות, הרי שהוא אומלל, מסכן. כל חייו הוא חי בלית ברירה. מה אפשר לעשות שמשמים גזרו עליו חיים כאלו. יש אחד שרח"ל נולד נכה, בלי רגליים, או עיוור, לא רואה בעיניים, ואחד רח"ל נולד יהודי... קשה! הגוי יכול לעשות מה שהוא רוצה [כל זמן שהמטרה לא תפסה אותו...] חוץ מז' מצוות בני נח, ואילו חיי היהודי קשים ומתסכלים...

אין הכוונה שחיוב האדם בקיום המצוות תלוי ברצונו. ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא. לא משנה אם הוא רוצה או לא, הוא מוכרח להיות יהודי. אבל האם מעסיקה אותנו שאלת השאלות: העובדה שאנחנו יהודים – היא באמת מה שאנחנו רוצים?

זוהי שאלה כל כך פשוטה, כל כך שורשית, וצריך שהאדם יתן עליה את הדעת, יחשוב, יתבונן לעומק באמת ולא מן השפה ולחוץ, ולאחר מכן יגיע לכלל מסקנה. אם הגיע למסקנה שהוא מעדיף לא להיות יהודי – עליו להתחיל לעבוד מהתחלה. ואם הגיע למסקנה שהוא כן רוצה להיות יהודי, שיבדוק איזה חלקים ביהדות הוא רוצה.

"ימי רצון" – גילוי הכח לרצות

מתקרבים אנו לימי הרחמים והסליחות הנקראים "ימי רצון", כפי שהוזכר לעיל. מה כוונת הדבר "ימי רצון"? מי רוצה? מה הוא רוצה?

הימים נקראים כך על שם שבימים אלו עלה משה רבינו להר סיני והקב"ה נתרצה וסלח לעם ישראל. לכן אלו "ימי רצון", ימים בהם מתגלה הכח לרצות – הן מצד הבורא כביכול והן מצד האדם. כאשר הקב"ה מגלה את מידת הרצון שלו, מתגלה גם בנו האפשרות לחזק ולבנות את הרצון שלנו שהוא כלי לרצונו ית"ש, כדלעיל.

עבודת הימים הללו הנקראים "ימי רצון" היא, שיהיה לנו רצון אמיתי להיות יהודים!!

מגיע ראש השנה, יום הדין. יום זה אינו מיוחד דוקא לעם ישראל. ביום זה הקב"ה דן לא רק יהודים אלא "כל באי עולם יעברון לפניו כבני מרון",

כל העולם כולו נידון בראש השנה. מה, אם כן, המיוחד בראש השנה ביחס לעם ישראל? הרי כשם שהקב"ה דן אותנו הוא גם את כל גויי הארצות?

בשלמא סוכות מבינים. גוי אינו יושב בסוכה כי הקב"ה לא הוציאו ממצרים ולא הושיבו תחת ענני הכבוד או סוכות כפשוטו, ממילא אין לו שייכות למצוה זו. חג הפסח וחג השבועות גם הם שייכים רק ליהודים כי הם אלו שיצאו ממצרים וקבלו את התורה. אבל ראש השנה, הרי כל באי עולם נידונים בו, ומדוע חג זה שייך רק ליהודים?

גוי שיש לו אמונה בכורא עולם. הוא קרא את דברי חז"ל שהקב"ה דן את כל העולם בראש השנה, וגם הוא מתכוון לקראת יום הדין, האם יש הבדל בין הכנת הגוי לראש השנה לבין ההכנה שהיהודי מכין עצמו לקראת יום הדין?

הרי כולם צריכים לעשות תשובה. עם ישראל צריכים לעשות תשובה על תרי"ג מצוות, והגויים על שבע מצוות בני נח, אבל מה ההבדל הבסיסי? כשם שאשה צריכה לעשות תשובה על פחות מצוות כי היא איננה חייבת במצוות עשה שהזמן גרמן, כך גוי יש לו פחות מצוות. אבל האם ההבדל הוא רק בכמות, שבע לעומת שש מאות ושלוש-עשרה, או שההבדל בין הכנת הגוי להכנת היהודי הוא מהותי ושורשי יותר?

"אתה בחרתנו" – גם בראש השנה

בתפילת עמידה של ראש השנה, אחרי ג' ברכות ראשונות – אבות, גבורות וקדושה, הברכה הרביעית היא: "אתה בחרתנו מכל העמים".

מה זה קשור לראש השנה? בסוכות מובן הקשר, בפסח מובן הקשר, שבועות ברור הקשר, אבל מה קשור "אתה בחרתנו" לראש השנה? הרי לכאורה בדיוק הפוך: ראש השנה שייך לכל באי עולם, "כל באי עולם יעברון לפניו כבני מרון"?

אלא, שנשאל במילים פשוטות: אם היתה לנו אפשרות למחוק מלוח השנה שני ימים מתוך שלוש מאות ששים וחמשה ימי השנה, על אלו ימים היינו מוותרים? אדם שקשה לו לצום היה מוריד אולי את יום כיפור ותשעה באב. איזה ימים אנחנו היינו מנסים להוריד?

ימי בנין הרצון

נג

האם באמת רוצים אנו שיבוא ראש השנה, או שאדרבה, בלעדיו יהיה יותר קל. לא יהיה משפט, הכל יהיה בקלות ונמשיך הלאה! ולא שאם לא נרצה הוא לא יבוא, אבל האם באמת אנחנו רוצים שיבוא ראש השנה? "אתה בחרתנו מכל העמים" בראש השנה, האם גם אנחנו בוחרים ביום הזה ורוצים אותו, או שהוא כפוי עלינו. הקב"ה גזר שיש דין, והוא דן אותנו גם אם לא נרצה?

זה ההבדל בין ישראל לאומות העולם. הקב"ה דן את כל בני האדם – יהודים ושאינם יהודים, הוא דן גם את בעל החיים, את הצומח ואף את הדומם, השאלה היא: מי רוצה להגיע ליום הזה?

יהודי רוצה להגיע לראש השנה, וזהו ההבדל בין יהודי לגוי בר"ה. אצל הגוי זה נעשה בכפייה ואצל היהודי זה צריך לבוא מתוך רצון.

זהו עומק הדבר שימים אלו נקראים "ימי רצון".

הבחירה שלנו – האם לרצות!

טמונה כאן נקודה עמוקה בנפש.

כולנו הרי התרגלנו למהלך חיים מסוים: ראש השנה, יום כיפור, סוכות, חנוכה, פורים, פסח, שבועות, תשעה באב, ושוב חוזר על עצמו מעגל השנה.

האם זה היה המעגל תמיד, מאז שנברא העולם? לפני יציאת מצרים היו המועדים? הדבר היחיד שהיה תמיד זו שבת. שבת "קביעא וקיימא", דבר קבוע וקיים, אבל מועדים לא היו אז, עולם ללא מועדים.

לאבות הקדושים לא היה פסח, לא היה שבועות ולא היה סוכות. הם יכלו אמנם לקיים את כל התורה כולה בלי שנצטוו, אבל המועדים עדיין לא היו. הם גם לא יכלו לומר "זכר ליציאת מצרים", כי בני ישראל עדיין לא יצאו מצרים.

אם היתה לנו אפשרות לבחור האם להיוולד בעולם שיש בו את המועדים או לפני כמה אלפי שנים בעולם שאין בו מועדים, מה היינו מעדיפים? אנחנו באמת רוצים את מעגל השנה הזה הכולל בתוכו מועדים, או שמא לא?

ננסה רגע לצאת ממרוץ החיים ולבדוק האם אלו חיים הכפויים עלינו או שאנחנו באמת רוצים אותם?

זוהי שאלה שורשית בנפש: האם אנחנו חיים איך שאנחנו רוצים, או שכל חיינו [ולפחות חלקם הגדול] נעשה כי לא שואלים אותנו ואף אחד לא מתעניין מה הרצון שלנו, וגם אם לא נרצה – זה מה שיקרה.

נצייר לעצמנו אדם שהאשה שיש לו זו לא האשה שהוא רוצה, הוא עובד בעבודה שאינו רוצה בה, הבית שהוא גר בו אינו הבית שהוא רוצה, כל חייו הוא חי ועושה מה שהוא לא רוצה, רק אין לו אפשרות להחליט. הרי אדם כזה הוא מסכן!

כולנו חלק מעם ישראל, בין אם נרצה ובין אם לא נרצה. הבחירה שלנו רק האם לרצות בכך באמת.

זו לא שאלה אם נרצה או לא נרצה או נוכל לשנות. לא נוכל לשנות. מה שכן אנחנו יכולים לשנות הוא האם אנחנו רוצים את הדפוס הזה או שזה דפוס שבא בעל כרחנו.

יהודי מצפה לדין ראש השנה

הימים נקראים "ימי רצון", כי כאן מונח הכל – ברצון! גוי אינו מצפה לראש השנה, הוא לא רוצה שיהיה משפט, כך יהיה לו יותר קל. יהודי מצפה ומייחל לראש השנה. מדוע?

ישנה פעם אחת בשנה שכל יחיד מעם ישראל, ולא משנה מהי דרגתו, זוכה להיכנס לפני בורא עולם. מתי? בראש השנה. "כל באי עולם יעברון לפניו כבני מרון". כולם נכנסים לדין, והדין הוא הקב"ה בכבודו ובעצמו.

הנקודה הגבוהה ביותר בראש השנה היא עצם כך שיש לאדם קשר עם מציאות ה' אשר מביט עליו, בודק אותו ומתעניין במעשיו.

תארו לעצמכם שהיה לכם איזשהו שטח אדמה של מאה דונם ובו כמה אלפי נמלים. האם היה מעניין אתכם מה כל נמלה עושה? כלל וכלל לא. שתמות, שתחיה, שתהיינה קצת פחות נמלים או קצת יותר, את מי זה מעניין.

בהגיון בריא, האם היה צריך לעניין את בורא עולם מי אנחנו ומה אנחנו, עוד איזושהי בריאה קטנה במערכת של כל הבריאה כולה? אילו היה זה, להבדיל אלף אלפי הבדלות, בן אדם. היו לו חמש וחצי מיליארד בני אדם. האם

היה מתעניין באיזשהו יהודי היושב באמריקה? האם בורא עולם באמת מתעניין בנו ובמעשינו?

עצם זה שהוא דן אותנו, במילים פשוטות הוא מתעניין בכל פרט מחיינו. החיים שלנו, כל מה שאדם עושה בכל העשרים וארבע שעות, בכל רגע – זה מעניין אותו. הרי שחשובים אנו בעיניו.

זה משמח מישהו? אם כן, אדם כזה ודאי מחכה לראש השנה. אז הוא מקבל את הגושפנקא החזקה: דנים אותי על שלוש מאות ששים וחמש יום, על עשרים וארבע שעות ביממה, ששים דקות בשעה, כל רגע מה עשיתי. לא מדלגים אפילו על רגע אחד. כל מעשי בני האדם, הכל גלוי וידוע לפניו יתברך, אין נסתר מנגד עיניו.

מי שמחפש את הקשר הזה, מעניין אותו מאוד ראש השנה. אבל מי שמסתכל על ראש השנה כעל בית המשפט, כאותם בתי משפט שבמדינותינו, ודאי לא יצפה להגיע אליו. וכי ראיתם פעם אדם הרוצה להגיע לבית משפט להיות גידון שם?

לכן אומרים בראש השנה: "אתה בחרתנו מכל העמים", כי אמנם הקב"ה דן גם את אומות העולם, אבל רק יהודי אמיתי מחכה לראש השנה, גוי אינו מחכה לראש השנה. הרצון בקשר העמוק בין האדם לבורא שייך דווקא ליהודי.

הדבר הראשון עליו דנים את האדם בראש השנה הוא האם הוא חיכה ליום הזה, או שהוא נפל לשם כי אין ברירה. אדם נסע בספינה בים, היתה רוח סערה ורח"ל הוא נפל לים. כעת הוא מנסה להינצל. הוא ודאי לא רצה ליפול בים. אחרי שהוא נפל – הוא מנסה להציל את עצמו.

האם אנחנו נפלנו לראש השנה בלית ברירה, או שאנחנו סופרים כמה ימים נשאר לנו עד ראש השנה מתוך כמיהה ותשוקה פנימית להגיע כבר ליום הנכסף?!

אם אדם לא מצפה, במילים פשוטות: כפו עליו את היום הנקרא ראש השנה. הוא מגיע למשפט עצוב, ללא חיוך על הפנים, וכפי שהוא נראה, כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל האדם, וכביכול גם בורא עולם מראה לו את אותם פנים.

זהו יום שממליכים את בורא עולם. הוא מנהיג כל נקודה בחיי האדם ואכפת לו ממנו בכל פרט. האם האדם אכן מעוניין בכזה קשר או שהיה מעדיף שלא ייכנס לפרטיות שלו, שלא ידע מה הוא עושה כביכול.

שנה חדשה, פותחים דף חדש. מהו אותו דף חדש? שאדם מוכן להיות שקוף מול בורא עולם כל היממה כולה. ולא רק שהוא מוכן אלא הוא שמח על כך שהקב"ה שותף מלא איתו בכל מהלך החיים.

זהו עומק הדבר שהמלכת הקב"ה קשורה ליום הדין. ההמלכה היא על כל פרט ופרט מחיי האדם, והרי שכל הדין הוא האם האדם המליך את הקב"ה על כל פרט מחייו.

עבודתנו – לרצות!

לא באתי לומר דרשה לפני ראש השנה. ראש השנה יגיע בין אם אדבר ובין אם לא, אבל דבר אחד לא יגיע לבד אצל אף אחד: עומק הרצון לקבל על עצמו את עול מלכותו יתברך בראש השנה.

השאלה לא רק אם הוא מקבל. "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא". גם אם לא נקבל את מלכותו הוא יישאר מלך.

עיקר עבודתנו לרצות שהוא יהיה מלכנו, שיהיה באמת שותף מלא איתנו על כל נקודה בחיים, שחיינו יהיו עם בורא העולם בכל פרט.

האם אנחנו מעוניינים בזה או לא? – זו שאלת השאלות כשמגיעים לראש השנה, ואת התשובה עליה לא צריכים לענות לי. כל אחד צריך לענות לעצמו, ואת התשובה ידעו רק הוא ובורא עולם. אף אחד אחר לא חייב לדעת את התשובה.

השאלה עומדת בתוך האדם פנימה, על כל צורת היהדות שלו, על כל צורת החיים שהוא חי, האם היא כפויה עליו או שהוא באמת רוצה בה.

ובאמת, רוב בני האדם אינם חושבים על כך. חיים עוד יום ועוד יום, וכפי שידוע לכולם, החיים נגמרים יום אחד. החיים בעומק הפנימי שלהם הם חיים של "אתה בחרתנו מכל העמים", וכמו שהוא בחר בנו אנחנו בוחרים בו. זו בחירה, ואת הבחירה הזו צריך שהאדם יעשה בתוכו.

התולדה של זה מאוד ברורה: מי שבחר מרצון לקיים את המצוות, ראשית הוא יקיים אותם יותר, וגם יעשה זאת יותר בשמחה ועי"ז הוא יתקשר יותר

ויותר לבורא עולם, ומי שאינו בוחר, יהיה קשה לו לקיים, וק"ו ששמחה יהיה קשה למצוא בעבודתו.

עצירה להתבוננות

ננסה ברשותכם לצאת עם נקודה אחת פשוטה שהיא תהיה ההכנה הראויה לראש השנה ולימים הנוראים כולם.

יום שלם עובר על האדם. האם הוא חושב משהו על חייו, על תכליתו בעולם, לשם מה הוא נמצא כאן?

יכול להיות שאדם לומד חומש, לאחר מכן תנ"ך ודינים, גמ' ראשונים ואחרונים וכו', הכל נפלא, אבל האם רגע אחד ביום הוא נעצר לחשוב לשם מה אני חי?

אינני יכול לחשוב עבורכם ואתם אינכם יכולים לחשוב עבורי. כל אחד צריך לעצור את שטף החיים שלו ולחשוב: לשם מה צריך את כל זה?

האדם המצוי כלל אינו חושב האם המערכת הזו כדאית או לא. בחור קם בבוקר, חייב להגיע ללימודים בזמן, קצת בילוי, חוזר לישון והלאה. יום יותר נחמד, יום פחות נחמד. אח"כ מתחתן, מקים משפחה, בעז"ה נהיה גם סבא, אחרי זה כבר מהלך עם מקל ושלב הלאה. האם פעם אחת נעצר לרגע ושאל את עצמו לשם מה אני חי?

אנחנו יהודים וחיים אנו למען יהדותנו אך האם נעצרנו פעם לחשוב על כך וממילא לקבל זאת ברצון?

הרי עוד מעט אסיים את הדרשה ואלך לדרכי. אני אשכח מכם ואתם תשכחו ממני וגם מהדברים שדיברתי. מה, אם כן, יצא מכל מה שנאמר כאן?

אני הרי לא הראשון שבא לדבר בפניכם. היו כאן כנראה במשך השנים כל מיני דרשנים. מה יצא מכל מה שכולם דיברו? להגיד שלא יצא כלום? – חס ושלום, אבל האם על ידי זה שינו כולם את אורח חייהם?

מדוע זה כך?

סיבה מאוד פשוטה: תארו לעצמכם שבא מישוהו ומסביר איך יוצרים מערכת מסוימת. מסביר יום, יומיים, שנה, אבל אחרי שהוא גמר לדבר רוב השומעים לא התחילו לעשות מאומה. לדידם באמת לא יצא מדבריו כלום.

הרי אנחנו מבינים לבד: שנת תשס"ח עוד מעט מסתיימת. אחריה תבוא שנת תשס"ט, ואחריה תש"ע. אפשר להזמין אותי לבוא ולדבר כאן גם בשנה הבאה, ובעוד שנתיים ושלוש, אבל מה יצא מכל זה? אני אדבר, אתם תשמעו, את חלק מהשומעים הדברים יותר יעניינו, חלק פחות, חלק מרוצים שאין שיעור אחר, ב"ה... אבל מה יצא מכל זה?

אבל ישנה אפשרות שיצא מזה משהו: חמש דקות ביום לעצור את החיים ולחשוב: רגע, בשביל מה אני חי? ברור לי שאני יהודי ואני מרגיש שאני חי למען היהדות שבי. אך האם זה באמת מה שאני רוצה? אם כן – לעבוד להתאים את החיים לאותו רצון.

אם לא עוצרים את החיים ומתכוננים קמעה – ההתקדמות לא תבוא מאליה.

ישנו משפט שחרוט בלבי מאוד [שמעתי אותו מאחותי בשם מחנכת בסמינר בירושלים]: רק קוצים צומחים לבד! שאר כל הדברים אינם צומחים מאליהם...

אסיים בבקשה אישית: למען חייכם, עצרו מידי פעם את שטף החיים לכמה דקות, תחשבו מי אתם, מה אתם, למה באתם לעולם, מהי התכלית שלכם, ולאחר שתתברר בדעתכם התכלית האמיתית, נסו לבדוק האם זה מה שאתם רוצים או שהכל [או חלק] נעשה כביכול מתוך כפיה, ואז נסו להתאים את החיים לאותה אמת שהכרתם.

אני מאחל לכולם שנה טובה ומתוקה, שכל אחד ימצא טעם אמיתי בחיים שלו, טעם פנימי שהוא יודע מה הוא רוצה מעצמו, מהי תכליתו בחיים, שמח בה ובונה על פיה את כל מהלך חייו.

"זכרנו לחיים" – שיש בהם חיות!

חיים בעלי משמעות, לא חיי בעל-חי

נמצאים ימים ספורים לפני יום הדין, ונפתח במשל.

היה אדם שבערב ראש השנה ערך לעצמו רשימה, מה הם צרכיו לשנה הבאה עליו לטובה, כדי שלא ישכח מה עליו לבקש בראש השנה שה' ימלא כל משאלות לבו לטובה. היתה לו רשימה מסודרת: פרנסה, בריאות, ילדים מחונכים וצדיקים, ועוד כהנה וכהנה בקשות שונות.

שלושה ימים אחרי ראש השנה מיודענו נפטרו! הוא לא חולה, את הפרנסה שביקש ויקבל – הילדים ירשו, וילדיו יגדלו בעז"ה לתורה ויראת שמים – אבל יתומים.

כיצד ארע הדבר?

הוא ביקש הכל, אבל הוא לא ביקש חיים! ממילא, הוא לא יהיה חולה, תהיה לו פרנסה בשפע, וגם הילדים יגדלו מחונכים וצדיקים – אבל בלעדיו!

כי הדבר הראשון שאדם צריך לבקש עליו הוא – חיים! אחרי שיש לו חיים, יבקש גם פרנסה, בריאות וכו' כדי שלא יסבול ויוכל למלא את יעדו, אך כאמור כל זה רק אחרי שזכה לחיים עצמם.

ואכן זו בקשתנו בראש השנה: "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר חיים למענך אלקים חיים".

אמנם זאת עלינו להתבונן ולהבין: מה הכוונה "חיים"? לחיות ולא למות? גם הסוסים והאווזים חיים. האם מישהו רוצה שה' יתן לו חיות של אווז או של

סוס? "כתבנו בספר החיים" יחד עם כל האוונים?... אף אחד לא רוצה! רוצים אנו חיים בעלי משמעות.

אם כן, כשמבקשים "כתבנו בספר החיים" ולאחר מכן ביום כפור – "חתמנו", לא לחיי בהמה ועוף כוונתנו. אנחנו רוצים חיים של בן אדם.

והיכן היא אותה כתיבה וחתימה? האם יש בשמים ספר עבה ובו רשומים שמות כל ברואי עולם?

ברור שאין שם עט ואין שם דף, ולא רשמים שם דבר מבחינה גשמית. בפשטות זהו ספר רוחני וגם הכתיבה – רוחנית היא.

אבל המגיד ממזריץ' היה אומר, שהכתיבה והחתימה הם בלב האדם. שכן, חיותו של האדם היא בלבו. כאשר הלב מפסיק לפעול האדם מוגדר כמת. "כתבנו לחיים" – מבקשים אנו חיים שייכתבו על לוח לבנו.

כדי להבין את העומק הטמון בדברים, נתבונן על השנה שעברה ונראה מה רוצים אנו לשנה העתידית.

בקשה על החיים עצמם ועל החיות

כל דבר זקוק לחיות. אם אין לו חיות הוא מתבטל, הוא לא קיים. הצמח צריך השקיה בכדי לצמוח, הבעל חי זקוק למזון ומים בכדי לחיות וגם האדם צריך לכח חיות בכדי להתקיים.

כשנבוא להתבונן מה נותן לנו חיות, נחלק זאת לשני חלקים: ישנה חיות הנותנת לנו את הקיום וישנה חיות של תענוג. בכדי להתקיים, לכאורה די לו לאדם ב"פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה". הוא יתקיים, לא ימות.

אדם שינסה לעשות זאת בפועל, ולא בהדרגה, לדוגמא: הוא רגיל לאכול כל יום שלוש סעודות: בבוקר – שלושה סוגי גבינה, בצהריים – ארבעה סוגי בשר ובלילה דומה לזה, ויום אחד ינסה לעבור במעבר חד לאכילת פת במלח ומים במשורה – הוא יגיע לשגעון גופני.

למה? הרי הוא אוכל?

סא "זכרנו לחיים" – שיש בהם חיות!

כי החיות שלנו מורכבת משני חלקים: חיות של קיום, שהגוף צריך מזון, וחיות של תענוג. אדם שאין לו נקודה של תענוג בחיים – ימות! אין מושג של אדם החי בלי עונג.

אלא מאי, שלכל אדם יש בחירה מהיכן לשאוב את התענוג. יש אדם השואב את התענוג ממאכל מסוים, יש השואב את התענוג מקריאת ספר, חבירו שואב את העונג מניגון שובה לב, ואדם מרומם יותר מקבל את התענוג שלו מהתורה הקדושה, מהמצוות ומהקשר לבורא עולם.

כל יום יש לאדם איזשהו עונג. אצל האדם הממוצע העונג בא מאכילת מאכל טעים, מעט כבוד ומחמאות, ובמקרה הטוב עוד כמה ריגושים חיצוניים של עולם החומר – זה התענוג שיש לו בחיים.

אבל אנחנו לא אנשי הרחוב. אנחנו מאמינים בני מאמינים שאת התענוג עלינו לינוק מבפנים, לא מהעולם החיצוני.

אך נתבונן: אדם קם בבוקר, מתפלל תפילת שחרית ובסיומה ניגש לאכילת ארוחת הבוקר. ב"ה הוא לא אוכל פת במלח בלבד, הוא אוכל יותר. עתה שיתבונן לעצמו, עם יד על הלב: ממה הוא באמת יותר מתענג – מהתפילה או מהאוכל?

הרי אם הוא יהיה פטור מלהתפלל מדין אונס, הוא עסוק במצוה, כגון שאשתו ילדה והוא לקח אותה לבית חולים ועליו להיות לידה. הוא מקיים כעת מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, אסור לו להפסיק, הוא פטור מהתפילה לדינא. לא מחמת שוגג ולא ח"ו מזיד. הוא פטור באמת בגדרי ההלכה.

במצב הזה הוא באמת יוותר על התפילה באותו יום.

לעומת זאת בנוגע לארוחת הבוקר, גם אם מדינא יהיה 'פטור' מאכילתה – הפטור לא יעזור לו כלום. במציאות הוא מוכרח את האוכל על מנת להתקיים!

כשבאים לבקש חיים בראש השנה, "כתבנו לחיים", מבקשים אנו שני חלקי החיים: א. את החיים כפשוטם, שנוכה לאריכות ימים ושנים, ולא ניכתב בספר ההפוך ח"ו. ב. שתהיה חיות בחיים!

ישנם אנשים שחיים, אבל חייהם הם בבחינת מוות, יסורים, "וישאל את נפשו למות", כמו שכתוב ביונה הנביא (יונה ד, ח). זה שהאדם חי, זה עוד לא אומר שיש לו חיות נפשית. יתכן שהוא חי אך חסרה לו החיות. אדם יכול לשבת ליד הגמרא יום שלם, הוא עוסק בתורת חיים, אבל הוא עצמו אינו חי. הוא לומד מכל מיני סיבות והכרחים: כי אין לו ברירה אחרת, הוא צריך את הפרנסה של הכולל, לא נעים לו לעזוב או שאין לו לאן לעזוב, אבל בלימוד עצמו אין לו חיות והנאה.

אם כן, כשבאים ומבקשים בר"ה שהקב"ה יתן לנו חיים, הבקשה הראשונה, החיצונית והבסיסית היא, לחיות כפשוטו, שלא נמות, ובנקודה זו איננו שונים מהבהמה והאווז, והבקשה השניה היא – שיהיה לנו חיות, תענוג בחיים, ושתענוג זה יבוא לנו מלימוד התורה הקדושה וקיום מצוותיה.

ובאמת, פעמים רבות אדם מבקש בראש השנה על הנקודה החיצונית בלבד, שהקב"ה יתן לו חיים ולא ימות. הוא מבקש גם על צרכיו השונים – פרנסה, בריאות, שלום בית, בנים זכרים צדיקים ועוד רשימה ארוכה, כל אחד לפי צרכיו.

כל זה הוא הנקודה החיצונית, אך היכן הוא הדגש הפנימי של היום?

הדין שבשני ימי ר"ה

כידוע ישנם שני ימים של ראש השנה. היום הראשון הוא יום הדין על הנשמות והיום השני הוא יום הדין על הגופים.

ולכאורה, מה אכפת לנו מתי דנים את הנשמה ומתי דנים את הגוף? מתי שה' רוצה שידון, לשם מה עלינו לדעת זאת?

ברור הדבר שהנדון ביום הראשון על הנשמה הכוונה לחיים הפנימיים שיהיו לאדם בשנה זו. דנים על האדם כמה חיות פנימית תהיה לו, כמה נשמה תהיה לו במשך השנה.

יכול להיות שאדם קיבל חיים מהיום השני של ראש השנה. הוא כבר זקן בן תשעים והוסיפו לו עוד שנה. אבל ביום הראשון נגזר דינו למוות. מה יקרה

איתו? הוא לא יהיה רשום בפנקס של בית הקברות באותה שנה, אך יהיו לו חיים גופניים ותו לא, חיים נטולי כל תוכן. הוא ישב בבית בלי טעם בחיים, בלי חיות.

ולאו דוקא זקן בן שבעים. גם אדם צעיר בן עשרים, יכול להיות שאין לו חיות! כמה ימים עוברים עלינו במשך השנה שאנחנו מרגישים שאין בהם חיות. מתפללים, מקיימים מצוות, ואף עוסקים בתורה מבוקר ועד לילה, אבל חסר ה'יחי בהם', אדם אינו מרגיש תענוג מהתפיסה הפנימית.

גם אם אדם יתבונן על השנה שעברה וירגיש שבאמת קיבל חיים, יערוך לעצמו את החשבון הבא: עשרים וארבע שעות יש ביום. אדם ממוצע ישן בין שש לשמונה שעות, ובזמן הזה הוא ודאי לא מרגיש חיות כלשהי. נשאר לו בין שש עשרה לארבע עשרה שעות, כל אחד לפי עניינו.

כעת יעשה חשבון נפש של יום אחד. לא מה הוא עשה. זהו סוג של חשבון הנפש נוסף השייך ליום השני של ראש השנה – מה הוא עשה – קיים מצוות או חלילה עבר עבירות. יפשפש במעשיו, ימשמש במעשיו, וישוב בתשובה שלימה הכוללת חרטה, וידוי וקבלה לעתיד, כמו שכתוב ברמב"ם.

ודאי שגם חשבון זה חייבים לעשות, אבל חשבון הנפש של היום הראשון של ראש השנה הוא, להתבונן כמה זמן ביום היתה לנו חיות. עוד לפני שבדקים ממה באה אותה חיות, ראשית כל – כמה זמן היתה חיות במשך היום?

אדם קם בבוקר, רץ לעמל יומו. מי שזכה – הלך למקוה, לא זכה – הלך מיד להתפלל. היתה לו חיות בתפילה הזו? שיבדוק. אם כן – כמה מתוך התפילה? גמר את התפילה, כל אחד לפי טרדותיו עם בני המשפחה, אכל ארוחת בוקר, הלך לכולל, למד ארבע שעות. כמה חיות היתה שם? הפסקת צהריים, ממשיך הלאה, כל אחד לפי סדר יומו.

מוכרחים לערוך לעצמנו חשבון נפש כפול: שלב ראשון מה עשינו, שזה שייך ליום השני של ראש השנה, אבל השלב הפנימי יותר הוא: כמה חיות היתה לנו במשך היום.

בודאי שלא כל הימים שווים. ישנם ימים שהיתה בהם יותר חיות וישנם ימים שכמעט ולא היתה בהם חיות כלל. אם אדם יהיה אמיתי עם עצמו, הוא עלול לגלות שהחיות שהיתה לו היום היא אולי מאיזה 'באדי' שאכל בארוחת

הבוקר או מאיזה חיוך טוב שמישהו חיך לעברו בשלב כלשהו ביום. זהו! מעבר לזה הוא פשוט רץ כל היום בלי להרגיש חיות פנימית.

ישנם גם אנשים שלא יבינו מה בדיוק הכוונה במושג 'חיות' – לא עצוב, לא שמח, 'חי'!! על מה מדברים כאן?

אבל אם אדם מעט מכיר את עצמו, הרי כשנולד לו ילד – הוא שמח שמחה גדולה. אז הוא הבין היטב מהי חיות. גם כשאכל מאכל הערב לחכו – חש חיות, כל אחד לפי ערכו. הרי לא יתכן שאין לו חיות מכלום, עליו רק לבדוק ולזהות ממה הוא חי. כמה זמן מתוך כל היום היתה לו חיות וממה היא באה לו. אם נמצא אצל האדם הממוצע יותר מעשר דקות ביום של חיות – זה כבר הרבה!...

להרגיש שהתורה נותנת חיים!

כמה אנשים באמת זוכים ללמוד תורה ובכל רגע להרגיש את העונג? לא רק לגמור את הסוגיא ולדעת אותה – שגם זה בודאי חיובי, אלא לקבל את החיות שהתורה נותנת ללומדיה?

הרי התורה היא תורת חיים, היא נותנת לאדם חיות. כך שנינו במשנה באבות (ו), (ז): "גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא, שנאמר: 'כי חיים הם למוצאייהם ולכל בשרו מרפא', ואומר: 'רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך', ואומר: 'כי אורך ימים ושנות חיים ושלוש יוסיפו לך'".

לא מספיק רק לדעת מה שכתוב בספרים הקדושים שהתורה היא תורת חיים ולהכיר שזו האמת. אם התורה נותנת חיים – צריכים להרגיש זאת!

אדם שרח"ל קיבל התקף לב, התעלף ועושים לו החיאה, מה שפעולת החיאה מחיה אותו זה לא רק כתוב בספרי הרפואה, אלא רואים זאת בפועל, בחוש: לפני רגע הוא שכב על הרצפה ללא חיות, הנשימו אותו, ולאט לאט הוא מתעורר.

כתוב בפסוקים ומבואר בדברי חז"ל הקדושים שהתורה הק' נותנת חיים ללומדיה, המצוות נותנות חיים וכך גם התפילה. אם כך כתוב ודאי שזו האמת. השאלה היא האם זה מורגש גם אצלי בתוך הלב!

סה "זכרנו לחיים" – שיש בהם חיות!

זהו עומק דברי המגיד ממזריץ' שהכתיבה והחתימה הן בלב האדם. זה לא רק כתוב בשמים, זה מתגלה גם אצלי. כשנגזר על האדם חיים בראש השנה – דבר זה נכתב אצלו בלב, כלומר, כמה חיות הוא ירגיש.

זה לא רק ענין סגולי שמתן שכרן לעתיד לבוא. התורה נותנת חיים לעושיה וללומדיה כאן בעולם הזה! אם אדם לומד כל החיים בלי טעם, רק כי הוא מאמין שלעתיד לבוא יהיה שכר – אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה והוא יקבל את שכרו המגיע לו, אבל לא זו צורת החיים האמיתית.

אפילו אדם גדול אינו מסוגל ללמוד שתים-עשרה או ארבע-עשרה שעות בלי טעם! אם יש טעם – הוא לומד גם כשאין טעם, אבל ללמוד כל החיים בלי טעם, רק כי האדם רוצה להוציא תעודת הוראה, או מכל מיני שיקולים אחרים – זה מוות, לא חיים! הוא מקיים מצות תלמוד תורה ויקבל על כך שכר, אבל חסרה לו עצם תפיסת החיים!

אין הצלחה ללא חיות!

כשנתבונן על הדברים נראה, שאדם יכול להגיע בהכנה לראש השנה, ובעצם כבר גזר בעצמו שיהיה נידון ביום השני ולא ביום הראשון.

איך?

הוא ערך לעצמו חשבון נפש: מה עשיתי השנה, איזה עבירות. ידוע לו שהוא נכשל בשמירת העיניים, בלשון הרע, בהלבנת פני אנשים שאמר להם מילים לא במקום, הוא נכשל בביטול תורה, בתפילה שלא בזמנה, כל אחד מה שמכיר בנפשו.

הוא עושה חשבון נפש, מנסה לסדר את השנה הבאה, ומרגיש: או! ב"ה, בעז"ה נצליח.

זה לא שבעים אחוז שהוא לא יצליח, וגם לא שמונים או תשעים אחוז. מאה אחוז שהוא לא יצליח!

מדוע?

ראיתם פעם מת שיכול לקום בזמן לתפילה? לא. אדם לא יכול להילחם שנה שלימה לקום בזמן, אין כזה דבר! אנחנו לא כאלו גיבורים גדולים

שמסוגלים להילחם כל בוקר לקום בזמן. יום אחד או יומיים אדם יחזיק מעמד, במיקרה הטוב שבוע או שבועיים, ואם עבר את הושענא רבה – זו כבר מדרגה... מעבר לזה – אין סיכוי!

הרי כולם יודעים: כל שנה מקבלים קבלות, ובמחילה מכבוד תורתם של כולם, תשעים ותשע אחוז מהן לא עומדות במבחן המציאות. מדוע? וכי לא רוצים? באמת רוצים. לא מתכוונים ברצינות? מתכוונים ברצינות!

מה בכל אופן הבעיה?

התשובה מאוד ברורה: כאשר האדם דן מה הוא עושה ומה הוא לא עושה, הוא עורך חשבון נפש ומסדר לעצמו את השנה הבאה מה עליו לעשות. באופן כזה הוא בעצם מראש כבר קבע את גור דינו של היום הראשון ושל היום השני. הוא עשה תשובה אמיתית כלפי המעשים, הקב"ה קיבל אותו ויתן לו חיים גופניים של היום השני. לעומת זאת על הנשמה, על החיות, הוא לא חשב, לא התבונן, בודאי שלא עשה תשובה, ממילא איך יקבל חיות לשנה הבאה?!

משל למה הדבר דומה, אדם בא למלך ומבקש ממנו: תן לי אבנים טובות, תן לי בית. אם לא ביקש שהמלך יתן לו גם מכונית, הוא לא יקבל.

אם אדם בא בראש השנה ומבקש בריאות, פרנסה, שיזכור את הלימוד, כל אחד עם צרור הבקשות שלו, אך חיות הוא לא מבקש – הוא לא יקבל חיות. הוא רוצה לזכור את הלימוד? הוא יהיה כמו מצלמה, דיסק של מחשב, זוכר הכל, אבל חיים אין לו!

מחשב, גם כזה שיש בו את כל התורה כולה – לעולם לא ייחשב כעצם חי. אף שהוא זוכר יותר טוב מכולם, אין אדם בדור שזוכר כמו המחשב, אבל סוף כל סוף הוא חפץ דומם, לא חי. העובדה שזוכרים דברים לא הופכת את האדם להיות חי.

כאשר התורה נותנת לאדם חיים והוא מתענג מלימודה – אז הוא יוצא מכלל מחשב ונעשה בן אדם היודע את התורה. זהו הבדל פשוט ומובן לכולם, אך כשמגיעים לחיי היומיום, פעמים רבות אנחנו עסוקים יותר בלדעת ולקיים ופחות בחיות של הדברים.

אי אפשר לקיים תורה ומצוות כהלכתן כאשר חסרה לאדם החיות בהן. אדם לא יכול להילחם כל השנה מלחמה עזה. עשרה ימים – עוד איכשהו מצליחים, וגם זה הרבה. כולנו מבינים שאם נצטרך להילחם שנה שלימה על מנת לשנות את עצמנו – אין סיכוי בעולם שנצליח!

איך בכל אופן ניתן להצליח?

מעולם לא ראינו שגוררים חתן לחופה. אם גוררים אותו לחופה – עדיף לו שלא יתחתן, כי ברור במאת האחוזים שבסופו של דבר יהיה כאן גט.

מדוע?

כי אי אפשר לבנות חיים של שבעים שנה על כפייה שכופים אותו להתחתן! אם הוא מבין שיש בחיים אלו עונג והוא שמח בהם – ודאי שיהיו גם קשיים, החיים מלאי התמודדויות, אבל יש לו מחד חיות, תענוג, ומאידך – התמודדות, והחיות נוסכת בו את הכוחות להתמודד. זהו עולם בריא, עולם טוב.

אדם שלא מרגיש טעם בתפילה, למה שיהיה לו כח לקום בבוקר? בודאי, הוא מאמין בן מאמין בתורה הקדושה, ושהקב"ה נתן זמן תפילה וזמן קריאת שמע, ומי שלא מקיים זאת ייכנס לגיהנם, ומחמת הפחד הוא רוצה בכל לבו לקום בזמן, אבל אדם לא מסוגל כל השנה לחיות רק על פחדים.

בודאי שגם היראה נצרכת, מוכרח שהיא תהיה, כי אי אפשר לקום רק מתי שמתחשק, ומתי שלא מתחשק לא לקום, אבל גם אי אפשר לקום שנה שלימה רק בגלל הפחד.

אם יש לאדם טעם בתפילה – גם אם לפעמים אין לו חשק, כאן היראה כבר תקים אותו מהמיטה, אבל יחד עם זאת הוא מוכרח שיהיה לו איזשהו טעם בתפילה.

ישנם אנשים שקמים כל בוקר בזמן, אך זה לא נובע מטעם בתפילה. בטבעם הם אוהבים סדר יום מאד מוגדר. אם הם קמים חצי שעה מאוחר – הראש שלהם כבר לא במקום. להבדיל, הם גם אנשים שקמים בשש וחצי בבוקר לעבודה ובשבע נמצאים שם. זה לא קשור לתורה ולא קשור למצוות, רק לטבעם המסודר, אך עדיין יתכן בהחלט שאין להם שום טעם בתפילה.

כשיש חיות פנימית – פחות פונים החוצה

נתבונן לרגע על יום פשוט ורגיל מתוך השנה שעברה עלינו.

ב"ה כולנו מתפללים, מניחים תפילין ולומדים תורה. בודאי שצריך להיות מוסיף והולך בכל הפרטים, אך עוד לפני המוסיף והולך, נתבונן במה שאנו כן עושים, כמה חיים יש שם.

הולכים ברחוב, כמה אנשים שמחים פוגשים? מעט מאוד. נכנסים לתוך בית המדרש, כמה אנשים שמחים רואים? גם, די מעט. היכן ההגיון? אדם זוכה ללמוד תורת ה' שבע ושמונה שעות ואין לו שמחה? היכן היא נאבדה?!

הרי בהסתכלות פשוטה, מאמינים אנו שעיקר החיים הוא תלמוד תורה שבעז"ה מביא לידי מעשה. זוהי תכלית החיים. אם כן, אדם שזכה להקדיש את רוב יומו ללימוד התורה, למה שלא יהיה שמח? הרי זהו חשבון פשוט. בשכל – אין תשובה!

כי אכן הבעיה אינה בשכל. הבעיה היא בלב אשר רוצה דברים אחרים! בשכל, אדם באמת מגיע להכרה מאוד ברורה: יש בורא עולם, הוא נתן תורה מן השמים, עיקר קיום העולם על לימוד התורה וזה מה שמוטל עלי לעשות. ההכרה מאוד ברורה, לא נראה שהיא מסופקת אצל מישהו מאיתנו.

הבעיה היא שהדברים נמצאים אצלנו במוח, לא בלב, ואז חיות אי אפשר לקבל מכך, ובן אדם הרי מוכרח שתהיה לו חיות ממשוה, הוא לא יכול לחיות בלי חיות, ממילא הוא חייב לקבל זאת מדברים אחרים. הוא יקבל זאת מאכילת מעדנים, מקריאת ספר או מכל מיני דברים חיצוניים אחרים, אבל אי אפשר לחיות בלי להרגיש חיות. זה לא קיים. אם אדם אינו מקבל את החיות מהתורה, מהמצוות, מהתפילה, מהאמונה ומהקשר לבורא עולם – הוא מוכרח לקבלו ממקור אחר.

יכול להיות שאדם יושב ולומד, מקיים את המצוות ומתפלל, אבל את החיות הוא מקבל מדברים אחרים לגמרי, כמו אדם מהרחוב – לא פחות ולא יותר! הוא עושה פי אלף ממה שעושה אדם ברחוב, אבל את החיות הוא מקבל מבחוק, לא מבפנים.

בסיום התפילה הוא לא מרגיש חיות. גם בסיום סדר א' הוא לא מרגיש חיות. הוא חייב לצאת קצת בהפסקת צהריים לשאוב חיות ממשוהו אחר: כוס קפה וסיגריה, פטפוטים, או כל דבר אחר. אבל הוא מוכרח שתהיה לו חיות כלשהי.

כשאדם אוכל מאכלים גשמיים, הוא מתענג, מרגיש טוב מאוד בתוכו, הוא לא זקוק להסברים מדוע. תינוקות בני שנתיים רודפים אחרי ממתקים, למרות שאף אחד לא הסביר להם אף פעם שהמתקים טעימים. הם פשוט מרגישים זאת.

כאשר לאדם יש תענוג מהלימוד, בסיום סדר א' הוא מרגיש טוב עם עצמו. התורה החייתה אותו מחמת שיש לו נשמה בתוכו והנשמה ניזונה מעמל התורה. הוא זכה ללמוד, להבין, זכה להתחבר אל התורה בעומק נפשו, ואז הוא יוצא עם הרגשה טובה מאוד. ממילא ביציאתו אל הרחוב, באופן טבעי עיניו שוב אינן צריכות להביט על דברים אחרים כי יש לו חיות פנימית.

אדם שיש לו עם מה לחיות בפנימיותו – פחות פונה החוצה, אדם שאין לו כל כך עם מה לחיות פנימה – באופן טבעי מחפש יותר בחוץ.

תיקון המעשים – לאחר שישנו מזון תמידי

במשך השנה עלינו להתמודד עם הרבה קשיים. כל אחד מכיר את הקשיים שהוא נתקל בהם.

הפתרון בדרך כלל אינו קבלות מעשיות. בודאי שצריך גם לקבל קבלות אך לא הן הפתרון.

משל למה הדבר דומה, אדם לא מרגיש טוב. הוא הולך לרופא, הרופא בודק אותו ומורה לו לבלוע שלושה כדורים ביום – בוקר, צהריים וערב. כך יתרפא.

הוא חוזר הביתה ומפסיק לאכול ולשתות. מה קרה? הרופא הרי אמר לו ליטול שלושה כדורים ביום, ואם כך – אין צורך בנוסף גם לאכול ולשתות...

בני משפחתו מזהירים אותו: אם תמשיך כך – אחרי כמה ימים תעבור מן העולם!

אני לא מבין, הוא שואל, הרי הרופא אמר לי ליטול שלושה כדורים ליום?

התשובה: עליך לאכול כמו שצריך, לשתות כמו שצריך, ובכדי לרפא את המחלה לקחת שלושה כדורים ביום, אך משלושה כדורים ביום לא ניתן להתקיים.

יש לנו בעיות, כל מיני חולי וכל מיני מדוה, ואכן זקוקים אנו ל'כדורים', תיקונים לרפואת הנפש ורפואת הגוף, אבל לפני הכל עלינו לאכול את לחמה של תורה ולשתות את מימיה ואת יינה. כאשר יש לנו מקור חיות פנימי מהתורה הקדושה ומצוותיה – הרי שיש לנו מזון תמידי, ומעתה כאשר מתעוררות בעיות יש לחפש להן פתרון בדוגמת קבלה מעשית. אבל כאשר אין מזון תמידי לשנה הבאה – איך נוכל לתקן את הדרוש תיקון בשנה הבאה?!

ברור לי שלכולם ישנה כוונה טוב ורצון עמוק להיות יותר טובים ממה שהיו בשנה שעברה, אבל רצון לבד לא מועיל.

למשל: אדם רוצה להיות מזכה הרבים, הוא רוצה שכל היהודים ברחבי העולם יאמרו תהלים. לשם כך עלה בדעתו הרעיון להדפיס שש מליון ספרי תהלים, לזיכוי הרבים. הבעיה היא שספר תהלים אחד עולה עשרה שקל, כלומר הוא זקוק לששים מליון שקלים שאינם בנמצא אצלו.

הכוונה שלו טובה, הרצון מצוין, ועליו לשפוך תפילה לפני בורא עולם שיזכה אותו, אבל בינתיים אין לו ששים מליון שקלים ביד, וממילא אין באפשרותו כרגע לגשת לדפוס ולעשות הזמנה של ששה מליון ספרי תהלים.

כולנו רוצים לתקן את השנה הבאה, אבל אם אין לנו ממה לחיות איך נתקן?!

ישנן הרבה בעיות, ואנשים מנסים בעז"ה לתקן כל מיני עניינים: אחד מתקן את ענין הצניעות, השני את האינטרנט, השלישי מתקן שמירת הלשון. כולם צודקים. כל אלו עבירות גמורות ויש לתקן. אבל מה השורש של הדברים? מדוע באמת בני אדם מגיעים לבעיות האלה?

בודאי שקל לומר: תראה, זה הדור, זה הרחוב, היצר הרע שולט!...

הכל נכון, אבל היכן נעוץ שורש הבעיה?

שורש הבעיה הוא שכאשר אין לאדם חיים פנימיים הוא חייב לחפש משהו. "הבטלה מביאה לידי שעמום" (כתובת נט ע"ב).

עא "זכרנו לחיים" – שיש בהם חיות!

מהי "בטלה"? שאין לאדם מה לעשות? לא. אדם יכול לשבת בבית המדרש מבוקר עד ערב וללמוד, לא להתבטל, ועם כל זאת הוא בבחינת "יושב בטל כישן דמי", כי בלב אין לו חיות. המוח עבד, הבין, התייגע, אבל הלב ריק, וכשנגמר הסדר, המוח כבר גמור לחלוטין, הוא התייגע, אבל הלב ריק, כעת הוא יוצא החוצה לחפש לעצמו איזשהו מילוי. רואה כאן, קורא שם, נגרר.

כמו שכתב הרמב"ם (הל' איסור"ב פכ"ב הכ"א): "שאיין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה". אם הלב היה מלא בחכמה – היתה זו תורת חיים, ואז היה לאדם סיפוק בעבודתו הרוחנית. אדם שיש לו סיפוק – הרבה פחות מחפש דברים מבחוץ.

לדוגמא: אנשים שיש להם בעיות בתוך הבית – מחפשים מילוי מבחוץ. אדם שחי בבית טוב – באופן טבעי יש לו פחות גירויים מהחוץ.

מי שבתוך לבו יש לו מקור חיות, מיום של עמל התורה, קיום המצוות, תפילה אמונה וקשר לבורא עולם הוא יוצא חי – אדם כזה אינו מחפש בחוץ כי יש לו מקיים של חיים. אדם מחפש בחוץ רק כאשר בתוכו ריק, בתוכו חסר, ואז אין לו גם כלים להתמודד עם הגירויים שהוא רואה. אם אין לו חיות מתוכו – הוא יחפש זאת בחוץ והוא מסוגל להיגרר לשם.

נבין אם כן, שלפני קבלות מעשיות, ולפני תיקון כל מיני דברים הצריכים תיקון – בכדי שנוכל לתקנם אנחנו צריכים מקור של חיות בתוכנו.

בודאי שאי אפשר לשלול את תפילת האדם על כל צרכיו, אבל כמו שהוזכר בתחילה, ראשית כל על האדם להבין שהדבר שחסר לו בחיים זו חיות דקדושה. יכול להיות שיש לו ריבוי מעשים של קדושה ומיעוט חיות בתוך הקדושה.

לכן, הדבר הראשון עליו מתפללים בראש השנה הוא: "זכרנו לחיים", שתהיה חיות בחיים הללו!! כמה אנשים חיים ואין להם חיות, כמה חיות ישנה אצל כל אחד מאיתנו. עלינו לבקש ולהתחנן, כל אחד לפי מדרגתו: רבש"ע, תוסף ל' חיות בחיים, שתהיה לי חיות פנימית בקרבי.

כאשר תהיה לו חיות פנימית, יוכל לבקש גם על הפרנסה, על הבריאות, על כל מה שנצרך לו, אבל ההכנה לראש השנה צריכה להתחיל בהתבוננות כמה

חיות היתה לו בתוך החיים של השנה שעברה, וממה. כאשר האדם מתבונן על כך הוא יהיה מבוהל לראות ממה הוא חי.

כאשר ברור לו ממה הוא חי, הוא בא בתחינה אמיתית לבורא עולם: "זכרנו לחיים", אבל איזה חיים? "למענך אלקים חיים", חיים כאלו שהחיות שלי תהיה בעבודת הבורא, חיים שכשאלמד תורה בסדר א', אצא בסופו עם הרגשה פנימית בלב של אדם חי. חיים שכשאגמור את תפילת שחרית אצא מבית הכנסת עם הרגשה פנימית של חיות מחמת הקשר והדיבור עם בורא עולם. כאשר התפילה עם חיות והתורה עם חיות – גם את המעשים ניתן לתקן.

מה שנשאר – תורה ומעש"ט בלבד

בעולם הבא אין מעשים. "למתים חופשי" – חופשי מן המצוות. כאשר הנשמה עולה לגן עדן – אין שם תרי"ג מצוות בפועל לקיים. אין שם לא טלית, לא סוכה ולא שופר.

מה הם, אפוא, החיים לעתיד לבוא?

החיים לעתיד לבוא אלו נקודות החיות שהיו לאדם כאן בעולם הזה. החיות שאדם קיבל מלימוד התורה, החיות שקיבל מהמצוות, החיות שקיבל מהתפילה, מהאמונה, מהקשר לבורא עולם – זה מה שנשאר לו ביום המוות. "שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד" (אבות ו, ט).

מה הכוונה "תורה ומעשים טובים"? שאם הוא חיבר ספר יכניסוהו יחד עמו לתוך קברו?

לא. אותה חיות שהיתה לו בתורה ובמצוות – היא זו שנשארת לו. המצוות בפועל כבר עברו חלפו מן העולם מזמן. הסוכה שהיתה לו כבר התפרקה, האתרוג נרקב. מה שנשאר מהמצוה הוא ה'רשימו' שבלב, החיות הנמצאת בתוך לבו של האדם.

התורה היא תורת חיים והמצוות הן מצוות של חיים. מה נשאר לאדם לאחר הלימוד ולאחר המצוה?

ואמנם בלימוד עוד האדם יכול לסבור: מה פירוש מה נשאר לי? אני זוכר את מה שלמדתי! אבל במצוות אנחנו הרי מבינים שזה לא קיים, לא נשאר כלום, חפצים אינם נשארים קיימים.

גם בתורה, הזכרון הוא החלק החיצוני שנשאר לנו מהתורה. החלק הפנימי זו התורת חיים, חיות הקדושה שבתוך התורה.

אדם עובר יום בו הוא למד תורה וקיים מצוות. בסוף היום הוא מתבונן מה יצא לו. כמה חיות שהיתה ביום הזה – זה מה שנשאר.

ההבדל התהומי – חיות בלימוד!

ידועים דברי הגמרא (ראש השנה טז ע"ב): "שלושה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין – נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין – נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינוניים – תלויין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים. זכו – נכתבין לחיים, לא זכו – נכתבין למיתה".

והקשו תוספות: הרי נחזי אנן שבפועל בכל שנה ישנם רשעים שממשיכים לחיות וישנם צדיקים שמסתלקים מן העולם? ותירצו ש"כל זה דקרי הכא גבי רשעים מיתה וגבי צדיקים חיים כלומר לחיי העולם הבא".

מה ביאור הדברים? אם מדובר על העולם הבא – שידונו עליו לעתיד לבוא, בהגיע יום הדין הגדול והנורא בו ידונו כל אדם האם הוא זוכה לעולם הבא. לשם מה צריכים לדון עכשיו על העולם הבא?

תשובה לדבר: בעולם הבא אין את החיים החיצוניים, רק חיות פנימית. אדם נידון על העולם הבא אין הכוונה שנדון מה יהא עמו בעולם הבא, אלא כמה חיות שהיא בבחינת עולם הבא – יש לו כעת.

יתכן ובראש השנה נגזר על אדם מחד לחיות שלוש מאות שנים וחמש יום, ומאידך – רבע שעה. הכיצד?! הוא חי כל השנה כולה, אבל נקצבה לו רבע שעה בלבד של חיות במשך השנה. יש לו כמה רגעי התרוממות שהוא מרגיש בהם איזושהי חיות. מעבר לזה – עד תשרי הבא הוא מת, החיות הזו כבר נגמרה.

לאמור: אם רואה אדם שהוא עבר את השנה, לא בהכרח שהוא באמת חי את כל השנה!

עומדים אנו לפני השנה החדשה הבעל"ט, ודבר ראשון עלינו לבקש שתהיה לנו חיות בתוך החיים.

אדם מטבעו רגיל להתמקד בבקשה להוסיף בכמות, ובודאי שזה דבר חיובי, אבל במקביל להוספה בכמות נצרכת גם הוספה באיכות – איכות פנימית בתוך הנפש, כמה האדם חי.

בנקודה זו בעצם נעוץ ההבדל בין הצדיקים הגדולים לאנשים היותר פשוטים. יתכן ששניהם ישבו ליד הגמרא ארבע שעות ולא ירימו עיניהם ממנה אפילו לרגע, שניהם ישקיעו את כל המוח בהבנת הסוגיא – ועם כל זאת, הצדיק חי ארבע שעות וזה שליטתו אולי דקה, אולי שתיים ואולי שלוש. למה? כי על הצדיק נגזרו ארבע שעות חיות, ועל השני נגזרו ארבע שעות לימוד גרידא, ללא חיות.

זהו הבדל תהומי!

אנחנו מבקשים לזכות ללמוד תורה, לזכות לדעת את התורה, אבל צריך לבקש שזוכה שהתורה תהיה "כי הם חיינו", שכשנלמד אותה נרגיש חיים, שיהיה לנו ממנה מקור של יניקה.

מי יכול להעיד שעברה עליו שנה שמחה? אדם אומר: איך אשמח, הרי היתה לי בעיה רפואית עם הילד, פרנסה בקושי, חובות וכו', כל אחד וההסברים שלו למה לא.

לא זו התשובה. התשובה היא שלא היה לו מקור של חיות, רק בעיות, ממילא באמת הוא לא יכל לשמוח. אבל אם יש לאדם מקור של חיים לאורך כל היום – אין לזלזל בבעיות, הבעיות הם אכן דבר שמפריע, אך אין בכוחן לעקור ממנו את כל החיות שהוא מקבל מהתורה ומהמצוות. הוא חי בתוכם ומשם הוא יונק.

ידיעת המציאות, לא רעיון בעלמא!

כאן עלינו להדגיש: זו איננה שיחת התעוררות, לא רעיון מוסרי. זוהי פשוט מציאות!

עיה "זכרנו לחיים" – שיש בהם חיות!

שנת תשס"ו איננה 'רעיון' המובא באיזשהו ספר. כל אחד חווה זאת על בשרו במשך השנה. אנחנו כבר לא ילדים המתייחסים לחיים בקלילות. כאנשים מבוגרים יודעים אנו מה פירוש הדבר לעבור שנה בעולם הזה, על כל הקשיים הכרוכים בכך.

אנחנו מבינים גם שהשנה הבאה איננה דבר הכתוב בלוח שנה בלבד. השנה הבאה זו מסכת שלימה שכל אחד יצטרך לעבור, ואף אחד לא יודע מה היא טומנת בחובה כלפיו.

זו המציאות. כעת בידינו הבחירה איזו מציאות נעבור בשנת תשס"ח הבאה עלינו לטובה.

הרי טבע העולם שלא הכל ניתן לאדם. אפילו לאבות הקדושים, כל השבעה רועים, אם מתבוננים מעט בתולדות החיים שלהם רואים שהיו חסרים דברים, לא היה להם הכל. לא על כולם נגזר בראש השנה בריאות בשפע, פרנסה בשפע, שלום בית בשפע, ילדים בריאים ומחונכים – לא!

אברהם אבינו, עד שהיו לו ילדים חלפו מאה שנה. והרי כל שנה בהגיע ראש השנה הוא ודאי התפלל על כך – ולא נענה. יצחק ורבקה היו עקרים. קבלו זאת בראש השנה הראשון? לא. כך גם יעקב אבינו שלא היה לו מה לאכול. מה כן היה לאבות הקדושים? חיות בלב! אפילו שהיו עקרים, אפילו אם היה חסר בפרנסה, אפילו כשיוסף נאבד ליעקב – היה להם ממה לחיות.

ודאי שהיה להם קשה. יעקב אבינו היה אבא, ובנו נעלם לעשרות שנים, ואכן רואים שהוא התאבל – "ויתאבל על בנו ימים רבים" (בראשית לו, לד). אבל הוא לא רק התאבל, היה לו גם מקור מהיכן לחיות!

ישנם אנשים היום שרח"ל שכלו את ילדיהם ואז אין עם מי לדבר. למה? כי יש להם רק אסון בלי מקור של חיים. אי אפשר להתמודד עם מצב כזה.

אם יש לאדם חיות – ברגע שרח"ל באה עליו איזושהי צרה, זה קשה, זה לא נוח, נדרשת התמודדות חזקה באמונה, אבל גם יש מהיכן לחיות.

הרי אנחנו לא משלים את עצמנו שבאמת בשנה הבאה לכולם לא יהיה חסר כלום. מאז שנברא העולם, מחטא אדם הראשון, תמיד קיים חסרון. רק כשיבוא משיח יהיה הכל.

מה שכן יכולים אנו לצפות, שבשנה הבאה תהיה לנו חיות לאורך השנה, שנשמתנו תהיה גלויה ויהיה לנו ממה לחיות, ואז יהיה לנו כח להתמודד עם כל המקרים העוברים על כל אחד ואחד בימי חייו. הקב"ה נותן לנו כח להתמודד, רק עלינו לבקש זאת, שיהיה לנו מקור של חיים.

ה' יעזור לכולם לזכות כל אחד ואחד להבין שמה שחסר בעיקר הוא לא "כתבנו לחיים", עוד שנה של חיים. אנחנו מחפשים חיים שיש בהם חיות.

שנזכה כולנו יחד, עם כל כנסת בית ישראל, להכיר שהחיים האמיתיים זו היניקה מתוך הנשמה הקשורה לבורא עולם, ונזכה לגלות את הכוחות הללו בפועל ע"י שיכתבנו הבורא בספר החיים "למענך אלקים חיים".

עבודת ה"ראשית" שבראש השנה

דין "ראש" השנה – על מדרגת ה"ראשית"

קרב ובא יום הדין, ראש השנה; ישנה שנה ולשנה יש ראש.

בראש השנה נהגו כלל ישראל לאכול מאכלים שהם 'סימנא טבא'. אחד מהם הוא ראש – ראש של כבש, ראש של דג, כל אחד לפי מנהגו, ולפני אכילתו אומרים: "שנהיה לראש ולא לזנב".

האם קיים קשר בין מנהג זה, לעצם היום הנקרא "ראש השנה"? – מסתבר שכן. אנחנו מבקשים שנהיה לראש ולא לזנב, ועיצומו של יום נקרא "ראש השנה". ישנה, אפוא, נקודה מיוחדת ביום זה, ששואפים אנו להשיג את ה"ראש" המתגלה בראש השנה.

מהי עבודתנו ביום זה? מהו אותו ראש עליו אנו מתפללים "שנהיה לראש ולא זנב"? הרי מילתא דפשיטא שזו אינה רק תפילה, אלא על האדם להכין את עצמו להיות ראש. באיזה ראש מדובר?

ידוע בשם הגר"א ז"ל, שכל התורה כלולה בשבעה ימי בראשית שבפרשת בראשית. לאחר מכן נכללים כולם בפסוק הראשון, ולאחר מכן במילה הראשונה של התורה – "בראשית".

על מילה זו דרשו חז"ל הקדושים כידוע: "בשביל התורה שנקראת 'ראשית דרכו', ובשביל ישראל שנקראו 'ראשית תבואתו'". הקב"ה בחר את עם ישראל להיות "ראשית".

מה ביאור הדברים? מה נפקא מינה אם הם נקראים "ראשית" או לא? ואם הם ייקראו "שנית" מה יקרה?

"ראשית" כלומר, הם תמיד הקרובים ביותר למקור, נמצאים בהתחלה, כעין דין "וקדשתו" שמצינו בכהונה, לכבדו ולתת לו מנה יפה ראשון.

עבודת "ראש השנה" היא, לחפש להיות בכל מקום ראשון. לא ח"ו ראשון מחמת גאווה, למען ההצלחה החיצונית, אלא להיות צמוד תמיד למקור ההשפעה ולא להתרחק ממנו אפילו במעט. אם התרחק אפילו משהו – שוב אין זו בחינת "ראשון".

"היום הרת עולם", ראש השנה הוא תחילת השנה, וסגולת היום שיכולים אנו להוציא מקדושת היום ועיצומו של יום, היא לקבל כח בנפש להיות תמיד בנקודה הראשונה ולא להתרחק ממנה.

מהי הנקודה הראשונה?

"בשביל ישראל שנקראו ראשית". אם אדם נמצא קרוב לקב"ה – הוא ראשון, ואם הוא זז קצת אחורה – הוא כבר לא ראשון.

בדין של ראש השנה, "מלך נכנס תחילה לדין" (ראש השנה ח ע"ב). כל ישראל בני מלכים הם, ולכן קודמים הם לכל אומות העולם.

ואין זה רק ענין של סדר קדימה חיצוני, כמבואר שם בגמ' – "מקמי דליפוש חרון אף", אלא אף משום כבוד מלכות, ובעומק מבואר כאן בגמ' שאדם צריך להיות ראשון אצל השי"ת!

"היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים". על מה מעמיד הקב"ה את האדם במשפט? האם הוא ראשון, האם הוא שואף להיות ראשון, האם הוא במדרגת "ישראל שנקראו ראשית", כי הם נמצאים בראשית היצירה, קרובים למציאות השי"ת!

כמו כן, האם הוא במדרגת "בשביל התורה שנקראה ראשית", האם מה שראשון אצלו בנפש זו התורה הקדושה? האם נמצא הוא באמת עם התורה ולא התרחק ממנה כלל? כי אם התרחק – שוב אינו בבחינת "ראשית".

הידבק במידותיו, מה הוא אף אתה. כשם שאצל הבורא יתברך הדבר הראשון הוא התורה הקדושה, היא ראשית קניינו – כך גם אצלנו צריכה התורה להיות בבחינת "ראשית".

בדין ראש השנה דנים את האדם האם הוא באמת בבחינת "ראש", או שהוא ח"ו בבחינת זנב, שהתרחק מן הראש, ממילא עבודת ההכנה לראש השנה, ובעומק לכל השנה הבאה בעז"ה, היא להימצא בנקודת הראשית ולא להתרחק ממנה, שנקודת הראשית של בורא העולם אשר "קנני ראשית דרכו", תהיה ראשית גם אצלנו בנפש, ולא ראשית רק אצל השי"ת.

המחשבה הראשונה בבוקר

אם רוצה אדם לבדוק את מדרגתו בעבודה, יתבונן בעצמו: כשהוא קם בבוקר, מהי המחשבה הראשונה שלו באופן דמילא?

כמובן שבהתחלה הוא נים ולא נים, תיר ולא תיר, אך לאחר מכן הוא נעצר. מה כעת המחשבה הראשונה שהוא חושב? היכן נעוץ ה"ראשית" של היום שלו באופן דמילא?

ובכן, הדבר הראשון שאדם עושה הוא נוטל את ידיו. מילתא דפשיטא. אבל זו נקודת המעשה שהוא עושה ראשון, אבל בנפש, במחשבה, כשם שאצל השי"ת הדבר הראשון, ה"בראשית", הוא "בשביל התורה שנקראה ראשית", האם זו גם המחשבה הראשונה של האדם באופן דמילא?

אם אדם קם בבוקר והמחשבה הראשונה שלו היא מחשבה של תורה, מחשבה של קדושה – אות וסימן הוא כי זכה להימצא בראשית האמיתית של השי"ת. אבל אם מחשבתו הראשונה היא בחולין, או יותר רחוק מכך, או מחשבות מה לעשות ומה לא לעשות, אך לא מחשבות של קדושה – הרי שאינו נמצא בראשית האמיתית.

כהכנה לראש השנה על האדם לקבל על עצמו דבר קטן, אבל דבר קטן כזה, שבכוחו לשנות את כל כיוון חייו.

משל למה הדבר דומה, אדם נוהג ברכבו בכביש הראשי, ובאמצע הדרך מסיט את ההגה מעט ימינה. זוהי פעולה קטנה, אך על ידה באפשרותו לעבור לכביש אחר, ויתכן שאף יגיע לעיר אחרת בסוף דרכו.

מי שיקבל על עצמו דבר שהוא באמת קטן – אין ערך לקבלתו. כשהגמרא אומרת על הוויות דאביי ורבא שהם נקראים "דבר קטן", אין הכוונה, חלילה, כפשוטו. זהו דבר קטן שבכוחו לחולל מהפך בכל צורת חיי האדם!

כשבאים אנו להכין את עצמנו בעז"ה לשנה החדשה, שנזכה באמת להיכנס יותר פנימה לתורה, עבודה, יראת שמים, אהבת ה' וקדושה – עבודתנו אינה רק היגיעה בפועל, שודאי גם דבר זה מוכרח והלואי ונזכה לו, אבל מעבר לכך שאיפתנו לגלות את ה'ראש' שבנפשותינו, את ה'ראש' שבעולם. התורה הק' היא נשמת העולם, היא ה'ראשית" שהיתה בשעת היצירה והיא ה'ראשית" הצריכה להיות אצלנו בכל יום ויום.

ממילא, ברגע הראשון שקמים בבוקר, בלי להיכנס למחלוקת הפוסקים [הגר"א והבעל התניא] אם מותר לחשוב בד"ת לפני ברכת התורה או לא, הרי זה לא גרע ממהרהר בבית הכסא שהוא אנוס. באופן טבעי זה מה שהוא חושב, זו המחשבה שנופלת לו בראשו כי שם הוא נמצא.

"השכים ונפל לו פסוק לתוך פיו – הרי זו נבואה קטנה" (ברכות נה ע"ב). אדם קם בבוקר והמחשבה הראשונה שנופלת במוחו היא מחשבה של תורה, מחשבה של קדושה. מחשבה זו באה לו מחמת ששם הוא נמצא.

כאשר אדם פותח את עיניו בבוקר, מה הוא רואה? את החדר השני או את החדר בו הוא נמצא? הוא רואה את הקומה שמעליו או את הקומה בה הוא נמצא? ודאי שהוא רואה רק את מה שנמצא לידו, בתוך חדרו. אם הוא רוצה לראות מה קורה בחדר השני עליו לקום ולעבור חדר.

כשם שבמשל הגשמי ברור שהעין רואה רק את המקום בו הוא נמצא – כך ברור הדבר במחשבת האדם, שהמחשבה הראשונה המגיעה למוח האדם בשעה שהוא מתעורר, היא המחשבה שבה הוא נמצא. הדבר שבו הוא יושב ומהרהר תמיד – זו המחשבה הראשונה שתעלה בראשו כשיתעורר.

נטוע בבית ה' במחשבתו

אלו לא דברי התעוררות גרידא, הכנה ליום הדין ולאחר יום הדין חוזר חלילה. זהו מהלך של חיים.

עבודת ה"ראשית" שבראש השנה פא

ב"ה זוכים לשבת ולעסוק בתורה, כל אחד כפי כוחותיו וכפי ערכו. עלינו לדעת שבאופן כללי הדבר מתחלק לשני חלקים: חלק מהיום אדם יושב בבית המדרש עם הסטנדר והגמרא לפניו, והוגה בתורה. זה שלב אחד.

אבל כל אחד מאיתנו בשלב מסוים ביום עוזב את בית המדרש. בצהריים הולכים לאכול ובערב הלכים לישון. כשהוא סוגר את הגמ', האם באמת יצא מבית המדרש?

ברגליים כן. הוא חייב ללכת לישון. אם לא – הוא פושע, מזיק לנפשו. הרגליים חייבות להוליך אותו להיכן שהוא צריך ללכת. אבל במחשבתו, האם הוא יצא מבית המדרש [כמובן מדברים רק על זה שבאמת נכנס...]? אם כן – על זה נאמר בגמ' (סנהדרין עא ע"א): "כל הישן בבית המדרש – תורתו נעשית לו קרעים קרעים".

מה כוונת הדבר "ישן בבית המדרש"?

בודאי שהדברים גם כפשוטם, אבל בעומק הכוונה לאדם היוצא מבית מדרש על מנת לישון. אצלו בית המדרש נגמר בשעה שהוא ישן, וזהו על דרך רמז אומרם ז"ל "כל הישן בבית המדרש" כלומר שיש שינה לבית המדרש שלו.

אדם הרוצה להשיג חיבור אמיתי לקב"ה ולתורתו, ברגליו הוא חייב אמנם לצאת מבית המדרש, אי אפשר להיות שם כל הזמן, אבל מחשבתו צריכה להישאר בתוך בית המדרש גם בזמנים שבגופו הוא מחוצה לו.

אם אדם מתרגל ללמוד רק כשהספר לפניו, וכשהוא סוגר את הספר ויוצא מבית המדרש מחשבתו מופנית לכיוונים אחרים – תורתו נעשית קרעים קרעים. יש הפסק, נגמר בלילה ומתחיל ביום.

אבל אם אדם מבין שהעבודה היא תמיד להיות ראשון – לא יכול להיות שבלילה הוא שני ובבוקר הוא ראשון. הוא מבין שעליו לבנות לעצמו מחשבה תמידית בעסק יגיעת התורה הקדושה.

"שבתי בבית ה' כל ימי חיי", "כל" כפשוטו. איך הדבר יתכן? כי ה"שבתי" אינו בגוף דווקא, זהו "שבתי" בתפיסת הנפש, במחשבה, היכן האדם נמצא בשעה שהוא יוצא מבית ה'. אם בשעת יציאתו מבית המדרש מחשבתו מתנתקת ומשוטטת בכל העולמות – בגוף הוא נמצא חלק מהזמן בבית מדרש, אבל

מחשבתו לאט לאט הולכת ומתרחקת בשעה שהוא יוצא מביהמ"ד, ולמחרת בבוקר לוקח לו זמן עד שהוא מצליח לחזור בצורה מושלמת.

צורה אמיתית של בן-תורה השואף לקשור את עצמו לתורה הקדושה היא, שביציאתו מבית המדרש הוא זוכר בדיוק היכן נעצר בלימודו. הוא נשאר עם איזו קושיה שהוא מנסה לחשוב עליה בעודו מחוץ לבית המדרש, או שהוא חוזר בקצרה על מה שלמד, ובדרך כלל עדיף שיהיה לאדם קושיה בראשו שאיתה הוא יוצא מהבית מדרש. הוא כל הזמן משוטט במחשבה ותוהה איך אפשר ליישבה. לא צריך להעביר את סדר א' עם קושיה אחת, אבל כשיוצאים מבית המדרש, לפני היציאה בודקים איזו נקודה נשארה קשה ועליה חושבים כל הזמן.

אין כוונת הדברים שהמחשבה לא תברח לו לכל מיני מקומות. ודאי שהיא תברח. לא יתכן שאדם יכניס את המזלג בתוך הצלחת ולא יחשוב על כלום, רק על הקושיה... הוא ודאי מסתכל על מה שהוא עושה, אך יחד עם זאת מנסה לחזור לאותה מחשבה על הקושיה.

מגיע לילה והוא נשכב לישון. "על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי" (שה"ש ג, א). אם מה שאהבה נפשו הוא עסק התורה הקדושה – הוא שוכב לישון, קצת מרגיע את מוחו ואז מתחיל להרהר בקושיה. הוא נח מעט ושוב מנסה לחשוב על הקושיה.

מחשבתו אמנם תברח לכל מיני מקומות. לא נורא, זה קורה לכולם, העיקר שלכל הפחות ינסה לחשוב על אותה נקודה שבה הוא עצר, לחיות עם דברי התורה הק'.

ק"ו בן בנו של ק"ו שאי אפשר שבמוח האדם ייכנסו חכמות חיצוניות. לא יעלה על הדעת כלל שבן תורה ילמד דברים אחרים מלבד התורה הקדושה. אי אפשר לקחת את המחשבה שצריכה להיות עסוקה ב"ראשית" ולהעסיק אותה בדברי חולין, גם אם עושה זאת לשם פרנסה. אם היו אומרים לאדם שבכדי שיהיה לו כסף עליו לטבוע בנהר הוא היה מוכן? לא. כך גם אין צד ללכת ללמוד חכמות חיצוניות.

גם אם אין אלו דברי איסור, אלו דברי חולין העוקרים את מחשבתו של האדם מן הקדושה. אי אפשר להעסיק את המחשבה בדברים חיצוניים.

עבודת ה"ראשית" שבראש השנה

פג

אם אדם הרוצה שיצמח ממנו משהו, מוכרח שתהיה לו קדושת המחשבה, לקבוע את מחשבתו בעסק התורה.

ודאי שהוא גם נותן למוח לנוח, אבל לא יתכן שמהרגע שעזב את הבית מדרש, אם זה בשעה עשר או אחת-עשרה בלילה ועד תשע בבוקר בתחילת סדר א', לא יחשוב מאומה בדברי תורה. יש לו הפסק של כעשר שעות. כמה שעות הוא לומד ביום? הלוואי עשר שעות. כבר לא יודעים מה הרוב ומה המיעוט...
אבל אם הוא חושב על כך מידי פעם, הרי זה בבחינת "כל ימיו בעמור והחזר קאי", הוא כל הזמן חוזר לאותה נקודה, ממילא לא התנתק ממנה.

זמנים של מחשבה בעסק התורה

בודאי יהיו כאלו שהדברים יישמעו להם גבוהים במקצת...

אך להבדיל אלפי הבדלות, אם יאמרו לאדם מן הרחוב לשבת כל היום בישיבה וללמוד – יטען שאינו מסוגל לכך מחמת שלא התרגל לצורת חיים כזו. הוא חי בעולם החיצוני, עוסק בענייני העולם, ועברו לשבת בבית המדרש מהבוקר עד הלילה וללמוד תורה – זהו סיוט, כמעט גיהנם.

אבל כשבן אדם זוכה לישיב באהלה של תורה, הוא מבין שאין זה, חלילה, גיהנם, אלא להיפך.

כל זמן שאדם לא התרגל לבנות את כח המחשבה בתוכו – הדברים הנ"ל נראים לו מופרכים. הוא טוען: איך אוכל להעסיק את המחשבה בד"ת לאחר ה'סדר', בשעה שאפילו ב'סדר' עצמו קשה לי להתעמק?!

אבל מוכרחים לנסות, ולפני שמנסים יש לקבל השקפה נכונה על החיים.

מה היתה מעלתם של גדולי ישראל?

ישנו ביטוי עמוק של מרן הגר"ח מבריסק, ש"מתמיד לא יוצא כלום". למה? אדרבה, הרי הוא מתמיד, מה יכול להיות יותר טוב?

אמר ר' חיים, מתמיד הוא אדם שלא מתרגל לחשוב. כל הזמן רק קורא וקורא. מי שמתרגל כל הזמן רק לקרוא ולומר, ברגע שהוא יוצא מהבית מדרש – כעת הוא כבר לא יכול לקרוא, ממילא אינו לומד.

פעם סיפרו לרב וולבה זצ"ל שבאחת הישיבות בארץ ישראל הקימו גמ"ח הנקרא "ובלכתך בדרך". בגמ"ח הזה ישנו מלאי של קלטות, וכל מי שרוצה לשמוע ד"ת בנסיעות לחתונה וכדומה, יכול לקחת קלטת ולשמוע.

נאנח הרב וולבה ואמר: "אוי, אין כבר מי שחושבו!"

פעם היה לאדם את זמני הנסיעה, אותם יכל להקדיש למחשבה. לפתוח ספר אי אפשר מחמת החושך, ולהדליק תאורה גם לא תמיד מתאפשר כי האור מפריע לשכן, לא היתה ברירה אלא להתחיל לחשוב. היום ב"ה יש דיסקים, מכל הסוגים, ואדם מתרגל כל הזמן רק לקרוא או לשמוע. מתי הוא יחשוב?!

ודאי שכל דבר הוא בבחינה של פרה אדומה המטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים. מי שבמקום זה לא היה עושה כלום – לפחות שישמע שיעורי תורה. אבל מאידך, מי שרוצה לבנות את עצמו – אי אפשר שכל הזמן רק ילמד מתוך הספר או ישמע שיעורים. מי שקורא או שומע כל הזמן – בשעה שהוא יוצא מבית המדרש במה יעסוק כעת?

ואמנם יש המקיים את עצת הגר"א שילמד לפחות מסכתא אחת בעל פה כדי שבשעה שהוא נמצא במקום שאין שם ספר יוכל לשנן בעל פה. גם זו מעלה גדולה.

אבל הדרך השניה היא להיות עסוק במחשבתו בקושיה כלשהי. ודאי שקודם כל הוא יושב ליד הגמרא ולומד, שהרי כך לימדונו חז"ל הקדושים: "ליגמר איניש והדר ליסבר" (שבת סג ע"א), אבל כשמגיעה נקודת ה"ליסבר", הוא מסוגל במשך חצי שעה לסגור את הגמרא ולחשוב. ואין הכוונה דוקא כפשוטו שהוא סוגר את הגמרא, אבל הוא עסוק כולו במחשבה, לא בקריאה.

מי שרגיל כל הזמן לקרוא ולשמוע, כשהוא יוצא אולי ישנן משניות בעל פה, אבל מי שרגיל לחשוב – ב'סדר' הוא משקיע יותר בנקודה שצריך ללמוד ולדעת, ולשאר זמני היום הוא משאיר קושיות המצריכות התבוננות והעמקה ובונה לעצמו כח מחשבה.

הכל בתר רישא גריר

יש באדם חיצוניות ופנימיות; חיצוניות – מעשה ודיבור. פנימיות – מוח ולב.

עבודת ה"ראשית" שבראש השנה פה

כשאדם בונה את עצמו בעסק התורה, ראשית הבנין הוא בחיצוניות: במעשה – קיום המצוות, ובדיבור – "ודברת במ" ולא בדברים בטלים. זהו בנין חיצוני שמוכרחים אותו, אבל במקביל לכך עליו לבנות בתוכו בנין פנימי של מוח ולב בעסק עיון התורה הקדושה.

נתבונן נא: מה מרן החזון איש זצ"ל עשה כשהוא שכב לישון?

מסופר שהוא היה קם מידי פעם, רושם כמה שורות וחוזר לישון. שכן, כל הזמן הוא היה חושב בלימוד, וכשנפתע עלה בדעתו תירוץ על קושיה כלשהי, מיד היה קם וכותבו. הוא התהלך לישון עם קושיות, עם תירוצים, עם מחשבות, ממילא כשהוא קם בבוקר, המחשבה הראשונה שחשב היתה בדברי תורה, כמו שפתגם העולם אומר: איך שהולכים לישון – כך קמים.

אם אדם הולך לישון עם דמיונות, על דא ועל הא, מה יהיה עם השידוך שהציעו לו, מה יהיה עם החברותא, כל אחד היכן שמחשבותיו משוטטות – הרי שיקום בבוקר עם אותן סוגי מחשבות.

ואם זו המחשבה הראשונה – הכל בתר רישא גריר. אם חסר בראשית היום, בראשית המחשבה שלו – כל היום ייראה כך. יש לקוות רק שרח"ל לא יהיה בבחינת "ראשית גויים עמלק"...

"בראשית – בשביל התורה שנקראת ראשית, ובשביל ישראל שנקראו ראשית", כלומר, ישראל צריכים שהראשית שלהם תהיה ראשית של תורה, שהמחשבה תהיה מחשבה של תורה, לבנות לעצמם מוחין של קדושה.

אם אדם אינו מתרגל לעיין ולהתבונן ולבנות את כח המחשבה שבו, הוא עלול ח"ו להגיע למקור החיצוני, כמו שאמרו חז"ל על דואג שתורתו היתה "מן השפה ולחוץ" (ילקו"ש תהלים רמז תשסא), כלומר, היה זה דיבור בעלמא, לא בנין פנימי של מוח ולב בעסק התורה הקדושה.

חיבור אמיתי לתורה הק'

כשמתכוננים בס"ד לקראת השנה החדשה הבעל"ט, עלינו לבנות בנין אמיתי, ובנין אמיתי נבנה כפי עומק השייכות של האדם לעסק התורה

הקדושה.

"לא עם הארץ חסיד" (אבות ב, ה), ומכלל לאו אתה שומע הן, שככל שאדם אינו עם הארץ אלא הוא מחובר יותר לתורה – כך יש לו יותר הכנה של כלי להיות חסיד.

אבל מה כוונת הדבר שהוא מחובר לתורה? הוא לא מחובר רק בזמן שהוא יושב ולומד, אלא הוא מחובר לתורה בנימי נפשו ובעסק מחשבתו יותר ויותר, וכפי שהוא מחובר יותר – כך יתקרב יותר למדרגת החסידות.

תשובה על חוסר קשר לתורה

הדברים הללו דורשים מהאדם התבוננות מרובה, ורק לאחריה אפשר שיסכים להכניס את עצמו למהלך חיים של תורה.

בהיותי בחור בישיבת פוניבז' שמעתי משפט שגרם לי צמרמורת, ועד היום מצמרר אותי כשאני נזכר בו.

בחור אחד, מן המוכשרים שבישיבה, בהגיע ערב ראש השנה התבטא ואמר, שהוא ישב וחשב ולא מצא על מה הוא צריך לעשות תשובה. פשוט לא מצא. הוא לא עובר עבירות [כך לפחות נראה לו], הוא יושב ולומד, כותב הרבה חידושי תורה. אין לו שום בעיה...

זוהי דוגמא לאדם שאינו מבין מה הם חיים.

ודאי שישנה תשובה על עבירות וישנם עוד הרבה חלקים במצות התשובה, אבל התשובה הראשונה שאדם צריך לעשות, היא על כך שהקשר שלו בעומק הנפש והמחשבה לתורה לא מספיק עמוק!

זוהי ה"ראשית" של האדם, וכשיש ראשון יש שני. אבל אם אין ראשון ודאי שאין שני. אם נבנה ראשית בנויה בצורה אמיתית, אפשר שבסיעתא דשמיא נצליח הלאה.

בודאי שלאדם צריך שתהיה שאיפה, אבל כאן מדברים על הרבה יותר משאיפה. זו ההבנה בעצם של מהות החיים. ככל שהדורות הולכים ומתרחקים, התפיסה האמיתית בעסק התורה הקדושה הולכת ומתדלדלת.

עסק התורה הקדושה אינו רק מה שהאדם יודע. יש כאלה שלומדים פחות ויש להם זכרון חזק מאוד. האם מישהו חושב שהם יותר בעלי מדרגות? ודאי

עבודת ה"ראשית" שבראש השנה פז

שלא. מי שניתן לו משמים זכרון כמתנה, הדבר לא הופך אותו להיות בעל מדרגה.

מדרגת האדם בעסק התורה נמדדת בקשר שלו עם התורה, עד כמה הוא מחובר אליה במחשבתו ובלבו, בבחינת "באהבתה תשגה תמיד".

ה'הלכות דעות' והצד המעשי

כל האמור עד עתה הוא בבחינת ה'הלכות דעות' שבענין, להבין מהי שייכות לתורה אמיתית.

שכן, יכול אדם להיות בתוך בית מדרש, בתוך ישיבה, הוא שומע שיחות על כך שצריך ללמוד תורה, ושכל העולם כולו עומד על התורה, והוא כבר יודע את ה'נפש החיים' בעל פה, אבל עדיין לא מבין: כיצד הדברים מתחברים אלי? באיזו צורה אני צריך להיות מחובר לתורה. לא חיבור רק של שינון. חיבור של המוח באופן תמידי.

נתבונן נא: מה ההבדל בין בעל-הבית שלומד דף היומי לבחור ישיבה שיושב ולומד כל היום?

ההבדל הראשון – בעל-הבית לומד רק שעה ביום ובחור ישיבה לומד כל היום. ההבדל השני – בעל-הבית לומד בקיאות ובחור ישיבה לומד גם עיון.

אבל בעומק ההבדל היסודי ביניהם הוא, שהבעל-הבית מרגע שהוא סוגר את הגמרא הוא שוכח מהדף שלמד. אם היום למדו דף כ', מחר כשיגיע לשיעור יתחיל מיד דף כ"א, ועד אז הוא מנותק מהתורה. אבל אדם שבאמת עוסק בתורה, מחובר אליה בתמידיות במחשבתו!

זוהי צורת חיים אמיתית, זהו המכוון שלמענו באנו לעולם.

מהיכן הגיעו כל חידושיו המופלאים של ר' שמעון שקאפ? בשלמא ר' שמואל רוזובסקי כבר קיבל את השורשים מר' חיים ולאחר מכן מר' שמעון, אך מהיכן הגיע ר' שמעון לאותן מחשבות, הרי הוא לא קיבל זאת? איך אפשר להגיע לכאלו מחשבות?

רק אדם שמעיין בתורה תמיד יכול להגיע לכזו תפיסה. הוא מתבונן ומתבונן, ומתוך כך מחשבתו פרה ורבה. הוא עושה זאת לא מפני שהוא מחפש

חידושים, ולא מפני שהוא רוצה לכתוב שטיק'ל תורה. כלל וכלל לא! מי שחושב כל הזמן בתורה – ממילא יש לו חידושי תורה. נעשה כמעייין המתגבר.

ראשית, אם כן, צריך שה'הלכות דעות' יהיה ברור, מה המכוון שלמענו אנחנו יושבים ולומדים תורה. עלינו לקשור את מחשבתנו בתמידיות לעסק התורה.

מי שמתרגל ללמוד בצורה חיצונית אינו מבין על מה מדברים כאן, אבל כשאדם זוכה מעט לעיין ולהתבונן, הוא מבין שזהו המכוון מלכתחילה, זו התפיסה האמיתית.

לאחר שהדברים ברורים אצל האדם בהלכות דעות, עליו להורידם לעולם המעשה, וכמו שהזכרנו לעיל שעל האדם להתרגל שתמיד בסוף ה'סדר', לפני שהוא יוצא מבית המדרש, תהיה לו נקודה אחת למחשבה שאיתה הוא הולך וממשיך. או אז, הוא בעצם לא יצא מהבית מדרש, הוא שם!

אם נזכה בס"ד להתרגל לחשוב לאורך היממה בתורה – לאט לאט נבנה כח של מחשבה, עם אותו כח נמשיך לקנין יראת ה', אהבת ה' וכך נזכה בס"ד ל"דרשו את ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב".

יציאה מן המיצר – מן האנוכיות

הרמז שבשופר – יציאה מן המיצר

בימי ראש השנה ישנו חיוב לתקוע בשופר. ביום הראשון זו מצוה מדאורייתא וביום השני מדרבנן.

השופר בנוי באופן שמצד אחד הוא צר ומצד השני רחב. "מן המיצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה". התקיעה יוצאת מן המיצר ונשמעת במרחב.

בגמ' ראש השנה הרי מבואר, שקולו של השופר הוא קול של בכי, יבבה. לכן תוקעים גם שברים וגם תרועה, כי אלו שני סוגי הבכי הקיימים באדם. ומתי האדם בוכה? כשצר לו. כאשר צר לאדם והוא רוצה שהקב"ה ירחיב לו, הוא תוקע בשופר על מנת לצאת מן המיצר ולגלות את הרחבות.

תכלית השופר איננה רק התקיעה בפועל, אלא הוא בא לתת ביטוי לתפיסת ועבודת הנפש בימים אלו שהיא: "שפרו מעשיכם", וכדברי הרמב"ם הנודעים בהל' תשובה (פ"ג ה"ד) שהשופר בא לעורר ישנים משנתם ולהקיץ נרדמים מתרדמתם.

השופר שהוא צר במקום התקיעה ורחב במקום יציאת הקול לחוץ, מהווה גילוי על עבודת האדם: לצאת מן המיצר למרחב.

מה כוונת הדברים?

בגשמיות מבינים אנו היטב מהו מיצר ומהי רחבות. כאשר המשכורת אינה מספיקה לגמור את החודש – זהו מיצר. כאשר ב"ה יש שפע ברכה – זוהי רחבות. אדם רוצה לצאת מן המיצר של הפרנסה בצמצום, מדקדוקי העניות

– אל המרחב, שיוכל לחיות בלי חשבון על כל דבר קטן האם לקנותו, לחיות עם הרגשת רחבות.

אבל ברור הדבר, שהלימוד מהשופר אינו רק ביחס לעניינים הגשמיים, אלא בעיקר ביחס לנפש האדם, ושומה עלינו להבין מהי שם היציאה מן המיצר למרחב.

ודאי ישנן בזה כמה וכמה בחינות, וננסה לעמוד על אחת מהן.

יציאה מהתפיסה המצומצמת

כל אדם דואג לעצמו. אין אדם שיכול להעיד שאינו דואג כלל לעצמו. מאידך, כל אדם גם דואג לאחרים. אין אדם שכל חייו דואג רק לעצמו ולא לאחרים.

ככל שהאדם בעל מדרגה גבוהה יותר, הוא פחות דואג לעצמו ויותר דואג לאחרים, וככל שמדרגתו פחותה יותר, שקיעותו בתוך עצמו היא יותר מרכז החיים שלו, והדאגה לזולת פחותה.

היציאה מן המיצר למרחב היא יציאה מן התפיסה המצומצמת אל התפיסה הרחבה יותר. אדם יוצא מחייו הפרטיים ומביט על העולם במבט רחב יותר: יש כנסת ישראל, ששים ריבוא נשמות ישראל שהם מציאות אחת, והמציאות שלי היא אחת חלקי ששים ריבוא בלבד.

יציאה זו של האדם מן המיצר לרחבות – היא בעצם גאולת הנפש.

ראש השנה הוא יום הדין, והקב"ה כותב לכל אחד את פרנסתו, בריאותו ושאר צרכיו. בכל תחום רוצים אנו הרחבה. אך רפואת הגוף תלויה ברפואת הנפש. אם בנפש יש מיצר – המיצר מתגלה גם בגוף. ממילא, כאשר האדם רוצה התרחבות, ראשית עליו לגלות את ההתרחבות אצלו בנפש, ולאחר מכן ההתרחבות תשתלשל ותגיע בעז"ה גם לעולם החומרי, עולם המעשה.

ההתרחבות מתחילה מתוך האדם פנימה, ולאט לאט יוצאת יותר החוצה.

איש ואשה יכולים לחיות בבית, אבל זהו בית של מיצרים, כל אחד חי בתוך המיצר של עצמו. אם הוא חושב רק על עצמו, אם הוא דואג לעצמו – זהו מיצר. אם הוא מבין ומרגיש שיש עוד מישהו בבית והוא עסוק גם בנתינה לשני – הרי שיצא מן המיצר.

יציאא מן המיצר - מן האנוכיות

אדם מגיע לראש השנה, יום הדין, והוא חושב על עצמו, רוצה לזכות בדין. האם הוא מכין רק את עצמו לראש השנה, או שהוא גם חושב על אחרים איך יוכל עוזר להם שיגיעו לחג בצורה הראויה, הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית?

אם אדם מגיע לראש השנה מתוך מחשבה רק על עצמו, הרי שבעצם הוא חותם לעצמו את גזר הדין.

"חותם יד כל אדם בו", כל אדם ואדם חותם על גזר הדין. ולכאורה, איך אפשר לחתום על גזר הדין? הרי אנו נמצאים כאן בעולם הזה וגזר הדין נפסק בשמים. מי יעלה לנו השמימה לחתום על גזר הדין?

פשוטם של דברים: הנשמה נמצאת למעלה, היא עולה לשם כל לילה, ואז היא חותמת.

אבל בעומק, כמו שביאר המגיד ממזריץ', עצם הקביעות של האדם איך שהוא חי - זו גופא החתימה. כל אדם חותם לעצמו את גזר הדין. איך? אם הוא יוצא מן המיצר לרחבות - הרי שחתם בנפשו יציאה לרחבות, זהו הגזר דין שיש לו. אבל אם האדם נשאר במיצר של עצמו, בפנימיות הרי זה כמו שלא תקע בשופר.

אדם התקוע בשופר שצדו השני סתום והקול אינו יוצא החוצה, ודאי לא יצא ידי חובת מצות תקיעת שופר. המצוה לתקוע מן המקום הצר כדי שדרך המקום הרחב הקול יצא החוצה. ובעבודת הנפש של האדם - עליו לצאת מן המיצר אל הרחבות.

אבל אם אדם מגיע לראש השנה והוא חושב רק על עצמו, בעצם בפנימיות הוא לא פעל את תכלית מצות התקיעה.

ידוע המעשה ברבי ישראל מסלנט, שהלך בערב יום כיפור ברחוב, ועבר לפניו יהודי עובד ה', ומרוב שקיעותו וטרדותו במחשבותיו כיצד לזכות בדין, לא השיב אותו יהודי שלום לברכת הגרי"ס.

אמר על כך ר' ישראל: זו איננה חסידות אמיתית! חסידות אמיתית עניינה שהאדם יוצא מן המיצר לרחבות, לא שקוע רק בעצמו, דואג רק לענייניו

הפרטיים. אם מגיע ערב ראש השנה והוא כל כך שקוע בעצמו עד שאינו אומר שלום לזולתו, חסרה לו היציאה לרחבות שהיא תכלית היום.

כל אדם ואדם חותם לעצמו את גזר הדין. עד כמה שהוא מצמצם את עצמו – כך הוא פוסק לעצמו מזונות מצומצמים, בריאות מצומצמת ונחת מהילדים מצומצמת. ככל שירחיב את עצמו – כך יפסוק לעצמו בעז"ה חיים רחבים, שלום-בית רחב, פרנסה ברווח, התרחבות בכל התחומים.

גאולת הפרט והכלל ע"י ביטול הפרטיות

איך האדם ירחיב את עצמו?

הרחבת האדם צריכה להיעשות מתוך מבט עמוק שבעצם לא קיים כלל המושג חיים פרטיים.

לרבי רבי זושא התגלה אליהו הנביא ואמר ביאור עמוק בדברי חז"ל "אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס" (סנהדרין צו ע"א), שמישיח בן דוד לא יבוא עד שתכלה הפרטיות מן הכיס.

הסיבה העמוקה מדוע משיח בן דוד לא בא, היא מחמת שכל אדם דואג לעצמו! בודאי ישאלו: וכי זו הסיבה שבגללה משיח בן דוד לא בא? הרי הוא לא בא כי ישנם רבים שעדיין אינם מקיימים מצוות, וגם אלו שכן מקיימים אינם עושים זאת בשלימות. ניתן לערוך רשימה ארוכה של בעיות דורנו. כיצד ניתן לומר, אפוא, שמישיח בן דוד לא בא מחמת שכל אחד דואג לצרכים הפרטיים שלו?

אמנם, אם אדם לא היה חושב על עצמו, הרי שהיה עובד באמת ובתמים את השי"ת!

אדם עובר עבירות לא משום שהוא רוצה להטיב עם אחרים, אלא כי הוא חושב על עצמו, דואג לעצמו. עומד לפניו נסיון, עיסקה גדולה הכרוכה באיסור גזל, והוא מתפתה ומבצע אותה. מדוע? כי הוא דואג לעצמו.

בכדי להרגיע את המצפון, הוא מבטיח לקב"ה שמהרווחים יתן לא רק מעשר אלא חומש, אבל "מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי" (ישעיהו א, יב). לא ניתן בשום אופן לתקן את עוון הגזל, גם אם יתן ממנו עשירית, חומש ואפילו חצי

יציאה מן המיצר – מן האנוכיות

צג

לצדקה! אבל הסיבה שאדם מתפתה לעבור עבירות היא הדאגה לעצמו, הוא רוצה הנאות לעצמו.

אם אדם מכלה ומבטל את הפרטיות מעצמו, לא יתכן שיעבור אפילו עבירה אחת. עבירה נובעת מחמת שהיצר הרע משכנע את האדם: יהיה לך נעים, יהיה לך טוב. במילים אחרות: תדאג לעצמך.

בפשטות נראה לנו שביטול הפרטיות הוא ענין אולי של עין טובה, לתת יותר צדקה, אבל באמת זהו דבר הרבה יותר עמוק.

אם האדם יתבונן על חייו בצורה מעמיקה ואמיתית, יגיע למסקנה מאוד ברורה ופשוטה: שורש כל הבעיות היא המחשבה והדאגה לעצמו. לפעמים המחשבה והדאגה לעצמו אינן כרוכות לא באיסור תורה ולא באיסור דרבנן, ויש פעמים שאדם דואג לעצמו אפילו כאשר עליו לעבור על דברי תורה ח"ו.

בהקדמה לספר 'נפש החיים' לר' חיים מוולוז'ין כתובה הגדרה, שהאדם לא נברא אלא להועיל לאחרים. אם זה היה מבטו של האדם בכל מעשה שהוא עושה – הוא היה בודק: המעשה שאני עושה, הוא לתועלת עצמי או בכדי לעזור למישהו?

אדם מתפתה לאכול מאכל שהכשרות שלו אינה ודאית. מה הסיבה שהוא עושה זאת? אם יתבונן מעט, יזהה מיד שהסיבה שהוא מתפתה לאכול את הדבר, היא מחמת הדאגה לעצמו.

הקדשת זכות הלימוד לכלל ישראל

אילו היינו מצליחים לעקור את הדאגה לעצמנו – לא היינו עוברים אפילו עבירה אחת, אבל אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ואין באפשרות האדם לעקור לגמרי את הדאגה לעצמו, אך לכל הפחות עליו לדאוג לצרף את שני החלקים בבת אחת – לצורך עצמו ולצורך הזולת, מה שנקרא בלשון הגמרא (פסחים נ ע"ב) שלא לשמה ולשמה בבת אחת.

עבודת האדם היא לבדוק כל מעשה שהוא עושה, שלכל הפחות לא יהיה רק לתועלת העצמית שלו, וניתן דוגמאות.

אדם משתתף בשיעור תורה. למה הוא בא לשיעור? איננו מדברים על בן אדם שמשעמם לו בבית ולכן הגיע לבית המדרש. הוא בא לשם בכדי ללמוד תורה. אבל למה הוא רוצה ללמוד תורה?

כי הוא יודע ומאמין ש"עמי הארצות אינם חיים" לעתיד לבוא (כתובת קיא ע"ב). הוא רוצה חיים נצחיים, וידוע לו שהחיים הנצחיים נקנים על ידי תלמוד תורה, לכן הוא בא ללמוד. פשוט מאוד לכאורה.

האם הוא בא ללמוד רק שיהיה לעצמו תלמוד תורה, או שהוא גם דואג לאחרים? אם הוא דואג רק לעצמו, בודאי שיש לו מצות תלמוד תורה ובודאי יקבל עליה שכר, אך בעצם הוא לוקח את הדבר הקדוש ביותר שקיים בבריאה, התורה הקדושה – ומשתמש בה רק לצורך עצמו.

דומה הדבר לאזרח הנוטל את הכתר שעל ראש המלך ומניחו על ראשו. מה דינו? הוא מורד במלכות, חייב מיתה!

אדם לוקח את התורה הקדושה שהיא הדבר היקר ביותר שברא הקב"ה בעולמו, הוא בא לשיעור תורה ללמוד – אבל למען עצמו בלבד!

אדם מעזימק יותר דואג לא רק לעצמו. הוא מנסה לדאוג שגם אחרים ילמדו. אפילו אם לא יצליח להביא אפילו עוד יהודי אחד לשיעור, אבל לפני התחלת הלימוד הוא מחליט לתת אחוז אחד מזכות הלימוד שלו לכל הכנסת ישראל.

כמה יהודים רח"ל אינם זוכים ללמוד תורה. איך הם יקומו בתחיית המתים? בזכות אותם צדיקים שנתנו את זכות מצות תלמוד התורה שלהם לאלו שלא זכו ללמוד.

אם אדם מקדיש את כח הלימוד שלו לאותם שלא זכו ללמוד תורה, ראשית יתכן שמכח זה ישובו בתשובה שלימה, כי זכות התורה שניתנה להם תעורר אור רוחני פנימי בתוכם. אבל בעומק הוא מזכה אותם לנצח נצחים!

הגמרא בכתובות (סם) אמנם אומרת שישנה תקנה לעמי ארצות: "העושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה", אבל כמה אנשים רח"ל אינם לומדים תורה וגם

יציאה מן המיצר – מן האנוכיות

צה

ממונם אינו מגיע לתלמידי חכמים? הם תורמים, אבל למטרות אחרות. איך הם יקומו?

ישנם מיליוני יהודים בכל רחבי העולם שאינם זוכים ללמוד תורה, ואפילו לא לומר שמע ישראל. אדם רוצה לדאוג להם. מה יעשה? יפתח ארגון עולמי? אין לו כוחות לזה, הוא לא עסקן עולמי. איך בכל אופן יוכל לנפות את הרבים? **באפשרותו** לשבת בבית המדרש ולשמוע שיעור תורה – ובו בזמן להיות מזכה הרבים כלל עולמי! הכיצד? הוא לא לומד רק למען עצמו, הוא מקדיש לפחות אחוז אחד מזכות הלימוד לכל אלו שאין להם חלק בתלמוד תורה. **תכליתו** של זיכוי הרבים זה היא, שהאדם יצא מהחיים הפרטיים שלו.

תרמת בנין – עבור מי?

אדם תורם בנין לבית כנסת. דבר ראשון הוא דורש שלט בכניסה על שמו. לאחר מכן בכל שבת הוא דורש שה'מי שבירך' הראשון יהיה שלו. דרישות מדרישות שונות.

אם באמת היה תורם כדי שלאנשים יהיה מקום ללמוד תורה ולהתקרב יותר לבורא עולם – לשם מה הוא צריך ששמו יתנוסס על גבי הבנין? וכי הקב"ה לא ידע שהוא תרם אם שמו לא יהיה מונצח באותיות קידוש לבנה?!... הקב"ה יודע את כל הנסתרות שבמחשבות בני האדם, וודאי ידע גם שפלוגי נתן מליון דולר לבנין...

אבל האדם, על מה הוא חושב? מה העיקר אצלו? שכל השכונה תדע, שכל העיר תדע, הוא דורש שיכתבו לו בעיתונות הארצית ברכות עד בלי די...

יהודי זה תרם סכום עתק שעל ידו נבנה בית כנסת, ובבית כנסת הזה ילמדו לא עשר ולא עשרים שנה. בעז"ה ילמדו כאן שנים רבות תלמוד תורה, אבל למי הוא דואג בבנין הזה? לעצמו!

אם אדם באמת מחפש חיים אמיתיים והוא בא לתרום בנין לבית הכנסת, אינני דורש ממנו שיעשה זאת אך ורק לשם שמים, אבל האם הוא מוכן שלכל הפחות אחוז אחד מהתפילות שיתפללו שם יהיה לזכות כל הכנסת ישראל, או שהוא חי במחשבה: אני תרמתי, אני נתתי, אני הבעלים, הכל על שמי!

שורש כל המחלוקות – מחשבה רק על עצמו

כשמתבוננים רואים שנקודה זו נוגעת כמעט לכל תחום בחיים.

רוב הבעיות בשלום בית אינן נובעות מחמת רוע לב. ישנם רבים שהם בעלי מידות טובות, ובכל אופן קיימות בעיות בביתם. מדוע? כי הם שקועים בתוך עצמם, דואגים לעצמם.

אדם שחי במטרה להעניק לזולת, וב"ה זכה להתחתן, הוא יושב וחושב לכל הפחות שתי דקות כל יום: איך אני יכול לתת בבית, איך אני יכול לעזור. יש בני אדם שחושבים רק איך אני יכול לקבל ויש בני אדם שחושבים איך אני יכול לתת.

כל המחלוקות שישנן בבתי כנסת על עליות וכיבודים, ושאר ויכוחים ובעיות המתגלעות בתוך קהילות בישראל – שורש הכל נובע מחמת שכל אחד שקוע בתוך עצמו, דואג לעצמו.

זוהי שאלה פנימית, איך האדם מסתכל על החיים, האם במבט שהקב"ה ברא אותו במטרה שיהיה שותף עם שאר כל הברואים בחיי נתינה זה לזה, או שהוא ממשיך לחיות את חייו במרוצת הרגלו, והאדם הרי בטבע נולד לדאוג לעצמו, וכך הוא בונה את חייו. כל מה שלא מסתדר עם רצונותיו הוא מקיים בו מה שנאמר במבול: "וימח מן היקום", עוקר אותו מן השורש...

רק נתינה אמיתית תגיע ליעדה

הרבה אנשים נותנים מעשר כספים, אך נתינתם אינה מועילה לעשותם אנשים טובים יותר. מדוע? כי נתינתם אינה נעשית מתוך דאגה לזולת, אלא ידועים להם דברי חז"ל: "עשר בשביל שתתעשר" ממילא הם נותנים בכדי שהם עצמם יתעשרו, לא על מנת שלשני יהיה.

רואים הרבה אנשים שנותנים צדקות לכל מיני מקומות, והכסף לא מגיע ליעד הנכון. כמו שאומרת הגמרא (בבא קמא טו ע"ב), צריך זכות בכדי שהכסף יגיע למקום הנכון, וכאשר אין לאדם זכות, הקב"ה "מכשילם בבני אדם שאינם מהוגנים כדי שלא יקבלו עליהם שכר". הוא תורם בנין לבית הכנסת, ובקושי יש שם מנין ביום כיפור.

יציאא מן המייצר – מן האנוכיות

מדוע כספו לא הגיע למקום הנכון? כי מעולם הוא לא רצה באמת לתת את הכסף. הוא רצה לבנות בנין, ואכן הבנין נבנה. כאשר האדם נותן לא בכדי שמישהו יקבל אלא למען עצמו – באמת אף אחד אינו מקבל את כספו.

אבל אם האדם רוצה בכל לבו לתת, הוא נותן והקב"ה מזכהו שיהיה מי שיקבל וכספו יביא את התועלת הרצויה.

השפעת הנתינה – גם בין אדם למקום

אם יביט אדם על החיים בצורה הנכונה, עלייתו תהיה לא רק בעניינים שבין אדם לחבירו, אלא גם בעניינים שבין אדם למקום.

"דעלך סאני לחברך לא תעביד, ואידך זיל גמור". כך אמר הלל הזקן לגר. והשאלה ידועה: הרי התורה מתחלקת למצוות שבין אדם לחבירו ומצוות שבין אדם למקום, ו"דעלך סאני לחברך לא תעביד" אלו מצוות שבין אדם לחבירו, והיכן המצוות שבין אדם למקום?

נאמרו בזה כמה תשובות, ולפי מה שנתבאר נבין, שבעצם הבעיה שלנו עם הקב"ה ועם בני אדם היא אותה בעיה, שהאדם חושב על עצמו, חי עם עצמו ודואג לעצמו.

כאשר אדם מתרגל לתת בצורה הנכונה, מתוך התבוננות שבאמת רצונו להטיב לאנשים, כי זוהי תכלית בריאתו, לדאוג גם לזולתו – הרי שלאט לאט ישים לב שאפילו עם העבירות יש לו פחות בעיה.

שכן, שורש העבירה נעוץ בהרגל של האדם לדאוג לעצמו ולחשוב על עצמו. כאשר לאט לאט הוא מתרגל שוב ושוב לתת גם לאחרים, הוא יוצא מהאנוכיות, מתפיסת החיים שכל דבר צריך להיות טוב רק עבורו, ואז כאשר מזדמן לו למשל נסיון של תאוה, שהוא בין אדם למקום, יהיה לו קל יותר להתגבר על היצר, שהרי כבר התרגל לא לדאוג כל כך לעצמו.

אדם שלא התרגל לוותר למען הזולת, גם כשהוא מגיע לעברות שבין אדם למקום, רצונותיו הם אותם רצונות וקשה לו לעמוד מול הפיתויים. אבל אם הוא התרגל לבטל את רצונותיו כלפי זולתו, התבטלות זו מחלישה אצלו את תפיסת החיים לדאוג ולחשוב רק על עצמו, ואז בהגיעו למצב של נסיון בין אדם

למקום, יש לו כלים רחבים יותר, הוא אדם הרבה יותר גמיש, הרבה יותר מוכנע, ובעזרה יוכל להתגבר גם על התאוה.

לדאוג שגם לזולת תהיה שנה טובה

נמצאים אנו בימי הרחמים והסליחות, בזמן שכל אדם שיש בו מעט רוחניות שואף להכין את עצמו כראוי לימים הנוראים בכדי שיזכה להיכתב ולהיחתם לשנה טובה.

מה צריך לעשות בכדי לזכות לשנה טובה?

בודאי שישנן הרבה עצות לכך, אבל בכל תחום ישנן עצות שהן חיצוניות וישנה עצה שהיא שורשית, פנימית.

כאשר, לדוגמא, יש לאדם בעיה בחינוך ילדים, ילד הסובל מבעיה חינוכית מסוימת – באפשרותו לקבל עצות פרקטיות מעשיות, כגון: הוא לא קם בזמן בבוקר – תבטיח לו פרס. הוא מתחצף – תגרום לכך שלא יהיה בבית בזמני לחץ, ועוד כל מיני רעיונות.

אבל יש המציע עצה איך לגעת בנפש הילד, איך לטפל בנקודת שורש הבעיה, ואם נפתור את השורש – כל הפעולות החיצוניות שנולדו מהשורש ייפתרו מאליהן. ואם לא לגמרי – לפחות רוב הבעיה תיפתר.

כאשר האדם מגיע לימי הדין, אם כל רצונו הוא רק שלעצמו תהיה שנה טובה – זוהי מתכונת לכשלון מוחלט.

אם הוא באמת רוצה שתהיה לו שנה טובה, ראשית צריך שיהיה אכפת לו שלעוד אנשים בעולם תהיה שנה טובה.

איך עושים זאת?

דבר ראשון, יחפש דרכים כיצד לדאוג שגם לזולתו תהיה שנה טובה.

ישנו אדם שכאשר מתעורר אצלו רצון לקנות מתנה לבן או בת הזוג, הוא נכנס לחנות מתנות ושואל את המוכר מה הוא מציע לו לקנות. אדם כזה לא מתרגל באמת להעניק מתוכו, הוא מחפש עצות מבחוץ. ככל שהאדם יותר עמוק, הוא מחפש מתוך עצמו מה לתת.

יציאה מן המיצר – מן האנוכיות

צט

אם אדם מצפה שבכל דבר יאמרו לו מה לעשות, במילים פשוטות הוא נשאר ברמה של ילד בן שלוש אשר על כל פרט ופרט בחיים אומרים לו: עשה כך או עשה אחרת. אדם מבוגר, בר דעת – לא נזקק שיאמרו לו בכל דבר מה עליו לעשות. **ראשית**, אם כן, יתבונן האדם לעצמו: איך אני יכול לדאוג שלאחרים תהיה שנה טובה.

אפילו אם לא יצליח למצוא פתרון, אבל עצם כך שהוא חושב איך לדאוג שלאחרים תהיה שנה טובה – כבר קנה בזה קנין גדול עצום ונורא. הוא מכין את עצמו ליום הדין מתוך מחשבה עמוקה שהוא חי לא רק למען עצמו, ושם שורש נקודת התיקון של האדם.

הרי כולנו שואפים להגיע לימי הדין מתוך מהלך של עבודה אשר תזכה אותנו בשנה שתהיה יותר טובה מהשנה. כל אחד מאיתנו רוצה לזכות לכפרה בימי הדין, אבל האם באמת חל בו שיפור כלשהו ביחס לשנה החולפת? ישנם כאלו שב"ה כן וישנם כאלו שלא.

בכדי להבטיח שלא נהיה מאלו שהשנה הקודמת לא שיפרה אותם, צריך לקחת לפחות נקודה אחת בלבד, קטנה אבל אמיתית!

בתור הצעה בלבד, יש לקחת לפחות דקה ביום, לחשוב איך באפשרותי לעזור לאחרים – בגשמיות, ברוחניות, בכל צורה שלא תהיה. העיקר להתרגל לחשוב לפחות דקה אחת ביום שאני חי לא רק למען עצמי, ולבדוק שאני שבאמת נותן לאחרים. לא לתת לשם כבוד ואף לא למען שכר העולם הבא, אלא נתינה לשם נתינה!

כאשר האדם מקבל את הדברים בלבד, אזי שכשם שהוא דואג גם לאחרים – מדה כנגד מדה הקב"ה ידאג לו. כמו שהוא נותן לאחרים בלי שום שיקול, שלא על מנת להרויח – כך כביכול הבורא עולם יתן גם לו.

ודאי שצריך להתקדם עם הדברים שלב אחרי שלב. זוהי רק ההתחלה. אבל "תפסת מרובה לא תפסת", וצריך שתהיה לאדם לפחות נקודה אחת שתחזיק אצלו במשך כל השנה. לא נקודה גבוהה, לא נקודה קשה. נקודה קלה, אבל כזו שתחזיק מעמד שנה תמימה.

יתן השי"ת שנוכה בעז"ה, אלו שיושבים כאן וכל עם ישראל כולם, לכתובה וחתימה טובה ושנה טובה ומתוקה לכולם.

דרשו ה' – בהמצאו

דין על העולם הזה ועל העולם הבא

"דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" (ישעיהו נה, ו). כשמגיע זמן המשפט, ימי הדין, ראש השנה, ישנה גם קרבת ה' – "בהמצאו", "בהיותו קרוב".

ויש להתבונן מה השייכות אהדדי? לכאורה יש כאן שני מהלכים נפרדים לעצמם: מהלך אחד של יום הדין שבו דן הקב"ה את כל בריותיו, ומהלך שני שבימים אלו ישנה קרבת ה', ומה השייכות שביניהם?

הקב"ה ברא עולמות לתכלית: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" (ישעיהו מג, ז). לכן, כפי שמבואר בראשונים ולאחר מכן באחרונים, כשדן הקב"ה בראש השנה את כל ברואיו, אין זה רק דין מה יהא בשנה הבאה עלינו לטובה, אלא זהו גם דין על חיי העולם הבא.

מחד, "בראש השנה יכתבון וביום צום כיפור יחתמו", ומאידך מצינו שביום זה "צדיקים גמורין – נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים ורשעים גמורין – נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה" (ראש השנה טז ע"ב), וכבר עמדו הראשונים [התוספות ועוד] על הסתירה, האם החתימה היא בראש השנה או רק ביום כיפור. אמנם, כמו שמבואר בדברי רבותינו ז"ל, ישנם שני דינים: דין אחד מה יהיה בשנה הבאה ודין נוסף מה יהיה בעולם הבא.

וזה לכאורה מילתא דבעי טעמא, מה יש לדון עתה על העולם הבא? ביום הדין הגדול והנורא – אז ידונו על עולם הבא!

ואם עולם הבא הכוונה גן עדן – אם כן, בסוף ימי חייו של האדם, כשיוצא מן העולם, אז היה צריך להיות נידון על הגן עדן שלו, אבל מה יש לדון כל

שנה מחדש על מדרגת העולם הבא של האדם, הרי לכאורה זהו דין על העתיד,
וכי אמרינן הלכתא למשיחא?!

אלא שעומקם של דברים כך הוא: בראש השנה הקב"ה ברא את עולמו, "היום
הרת עולם". ממילא, מלבד הדין שהקב"ה דן כל אדם ואדם, ישנו דין נוסף:
הקב"ה דן את עולמו.

והנה אמרו חז"ל שבשעה שברא הקב"ה את העולם, אמר: "עולמי עולמי, הלואי
תהא מעלת חן לפני בכל עת כשם שהעלית חן לפני בשעה זו" (בראשית רבה
ט, ד). מהי אותה העלאת חן שהיתה בעת בריאת העולם?

תכלית הבריאה היא: "כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו".
בראש השנה, מלבד הדין על כל יחיד ויחיד מהי מדרגתו, ישנו דין על
תפיסת העולם כולו האם באמת יש בו גילוי של הקב"ה, שזו תכלית כל הנבראים
כולם.

כל אדם נידון ביחס לעולם הזה שלו, מה יהא עמו בשנה הבאה, ובנוסף הוא נידון
על העולם הבא שלו, כלומר איזה חלק של גילוי השי"ת בבריאה יש לכל
יחיד ויחיד בתוך הכלל כולו.

זה לא דין רק מה יהא עמו בעולם הבא, שכן "לא אמרינן הלכתא למשיחא". זהו
דין על האדם כמה הוא שותף בהשגת התכלית הכללית של הבריאה, שהיא
"לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", גילוי שמו יתברך בעולם.

מחד, כמו שאומרים בתפילה, "וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון", כל אחד
נידון לעצמו. מאידך, "כולם נסקרים בסקירה אחת".

יש דין שכל אחד ואחד נידון לעצמו, ומצד כך עוברים לפניו כבני מרון, אחד
אחד, כלומר, כל אחד נידון על היחידות שלו, על הפרטיות שלו. מאידך,
כולם נסקרים בסקירה אחת, נידונים על תכלית היצירה הכללית של הבריאה,
כמה חלק יש לפרט בתוך עבודת הכלל.

דין על מדרגת הכרת הבורא ית'

לכן, שני הדברים – הדין שבראש השנה וקירבת ה' שישנה בו – תלויים זה בזה.

בדין הפרטי של כל אדם, אפשר שתהיינה לו זכויות ויקבל פרנסה טובה ובריאות, אבל עיקר הדין של ראש השנה בפנימיות הוא כמה האדם נחשב לחלק בקיום תכלית היצירה.

תכלית היצירה היא התדבקות הנבראים בבוראם, כדברי הרמח"ל הנודעים: "שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו... והשלימות האמיתי הוא רק הדבקות בו יתברך שמו".

ביום הראשון של ראש השנה הדין הוא על הנשמות וביום השני הדין על הגופים. כמו שידוע בשם האריז"ל, ביום השני אדם נידון על צרכיו הפרטיים: כמה פרנסה תהיה לו, כמה בריאות וכמה שאר כל צרכיו הגשמיים, ואילו ביום הראשון נידון האדם כמה הכרה יש לו בבורא עולם, כמה חלק יש לו בגילוי השי"ת בעולמו.

מה כוונת הדבר חלק בעולם הבא?

"עתידי הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר: 'ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו'" (תענית לא ע"א). לעתידי לבוא תהיה לכל אדם הכרה במציאותו יתברך שמו. כפי חלק ההכרה שיש לאדם, כפי עומק ההכרה וכפי רוחבה – זה חלקו בעולם הבא!

"העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורבייה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה" (ברכות יז ע"א). אם אדם רוצה לדעת לא מה אני לעולם הזה לשנה הבאה, אלא מה אני לעולם הבא – כפי ערך ההכרה שיש לו בבורא ית', כך חלקו לעולם הבא. מדרגת הצדיקים נמדדת לפי עומק ובהירות הכרתם בהשי"ת.

מהו דין על הנשמות, האם הן יצאו מגיהנם וייכנסו לגן עדן? האם יעלו עוד מדרגה בגן עדן? כל זה אמת, אך זו החיצונית וישנה גם פנימיות.

"כל הנשמה תהלל י-ה". עניינה של הנשמה הוא הכרת בוראה, והסחת הדעת מכך היא מתולדות הגוף.

כשדנים ביום הראשון של ראש השנה על הנשמה, דנים אותה ביחס להתלבשות בגוף. כמה השי"ת נגלה אצל אדם זה בלב, וכמה הוא מגלה את השי"ת בכל העולם כולו.

"בהיותו קרוב" - ללא מסכים

"דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב". עשרת ימי תשובה הם מצב של "בהיותו קרוב". משל למה הדבר דומה, כאשר האדם עומק רחוק - הוא לא רואה את הדברים באופן ברור, כאשר הוא עומד קרוב - הדברים נראים לו בבירור.

במשך כל השנה יש לאדם הרבה בלבולים, וקשה לו לבחון מהי מדרגתו האמיתית בעבודת ה', כמה קרבת ה' יש לו. כשמגיעים עשרת ימי תשובה, הקב"ה מסיר את כל המסכים, את כל הבלבולים, ואז האדם בודק את עצמו כמה קרבת ה' יש לו. האם עכשיו, שהוא קרוב להשי"ת, בכוחו להראות באצבע: "זה ה' קוינו לו"?

מי שלא רואה מרחוק - תינח, אבל מי שלא רואה מקרוב - זה סימן שאין לו שייכות לדבר, הוא עיוור כלפיו!

אם גם בעשרת ימי תשובה, בעשרה ימים קדושים הללו, אדם לא מרגיש את השי"ת בלבו - זהו אות וסימן שאין לו שייכות ח"ו אליו ית'. עשי"ת מגלים לאדם מהי השייכות שיש לו להשי"ת.

ודאי שאין זה בירור גמור, זהו מצב שהוא מעט למעלה מן המדרגה האמיתית שלו, ומ"מ ניתן ללמוד מכאן האם יש לו שייכות להשי"ת, או ח"ו נשמתו נכרתה מצור מחצבתה והאדם לא חלי ולא מרגיש את מקורו, שהוא השי"ת, מקור נשמות ישראל.

הבירור הנצרך לימי הדין

מחד, הבירור שצריך האדם לברר לעצמו לקראת ימי הדין, הוא בירור המעשים שעשה במשך השנה החולפת, כמה הרבה בתורה ובקיום מצוות, וח"ו כמה המעיט. זו בחינה אחת לימי הדין.

בחינה נוספת שאדם צריך לבדוק את עצמו לימי הדין היא, כמה הרגש, כמה הכרה יש לו במציאות השי"ת במוחו ובלבו.

לשון החובה"ל (שער שמיני פרק ג): "ויחשוב המאמין תדיר עם נפשו עליו, יהיה הבורא יתברך נמצא עמו במצפונו, יראהו בעין שכלו". הקב"ה שוכן בתוך לבו של כל אחד ואחד מישראל. אלו הם דברי חז"ל הקדושים והם נאמנים עלינו יותר ממאה עדים. זו האמת, זו המציאות. השאלה היא כמה אנחנו מרגישים את אותה מציאות, עד כמה אלו חיים של ממשות, של הרגשה במציאות השי"ת בפועל.

לכן עלינו להיזהר מאוד שהכנה לימי ראש השנה לא תהיה רק הכנה חיצונית. על אף שגם היא מוכרחת, אבל בנוסף צריך שתהיה גם הכנה פנימית. מי שמכין את עצמו רק בחיצוניות – עיקר דינו ביום השני, כי שם הוא נמצא. אבל אם זוכה האדם גם להכנה פנימית לקראת ראש השנה, לבדיקה עמוקה בנפשו כמה הוא מקושר להשי"ת – אם זה עיקר חייו, הרי שהוא נידון ביום הראשון.

כאשר האדם מתפלל בראש השנה, בעשי"ת וביום כיפור, מה עיקר נקודת הבקשה שצריכה להיות לו בתפילתו?

"איש לפי מהללו", לפי מה שהוא מעריך, מוקיר. "וחותם יד כל אדם בו", האדם חותם את דינו לפי החלטות נפשו. אם הוא מבקש על גשמיות, אף שהוא מבקש גם על רוחניות, אבל עיקר בקשתו היא על גשמיות – בכך הוא קובע את מדרגתו שיהא נידון ביום השני. אם עיקר בקשותיו הן על הרוחניות, ויתר על כן, עיקר בקשתו היא הכרת מציאות השי"ת במוחו ובלבו – הרי שהוא נידון ביום הראשון.

"דרשו ה'" – לדרוש את השי"ת בלב!

ראש השנה הוא ראש. אבל אם איכא ראש, מכלל דאיכא שאר איברים.

הראש הוא תחילת הדבר, תחילת הבנין. תחילת הבנין היא שאדם בונה מהלך חיים של "דרשו ה'". יש זמן שהוא בבחינת "בהמצאו" ויש זמן שהוא פחות "בהמצאו".

אם יש "דרשו ה'" - ירגיש האדם את ה"בהמצאו" בעשרת ימי תשובה; תפילת רבים וכו', כמו שאומרת הגמרא. אבל צריך שיקדם לזה ה"דרשו ה'".

מה כוונת הדבר "דרשו ה'?"

יתכן שאדם דורש את השי"ת. הוא התיימש מכל אנשי העולם שיעזרו לו, כבר הסתובב אצל הרבה צדיקים ולא נושע. בצר לו הוא פונה אל הקב"ה ומבקש ממנו הרבה בקשות.

אדם כזה בעצם לא דורש את השי"ת. הוא דורש פרנסה, הוא דורש בנים, בריאות ושאר כל הצרכים, רק ממי הוא דורש? מהשי"ת.

בודאי שב"ה שזכה להכיר ממי יש לבקש את הצרכים, גם זו מעלה גדולה מאוד, אבל לא זו התכלית הנרצית.

תכלית האדם היא "דרשו ה'" - לדרוש את השי"ת בלב, לחפש אותו יתברך!!

צריך ראשית להבין מה הם חיים. שכן, יכול אדם לחיות עלי אדמות שבעים ושמונים שנה, עוד גלגול ועוד גלגול, ועדיין לא זכה להכיר מה הם חיים. לא ח"ו שהוא עובר עבירות במזיד. ב"ה כמעט ואינו עובר עבירות אפילו בשוגג, אך חסרה לו הבנת מהות החיים.

בירושלים היתה בהירות בהכרת השי"ת

חיים הם "דרשו ה'"! כשם שמקום המקדש הוא מקום ההשראה של כל הכנסת ישראל - כך לב כל אדם ואדם הוא מקום ההשראה הפרטי שלו.

בזמן שבית המקדש היה קיים, כשאדם היה מגיע למקום המקדש, מיד בכניסתו היה מרגיש בחוש שיש השי"ת.

ולא רק מחמת העשרה נסים שהיו בבית המקדש הראשון, ושחלקם המשיכו בבית שני. הנסים היו החלק החיצוני שבגילוי שבבית המקדש.

"מעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עוון, שנאמר: 'צדק ילין בה'" (במדבר רבה כא, א). מדוע לא היה שם חטא? ודאי בגלל הקרבנות, אבל בעומק לא היה חטא בירושלים עיר הקדש מחמת שהיתה שם בהירות בהכרת השי"ת.

הרי מילתא דפשיטא היא, שאם היתה לאדם הכרה מוחלטת במציאות השי"ת הוא לא היה חוטא, ואם חטא – היה עושה מיד תשובה, וכדברי הרמ"א הנודעים בתחילת או"ח: "שויתי ה' לנגדי תמיד", הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כשיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדיבורו במושב המלך. כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה, אשר מלוא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו, מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד", וכמש"כ הרמח"ל ב'דרך עץ החיים', שאילו ידיעת האמת היתה מונחת בגילוי בלב האדם לא הייה חוטא לעולם.

אלא מאי? צריכים להרגיש שהשי"ת נמצא כאן!

כשאדם היה עולה לירושלים בזמן שבית המקדש היה קיים, הן בשלושת רגלים שהיה חיוב ראייה – "שלוש פעמים בשנה ייראה כל זכורך", והן בזמן שהיה עולה להקריב קרבנות, מה היה המכוון? להביא קרבן? לא! הקרבן הוא אמצעי בלבד. קרבן מלשון קירבה, להסיר את המסך המבדיל. כל הקרבנות מכפרים, וכאשר אין את המסך המבדיל – מרגיש האדם את השי"ת בלב.

תכלית הקרבן היא להביא את האדם לידי הכרה גמורה במציאות השי"ת בלב. כשאדם היה מגיע לבית המקדש ומביא קרבן, היה צריך להתוודות עליו, וכאשר היה שב באמת בתשובה בהבאת הקרבן, היה מרגיש את השי"ת בלב. אם לא – היה זה סימן שקרבנו לא עלה לרצון.

בזמן שבית המקדש היה קיים לא לן אדם עם חטא, כלומר, אם אדם הקריב קרבן ולא הרגיש את השי"ת לאחור מכן בלב, היתה זו ראייה ברורה שהקרבן לא עלה לרצון מפני שהיה חסר ברצונו הפנימי לעשות תשובה ולחפש קירבת ה'.

בית המקדש היה מקום ההשראה. זו לא הגדרה בלבד, זה חוש! השראה כלומר, שהקירבה היתה מורגשת. המקדש לא היה רק מקום שירת הלויים או מקום הקרבת הקרבנות. היה זה מקום ששם היה גילוי בלב האדם להרגיש את השי"ת.

"כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים". מה השייכות אהדדי? היה צריך להיות שמהר סיני תצא תורה, למה דוקא מציון, מהר הבית?

תשובה לדבר: בהר הבית, כאשר היו מקריבים קרבנות ולא היו חטאים, היו מרגישים את השי"ת, וכשמרגישים אותו ית' - ישנה נתינת התורה מחודשת בכל יום ויום.

הקב"ה הוא "נותן התורה" בלשון הווה, ולא רק בלשון עבר. והיכן נתינת התורה? היכן שיש "וירד ה'", היכן שיש גילוי של השי"ת - שם ניתנת התורה. "כי מציון תצא תורה" מחמת ששם יש גילוי של הבורא יתברך שמו.

לב האדם - מקום השראת השכינה

כיום אין לנו מקדש, אין לנו מזבח לכפר, אבל מאידך יש לנו משהו אחר. ה'ו אין בו בכדי להחליף את בית המקדש, אבל לפחות אותו יש לנו.

מהו?

יש לנו לב!! לב האדם הוא מקום ההשראה, "ושכנתי בתוכם" - בתוך כל אחד ואחד מישראל. הלב הוא בבחינת מקדש, וכשם שבמקדש היתה הרגשה חושית גמורה שהשי"ת ניצב עליו, לידו ובתוכו - כך בלב האדם יכולה להיות הרגשה והכרה חושית עמוקה במציאות השי"ת.

הרי עיקר עבודת יום הכיפורים היא עבודת הכהן הגדול לפני ולפנים, כלומר, נקודת פנימיות היום היא להיכנס למקום הפנימי ביותר הנקרא "קדש הקדשים".

כיום שאין בית מקדש, זו עבודת האדם בתוך נפשו, להיכנס לתוך עומק לבו. היכן מוצאים את השי"ת בשלימות? במקום קדש הקדשים. אחת בשנה שהכהן הגדול היה נכנס, שם הוא עיקר מקום ההשראה.

ובאדם עצמו יש לו לב, וכאשר הלב אינו לב אבן אלא לב בשר, בכוחו של האדם להיכנס לתוך הנקודה הפנימית שבעומק לבבו ולמצוא שם את השי"ת.

עלינו להביט על החיים במבט של יהודי שהיה חי בזמן שבית המקדש היה קיים. כשבית המקדש היה קיים ויהודי היה מגיע לשם, אפילו אם היה עם הארץ גמור, הוא היה חוזר בתשובה גמורה ומתוך כך זוכה לקירבת ה'. הכהנים היו מלמדים אותו תורה, ובסיעתא דשמיא היה יכול להיהפך לתלמיד חכם.

היה זה מילתא דפשיטא. אפילו היהודי הפשוט ביותר היה ברור לו שעיקר החיים הוא: "ואני קרבת אלקים לי טוב", ובלשון פשוטה: להרגיש בלב את השי"ת.

אך משחרב הבית ונסתתמו מעיינות המוח והלב, הדברים הפשוטים ביותר הפכו ח"ו לנקודת חידוש.

אין זה חידוש, זוהי חזרה לצורת החיים של האבות הקדושים, של שבעת הרועים, של דור המדבר ושל הימים שזכו כנסת ישראל לבנין המקדש, שם הרגישו את השי"ת בלבם.

קיום התורה והמצוות צריך להיעשות לתכלית המכוונת, להרגיש את השי"ת בלב. לא רק חיצוניות [ח"ו גם לא רק פנימיות, אין כזה דבר], אלא "אחר המעשים נמשכים הלבבות".

עבודת האדם לעשות מעשים כבחינה של קנין משיכה שהוא קונה את הדבר ע"י שמושכו וצריך דעת בקנין, ואם הוא מושך בלי דעת אין חלות קנין משיכה, זוהי מילתא דפשיטא – כך גם ב"אחר המעשים נמשכים הלבבות", אם אדם חושב למשוך את הלב אחר המעשים, המעשים אצלו הם קנין משיכה למשוך את הלב, אבל אם אינו חושב בכל מעשה שהוא עושה שיהיה קנין הלב, קנין משיכה – הרי שזה כמעט מעשה קוף בעלמא. ידי חובת הדין הוא יצא, אבל חסרה לו התכלית.

ראש השנה הוא זמן הפנימיות, הזמן בו מסוגל האדם להרגיש את השי"ת בלבו, ואם זו תהיה הראשית של השנה, הראשית תהיה נעוצה באחרית והאחרית בראשית, הכל סביב ההכרה הברורה במציאות השי"ת בלב.

אחרי ההתעוררות באה התרדמה...

זו לא התפעלות וגם לא התעוררות. כאשר האדם מתעורר, בסופו של דבר הוא גם הולך לישון... אבל אם אדם מבין שזה כל החיים – יש לדברים קיום!

"וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב, אינו אלא הבל ושוא נתעה" (מסילת ישרים פרק א). אם חושבים שהדברים הם דברי התעוררות – זהו דבר שאין לו קיום. הרי כולם יודעים שראש השנה יעבור לבסוף, היום הקדוש, יום

הכיפורים, גם הוא יעבור, אחרי כן יגיעו ימי סוכות, שמחת תורה, וחזרה לימי השגרה. אם זו התעוררות – לאחר מכן מגיעה התרדמה...

אבל אם מבינים שאלו החיים ותו לא מידי – הרי שיש לדברים קיום, הם יכולים להימשך.

מי נידון ביום הראשון של ראש השנה? לא אדם כזה שיש לו התעוררות לרגע לחפש קרבת ה', אבל ראשו כבר תפוס כולו בארבעת המינים, בסכך וכו'. ביום זה נידון רק אדם המבין שהחיים הם חיפוש קרבת ה' ע"י תורה ומצוות בפועל. קיום תורה ומצוות, אבל מתוך תשוקה אמיתית להגיע להכרה עמוקה במציאות השי"ת בלב.

אדם רוצה שהקב"ה יכתבהו ויחתמהו לטובה. האם רצונו שהכתיבה והחתימה הזו, גם היא תהיה התעוררות כביכול של הבורא לרגע, ולאחר מכן תעלם?! כולם מבינים שלא. אם הקב"ה כותב וחותם, יש לכך השפעה על כל השנה כולה, אין ח"ו חזרה לפניו. חותמו אמת!

אם אדם הגיע לתפיסה העמוקה של החיים, שהיא חיפוש קרבת ה' ע"י תורה ומצוות, לא בתור התעוררות בעלמא אלא הכרה קביעה וקיימא אצלו בנפש – הקב"ה יכול לחתום על כך.

משל למה הדבר דומה, אדם בונה בית על גבי נהר קפוא. כשיבואו ימי הקיץ המים יפשירו וכל הבית יתמוטט ויהיה כמגדל הפורח באויר.

הקב"ה חותם על גבי דבר שהוא קביעה וקיימא. אם לא – ח"ו זו חתימה לבטלה, דבר שייעלם.

חתימת האדם היא בלב! מה עומק הדבר שהחתימה היא בלב?

אם השינוי אצלו בלב אינו בגדר התעוררות אלא דבר של קביעה וקיימא, חתום אצלו בלב – על גבי זה הקב"ה חותם את חתימת האמת. אבל אם זו התעוררות, דומה הדבר לאדם הכותב באמצע נסיעה, שהכתב יוצא מאוד לא ברור. או יתר על כן, לאדם הכותב על גבי קרח, שלכשיפשיר אין כאן כתיבה וחתימה כלל.

אי אפשר לזכות לכתיבה וחתימה טובה, אם יעיד עליו בעל התעלומות שזו התעוררות לזמן שבאה והולכת. על אף שאין לזלזל ח"ו בכל נקודת התעוררות של כל יהודי, אבל אי אפשר לומר שאלו הם החיים.

חיים אמיתיים הם כאשר אדם מבין מהי תכליתם, ועל גבי תכלית זו הוא בונה את חייו, לא מתעורר בלבד.

קבלן הבונה בנין בן עשר קומות, זו איננה התעוררות. הוא בונה בפועל. הוא קבלן וזו עבודתו. קבלן שהיה מציע למכירה בנין שכשתהיה לו התעוררות יתחיל לבנותו – מישהו היה קונה כזה בית? היה עושה הסכם עם כזה קבלן? אף אחד.

בנין אינו נבנה בהתעוררות. זו עבודה ממושכת, יום אחר יום, כסדר, מבוקר עד לילה, זהו סדר של חיים.

"דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב". מי שבראש השנה הגיע להכרה עמוקה בלב שחיוו הם "דרשו ה'", קרבת אלוקים יחפצו, זה מה שהוא רוצה – הרי שיקבל גם חוש של "בהמצאו".

אם רוצים שתהיה לנו איזושהי תקווה לשנה טובה, שנזכה כולנו לצאת מכל הצרות, החיצוניות והפנימיות – מוכרחים להחליט מה הם החיים.

כאשר האדם ראשית יבין את הדברים בדעתו, ולאחר מכן יקבע אותם בלבו, שזו צורת חייו ולא התעוררות, ויעיד עליו יודע תעלומות שזו התחלת בנין של השנה – בעז"ה יזכה ל"דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב".

נעוץ סופן בתחילתן

השנה החדשה – 'כיסוי' לשנה הקודמת

"תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו, כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב" (תהלים פא, ד-ה). אומרים חז"ל: "איזהו חג שהחודש מתכסה בו – הוי אומר זה ראש השנה" (ראש השנה ח ע"ב).

תקיעת שופר בראש השנה היא תקיעה בזמן הנקרא "כסה", מלשון כיסוי. יש כיסוי של הלבנה.

מילתא דפשיטא היא, שאין זו דרשה בלבד, אלא מבואר כאן שישנה שייכות בין תקיעות השופר שתוקעים בראש השנה, להתכסות של הלבנה, וצריך להבין מהי השייכות והקשר שבין שני הדברים.

טבעו של עולם שכשחודש נגמר הלבנה מתכסה. ראש השנה הוא ראש לשנה החדשה, אבל הוא גם היום שמתכסה בו השנה הקודמת. "בכסה ליום חגנו", הלבנה מתכסה – זה בכל חודש וחודש, אבל בראש השנה מתחילה שנה חדשה ומתכסה השנה הקודמת.

ללמדנו, שהשנה הקודמת אינה מסתלקת מן העולם ושוב איננה קיימת. לא! היא בבחינת "בכסה ליום חגנו", השנה קיימת, היא רק מתכסה.

העבודה שהאדם עשה בשנה הקודמת אינה נעלמת בהגיע השנה החדשה, רק מתכסה. משל למה הדבר דומה, מגיעה שבת קדש, פורסים מפה על השולחן לכבוד שבת. כשמכסים את השולחן, השולחן נשאר במקומו, רק שפורסה על גביו מפה.

השנה החדשה מכסה את השנה הקודמת, היא נבנית על גבי השנה הקודמת ולכן היא מכסה אותה, אך השנה ההיא עדיין קיימת ועומדת.

משל למה הדבר דומה, כשבונים בנין קודם בונים קומה אחת, ואז רואים את הגג. לאחר מכן מוסיפים עוד קומה, והיא מכסה את הגג שהיה קודם גלוי לעין.

"בכסה ליום חגנו", חג שהלבנה מתכסה בו, היא מתכסה כמו בכל חודש, אבל יש כאן גם כיסוי נוסף שהשנה הקודמת נגמרת והיא מתכסה.

ננסה בס"ד להבהיר את מהות בנין השנה החדשה על גבי השנה שקדמה לה, ומהות הכיסוי שהשנה החדשה מכסה את השנה שעברה.

ברכות השנה הקודמת אינן כלות

"תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה". מה שצריך להתכלות מהשנה שעברה אלו רק הקללות שהיו בה, אבל הברכות של השנה שעברה – הן אינן מתכלות. אדרבה, את ברכות השנה הזו אנחנו ממשיכים לתוך השנה הבאה.

כשמתבוננים הרי זו מילתא דפשיטא. במשך כ"ט ימי האלול כולנו עסוקים בעבודת ההכנה לקראת יום הדין, ואם זו שנה חדשה כפשוטו, איך אפשר להביא מהשנה שעברה לשנה הזו, הרי שנה זו חלפה עברה מן העולם? בעל כרחנו שזה איננו כדין מעשר שאין מעשרין משנה לחברתה, אלא כאן דייקא להדיא הפוך: מכינים משנה שעברה לשנה החדשה.

בחודש אלול אנו בונים את עצמנו כדי שעל גבי זה נוכל לבנות בס"ד קומה חדשה בתשרי. כפי ערך עומק היסודות שיצקנו בתקופת ההכנה – כך נוכל לבנות על גביהם קומה נוספת. אם ח"ו היסודות רעועים, בניית קומה נוספת על גביהם תהיה בגדר סכנת נפשות.

אם רוצים ש"תחל שנה וברכותיה" מוכרחים בס"ד לבנות את השנה היוצאת, כדי שעל גביה נוכל לבנות שנה חדשה.

בחינת "בהיותו קרוב" נבנית ע"ג בחינת "דודי"

אלול, כידוע, ר"ת "אני לדודי ודודי לי". מאידך עשרת ימי תשובה זו בחינת "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב", ושניהם זמנים של קרבת ה'.

מה בכל אופן החילוק ביניהם?

כ"ט ימים של אלול הם הכנה של האדם לצאת מהשנה החולפת. אם לא נצא מהשנה הזו ב"אני לדודי ודודי לי", ח"ו אי אפשר לזכות ל"בהיותו קרוב" בימי הדין.

קרבת ה' המתגלה לאדם בעשרת ימי תשובה היא כפי ערך הכנתו ב"אני לדודי ודודי לי". אם אדם לא הכין את עצמו ב"אני לדודי ודודי לי", כמעט ואין באפשרותו לזכות להשפעה הטמונה ב"קראוהו בהיותו קרוב".

אם כן, עיקר עבודת האדם להבין שהשנה החולפת אינה יוצאת ונעלמת. זו רק בחינה של כיסוי. השנה מתכסה, אבל היא קיימת ועל גביה אנו בונים, ומכאן ואילך כפי ערך הבנין שנוכח בס"ד לבנות בימי האלול – כך נזכה לקרבת ה' בימי הדין שהם זמן של "בהיותו קרוב".

בחינת ה"דודי" מתכסה ונגלית בחינת אבינו מלכנו [כפי שנתבאר בשיחה "קול דודי דופק"], אולם על גבי בחינת ה"דודי" בונים את בחינת "בהיותו קרוב".

הרגשת מציאות השי"ת – גם בזמני התעלות

בימי אלול, כאמור, צריכים לבנות את ה"אני לדודי ודודי לי". מה טיבה של עבודה זו?

כשם ש"אני לדודי" כך "דודי לי". כפי ערך ההכרה בנפש האדם של ה"אני לדודי", כך הגילוי שיש לו מהבורא יתברך שמו "ודודי לי".

ראשית כל צריך להרגיש בנפש שהקב"ה הוא בבחינה של "דודי", כלומר להרגיש את הקירבה. כמובן שהרגשה זו עדיין אינה סוף המדרגה. מתחילים בהכנה בבחינת "דודי" ולאחר מכן מגיעים למדרגת "אבינו מלכנו".

כפי שמבואר בספרים הקדושים, "דודי" זו בחינה של פעמים נמצא פעמים לא נמצא. ולפי זה צריך להבין מה כוונת הדבר "אני לדודי", וכי הקב"ה ח"ו לפעמים לא נמצא? הרי הוא היה הווה ויהיה!

פעמים נמצא ופעמים לא נמצא הכוונה בהבחנת מדרגת נפש האדם; פעם הוא מרגיש את השי"ת ופעם לא. אבל הלואי שקודם תהיה פעם שהוא

מרגיש!

אם האדם אינו עמל ומתייגע להרגיש את מציאות השי"ת, אין זו בחינת "אני לדודי", אלא בחינת "אם ייסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה'" (ירמיהו כג, כד), הוא כביכול מסתתר מפני השי"ת.

"אני לדודי" זו מדרגה של אדם שיש לו הרגשה לפרקים במציאות השי"ת. "אני לדודי", זה דוד, לפעמים נגלה ולפעמים אינו נגלה, אבל לפעמים הוא נגלה! אדם קם בבוקר ומרגיש שהוא ניצב ליד השי"ת וה' עמו.

ולא רק בבחינה של "עמו אנכי בצרה", בשעה שיש לו צרות, שאז באופן טבעי כל מי שנשמת חיים בקרבו זועק ופונה לבורא עולם. האדם הרי אינו רוצה שתמיד תהיה עת צרה בכדי שירגיש את ה"עמו אנכי".

ישנה בחירה לאדם איך ירגיש את השי"ת, וכשאינו בוחר להרגישו בדרך הישרה, הוא מרגיש את ה"עמו אנכי" איך? "בצרה". אבל כאשר לאדם יש זכות, והוא מבין שתכלית החיים היא הכרת מציאות השי"ת במוח ובלב – הוא מבין שעליו למצוא את השי"ת לא רק מצד "עמו אנכי" דייקא "בצרה", אלא בחיי היומיום.

"אני לדודי". מתי דוד בא לבקר? או רח"ל כשיש צרות, יושבים 'שבעה', או לחילופין כשישנן שמחות – חתונה, בר מצוה, גם אז הוא מגיע.

האדם צריך להרגיש את הקב"ה מחד בבחינת "עמו אנכי בצרה", אבל ח"ו לא רק אז, אלא גם בבחינת "אני לדודי", גם בזמני התעלות, בזמני שמחה – גם אז עליו להרגיש את מציאות השי"ת בלבו. "אני לדודי", זהו אדם שזוכה בס"ד שיש לו זמנים של עליה בהם הוא חש שהשי"ת באמת שוכן איתו בלבו, "ושכנתי בתוכם" – בתוך כל אחד ואחד. אלו לא רק דברי רש"י וחז"ל הקדושים, אלא הוא מרגיש זאת בלבו באמת.

זהו "אני לדודי", שיש לו הרגשה לפרקים במציאות ה', הן ח'ו בזמני קושי וצער, אבל לא רק אז, אלא גם בזמני שמחה, בזמני התעלות, הוא חש את השי"ת בלבו.

ימי אלול – ימי רצון

מהי ההכנה של ימי אלול?

ימי אלול הם ימי רצון, כלומר שנפתח בתוך האדם הרצון הפנימי שלו. כשם שהבורא יתברך שמו כביכול מגלה את רצונו, כך כאשר האדם מעמיד את עצמו באופן האמיתי מול מציאות השי"ת, הרי ש"כמים הפנים אל הפנים כן לב האדם באדם" כביכול כלפי מעלה, וגם באדם מתגלה הרצון הפנימי אצל למי שעמל לגלותו.

וכן להיפך: רק מי שעמל לפתוח את הרצון האמיתי שלו יכול להרגיש את רצונו יתברך, את ה"אני לדודי".

אלול הם ימי רצון, כלומר ימים שבכח האדם להרגיש את הקב"ה מכח ההתעלות שהוא מתעלה בהם ומגלה בקרבו "רצון" לקרבת ה', ומכח גילוי רצון זה הוא זוכה בס"ד להכרה בחוש בלב ובמוח במציאות השי"ת.

כאשר האדם בכח עצמו מתייגע להרגיש את השי"ת בזמני העליה, הוא זוכה למתנה מלעילא של "ודודי לי". הוא זוכה שגם הקב"ה יתגלה אליו בזמנים נוספים, מעבר לזמני ההתעלות שלו. הוא יכול ללכת ברחוב ולפתע הוא מרגיש את השי"ת.

בעת צרה קשה להתענג על קרבת ה'

הרי מי מאיתנו לא הרגיש את השי"ת בעת צרה? אבל אז בדרך כלל האדם שקוע בצרה יותר ממה שהוא מרגיש את השי"ת. כיון שהוא נמצא בעת צרה, השי"ת מתגלה אליו, ואכן הוא מרגיש אותו ואף פונה אליו מעומק נפשו, אבל מחמת שיש לו צרה הוא שקוע כולו בצרה ואין לו תענוג, אין לו חיות כל כך מההכרה במציאות ה', מהגילוי שהקב"ה נגלה לו בלבו, אלא עסוק הוא בעיקר בפניה לקב"ה שיוציאו מן הצרה, אולם אין לבו פנוי לעצם ההכרה בהשי"ת.

משא"כ כאשר האדם זוכה להרגיש את מציאות השי"ת שלא בעת צרה. בשבת קדש, בזמני עליה בנפש, בזמני השתפכות של "שפכי כמים לבך נוכח פני ה'" לא מצד צרה, אלא מצד געגועים אליו יתברך שמו, כבן אל אביו – אז הוא מרגיש תענוג שאין כמוהו, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה'!

ואז הוא זוכה "כמים הפנים לפנים כן לב האדם באדם" כביכול כלפי מעלה, שהקב"ה מתגלה לו במוחו ובלבו, הוא מרגיש אותו מידי פעם, וזו חיותו.

ההכנה של ימי אלול היא הכנה שהאדם צריך לבדוק: האם מידי פעם הוא מרגיש את מציאות השי"ת לא רק כשיש לו בעיות של פרנסה או בבריאות רח"ל. האם הוא מרגיש את השי"ת גם מידי פעם, בלי סיבות של צרה אלא מכח ההתרוממות שבנפש שלו?

אם אדם מרגיש שכן – הוא זוכה לאלול אמיתי, הוא זוכה לאלול כפשוטו של "אני לדודי", ואז בעז"ה ל"ודודי לי".

זו ההכנה של ימי האלול.

התכלית – הכרת מציאות השי"ת

אבל כמו שכולם מבינים, לא זו התכלית.

תכלית היצירה, כדברי הרמב"ן הנודעים בסוף פרשת בא: "אין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין לא-ל עליון הפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו", התכלית היא שנבין שכל החיים זו ההכרה במציאות השי"ת.

הקב"ה נתן לנו תורה, נתן לנו מצוות, ותכלית הכל היא שהאדם יחיה עם הקב"ה, "יראהו בעין שכלו, יכירהו במצפוני לבבו" (כלשון החובת הלבבות), שלבו לא ירגיש רק צרות, לא ירגיש רק תאוות, אלא ירגיש את ה"שוכן אתם – בלבם", בלב כל אחד ואחד, בלב אמת.

לב אמת הוא לב שחש בתוכו את השי"ת שחותמו אמת.

וזו ההכנה האמיתית לימי הדין הממששים ובאים. באלול עלינו להרגיש את השי"ת בבחינה של "אני לדודי", הרגשה לפרקים, ומי שהכין את עצמו באלול כראוי, או הרבה לפני כן אם זכה, כשמגיעים עשרה ימים הללו, עליהם

נעוץ סופן בתחילתן

קייז

נאמר: "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" – שם הוא מגיע לחיים אחרים, חיים שבהם הוא מרגיש את השי"ת לא לפרקים, אלא עשרה ימים רצופים של הרגשת השי"ת בלב. אה, גן עדן!

אדם ראשית צריך להבין מהי תכלית חייו, לשם מה הקב"ה הביאו כאן לעולם השפל. "יחיי עולם נטע בתוכנו", הקב"ה נתן לנו את התורה ואת המצוות שמכוחם נגיע להכרה עמוקה במוח ולב במציאותו יתברך.

שכן, יכול אדם להסתובב בעולם שבעים שנה, ואפילו לא ידע מהי תכלית היצירה. תכלית היצירה היא קיום תורה ומצוות המביאים את האדם להכרה עמוקה בלב ומוח במציאות השי"ת.

על הלעתיד לבוא נאמר: "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון" (ישעיהו נב, ח). "יראו עין בעין" הכוונה כמו שאדם העומד מול חבירו רואה בבירור שהוא נמצא – כך לעתיד לבוא יראו כביכול את השי"ת, ירגישו ויכיר הכרה ברורה במציאותו.

"זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים"

כשמסיימים שנה ומתחילים שנה חדשה, צריכים לבדוק ולראות, לנסות להתבונן, האם אנחנו ראשית יודעים לשם מה אנחנו רוצים עוד שנה? שתהיה בריאות, שתהיה פרנסה? הרי כולם מבינים שלא זה תוכן חיים. לשם מה, אפוא, מבקשים אנו עוד שנה?

"זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים". אנחנו מבקשים חיים מהקב"ה. איזה חיים? "מלך חפץ בחיים", בחיים שהוא חפץ. ובאלו חיים הוא חפץ?

מקרא מלא מעיד: "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום" (דברים ד, ד). מהו אדם חי? צדיקים במיתתם קרויים חיים, כי חי אינו רק זה המהלך על שתיים. חי הוא זה שחי במצפוני לבבו את ה' ואני קרבת אלקים לי טוב".

סוף מעשה במחשבה תחילה. ה"סוף מעשה" של האדם בסוף השנה נעוץ ב"מחשבה תחילה", בגילוי שהתגלה בראשית, שהוא: "דרשו ה' בהמצאו".

הראשית מגלה לאדם איך צריכה להיראות השנה כולה. כביכול נאמר לו אז: דע לך נותנים לך שנה חדשה בכדי שתקיים את התורה ואת המצוות, ותגיע על ידם להכרה חושית במציאות השי"ת!

מראים לאדם את הסוף בהתחלה. אתה רוצה להבין מהי התכלית של כל השנה שלך? "בהיותו קרוב", "ואני קרבת אלקים לי טוב!"

לשם כך הבורא עולם רוצה לתת לנו חיים בשנה החדשה. איזה חיים? "ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום".

אנחנו מבקשים על החיים כסדר בכל התפילות, במשך עשרה ימים. איזה חיים אנחנו מבקשים? הרי "רשעים בחייהם קרויים מתים". הם מתהלכים בעולם, ועם כל זאת קרויים "מתים". אבל "צדיקים במיתתם קרויים חיים". אם כן, אנחנו מבקשים חיים כאלה שאין להם הפסק, שאפילו לאחר המאה ועשרים עדיין נזכה להישאר בגדר "חיים".

ההכנה לראש השנה היא שתהיה לאדם הכרה ברורה אלו חיים הוא מבקש לשנה הבאה. האם הוא מבקש רק חיים של בריאות, פרנסה וגידול ילדים בקלות, או שהוא מבקש חיים עם תוכן פנימי בנפש האדם.

האדם אינו רק גוש בשר שיש בו מוח, לב, כבד ושאר איברים, אלא יש בתוכו נשמת חיים, וכשמבקשים חיים לשנה הבאה הבקשה היא על חיי נשמה, חיים של פנימיות, חיים שהכרת השי"ת תמלא את כל לבנו. "חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים".

כל הרגיל ללמוד בספר 'חובות הלבבות' יראה שתוכו רצוף ביטויים בהכרה חושית בהשי"ת, מתוך התייחדות והתבודדות עם השי"ת במוח ובלב, הן בשעת פרישה מבני אדם, ויתר על כן אפילו בהיותו במקלות עם, וכלשונו בשער הבטחון (פרק ז): "וכאשר תחזק הכרתו באלקים יותר מזה, וידע הענין המכוון אליו בבריאתו ויציאתו אל העולם הזה הכלה, ויכיר מעלת העולם האחר הקיים, ימאס בעולם הזה ובסיבותיו, ויברח ויימסר במחשבתו ובנפשו וגופו אל האלקים יתברך, וישתעשע בזכרו בבדידות, וישתומם מבלתי המחשבה בגדולתו. ואם יהיה במקלות, לא יתאוה כי אם לרצונו, ולא יכסוף כי אם לפגיעתו", וכאלה רבות בלשונו לרגיל בספרו.

אלו הם חיי הכרה ברורה במח ולב במציאות השי"ת.

יתן השי"ת ונזכה כולנו בתוך כל הכנסת ישראל לחיים האמיתיים, חיים המקושרים להשי"ת תדיר, חיים של אדם שכל חיותו עלי אדמות היא תורה ומצוות בהתקשרות עמוקה לא-ל חי.

"כי חדות ה' היא מעוזכם"

היראה והשמחה שביום הדין

ראש השנה הוא יום הדין. לב מי לא יחרד. כשם שבדין בשר ודם האדם העומד לדין חרד וירא – כך בראש השנה, כשעומדים לדין לפני מלכו של עולם, קיים פחד טבעי אצל האדם, כל אחד לפי ערכו.

אלא שמאידך נאמר בפסוק: "אכלו משמנים ושתו ממתקים... ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם" (נחמיה ה, י), יש לאכול, לשתות ולשמוח ביום זה, ולפי חלק משיטות הראשונים אסור לצום בראש השנה, כי זהו זמן של שמחה.

מהי השמחה שקיימת בראש השנה? היראה הקיימת בראש השנה [או לפחות שצריכה להיות קיימת] – ברורה מאוד. דנים את האדם, מי לחיים מי למוות, מי לא נפקד כהיום הזה, ואדם מטבעו פוחד. אבל החלק של השמחה בראש השנה לכאורה אינו מובן כל כך, לשמחה מה זו עושה?

שמחה מכח סילוק העבירות

ידוע שהאריז"ל העיד על עצמו, שאת עיקר השגותיו השיג מכח השמחה, ונתבונן בעומק שבדברים.

ההסבר הידוע מדוע שמח האריז"ל הוא, מחמת שהיה לו ערך אמיתי לתורה הקדושה, וכדברי חז"ל הנודעים שנמשלו ישראל לדגים שבים, מה הדגים כל טיפה הם עולים לקראתה ושמחים בה, כך ישראל שמחים בכל חידוש של תורה. כמו כן, ודאי היה לו ערך אמיתי לכל דבר שבקדושה ששורשו בתורה הק'.

האריז"ל שמח בתורה עוד לפני שנעשה האריז"ל. אחרי שישנם בעולם כתבי האריז"ל רבים אחרים גם יכולים לשמוח יותר בנקל, אבל האריז"ל שמח בתורה עוד קודם לכן, בעצם יגיעתו בתורה וקיום המצוות, ומכח שמחה זו זכה לכל הגילויים.

זו ההבנה הפשוטה.

בעומק יותר, נאמר: "אשר עשה האלקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים" (קהלת ז, ט). הקב"ה ברא את האדם ישר, והאדם בחטאו ביקש "חשבונות רבים", חשבונות של חטא.

מדוע יש עצב באדם? עצב מלשון עצבים, עבודה זרה נקראת "עצבים". אם אדם הראשון לא היה חוטא, וממילא שאר כל הברואים כולם לא היו חוטאים, ולא היה עבירות כלל בעולם – הרי שלא היה מושג של עבודה זרה, שכן בעומק כל עבירה היא עבודה זרה כי יש זרות בפעולה הזו, ואם לא היו עבירות – לא היה מצב שהאדם היה עצוב.

הסיבה שקיימת עצבות באדם היא מחמת שבעומק נשמתו הנשמה כואבת על העבירות, כואב לה על המרחק שהיא מתרחקת מבוראה [זהו השורש, אולם מצד הענף, מצד הגוף – העצבות שורשה מצד כך שהגוף יסודו מעפר].

אדם שנמצא עם הבורא עולם, "עוז וחדוה במקומו". במקומו של בורא עולם אין עצבות כלל. "כי אין לבוא אל המלך בלבוש שק". למה? לא רק מחמת שאין זה מכבודו של המלך, אלא כי במקום המלך ישנה שמחה, ולבוש שק כל עניינו שלובשים אותו בשעה שישנו צער, בשעה שישנה עצבות.

באדם קיימת עצבות רק מחמת שהתרחק מן הבורא עולם. מכח עבירותיו נוצר אצלו טמטום הלב המרחקו מבורא עולם, ובהתרחקותו מן הבורא עולם הוא נעשה עצוב.

נראה לאדם שהוא עצוב כי יש לו בעיה פלונית בפרנסה, כי יש לו בעיה אלמונית בחינוך ילדים או במציאת זיווג, אבל בעומק, העצבות מגיעה מהחטא שקיים בו, מהמרחק בינו לבין בורא העולם. העבירה מתלבשת בבעיה בחינוך ילדים או במציאת זיווג וכדו', אולם זהו רק לבוש לעצב ואינו שורשו.

השמחה האמיתית שאדם יכול לשמוח בחייו, היא כאשר הוא מגיע למצב של נקיות מהרע. הוא מטהר את עצמו מן העבירות, שב בתשובה אמיתית, כדברי הרמב"ם הנודעים בהל' תשובה (פ"ב ה"ב), "יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם", ואז, כאשר תשובתו היא תשובת אמת – ישנה שמחה.

על מוצאי יום כיפור נאמר: "לך אכול בשמחה לחמך... כי כבר רצה האלקים את מעשיך" (קהלת ט, ז), כי כאשר נמחקים מהאדם עוונותיו, הוא יכול לאכול בשמחה לחמו. השמחה אינה רק שמחה על כי נמחלו העוונות. ודאי שגם דבר זה משמח, אבל העומק שבדברים הוא, שהסיבה לעצבות היא העבירות, וכאשר אין עבירות – באופן טבעי האדם שמח, כי הנשמה הקשורה בבוראה, באופן טבעי יש בה שמחה בעצם הוייתה והתקשרותה לא-ל חי.

האריז"ל הקדוש היה שמח מחמת שקודם שניגש ללימודו טיהר את עצמו מהעוונות, כדי שיוכל ללמוד ביראה ברטט ובזיע, ובצירוף יגיעתו העצומה בתורה הק' הגיע למצב של שמחה, ומשמחה זו זכה להשיג את השגותיו הגבוהות.

השמחה מגיעה מחמת הטהרה הפנימית שבתוך האדם. אדם שמנסה לשמוח מדברים חיצוניים זו שמחה רגעית, שמחת מועטת. השמחה האמיתית היא ע"י שאדם מסיר מעצמו את סיבת העצבות בנפש שהיא העבירות.

השמחה בר"ה מחמת הכניסה לפני בו"ע

זהו גם גדר השמחה שמצינו בראש השנה.

על אף שלכאורה זוהי סתירה לכל מהות היום, שהוא יום הדין, אך זהו גדר של "גילו ברעדה" (תהלים ב, יא) – במקום גילה שם תהא רעדה.

הסיבה ששמחים בראש השנה היא משום ש"וכל באי עולם יעברון לפניו כבני מרון". יום אחד בשנה מובטח לכל אדם אישור כניסה לפני בורא עולם!

במשך השנה, רק לפני הצדיקים פתוח היכל המלך [ובלשון של נפש, הם זוכים לחוש את בוראם בכל עת, כמו שאמרו חז"ל: "לא פחות עלמא מל"ו צדיקא דמקבלי אפי שכינתא בכל יומי", וקבלת השכינה עניינה הכרה וחוש ברור במציאות השי"ת], אבל אדם רגיל אינו יכול להיכנס לשם.

יש יום אחד בשנה שבו לכולם ניתנת הזכות להיכנס אצל מלכו של עולם – ראש השנה. ביום זה אין לך אדם שאינו נכנס לפני מלך מלכי המלכים, וכאשר האדם זוכה להיכנס לפני מלך מלכי המלכים ולהיות קרוב אליו הריהו שרוי בשמחה.

השמחה בראש השנה אין עיקרה מחמת עצם הדין [בעומק ישנה שמחה אף מעצם הדין, ואכמ"ל]. עצם הדין מוליד יראה באדם. מה שמוליד באדם שמחה זו קרבת אלקים, כאשר אדם קרוב לקב"ה – "עוז וחדוה במקומו" (דבה"י א טז, כז).

סיבת השמחה הקיימת באדם בראש השנה, היא מחמת שנכנס לפני מלכו של עולם.

הכנה לר"ה בשני מישורים

נמצא לפי זה, שאדם הנמצא בראש השנה ואינו מכיר, מתבונן וחש נקודה זו, שזוהו היום היחיד בשנה שמובטחת לו הכניסה לפני בורא עולם – חסר לו בשמחת היום.

על האדם להתכונן, אפוא, לראש השנה בשני מישורים: ראשית, זהו יום המשפט, יום הדין. הקב"ה שוקל ובודק את כל מעשי בני האדם מראשית שנה עד אחרית שנה במשקל של א-ל דעות, והוא גוזר על כל אחד מה יהיה איתו בשנה הבאה, ובודאי שכאשר האדם יתבונן בזה יקבל יראה ופחד, וככל שלבו נך יותר – יפחד יותר.

שנית, זהו יום המלכת בורא עולם, וביום זה הקב"ה נותן לכולם להיכנס אליו.

"וכולם נסקרים בסקירה אחת". ודאי שכפשוטו הם נסקרים בסקירה אחת לצורך הדין, אבל בעומק, כשם שהקב"ה מונה את בני ישראל שנמשלו לכוכבים מפני חיבתם, כאב האוהב לראות את בניו, כמלך האוהב לראות את עמו – כך בראש השנה שהוא יום המלכת הבורא ית', כולם נסקרים בסקירה אחת מחמת הרצון כביכול של בורא עולם לראות את כל בני עמו.

אין לך יום שמובטחת לאדם קרבת ה' בחוש, אלא ראש השנה!

אם הכנת האדם לימי הדין תהיה רק בהבחנה של יראה ופחד – ודאי שאם יפעל כראוי יזכה לצאת זכאי בדין, אבל עדיין יחסר לו עומק תפיסת היום, שהקב"ה מתגלה לכל אחד ואחד מאיתנו במוחו ובלבו.

הבכי בשעת הדין – גם מחמת התרגשות

עשרת ימי תשובה, שעליהם נאמר: "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" (ישעיהו נה, ו), מתחילים בראש השנה.

ואיך נראית ההתחלה?

אותו זמן שהאדם נכנס לבורא העולם – שם מתחילה נקודת הקירבה שבראש השנה. שם השורש לקירבה לכל השנה כולה.

בכתבי רבינו האריז"ל מובא, שאם מרגיש האדם בימי ראש השנה שלפתע באופן טבעי זולגות מעיניו דמעות, לא מחמת שהתפלל קטע בכוונה והתרגש מהמילים, מהמשמעות או אפילו מהמנגינה, אלא סתם, ללא כל סיבה הנראית לעין – זהו סימן שדנים אותו כעת.

מדוע באמת הוא בוכה אז?

בפשטות הבכי נובע מחמת הפחד. כאשר האדם פוחד – הוא מתחיל לבכות. אבל בעומק, כאשר האדם מפחד מאוד – הוא אפילו לא מסוגל לבכות. כאשר אדם נפגש עם אריה, הוא כל כך מתאבן, עד שאינו מרגיש כלום!

פעם ביקש מישוהו מהרבי מקוצק שיסביר לו מהי יראת ה'. שאל אותו הרבי: קרה לך פעם שהלכת ביער ובא לקראתך אריה? אמר לו: כן. ומה חשבת אז? אמר לו: עמדתי כמו אבן דוממת. אפילו לא הייתי מסוגל לחשוב מרוב קפאון פנימי.

יראת ה' היא אותה נקודה שהאדם מגיע למצב שהוא כל כך מבוטל, עד שכבר אינו מרגיש כלום.

רגילים לחשוב שיראת ה' הכוונה פחד. זה נכון, אבל זה רק שלב אחד ביראת ה'. השלב האחרון ביראת ה' הוא כאשר האדם כבר לא מרגיש כלום מרוב שהוא מבוטל מהמציאות.

הבכי שקיים בראש השנה, בשעה שהאדם נכנס לדין, עשוי לנבוע גם מחמת היראה, אבל ישנה עוד סיבה: מחמת ההתרגשות על שזכה להיכנס לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. ויתר על כן, החוש הברור בבורא ית"ש מוליד בכי למי שהיו לו געגועים לכך.

שמחה בקרבת ה' – רק למצפה לה

בכדי שיוכל האדם לשמוח בראש השנה בקרבת ה' שזוכה לה, עליו לבנות מהלך של חיים של חיפוש קרבת ה', כי שמחה ישנה רק אצל מי שהדבר שקיבל מורגש היטב כחסר לו.

משל למה הדבר דומה, שלחו לאדם במתנה מכונה להדפסת ספרים. אם הוא בעל דפוס, והמכונה הישנה בדיוק נשברה לו – הוא שמח. מדוע? כי היתה חסרה לו מכונה, ההוצאה לרכישת מכונה חדשה גבוהה ביותר, אין לו מספיק כסף, וכעת שידידו העניק לו מכונה כזו במתנה – הדבר שימח אותו מאוד.

אבל אדם שאינו בעל דפוס ונותנים לו במתנה מכונת הדפסה, מה יעשה איתה? האם ינסה למצוא מי שמוכן לקנות אותה? הוא אפילו לא יודע היכן מפרסמים על מכירה כזו וגם לא ברור לו כמה בדיוק היא שווה. אדרבה, פעמים זוהי טרדה עבורו.

אם אדם לפני ראש השנה אינו מחפש קירבת ה', וכשמגיע ראש השנה יש לו איזושהי קירבה לקב"ה שהוא זוכה להיכנס לפני מלך מלכי המלכים – קשה לו לשמוח בה. הוא לא חיכה לקירבה הזו, הוא לא מצפה לה, לא זה מה שהוא רוצה, למה שישמח!?

זה עומק דברי רבינו האריז"ל שאדם שאינו בוכה בר"ה זו הוראה שנשמתו אינה שלימה. כי מי שאינו בוכה, פירוש הדבר שהוא אינו מחפש קרבת ה'. אם היה מחפש אותה – בשעה שנכנס לדין, מחמת ההתרגשות שזכה להיכנס לפני מלך מלכי המלכים היה מתחיל לבכות. אם הוא לא בוכה – סימן שמעולם לא ציפה לרגע הזה.

הורים שמחתנים את ילדיהם, כשניגשים לחופה מורידים דמעות של התרגשות. שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. הם גידלו ילד למעלה מעשרים שנה פחות או יותר, וכעת הם זוכים להוביל אותו לחופה, לכן הם בוכים. אבל אב

המגיע לחופה בלי שום רגש – כנראה שהאבא והבן מסוכסכים. אם לא – הוא בודאי היה שמת.

בכדי שהאדם יוכל לשמוח בראש השנה, מוכרח שיצפה לאותה קירבה שביום זה.

ומדוע באמת דוקא בראש השנה ישנה שמחה מהסוג הזה?

כי "אשר עשה האלקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים". האדם הרי נברא בראש השנה. עד שעה תשיעית הוא היה ישר. בשעה שחטא – איבד את ישרותו.

בראש השנה יש זמן שמאיר בו האור הראשון של בריאת העולם, האור של "אשר עשה האלקים את האדם ישר". אם כל ימי חייו מחפש האדם להיות בבחינת "האלקים עשה את האדם ישר", כשמגיע ראש השנה ומאיר האור של הישרות – הוא שמת, כי אדם ישר דבוק בבוראו. אבל אם אינו מחפש זאת – אין לו במה לשמוח.

התעוררת? קום!!

ננסה מעט להבהיר בס"ד את הדברים שיהיו למעשה.

באופן טבעי, כל אדם בהגיע ימי הרחמים והסליחות, ימי הדין, רוצה להתעורר, להתקדם, להתקרב לבוראו.

אבל איך יתקרב?

הוא שומע שבמקום פלוני נמסרת שיחת התעוררות והוא מחליט להגיע לשם. הוא הרי הוא מחפש להתעורר...

אבל משל למה הדבר דומה, אדם רוצה לקום בבוקר בזמן ולשם כך מכוון לעצמו שעון מעורר. מגיעה שעת הקימה והוא שומע את השעון מצלצל. מתוך שינה הוא לוחץ על הכפתור וממשיך לישון. כיום ישנם שעונים שגם כשלוחצים, אחרי שלוש דקות השעון מצלצל עוד פעם, אז הוא שוב לוחץ.

אדם יכול להתעורר, אך זוהי התעוררות בבחינה של נים ולא נים, ולפעמים הוא אפילו נרדם בחזרה לגמרי. "עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את

האמת בהבלי הזמן", כדברי הרמב"ם הנודעים בהל' תשובה (פ"ג ה"ד). יכול להיות שאדם מתעורר, אבל מהר מאוד הוא נרדם בחזרה.

אם אדם באמת רוצה לא להירדם עוד פעם – ברגע שיתעורר, דבר ראשון שיקפוץ מן המיטה [לאחר שהיה קלה בלבד]. אם יישאר לשכב, מי יודע מתי יקום. אם הוא באמת רוצה שלא יירדם עוד פעם, התעוררת – קום! כעת אי אפשר יותר להירדם.

כשנמשיל את הדברים הללו ונבין אותם לעבודת האדם בימי הדין של "עורו ישנים משנתכם", אדם המגיע לשמוע דברי התעוררות, הריהו כאדם שהעירו אותו בבוקר והוא מסתובב לצד השני ועוד פעם נרדם. הוא היה ער לשתי דקות.

ובנמשל, ההתעוררות כתוצאה משמיעת הדברים בדרך כלל לא תחזיק מעמד יותר משתי דקות. יתכן שתחזיק מעמד יום יומיים, ובמקרה הטוב גם מעט אחר ראש השנה. במקרה הגרוע – גם לתפילה הבאה היא לא תועיל, הכל חלף כלא היה.

אם באמת רוצה אדם שלהתעוררות יהיה קיום, הוא מוכרח להעמיד את עצמו על הרגליים, ולשם כך כולנו מבינים ששמיעת שיחת התעוררות במשך כחצי שעה איננה הפתרון הרצוי...

משל למה הדבר דומה, אדם עבר תאונה, ספג מכה קשה ברגליו וכעת עליו לעבור שיקום, תרגילי פיזיותרפיה שעל ידם תשתקם הרגל. אם יבוא מישוהו ויעניק לו טיפול פיזיותרפי במשך חצי שעה וילך – תהיה בכך תועלת כלשהי? כמעט מאומה. עליו לעבור תהליך יומיומי, ארוך ועקבי, של שיקום.

שיחת התעוררות יכולה רק לעזור שאנשים לא יירדמו לגמרי שינת קבע לשבעים שנה, אבל בכדי שלהתעוררות יהיה קיום אמיתי, מוכרח שהאדם יבנה לעצמו מהלך חיים של "קרבת אלקים יחפצון".

העצה – עבודה במשך כל השנה

כשבא הגר לפני שמאי הזקן ובקשו: "למדני את כל התורה כולה על רגל אחת", הוא דחף אותו באמת הבנין.

”כי חרות ה' היא מעוזכם”

קכז

אם היו באים לשמאי הזקן לבקש למסור כאן שיחה, כמדומה שגם במקרה זה היה דוחף את המבקשים באמת הבנין. מדוע? כי כנראה לא יצא מכך כלום. מה כבר אפשר לומר בשיחה של חצי שעה? וכי אפשר להעמיד מישהו על הרגליים?

אדם הרוצה לדעת הלכה פסוקה, חצי שעת לימוד של אותו ענין לפעמים יכולה להספיק. אבל אדם הרוצה לדעת מסכתא שלימה והוא מבקש: הקצבתי חצי שעה, האם אפשר ללמד אותי את כל המסכת? אינני מכיר מגיד שיעור שהיה מסכים להתחיל את השיעור. אולי הוא היה מוכן מתוך תקווה שאחרי חצי שעה יבקשו להמשיך, אבל בחצי שעה אף אחד לא יכול ללמד מסכת!

עבודת האדם עלי אדמות היא מסכת של שבעים שנהו איזו תועלת, אם כן, יכולה לצאת לו משיחה בת חצי שעה? אינני מזלזל ח"ו בחצי שעה. ראשית, מקיימים בה מצות תלמוד תורה, ושנית, ודאי שהאדם מתעורר. אבל ביחס למה שנצרך לאדם – כמעט ואין בכך שום תועלת!

אדם חייב, לדוגמא, שלוש מאות אלף דולר. מישהו בא אליו ואומר לו: תראה, לעזור לך בשלוש מאות אלף אני לא יכול, אבל אתן לך משהו בשביל ההתחלה. כמה? סנט אחד... החוב כל כך גדול עד שהסנט לא יכול אפילו להוות נקודת התחלה לכיסוי החוב.

מחד, ודאי רוצים לבוא לדבר, רוצים לבוא לשמוע ורוצים שתהיה תועלת בדברים, שבני ישראל יתקרבו לאביהם שבשמים. אבל מאידך, לא יתכן שבדיבור תהיה תועלת אמיתית, כי הדברים מתחילים ומיד מפסיקים.

משל למה הדבר דומה, מטוס מבקש להמריא, לעבור מארץ אחת לשניה. הוא מתחיל בהמראה. אחרי שתי דקות הוא נוחת. מתחיל עוד פעם להמריא ואחרי שתי דקות שוב נוחת. הוא אף פעם לא יגיע לארץ השניה. כדי להגיע לשם הוא חייב לקבל תנופה, להגיע לגובה הרצוי, שם ישהה כמה שעות ואז יגיע בעזרה למחוז חפצו.

אם אין לאדם מעמד עליון לתקופה ממושכת כמשל המטוס – הוא לעולם לא יגיע למקום שאליו הוא רוצה להגיע.

אינני בא להציע עצה מעשית קצרצרה איך לזכות ביום הדין. אין כזו עצה. שיהיה ברור: אם אנשים חושבים שאפשר לייצר עצה בשתי דקות – זו טעות! החיים הרבה יותר עמוקים ממה שנראה.

העצה לזכות ליום הדין היא: לעבוד מראשית השנה ועד אחרית השנה.

ידוע שה'נועם אלימלך' הבטיח למי שיגיע לקברו שלא ימות בלי לעשות תשובה. פגשתי בן אדם שרצה לנסוע לקבר למטרה זו. אמרתי לו: גם אני יכול להבטיח לך, אולם בתנאי אחד. שאל אותי: ומהו התנאי? והסברתי: אין לי את הכח של הנועם אלימלך. אני רק מבטיח לך שאם תעשה תשובה כל יום – תמות מתוך תשובה...

אדם מחפש דרך קלה. אין לו כח לעשות תשובה כל יום, אז הוא מחפש איזושהי סגולה. הוא יסע לאיזה קבר של צדיק שהבטיח, ואחרי כן יעשה כל העולה על רוחו. כמובן שעל זה גם הנועם אלימלך לא הבטיח. אין הבטחה לאדם הרוצה לחיות כפי ראות עיניו, שבסוף יזכה לעשות תשובה.

אדם המתאמץ בכל כוחו, אלא שהיתה לו איזושהי נפילה – זכות הצדיק תעמוד לו להצליח. אבל אין דרך קלה בחיים, אין דרך קצרה.

אנשים מגיעים לערב ראש השנה ומחפשים איך לזכות ביום הדין. נבין: יום הדין זו שאלה על כל חיי האדם עלי אדמות, ואין דרך קצרה לזכות בו. בכל תחום בחיים מבינים אנו שאי אפשר לבנות בנין בדרך קצרה.

בנין חיים אמיתיים של אדם זו דרך ארוכה של "ימי חיינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה".

התועלת שאני מקוה שתצא מהדברים הנאמרים כאן היא בנקודה אחת בלבד. כאשר לאדם אין פרנסה עומדות בפניו שתי ברירות: או להרגיש שנמאס לו ולשכב במיטה מיואש, או פשוט ללכת לחפש לעצמו עבודה.

התועלת היחידה שניתן להוציא מהדברים היא, שלפחות נשתדל לחפש דרך לשנה הבאה איך לעבוד בה, מתחילתה עד סופה, דרך שתוביל אותו לקרבת ה' חושית, קירבה ששורשה בראש השנה.

יעזור השי"ת לכל אחד ואחד למצוא את הדרך האמיתית לבנין אישיותו מראשית שנה ועד אחריתה, ונזכה כולנו בעז"ה לכתובה וחתימה טובה.

"שובה ישראל - עד ה' אלוקיך"

הסיבות שמחמתן שב האדם בתשובה

מתקרבים בסיעתא דשמיא לעשרת ימי תשובה.

הסיבה הראשונה שמחמתה עושה האדם תשובה היא מצות עשה מדאורייתא: "ושבת עד ה' אלוקיך" (דברים ה, ז, ל), מצות תשובה, אבל מצוה זו לא נאמרה דוקא כלפי הדין שבימי הרחמים והסליחות, ולא על עשרת ימי תשובה. זו מצוה כללית בכל השנה לעשות תשובה.

ישנה סיבה נוספת שמחמתה חייב האדם לעשות תשובה.

יהודי שרח"ל חי חיי הפקרות ללא אמונה ועול תומ"צ, ועתה חוזר בתשובה בפעם הראשונה - אינו עושה זאת מחמת המצוה, אלא משום שמצא משהו, אור גדול, או לחילופין הוא רואה לפניו משהו מחייב ולכן הוא מקבל על עצמו עול תורה ומצוות.

הרי נחלקו הראשונים אם ישנה מצוה על האמונה. הרמב"ן טוען שלא שייך לצוות אדם להאמין, כי אם אינו מאמין, הוא גם לא מאמין שיש מי שיצווה אותו. אחרי שהוא מאמין במציאות הבורא יתברך שמו, מאמין שהוא קיים - אז יכול הבורא יתברך לצוות עליו לקיים מצוות.

אם כן, התשובה הראשונה שעושה אדם החי תחילה חיי הפקרות ללא אמונה ועול תומ"צ, אינה מחמת שבורא עולם ציווהו לעשות תשובה, אלא מחמת סיבה אחרת בנפשו. אחרי שהוא עושה תשובה, התשובה השניה יכולה להיות גם בגלל שהשי"ת ציווה, אבל התשובה הראשונה שאדם עושה, יש משהו שמשך אותו פנימה שלכן הוא בא ועשה תשובה.

עתה נתבונן, אחר ששב אל בוראו, האם באמת מצא את אותו אור שמחמתו נמשך לשוב?

משל למה הדבר דומה, אדם הולך בלילה, בחושך, ולפתע רואה משהו זורח, מאיר. נראה לו מרחוק שזה יהלום. הוא מתקרב, מרים אותו, ואז – לפעמים הוא רואה שזה כלל לא יהלום, ולפעמים הוא רואה שאמנם זה יהלום, אבל מרחוק הוא היה נראה לו יהלום גדול, משובח יותר, וכעת שהתקרב נוכח לדעת שהיהלום קטן יותר ושוויו הרבה פחות.

אדם נמצא בחוק, הקב"ה האיר לו והוא רואה שהאור האמיתי נמצא בתורה הקדושה ובקיום המצוות. הוא ודאי ראה איזשהו אור, אחרת לא היה חוזר. השאלה היא: האם באמת הוא מצא שם את אותו אור, או שמא לא. וגם אם כן, האם ביחס לתחילת דרכו האור נחלש לאחר מכן או אדרבה, הולך ומתחזק?

הרבה פעמים אנשים בתחילת דרכם בעולמה של תורה מרגישים משהו. לאט לאט הם נכנסים עוד יותר פנימה, ואז מפסיקים להרגיש כמעט לגמרי. ולפעמים הפוך, כמו שאמרנו: בתחילה מרגישים קצת ולאחר מכן ישנה עליה.

היעד – "עד ה' אלוקיך"!

בתפילה אנו מבקשים: "אבינו מלכנו החזירנו בתשובה שלימה לפניך". ישנה תשובה שלימה וישנה תשובה שאינה שלימה.

ונתבונן: מהי תשובה שאינה שלימה? האם אדם שלקח את תרי"ג המצוות, חילקן לשניים והוא מוכן לקיים רק שלוש מאות ושבע מצוות – זוהי "תשובה שאינה שלימה"?! זו אינה תשובה כלל, הוא רשע, עובר עבירות! מהי, אם כן, תשובה שאינה שלימה?

תשובה לא שלימה פירושה שאדם ב"ה משתדל לקיים את המצוות כפי יכולתו, אבל הוא לא שב למקום הפנימי ביותר שיכול להיות.

"שובה ישראל עד ה' אלוקיך". לשוב עד ה' – זו תשובה שלימה. תשובה שלא הגיעה עד השי"ת – זו תשובה, אך לא תשובה שלימה.

קלא "שובה ישראל - עד ה' אלוקיך"

התשובה לשוב אל השי"ת שייכת לכל אדם, בכל מצב שהוא. "החזירנו בתשובה שלימה לפניך". גם כאשר אדם שב וכבר עשה כברת דרך, יבדוק: האם באמת הגיע עד ה' אלוקיך?

"סוף מעשה במחשבה תחילה". במשל גשמי, כאשר אדם יוצא לדרך, עליו לדעת מראש היכן היא מסתיימת, לאן הוא רוצה להגיע. אם הוא לא יודע להיכן הוא רוצה להגיע - ניתן לומר בוודאות של כמעט מאה אחוז שהוא לא יגיע!

כאשר אדם מתחיל לעשות תשובה, או שכבר התחיל והוא באמצע הדרך - היכן המקום שאליו הוא שואף להגיע?

"שובה ישראל", עד היכן אתה רוצה לשוב? "עד ה' אלוקיך". זו בקשתנו: "השיבנו בתשובה שלימה", שלימה דייקא, להיכן? "לפניך" - למציאות הבורא יתברך שמו בעומק נפש האדם.

אם כן, האור הפנימי הקיים בנו הוא אור של תשובה המשיב את האדם עד הבורא יתברך שמו. לפעמים יש אותו לאדם בתחילת הדרך בבואו לחזור בתשובה ולאחר מכן הוא נעלם, ולפעמים אפילו לאחר שחזר בתשובה הוא עדיין לא מבין שהמטרה היא: "ושבת עד ה' אלוקיך" כפשוטו.

למצוא את הדרך ואת סופה

מה הכוונה "ושבת עד ה' אלוקיך"?

ישנה דרך ולדרך הזו יש סוף, תכלית. הדרך זו התורה הקדושה, עליה נאמר: "דרכיה דרכי נועם" (משלי ג, יז), היא הדרך, היא השביל. הקב"ה ברא את העולם והוא נתן לנו דרך אחת בלבד להגיע לסוף: לימוד התורה וקיום המצוות בפועל. זו הדרך להגיע לתכלית האמיתית.

דבר ראשון, אם כן, צריך למצוא את הדרך. אם אדם לא מצא את הדרך הוא לעולם לא יגיע לסופה. אם הוא לא מקיים מצוות או לא לומד תורה דומה הוא לאדם הנכנס לרחוב שבכניסתו תלוי שלט: "רחוב ללא מוצא". זו דרך, אך היא אינה מביאה אותו אל התכלית הנרצית.

קיום המצוות בפועל ולימוד התורה הקדושה, כל אחד כפי כוחו - זו הדרך. אבל מה עליו למצוא בדרך הזו? היכן הוא סופה של אותה דרך?

הוא מוצא שם את האין סוף, את בורא עולם!

"שובה ישראל עד ה' אלוקיך", פסוק זה מתחלק לשני חלקים: "שובה ישראל" זה החלק הראשון, זו הדרך. ועד היכן הדרך הזו מגיעה? "עד ה' אלוקיך" – עד בורא עולם.

לכן, כשניגשים בס"ד לעשות תשובה, יש לבדוק את שני החלקים הללו: ראשית לבדוק את הדרך, ושנית לבדוק האם מתקרבים לסוף.

אדם הרי יכול לנסוע בכביש, לפנות ימינה ושמאלה, שוב ושוב, אבל הוא לא מתקרב למחוז חפצו. הוא נמצא בדרך יום שלם, מסתובב מכאן לשם ומשם לכאן, ולא בהכרח שהוא מתקרב לתכלית.

עצם זה שהוא לא נשאר בביתו אלא יצא ממנו – זו כבר התחלה, אבל זה עדיין לא אומר שהוא מתקרב.

יכול אדם לקיים מצוות, ללמוד תורה, אבל בעומק נפשו הוא אינו מתקרב מיום ליום. ודאי שהקב"ה ישלם לו שכר מושלם על התורה והמצוות שקיים, אך האם התקרב אליו יתברך? – דבר זה צריך בדיקה: יתכן שהתקרב מעט, יתכן שלא התקרב כלל ואולי אף התרחק.

מתקדם או עומד על מקומו?

במשך שנה שלימה זכינו בס"ד, כל אחד לפי ערכו, לקיים מצוות וללמוד תורה. כעת מגיעים הימים עליהם נאמר: "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" (ישעיהו נה, ו).

משל למה הדבר דומה, כאשר האדם קרוב לבית, ובבית יש אור – הוא רואה את האור בבירור. כאשר הוא רחוק מהבית – האור בבית הוא אותו אור, אבל הוא רואה אותו יותר חלש.

הלכנו בדרך עוד שנה, האם באמת רואים אנו יותר אור? אם רואים יותר אור, הרי שהדרך שצעדנו בה היא דרך שמקרבת, אבל אם לא רואים בתוך הנפש יותר אור, אם לא מרגישים יותר קרבת ה' בנפש – או שכלל לא הלכנו בדרך, או שהלכנו בדרך הלא נכונה, או שההליכה היתה איטית ביותר.

קלג "שובה ישראל - עד ה' אלוקיך"

הדרך לקרב את האדם לבוראו היא - "שובה ישראל", לשוב בפועל ע"י חרטה, וידוי וקבלה לעתיד. אבל אם לא מרגיש התקרבות לבורא - משהו לא תקין.

אדם נוסע בכביש שעה וחצי. ברכבו מותקן מכשיר ג'.פי.אס. וכתוב שם שהמרחק נשאר אותו דבר. איך זה יכול להיות? או שהוא לא נוסע, לא מתקדם, או שהמכשיר מקולקל.

יכול להיות שאדם נוסע שנה שלימה, ובעצם הוא לא זז... הגלגלים מסתובבים, אך על מקומם.

"השיבנו בתשובה שלימה לפניך" - זו התכלית, אבל האם באמת חשים אנו קירבת ה' בימים אלו יותר משנה שעברה? דבר זה צריך כל אחד ואחד לבדוק בנפשו. האם הוא מרגיש את השי"ת יותר ברור, יותר נך, האם הוא מרגיש אליו חיבור יותר עמוק מהחיבור שהיה לו בשנה שעברה? אם כן - הוא בדרך הנכונה, הוא מתקרב.

אבל אם אינו מקיים מספיק מצוות, או שהוא ממעיט בלימוד - בודאי שהוא ממעיט בדרך, וק"ו אם אינו נוסע בדרך הנכונה, ודאי גם לא יגיע אל המטרה.

בדיקה עצמית לקראת ימי הדין

לכן, בהגיע ימי הדין, אדם השואף לנסות להתקרב עוד, יתבונן ויבדוק את עצמו בכמה מישורים:

ראשית יבדוק בפועל - האם אני מקיים את הדין, או שיש דברים שרח"ל אני לא יודע או שוכח, לא זוכר. לא שח"ו חשודים אנו לעבור עבירות במזיד, אבל הכל יכול להיות. אדם לפעמים שוכח, מתרשל, שוגג, קרוב לשוגג, כל אחד לפי מה שהוא.

שנית יבחן את עצמו כמה הוא לומד. כמה באמת הוא משקיע בלימוד התורה שהיא הדרך היחידה להגיע לבורא עולם.

זו הבדיקה השניה, והבדיקה השלישית בנפש היא: כמה התקרבתי במשך השנה לבוראי.

זו אינה בדיקה שניתן לעשותה בכל יום, בכל עת ובכל שעה. אדם לא יכול לבדוק לפני כל תפילה ואחרי כל תפילה האם באמת התקרב. צריך מעט סבלנות.

אם האדם רוצה שהבדיקה העצמית תשקף את מצבו הרוחני האמיתי, עליו לבדוק את עצמו בתום תקופה מסויימת. חלפה שנה, במשך השנה הזו, האם באמת אני מרגיש יותר קרבת ה' או לא.

איך עושים זאת?

הרי יכולה לעבור שנה שלימה והאדם כמעט לא חושב, ואם כך, קשה להאמין שפתאום בסוף השנה הוא יבדוק וימצא קרבת ה' גדולה יותר. יתכן שהוא משתדל להתפלל ומשתדל ללמוד, אך עדיין הוא שקוע במרוץ הרגלי החיים.

כמו שלהבדיל אנשים העוסקים לפרנסתם [חלקם] כל הזמן רצים, ולעומתם "אנו רצים והם רצים", אבל להיכן רצים? עד לבית המדרש. בבית מדרש עצמו לא רצים. "הוי רץ לדבר מצוה", אבל כשכבר נמצאים בדבר המצוה – צריך ישוב הדעת, אי אפשר להמשיך לרוץ.

משל למה הדבר דומה, אדם לומד שורה גמרא, הוא לא כל כך מבין את הכתוב והוא רץ הלאה. עוד שורה ועוד שורה, הוא גומר את העמוד ורואה שלא הבין כמעט כלום. אולי סגולה של קריאת האותיות הקדושות ישנה כאן, אך לא זו הצורה שעל ידה ידע ויבין מה שלמד. כולם מבינים שהצורה היא: לקרוא, לנסות להבין, לעצור ולבדוק האם הבנתי את השאלה. אם כן – להמשיך הלאה לתירוץ. אם לא – לנסות פעם נוספת. חייבים ללמוד לאט וביסודיות, שלב אחרי שלב.

כך הוא גם בחיים עצמם. אנו רצים לבית המדרש, אבל שם עלינו לעצור, לחשוב ולהתבונן.

חשבון הנפש – במשך כל השנה!

אם אדם אינו עורך לעצמו חשבון נפש מראשית שנה עד אחרית שנה, קשה להאמין שיצליח, אי אפשר.

קלה "שובה ישראל - עד ה' אלוקיך"

רבינו הרמח"ל, ב'דרך עץ החיים', העניק לנו בענין זה עצה שהיא אמנם "קלה", אך "פעולתה גדולה ופריה רב". זו עצה קטנה, אך התועלת שניתן להפיק ממנה היא עצומה ונפלאה עד מאוד.

מהי?

"שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות", שהאדם ייחד לעצמו כל יום זמן לשבת בשקט ולחשוב עם נפשו.

מה הוא יחשוב? חשבון נפש בלבד, מה עשיתי ומה לא עשיתי? - זה דבר אחד, כמו שכבר מובא בזה"ק גודל ענין ה"מארי דחושבנא", לברר מה עשיתי - מצוות, עבירות, מה נכון ומה לא נכון ולתקן.

אמת, אבל כאן מדובר על חשבון הרבה יותר עמוק.

אדם לוקח לעצמו זמן במשך היום, זמן של שקט, ומנסה להתבונן: האם אני זוכר לשם מה אני חי? מהי המטרה שלי כאן בעולם? שלב שני - האם המעשים שאני עושה במשך היום, נעשים באמת מתוך מחשבה על התכלית אליה אני רוצה להגיע?

כמו שאמרנו, הענין מתחלק ל"שובה ישראל" ו"עד ה' אלוקיך". יש את הדרך ויש את המקום שאליו רוצים להגיע.

כאשר האדם נמצא בתחנה, לפני שעלה לרכבת, עליו להתבונן לעצמו להיכן הוא רוצה להגיע, כדי שלא יעלה על הרכבת הנוסעת לכיוון ההפוך, אך כאשר כבר עלה לרכבת, הוא מתיישב במנוחה. כעת שוב אין לו צורך לחשוב כל הזמן לאן הוא רוצה להגיע. כשיגיע לתחנה הרצויה ירד.

אבל בעבודת ה' זה לא כך. "שובה ישראל" הוא החלק ראשון, לעלות על הדרך הנכונה, אבל לאורך הדרך ישנן כל הזמן פניות ימינה ושמאלה, ואדם כל הזמן צריך לאחוז ראש להיכן בדיוק הוא רוצה להגיע - "עד ה' אלוקיך"!

"שובה ישראל" זו הדרך בה אנו נכנסים, לקיים מצוות וללמוד תורה, אבל לאורך כל הדרך הזו צריך שלא יהיה היסח הדעת מהמטרה אליה שואפים להגיע.

אם אדם כל השנה לא חושב לאן הוא רוצה להגיע, לא מסתבר שבסוף השנה פתאום הוא יקבל כוו הרגשה של קרבת ה'. כי הרגשה כזו שבאה פתאום, בדרך כלל היא גם תחלוף פתאום. לא יהיה לה קיום.

להרגשה זו יהא קיום רק אם במשך כל השנה כולה אדם מקיים בעצמו את שני החלקים: "שובה ישראל", קיום התורה והמצוות ועסק התורה קדושה כפי כוחו, והוא מצרף לזה כל הזמן את הידיעה הברורה לאן הוא רוצה להגיע – "עד ה' אלוקיך".

מה כוונת הדבר "עד ה' אלוקיך"? שהקב"ה יהיה אצלו בלב לאורך כל היממה. "שויתי ה' לנגדי תמיד", מציאות הבורא יתברך תהיה מוחשית אצלו, לשם הוא רוצה להגיע.

פעולה שבכולה לחולל מהפך

הרי כולנו רוצים לזכות שהשנה הבאה תהיה יותר טובה מהשנה הזו. כיצד נזכה לכך?

הדבר הראשון הוא לבדוק מה עושים – "שובה ישראל". והדבר השני – לזכור לאורך כל היום של השנה הבאה, ויותר נכון מהיום כבר בחודש אלול, לשם מה אני חי.

אדם צריך לייחד לעצמו זמן ביום להתבוננות, אך לא רק לחשוב מה אני עושה, האם המעשים מותרים או אסורים. ודאי שגם זה נצרך, אחרת אדם עלול ח"ו להיכשל בעבירות בפועל, אבל ישנה כאן נקודה הרבה יותר עמוקה מה צריך האדם לחשוב כל יום.

ראשית – האם אני זוכר לשם מה אני נמצא כאן? מי ברא אותי, מה התכלית שלי?

אחרי שהוא מעורר את עצמו לאותה נקודה, הוא ממשיך וחושב: האם במעשים שלי יש עבירות, או אולי רח"ל יתר על כן, טומאה גדולה? האם המעשים הללו נעשו בכדי שיביאו אותי לאותה תכלית? ובנוסף הוא בודק: האם לאורך היום זה מה שמעניין אותי, לשוב עד ה'?

קלז "שובה ישראל - עד ה' אלוקיך"

אם אדם יחשוב על כך לאורך היממה כולה, הוא ינסה מחד לקיים את הדברים בפועל ע"י לימוד התורה וקיום המצוות, ומאידיך יחשוב תדיר להיכן הדרך הזו מובילה אותו - לא יתכן שתעבור שנה שלימה, והוא יישאר באותה הרגשה של הכרה במציאות ה', שראשית השנה תהיה כמו אחריתה. שנה שלימה של קביעת הדעת במשך כל יום בהכרח תחולל אצלו מהפך בכל מהלך החיים.

לא נדע מה נעבוד עד בואנו שמה

ובאמת, יתכן מצב שאדם בראשית דרכו חוזר בתשובה, אך כלל לא ידע להיכן עליו להגיע.

משל למה הדבר דומה, אדם רוצה לקנות איזשהו חפץ והולך לחנות פלונית, הוא חושב ששם יש את מה שהוא צריך. הוא מגיע לחנות ואומרים לו: כאן לא מוכרים חפצים מסוג זה. יותר גרוע: הוא רואה שהחנות נסגרה. ועוד יותר גרוע: מתברר שמעולם לא היתה כאן חנות! הוא חיפש דבר שבעצם לא היה קיים.

יתכן שאדם חוזר בתשובה וחושב: הנה, זה מה שאני רוצה. אחרי שהוא חוזר בתשובה הוא מתחיל להבין: מה שחיפשתי - לא זו האמת, ומה שאמת - לא אותה חיפשתי. יש כאן נקודה שונה לגמרי בתורה הקדושה. ב"ה שאותה נקודה ראשונה החזירה אותו בתשובה, אבל לא היא נקודת המרכז.

כל אדם שהוא מעט בעל נסיון בחיים יודע שישנה הבחנה של "ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה' עד בואנו שמה" (שמות י, כו), כפי שנאמר ביציאת מצרים.

כאשר עם ישראל יצאו ממצרים, האם היה בכוחם להבין להיכן הם יגיעו, שיזכו למעמד הר סיני? מישהו יכל לצייר לעצמו מהו מעמד הר סיני לפני שהיה בו? ודאי שלא.

אם כן, כשיצאו ישראל ממצרים הם לא הבינו לאן הם יוצאים. ודאי שבמילים החיצוניות יכלו לומר: לכיוון ארץ ישראל, אף אחד לא יכל להבין איוו מדרגה של קרבת ה' הוא ישיג במעמד הר סיני.

אם הכרת האדם בתחילת התשובה והכרתו לאחר מכן שווה - רוב הסיכויים שהוא כמעט לא התקדם. אולי התקדם בקיום המצוות בפועל, אבל הוא הולך בדרך

וכמעט לא זו, לא מתקדם. חייב להיות שהוא מגלה מיום ליום הכרה יותר עמוקה
מה סופה של הדרך, להיכן עליו להגיע.

זו הבדיקה שצריך האדם לבדוק את עצמו בסופה של שנה: כמה התקרבותי, והאם
קניתי הבנה עמוקה יותר בתכלית הדרך, ביחס להבנה שהיתה לי בשנה
החולפת.

אם לא ניחד לענין זה זמן ולא נקבע זאת במחשבתנו – הדברים לא יבואו
מאליהם. אם אנחנו רוצים להיות אמיתיים עם עצמנו, להכין את עצמנו
לקראת השנה הבאה עם תשובה אמיתית – מחד, כמו שאמרנו, עלינו לבדוק את
הקיום בפועל של התורה והמצוות, ובמקביל לקבוע כל יום זמן לחשוב מי הביא
אותי לעולם, מה הוא רוצה ממני, מה התכלית שלי, והאם זה מה שמעסיק אותי
מבוקר עד ערב.

אם נזכה לעשות זאת בס"ד, נקוה שהקב"ה בבחינת כרחם אב על בנים יכתבנו
בספרם של צדיקים גמורים הדבוקים בבוראם תמיד.

וטהר לבנו לעבדך – באמת!!

מדרגת האדם – כעומק נקודת האמת שבלבו

"בראש השנה יכתבון וביום צום כיפור יחתמו". ראש השנה הוא זמן הכתיבה ויום הכיפורים הוא זמן החתימה.

מיהו הכותב והחותם? "אמת כי אתה יודע ועד וכותב וחותם". הקב"ה בכבודו ובעצמו כותב וחותם.

חותמו של הקב"ה אמת. מה שאמת נכתב ונחתם לטובה, ומה שלא אמת – לא נכתב בראש השנה ולא נחתם ביום כיפור לטובה. רק מעשים שהיו מעשים של אמת – אותם הבורא יתברך יודע ועד וכותב וחותם לטובה. המעשים שיש בהם אמת ופנימיות הלב – על ידם יכול האדם לזכות לכתיבה וחתימה טובה. אבל מעשים שחסרה בהם נקודת האמת – חתימה טובה לא זוכים על ידם.

מרן המשגיח ר' אליהו לופיאן זצ"ל סיפר, שבעת שלמד בקלם, ניגש פעם לעמוד בשבת במנחה, ובחזרת הש"ץ, כשאמר את המילים "וטהר לבנו לעבדך באמת", הדגיש את המילים "וטהר לבנו". אחרי התפילה ניגש אליו הסבא מקלם ואמר לו: צריך להדגיש את ה"אמת"! לב שאין בו אמת זו לא טהרה. "וטהר לבנו לעבדך באמת", שיהיו המעשים אמיתיים!

התורה נקראת "תורת אמת"; "משה אמת ותורתו אמת", וכשברא הקב"ה את עולמו "איסתכל באורייתא וברא עלמא", ומה שאין באורייתא אין בעלמא! ממילא, מה שאינו אמת – בעצם אינו קיים בבריאה, הוא מעלמא דדמיון, הוא לא נמצא, לא קיים.

עיקר הנקודה אינה רק ריבוי המעשים, אלא הבדיקה האם הם נעשים מנקודת האמת שבדבר, האם הלב מבקש אמת. כמו שכותב ר' חיים מוולוז'ין

באיגרת הידועה לנכדו, שלא נשתבחו הראשונים אלא בשכלם הישר, כלומר הם חיפשו אמת.

לא בריבוי ישובח האדם, אלא באמת שבו – בה ישובח האדם. מעשים שאדם עושה, אפילו יהיו מרובים, אם אינם יוצאים מהנקודה האמיתית שבו – כמעט ולא יועילו לו.

ב"ה, זוכים ללמוד תורה, להתפלל ולעשות מעשים טובים, כל אחד לפי ערכו. מחד כמובן ישנו מהלך של מוסף והולך בכמות. יותר תורה, יותר תפילה ויותר מצוות. אבל מאידך – "כי כל לבבות דורש ה'" (דבה"א א כה, ט), ומה הוא דורש בלב? – לב המבקש אמת!

מזן החפץ חיים חיבר את ה'משנה ברורה', ובחלק ה'שער הציון' ציין מהיכן לקח כל פסק הלכה: מהגר"א, שולחן ערוך הגר"ז, פרי מגדים וכו'. אבל לפעמים על שאלות מסוימות היה עונה תשובות, וכשהיה נשאל מהיכן לקח הוראה זו, היה מצביע על לבו ואומר: מכאן! הדברים כתובים על לוח לבי!

מי יכול לומר כדבר הזה? רק אדם המחפש אמת. אדם כזה רואה מה שאחרים אינם רואים, מרגיש מה שאחרים אינם מרגישים. כפי עומק נקודת האמת שבלב – כך מדרגת האדם.

תורה, תפילה, מצוות – הכל צריך בדיקה, הכל צריך זיקוק, האם נעשים הם מתוך נקודת האמת.

לא מה רצוני אלא מה רצון השי"ת

חותמו של הקב"ה אמת, וכדי להיות דבוקים בבורא יתברך שמו צריך לעשות מעשים שיש בהם נקודת אמת. אם לא – לא דבוקים בבורא.

ומהי אותה נקודת אמת?

ישנו כמובן שקר כפשוטו. אדם מעיד על עצמו: אכלתי, והוא לא אכל. שקר כפשוטו. וזה שאינו משקר – דובר אמת בפיו.

יתר על כן, כמו שאומרת הגמ' בסוף מכות, ישנה מדרגה של "דובר אמת בלבבו". חשב למכור לו בצורה כזו – לא ימכור בצורה אחרת.

וטהור לבנו לעבודך - באמת!! קמא

אלו שתי הדרגות - דובר אמת בפיו ודובר אמת בלבבו, אבל ישנה אמת לגמרי אחרת.

אחד מן הצדיקים אמר שקשה לו לפעמים לבקר חולים, על אף שזו מצוה יקרה. מדוע? כי כאשר נכנסים לבקר חולה, הרבה פעמים החולה נאנח בכדי שירחמו עליו ולא כי כואב לו, הוא עושה את עצמו כאילו כואב לו, ואני - כך אמר אותו צדיק - אינני יכול לסבול את השקר הנגלה שם!

הרי עולמנו נקרא "עלמא דשקרא" והעולם העליון נקרא "עולם האמת". מה כוונת הדברים?

שאינ שם שקר - זה מילתא דפשיטא. ברור ופשוט, "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני" (תהלים קא, ז). אבל לא רק משום כך העולם ההוא נקרא "עולם האמת" והעולם הזה נקרא "עלמא דשקרא".

העולם הזה נקרא "עלמא דשקרא" אפילו אם אדם לא ישקר בפיו. מדוע? כי העולם מבלבל את האדם ואינו מניח לו לראות האמת.

החזון איש זצ"ל אמר, שלפעמים אדם כותב פסק, והפסק שלו אינו אמיתי. על אף שהביא ראיות מד' חלקי שולחן ערוך, מ"מ אם בשעה שהתחיל לדון כבר היתה לו נטייה לצד אחד לפסוק כמוהו, הוא ימצא חבילי ראיות להוכיח את שיטתו.

פסק אמת הוא כאשר מגיעה לפניו שאלה בהלכה ושני הצדדים שווים בעיניו, אין לו ענין כלל בצד אחד יותר מהשני, ואז הוא לומד את התורה הק' בכדי לבדוק באמת מהי דעת התורה בענין ולא כדי למצוא ראיות לקיום רצונו.

כל אדם הוא דיין לעצמו, הוא מורה הוראה לעצמו בחלקים מסוימים של החיים, וכדי שיפסוק דין אמת מוכרח שיהיה לו לב אמת. לב אמת עניינו שאדם מחפש לא מה הוא רוצה אלא מהי האמת.

העולם העליון נקרא "עולם האמת" והעולם הזה נקרא "עלמא דשקרא" כי כאן טבע האדם לחפש מה שהוא רוצה, ולכן הוא לא רואה את האמת. "כי השוחד יעוור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים" (דברים טו, יט). כאשר אדם רוצה משהו הוא כבר לא רואה אמת, וכשהוא לא רואה אמת, את כל חייו הוא בונה על

פי מה שהוא רואה. "אין לדיין אלא מה שעניו ראות". אחרי שהוא לקח שוחד – זה מה שעניו ראות.

לב אמת הוא לב המחפש לא מה אני רוצה, אלא מה השי"ת רוצה.

תפילה ובקשה הנובעות מנקודת האמת

ההכנה הנדרשת לקראת ימי הדין הבעל"ט אינה רק הבדיקה כמה מצוות עשיתי או כמה אני זוכה ללמוד. על אף שגם זה דבר גדול מאוד.

עיקר הבדיקה בנפש צריכה להיות, האם באמת האדם מוכן לקבל את מה שהשי"ת רוצה, או שיש לו רצונות עצמיים.

אם אדם רוצה דברים, הוא כבר לא יראה את האמת. אם אדם רוצה למשל כסף, לאחר מכן הוא כבר מורה היתר לעצמו: מעשה זה אינו גול, כאן ישנה שיטת הפוסקים להתיר, אופן זה נכלל בדין יאוש מדעת ושלא מדעת, ועוד הרבה היתרים...

אבל אם הוא מגיע לאותה נקודה בנפש שהוא מוכן לוותר על רצונו – אז יוכל לראות נכוחה את האמת של החיים.

הרבה פעמים אנשים נכנסים לגדולי ישראל לשאול שאלות ומקבלים תשובות שהם אינם מבינים. הם חושבים שאותו אדם גדול לא שמע ולכן חוזרים פעם נוספת על השאלה ושוב מקבלים את אותה תשובה.

מדוע רק גדולי הדור יכולים לראות את האמת?

אדם גדול הוא זה שרוצה מה שהשי"ת רוצה, לא מה שהוא עצמו רוצה, ממילא הוא רואה את החיים במבט אחר לחלוטין.

חזי חיי אמת מגיע נקי לראש השנה. מה הכוונה נקי? כמובן דבר ראשון נקי מעבירות, חרטה, וידוי וקבלה לעתיד. זו נקיות ראשונה שאדם צריך לקנות.

אבל הנקיות היותר פנימית בנפש היא, לבדוק מה הוא רוצה בחיים, מה רצונו. לפני ראש השנה, לפני שמתחיל יום הדין ומתחילות התפילות והבקשות, הוא בודק: מה אני רוצה שיגזרו עלי בשנה הבאה? הוא לא בודק מה יגזרו. כדי

קמג וטהר לבנו לעבדך - באמת!!

לדעת מה יגזרו צריך להיות בעל רוח הקדש. הוא בודק דבר אחר לגמרי: מה אני רוצה שיגזרו עלי לשנה הבאה.

הדבר הראשון שאדם צריך לרצות בלבו שיגזרו עליו הוא: "וטהר לבנו לעבדך באמת".

ודאי שצריך פרנסה, צריך בריאות ושאר צרכי האדם, אבל מה עיקר רצונו של האדם שיגזרו עליו בשנה הבאה עליו לטובה?

בימי הדין הספרים נפתחים, וביד האדם לבקש מה שהוא רוצה, ואם הוא זכאי – שומעים את תפילתו, אבל על מה הוא שם את עיקר נקודת הרצון שלו בהגיע יום הדין? שיזכה לשידוכים הגונים לילדיו? שתהיה פרנסה ברווח? נכון, הכל צריך, אין ספק, אבל מה העיקר?

אם אדם לא ישים את עיקר רצונו על "וטהר לבנו לעבדך באמת", הרי שיבקש פרנסה ויבקש שידוכים ועוד בקשות שונות, אך כל זה הוא בלי אמת, וכשהאמת נעדרת – אין הצלחה בחיים!

הקב"ה פותח את האפשרות לתת לכל איש את משאלות לבו לטובה, השאלה היא רק מהי משאלות לבו? מה הוא באמת שואל? אם הלב טהור – הוא מבקש ושואל דברים טהורים. אם הלב לא אמיתי – הבקשות אינן אמיתיות, ואז הקב"ה לא יכול לחתום עליהן. חותמו של הקב"ה אמת, ואם הבקשה אינה אמיתית אין אפשרות של "כותב וחותם" כי אינה אמיתית.

אם רוצים אנו שייפתחו לפנינו שערי רחמים, שערי השפעה, הרי שצריך להיות כלי מוכן לאותה השפעה. ומהו הכלי? לב המבקש אמת. אם יבקש תורה – שתהיה בזה אמת, אם יבקש תפילה – שתהיה בזה אמת, ואם יבקש שידוך לילדיו – גם בזה אפשר שתהיה נקודת אמת, רק שצריך לדעת איך לרצות, איך לבקש.

שני אנשים מתפללים, האחד מתפלל ותפילתו נובעת מנקודת האמת, ממילא הקב"ה יכול לכתוב ולחתום כי זו אמת. אבל השני מבקש ואין שם נקודת אמת. מה הפלא, אפוא, שתפילתו בראש השנה לא התקבלה? אי אפשר לחתום על זה, זה לא אמיתי!

הרי אין אדם שנולד בלי לב ערל. "יצר לב האדם רע מנעוריו" (בראשית ת, כא), ועבודת האדם להסיר את ערלת הלב, "ומלתם את ערלת לבבכם" (דברים י,

טז). כל זמן שיש לאדם ערלה הוא אינו מבקש אמת, ואם אינו מבקש אמת – אין חתימה לטובה.

לכן, עיקר הבקשה צריכה להיות, שנוכה ללב טהור. "לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי" (תהלים נא, יב), שהרע שבלב יסתלק, וכשיסתלק הרע שבלב יבקש האדם אך ורק אמת.

מפני מה צדיקים נענים בתפילתם? שכן "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת!"

"בצר לך", כאשר צר לאדם, תפילתו נשמעת יותר. מדוע? כי היא יותר אמיתית. אבל מי שזוכה לטהר את לבו, הרי שתמיד מבקש הוא מנקודת הטהרה, מנקודת האמת שבנפש, ואז "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת".

"החזירנו בתשובה שלימה" – האמנם?!

בימי הדין מבקשים בתפילה: "אבינו מלכנו החזירנו בתשובה שלימה לפניך". האם באמת אדם רוצה תשובה שלימה?

סיפר לי אחד הרבנים בירושלים עיה"ק, שבא אליו בחור מבוגר מאחת הישיבות המפורסמות וביקש הדרכה, עצה לשידוך.

אמר לו אותו רב: יש לי עצה בשבילך. אתן לך תהליך של עבודה. לאחר שתתעלה בעז"ה תמצא שידוך.

אמר הבחור: אינני רוצה.

תמה הרב: הרי אתה מעצמך ביקשת הדרכה, עצה לשידוך. האם קשה לך לעבוד את העבודה הזו?

ענה הבחור: לא זו הבעיה שלי. הבעיה היא שאני יודע שאם אעבוד עבודה זו, אאבד את כל התאוות שלי ואינני חפץ בכך, כי שוב לא יהיה לי טעם בחיים.

אדם מבקש: "אבינו מלכנו החזירנו בתשובה שלימה לפניך". לא "החזירנו בתשובה לפניך" אלא "בתשובה שלימה". מישהו התבונן פעם מהי "תשובה שלימה"? הרי הזוכה לה הוא בעצם אחד מל"ו צדיקים!

קמה וטהור לבנו לעברך - באמת!!

נתבונן נא לעצמנו: האם באמת רוצים אנו תשובה שלימה? הרי כולנו מבינים שאם נזכה לתשובה שלימה נצטרך להתפטר מהרבה הרבה רצונות, מהרבה הרבה עולם הזה, מכל מיני דברים שאנחנו משתמשים בהם ורוצים אותם. האם באמת רוצים אנו באותה "תשובה שלימה"?

שאלתי מישהו לפני כמה ימים: אם הייתי מציע לך כדור [תרופה] שכשתיקח אותו, תוך דקה אחת תסתלק ממך כל תאוות האכילה, היית מוכן לקחת זאת או לא?

והתשובה, כצפוי, היתה: מה, יותר לא יהיה לי טעם באוכל?! אני מוכן לא להיות בעל תאוה, לאכול פחות, אבל כדור שיוציא לי את הטעם באוכל לכל החיים? – זה אינני מוכן!

אותו אדם הרי גם לא היה רוצה לאכול מן, שהרי מבואר בספה"ק שאמנם היה טעם במן, אבל את ההרגש הגשמי שבאוכל לא היה שם, ואדם כזה לא היה מוכן לוותר עליו.

ידוע שלמרן החזו"א זצ"ל לא היה טעם באוכל. הוא העיד על עצמו שאפילו אינו יודע אם הוא רעב או לא. רק כשמגישים לו את האוכל זה סימן אצלו שעדיין לא אכל...

זוהי מדרגה למעלה מהשגותינו, אין צל של ספק, אך הרי זה מה שמונח בבקשה "החזירנו בתשובה שלימה לפניך!"

"תשובה" מלשון לשוב. להיכן לשוב? לבורא יתברך שמו. כלומר, אדם מבקש להגיע למדרגת "ואני קרבת אלקים לי טוב", וכפי שביאר רבינו הרמח"ל מדרגה זו בתחילת ספרו: "וכשתסתכל בדבר תראה כי השלמות האמיתי הוא רק הדביקות בו יתברך, כי רק זה הוא הטוב, וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב, אינו אלא הבל ושוא נתעה".

האם אדם באמת מוכן לחיות באופן שירגיש בחיים רק קרבת ה', וכל צרכי העולם הזה לא ימצא בהם שום טעם? הוא מוכן לוותר על הכל?

אנחנו מבינים שזו מדרגה גבוהה, אבל איך אפשר לומר "החזירנו בתשובה שלימה לפניך"? הרי זה לא אמת!

אינני אומר לשנות את הנוסח. חס ושלום! אך לכל הפחות להרגיש שדיבורים אלו הם בבחינת "בפיו ובשפתיו כבודוני ולבו רחוק ממני" (ישעיהו כט, יג), להרגיש את הסתירה בין מה שמבקשים לבין מה שבאמת רוצים. להרגיש: אני אומר דבר, אך אינני אווז במדרגה הזו.

ידיעה שצריך לרצות או רצון אמיתי

לפני כמה ימים מסרתי שיחה במקום כלשהו. אחרי השיחה ניגש אב עם בנו הקטן, וכדרכם של אבות ביקש ברכה עבור הילד.

שאלתי את הילד: על מה אתה רוצה שאברך אותך? אמר: לא יודע. אמרתי לו: תעמוד בצד, תחשוב שתי דקות, ואחרי כן תאמר לי על מה אתה רוצה ברכה.

חזר אחרי שתי דקות ואמר: אני רוצה ברכה שאצליח בתורה.

אמרתי לו: זה מה שאתה חושב שצריך לרצות או שזה מה שאתה רוצה?

הוא כנראה לא הבין בדיוק מה אמרתי... עכ"פ אמרתי לו: אני מברך אותך שלא רק תחשוב כך, אלא שזה מה שתרצה!...

ואף שהרי כולנו יודעים שתלמוד תורה כנגד כולם, שתורה היא הדבר החשוב מכל. אין זה חידוש לאף אחד וב"ה שזה לא חידוש. אבל האם אדם יכול לומר שבאמת כך הוא מרגיש וזה מה שהוא רוצה, או שזה מה שהוא יודע שצריך לרצות?

גם הידיעה שצריך לרצות – היא כבר דבר גדול. רח"ל ישנם הרבה שאינם יודעים. אבל המרחק בין הידיעה שצריך לרצות לבין מה שרוצים באמת – הוא יותר רחוק מהמרחק שבין שמים וארץ. המרחק בין ה"וידעת היום" – מה שהאדם יודע בשכלו, לבין ה"והשבות אל לבבך" – הרגשת הלב, הוא גדול יותר מהמרחק שבין שמים וארץ.

לב אמת מה הוא מבקש? שיזכה לבקש אמת!

אנחנו מבקשים הרבה דברים בראש השנה. עיקרו של יום הוא מלכויות, המלכת הבורא יתברך שמו, ולכן ידוע מה שכתוב בספה"ק שביום זה לא לבקש בקשות פרטיות, רק על המלכת השי"ת.

קמוז וטהור לבנו לעבודך - באמת!!

אבל, אמר ר' ישראל סלנטר, הרי נאמר: "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני" (תהלים קא, ז). אדם המבקש רק על המלכת הקב"ה בעולם - זה מה שהוא יודע שצריך לבקש, אבל האם זה באמת מה שהוא רוצה? בהרבה מן המקרים - לא! לכן, אמר ר' ישראל, יש לבקש גם בקשות פרטיות, כי הבקשות הללו הן לכל הפחות בקשות באמת.

הרי כולם מבינים שר' ישראל מצד עצמו היה במדרגה להצטער בצער השכינה ולבקש באמת את מלכות השי"ת בעולם, אבל הוא הבין לנפש האדם, שאם יבקש רק מלכויות ולא יבקש בקשות פרטיות, הרי שמה שהוא מבקש הוא לא רוצה באמת, ומה שהוא רוצה באמת הוא לא מבקש, נמצא שבכל ראש השנה לא תהיה אפילו נקודת אמת אחת! לכן אמר ר' ישראל: לפחות תבקש בקשות פרטיות, כי אותן אתה רוצה באמת.

וידועה המימרא של אחד מן החכמים ששאלוהו מדוע דרך רשעים צלחה, והוא השיב [כמובן שישנן עוד סיבות]: כי הרשעים באמת רוצים את הַרְשָׁע, ואנחנו את הטוב עדיין לא כל כך רוצים...

בסעודה שלישית כולם שרים "ידיד נפש", ובין השאר אומרים שם: "נפשי חולת אהבתך". ויתבונן אדם לרגע: האם באמת הוא מרגיש שנפשו "חולת" אהבת השי"ת!?

בודאי שבעל ה"ידיד נפש" היה במדרגה זו, אחרת לא היה כותב זאת, אבל אנחנו ששרים את המילים הללו, האם באמת מרגישים אנו שהנפש חולה מרוב אהבה להשי"ת?

הרי כולם יודעים שעל דרך כלל לא, איננו במדרגה הזו. אבל איך אפשר לומר דבר שהלב מרגיש הפוך לגמרי, או לפחות לא מרגיש אותו בשלימות!?

איננו משנים ח"ו את הנוסח של אנשי כנסת הגדולה ולא את שאר הפיוטים שתקנו קדמונינו, אבל ברור שכתובים שם דברים שהם למעלה ממדרגתנו.

כאב לב על שהבקשות אינן באמת

לכן, ראשית צריך שיכאב לאדם על כך שבקשותיו בתפילות אינן אמיתיות. אם לכל הפחות יכאב לו על כך שהוא לא רוצה את האמת - הרי שכבר נגע בנקודת האמת, ואז הוא יכול להיכתב ולהיחתם, כי ישנה נקודת אמת.

לכל אדם יש רצונות לפני יום הדין, השאלה היא מה שורש הרצונות.

שורש הרצונות צריך להיות, שיכאב לאדם בעומק הלב מדוע רצונותיו אינם רצונות של אמת. האם באמת הוא רוצה "תשובה שלימה לפניך", האם באמת הוא רוצה חיים שיש בהם תורה ויראת שמים, או שזה רק מה שהוא אומר בפיו, אך בלבו אינו חש כך?

כשנזכה שיכאב לנו באמת על כך שקשה לרצות באמת – הרי שהתחלנו למצוא נקודת אמת בלב.

בקשת אמת ותו לא, זו כמובן מדרגה גבוהה מאוד, אבל להגיע לנקודת כאב מדוע אינני מחפש אמת – זו מן הסתם מדרגה שכבר שייכת לרובם של האנשים.

ח"ו מלהכליל את כולם, אבל כל אחד לפי לבו צריך לדעת מה הוא. אם הוא מרגיש שבאמת מה שהוא רוצה בעיקר זו תורה ויראת שמים – אשריו וטוב לו, אך שיבדוק האם באמת על זה הוא מתחנן בראש השנה, על זה אם הוא זוכה הוא מוריד דמעות, או שמא הדמעות יורדות כשנזכר בצרות הפרטיות שלו.

כל אחד עומד מול מציאות השי"ת הבוחן כליות ולב. הקב"ה רואה את הלב פנימה, על מה באמת כואב לנו, מה אנחנו בעיקר רוצים לבקש. האם בקשתנו היא: "לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי", האם באמת רוצים אנו לזכות לכל הפחות לרצות אמת? אם כן – הרי שנכנסנו ליום הדין דרך הפתח הנכון.

יתן השי"ת ונזכה כולנו לחפש את האמת באמת, ואז נזכה לכתובה וחתומה טובה.

עיקר התשובה – ניתוק מהתענוג שבחטא

יום של נשמה ללא גוף

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם" (ויקרא טז, ל). יום הכיפורים הוא זמן הטהרה ובו הקב"ה מטהר את ישראל, כדברי רבי עקיבא הנודעים בשלהי מסכת יומא: "אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם", והמשל לכך – "מה המקוה מטהר את הטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל".

נתבונן מעט במשל.

ידוע בספה"ק שיש ענין לטבול במים קרים. 'מים קרים' בגימטריא 'מת', לכן יש ענין לטבול במים קרים, כי אז האדם חשוב כמת.

מה התכלית שיהא חשוב כמת? הרי ח"ו אם יהיה כמת – "במתים חופשי", יהא פטור מכל המצוות. ברור שאדם הנכנס ליום כיפור אינו חפץ למות ח"ו, הוא רוצה שיהיו לו חיים. מהו, אפוא, הענין להיות כמת?

ודאי שיש בענין כמה וכמה אופנים, ונעמוד על נקודה אחת בעז"ה.

מהו מוות? האם כאשר האדם מת הוא יותר לא קיים? ודאי שלא. אנחנו מורכבים מנשמה וגוף. כאשר האדם מת, הנשמה נפרדת מן הגוף, הגוף מגיע לקבר ישראל והנשמה עולה למעלה. אם כן, מוות עניינו – היפרדות הנשמה מן הגוף.

כשנתבונן נראה, שבעצם זהו כל המהלך של היום הקדוש – יום כיפור. נצטוינו להתענות, "ועניתם את נפשותיכם", חמשה עינויים שעל ידם מדמה האדם את עצמו למלאך, לנשמה בלי גוף.

שכן, העינוי הוא עינוי לגוף, לא עינוי לנשמה. אדרבה, כמו שמבואר בדברי האריז"ל, ביום זה הנשמה מקבלת חיות רוחנית ממקור עליון יותר. בכל

יום ויום אדם צריך אכילה ושתייה גשמיים, משא"כ ביום הכיפורים האכילה והשתייה הן ממקור עליון, רוחני.

הרי לנו, שה"ועניתם את נפשותיכם" אין הכוונה עינוי לנשמה. להיפך, הנשמה מקבלת תוספת מזון. העינוי הוא עינוי לגוף.

ביום הכיפורים מדמים אנו את עצמנו למלאכי ה' שאינם בעלי גוף קרוץ מחומר. כך גם אנו בעומק נעשים כביכול בני אדם בעלי נשמה בלבד, ללא גוף. אנחנו פועלים רק לצורך קיום הנשמה, בלי פעולה לצורך קיום הגוף.

ובאמת מובא על האריז"ל שנהג להישאר ער כל הלילה בליל יום כיפור. ודאי שפשוטו של דבר בכדי שלא ייטמא, כמו שמצינו חשש כזה אצל כהן גדול, אבל בעומק זוהי הפקעה מגדר בן אדם. בן אדם אוכל, שותה, ישן. ואמנם לא נצטיינו שלא לישון, אבל השלמת הפקעת שם האדם היא ע"י הימנעות גם משינה. כאשר אדם אינו ישן הוא דומה ממש למלאך, לנשמה בלי גוף.

כל מהות היום היא, אפוא, התדמות לנשמה בלי גוף. מעמידים כביכול את הגוף בנפרד ואת הנשמה בנפרד, חיים כמו נשמה לבד.

בכל יום-טוב יש דין אכילה. על אף שיו"כ בודאי יש לו דין של יו"ט, אבל אין בו אכילה, כי זהו יו"ט של הנשמה, לא יו"ט של הגוף. זהו היום היחיד בשנה שבעצם חיים אנו בנשמה בלי גוף. שאר כל הימים יש לנו מצוות גם בגוף עצמו.

זהו גם היום היחיד בשנה שבו מתנהגים אנו כמו מתים. נוהגים הרי ללבוש בגדי לבן, ומובא שיש לכך שני טעמים: הטעם הפנימי יותר הוא להידמות למלאכי מעלה, והטעם החיצוני – להזכיר את יום המוות, כדרך מת הלבוש בתכריכים.

בעומק אלו לא שני טעמים, אלא אותו טעם: מת נשאר רק עם נשמה בלי גוף, כמלאכי השרת.

נדגיש: אל לנו להביט על ענין זה של המוות במובן של פחד. על אף שבודאי יש גם כזו סוג עבודה, אבל נקודת היום אינה הפחד. להיפך, ראש השנה, יום הדין, הוא יותר זמן של פחד. יום כיפור הוא יום שהאדם מעמיד את עצמו כנשמה בלי גוף, כעין מלאכי מעלה.

עיקר התשובה – ניתוק מהתענוג שבחטא קנא

הטהרה – ביו"כ דוקא!

ההגדרה ברורה מאוד, ועתה נתבונן מהי עבודתנו המעשית בענין.

כמו שהזכרנו, ראוי לאדם שיטבול במים קרים, שהם בגימטריא מת. בפשוטו מבינים, שכשם שכלי חרס שבירתן זוהי טהרתן – כך כאשר האדם נכנס למים קרים הוא בבחינת מת ואז הוא נטהר.

אבל בעומק, המיתה שהאדם צריך לקבל בטבילה, היא שיגיע למצב של נשמה בלי גוף. "מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל", הקב"ה מטהר את ישראל ביום הכיפורים כאשר הם נמצאים במצב של נשמה בלי גוף.

הטהרה אינה בראש השנה, לא בסוכות, לא בפסח ולא בשאר ימים טובים. הטהרה היא רק ביום כיפור, בשעה שאדם נמצא במצב של נשמה בלי גוף.

מיו"כ נלמד איך להיטהר כל השנה

בגמרא (יזמא פו ע"א) הובאו ארבעת חילוקי הכפרה הנודעים: "עבר על עשה ושב – אינו זו משם עד שמוחלין לו. עבר על לא תעשה ועשה תשובה – תשובה תולה, ויום הכפורים מכפר. עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה – תשובה ויום הכפורים תולין, ויסורין ממרקין וכו'".

שואל הרבי מקומרנא, אדם חטא בי"א תשרי, כעת עליו לשאת על עצמו את עוון הלאו כל השנה כולה עד י' בתשרי שנה הבאה? הרי זה משא כבד!

ותירץ, שודאי סגולת יום הכיפורים שהוא מכפר, אבל באפשרותו של האדם בכל יום לעשות לעצמו מעין 'יום כיפור'.

הכיצד?

אם נלמד ונבין את מהות היום, נוכל גם במשך השנה להשתמש עם אותה נקודה. כי הנה יש המביטים על יום כיפור כעל תאריך בלוח. ברגע שיצאו ג' כוכבים נגמר יו"כ, זהו, כעת כבר הראש עסוק בהכנת הסוכה [ואולי כבר קודם לכן...]. מה יצא לאדם מהיום הקדוש? בודאי – האוירה, המנגינות והרגשת

הרוממות, אי אפשר לזלזל בכל אלו – אך לא לשם כך נתן לנו הקב"ה את היום. יום כיפור נועד בכדי שנדע איך כל השנה להשתמש עם אותו כח.

משל למה הדבר דומה, לימדו בן אדם איך לנהוג במכונית. לשם מה לימדוהו? האם בכדי שבשעת הלמידה ידע איך לנהוג ולא יתקע? לא לשם כך הוא בא ללמוד. הוא בא ללמוד כדי שגם כאשר הוא לא יהיה עם מורה הנהיגה – ידע לנהוג. בשעה שהוא נמצא עם מורה הנהיגה, אם הצורך הוא רק שהמכונית תיסע, אפשר שהמורה ינהג... כל מטרתו בהגיעו ללמוד נהיגה היא כדי שיוכל לנהוג גם כאשר המורה אינו לידו.

מהי ההסתכלות שלנו על יום כיפור, מה באים אנו להוציא ממנו?

ההסתכלות הפשוטה: לזכות לכפרת עוונות. "כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו". זו ההסתכלות הברורה, הפשוטה. אי אפשר לומר שהיא איננה אמיתית, אך לא זו הנקודה הפנימית.

יום כיפור הוא זמן הלמידה. באים אנו ללמוד איך נוכל במשך כל השנה לחיות בלי חטאים.

יבוא האדם ויטען: ביום כיפור ספונים וטמונים בבית הכנסת או בבית המדרש, כמעט ואין אפשרות לעבור עבירות, אבל למחרת ואפילו עוד באותו לילה יוצאים החוצה. איך אפשר כל השנה לחיות בלי עבירות?

אמנם, הגדרת יום כיפור אינה – יום שאין בו מעשה עבירה. יתכן אמנם שמצד התפיסה החיצונית כשאדם נמצא בבית כנסת הוא לא חוטא, אבל לא זו סגולת היום. סגולת היום היא לכפר על החטאים, לטהר את האדם מעוונותיו.

אם כן, הלימוד מיום כיפור הוא לא איך לא לחטוא, אלא איך להיות נקי אפילו אם נפלנו.

בודאי שמראש על האדם להישמר מכל משמר, להתרחק מן האיסור, אבל עלינו לדאוג מראש שאם תהיה נפילה – נדע איך להתרומם ממנה.

משל למה הדבר דומה, אדם אינו עושה ביטוח על הרכב אם תהיה תקלה. הוא פשוט מחליט מראש שלא תהיה!... ובכן, אם הדבר נובע מאמונה בדרגה גבוהה – יפה מאוד, אבל אם לא – הכל טוב ויפה עד שהרכב נתקע. או אז – ישלם כפל כפליים על תיקון הרכב.

עיקר התשובה – ניתוק מהתענוג שבחטא קנג

בודאי שמראש צריך האדם צריך להשתדל שהשנה הבאה תהיה בלי חטאים בעז"ה, אבל אם ח"ו יפול, איך יתקן עצמו? אל לו להמתין ליו"כ הבא. ישנה דרך הנלמדת מיו"כ איך להיטהר מהחטאים במשך כל השנה.

לכן, ההכנה ליו"כ בעומק אינה הכנה ליום זה בלבד, אלא זו הכנה של לימוד להבין איך אם נפלנו ח"ו יכולים אנו להיטהר.

אלא שעלינו להבין: אם גם במשך כל השנה היינו בבחינת נשמה בלי גוף – תינת, אבל הרי כל השנה אנחנו נשמה עם גוף, ואיך אפשר ללמוד מהיום הקדוש, יום הכיפורים – לשאר ימות השנה?

כדי לענות על שאלה זו עלינו להתבונן ולהבין את הנקודה הפנימית של היום הקדוש.

התנתקות מוחלטת מהטומאה

נאמר בפסוק: "וזרקתי עליכם מים טהורים" (יחזקאל לו, כה), הקב"ה מזה עלינו מים ועל ידם הננו נטהרים.

בחיצוניות ישנה כאן הזאה, כעין דין הזאת מי אפר פרה אדומה על טמא-מת, אבל מהו העומק הפנימי של הטהרה?

הרי בכדי שיימחלו עוונותיו של אדם, ישנם שלושה תנאים ברורים וידועים: חרטה, וידוי וקבלה לעתיד, ולכאורה פשוט מדוע צריך את שלושתם: חרטה – אם אדם לא מתחרט מדוע שימחלו לו. הוידוי – פחות מובן. קבלה לעתיד – שלא יחזור לסורו.

אבל מונחת בזה נקודה הרבה יותר עמוקה.

נלמד מהגאולה הראשונה של בני ישראל, גאולת מצרים, ומשם נבין מהי הצורה להתנתק מכל טומאה.

הרי העוונות הם הטומאה. הטומאה הראשונה שבני ישראל היו בקרבה היא טומאת מצרים. כשהגיע זמנם להיגאל הם התנתקו מן הטומאה ואז היו ראויים לעמוד במעמד הר סיני לקבל את התורה. שם היה הנקיון הראשון של כנסת ישראל ממ"ט שערי טומאה.

והנה לפני קריעת ים סוף מבטיח הקב"ה לישראל: "כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם" (שמות יד, יג). זוהי הבטחה מפורשת. מה העומק הטמון בה?

בפשטות – שיהיו רגועים, שלא יפחדו. הרי תמיד קיים עדיין הפחד שהנה מצרים רודף אחריהם, והקב"ה מבטיחם: אל תיראו, יותר לא תראו אותם עד עולם.

בודאי שזה נכון, אבל הנקודה הפנימית הטמונה כאן היא: היציאה מהטומאה היא ההתנתקות המוחלטת בנפש האדם מהטומאה. שוב הוא איננו מחובר לשם. בידיעתם שלא יוסיפו לראות את מצרים עוד עד עולם – בזה התנתקו מהם בשלימות.

וידוי ללא חרטה – נפילה!

הרב דסלר זצ"ל כתב, שביו"כ אדם יכול להתוודות, והוא רק נופל במקום לעלות.

איך? הרי הוא מקיים מצות עשה דאורייתא של וידוי דברים?

תשובה לדבר: בעת שהוא מתוודה הוא מעביר במחשבתו את כל העבירות שעשה, והוא נהנה מהזכרונות... הוא לא מתנתק מהעבירות אלא חווה אותן שוב. אדם כזה רח"ל תקנתו היא קללתו!

אם אין חרטה אמיתית לפני הוידוי, הוידוי הוא נפילה, לא עליה, כי האדם נזכר בעוונות. לדוגמא: הוא ראה רח"ל מראה לא טוב, כעת הוא משחזר אותו לעצמו כדי לעשות עליו תשובה, ואז הוא נופל בשנית.

אם ישנה חרטה לפני כן, והיא אמיתית בנפש – הרי שעצם הזכרון מעורר בו כאב וצער על ההפסד הנורא, לא הנאה. אדם שהפסיד מאה אלף דולר לא ינסה לשחזר לעצמו שוב ושוב את הכאב!... אדם מנסה לשחזר את הזמנים הטובים שהיו לו, אבל את זמני הכאב – כל אדם בריא משתדל לשכוח.

אדם עבר עבירה והיה לו תענוג בה. אם הוא מתחרט באמת, הרי שאותו תענוג בעצם הפך אצלו ליגון. משל למה הדבר דומה, אדם גנב מאה דולר, נתפס, וכעונש על הגניבה ישב שנתיים בבית סוהר. הוא הרויח מאה דולר, אבל כל פעם

עיקר התשובה – ניתוק מהתענוג שבחטא קנה

שהוא נזכר במאה דולר הללו – צמרמורת עוברת בו. מדוע? כי הוא לא נזכר ברווח של המאה דולר, הוא נזכר בשנתיים הקשות שעברו עליו בכלא.

לכן, אם הוידוי נעשה לפני החרטה – אין בו תועלת, שכן, בעצם מה נשאר מהעבירה? התענוג שבה, ואם כך – כאשר הוא מתוודה, מה עובר במוחו ובלבו? זכרונות טובים רח"ל מהעבירה. ודאי שיש לו איזשהו צער, אבל התענוג והצער מעורבים יחד בנפש. הוא מחד מתוודה ומאידך מתענג תוך כדי וידוי.

לכן, בכדי שהאדם יוכל להתוודות באמת, הוא מוכרח קודם לבנות עמוק בנפשו את החרטה.

מהי החרטה?

כאשר האדם יתבונן שכנגד עולם חולף הוא הפסיד עולם נצחי, והוא מעמיק זאת בנפש – הוא מגיע להכרה שהעבירה היא באמת הפסד ואז כואב לו להיזכר בעבירה. כעת הגיע למדרגה שבאפשרותו להתוודות. אחרת, זוהי בחינת "בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני" (ישעיהו כט, יג). האדם מתוודה והוא עדיין קשור לאותה עבירה.

עומק החרטה – השבת התענוג שבעבירה

נמצינו למדים, אם כן, שעומק החרטה הוא לבטל את התענוג שהיה לו מהעבירה.

אדם עבר עבירה. על מה הוא ישוב בתשובה? בפשטות – על המעשה שעשה. ודאי שזו אמת, אבל זהו החלק התחתון של התשובה. מהו החלק הפנימי של התשובה?

בעולם הזה אי אפשר לקחת דברים בחינם. אדם שגזל צריך להחזיר את הגזילה. אם אדם קיבל תענוג – הוא מוכרח להחזירו!

איך אפשר להחזיר את התענוג? עליו להגיע לרמת צער באותה מדרגה של התענוג, זה לעומת זה, ואז התענוג נעקר מנפשו. אם לא – הוא כביכול גזל תענוג מהבורא עולם. כמו שמצינו בגמ' (ברכות לה ע"ב), ש"כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גזול לקדוש ברוך הוא", ק"ו אם עבר עבירה, הרי שכביכול גזל את התענוג שבדבר ועליו לתקן את מעשהו.

ראשית – "והשיב את הגזילה אשר גזל". הרי בענייני ממון בין אדם לחבירו, ברור שלא יעזרו לא חרטה, לא וידוי ולא קבלה לעתיד, אם לא קיים את דין והשיב את הגזילה, וכך הוא גם בנקודה הפנימית של העבירות. אם אדם לקח תענוג מסוים – כגודל התענוג כך גודל הצער שעליו להצטער בחרטה.

זהו סוד הגיהנם. גיהנם הוא מקום של סבל וצער. למה? הרי הקב"ה אוהב אותנו, ולמה לצער אנשים? שיעשו חרטה, וידוי וקבלה לעתיד, והקב"ה פושט יד לשבים, לשם מה צריך גיהנם?

תשובה לדבר: אדם קיבל תענוג כאן בעולם הזה והוא לא הצטער עליו. הוא נשאר עם התענוג וכעת עליו להחזיר את התענוג בחזרה, עליו להצטער לפי רמת התענוג.

שני אנשים עברו עבירה, אחד התענג יותר ואחד פחות – בגיהנם מקומם לא יהיה יחד. מי שהתענג יותר – יהיה לו גיהנם לפי גודל התענוג, ומי שהתענג פחות – הגיהנם שלו יהיה קטן יותר.

אבל אנו הרי לא רוצים להמתין לגיהנם, אנו רוצים כפרה ביום כיפור. איך מגיעים לכפרה? הרי אי אפשר לקצר את הדרך, אדם מוכרח להחזיר את התענוג שבו בחזרה לבורא עולם! הדרך היא ע"י ייסורים הממרקים את גוף האדם. העבירה היתה התענוג, והייסורים הם היפך לקיחת התענוג.

ביום כיפור ישנה מצות עשה דאורייתא לענות את הנפש – "תענו את נפשותיכם". מדוע? וכי הקב"ה רוצה שנסבול? לא. אלא שקיבלנו תענוג מן החטא, וביום אחד בשנה גזר עלינו הקב"ה דין של עינוי, כדי להקיז מתוכנו את כל התענוג האסור שקיבלנו במשך כל השנה, וכך ניטהר.

יום של ניתוק מתענוגות הגוף

עתה נבין מהי בחינת המיתה של יום כיפור, עליה דיברנו בתחילה.

אם נבוא לאדם רגע לפני שהוא מת ונציע לו אולי הוא רוצה גלידה או הנאה אחרת כלשהי – האדם הממוצע, גם אם מעודו אהב גלידות, אבל כעת שיודע שהוא שוכב על ערש דוי – עד כאן, הוא כבר מרגיש את ההבל.

עיקר התשובה – ניתוק מהתענוג שבחטא קנז

זהו מת – אדם שכבר התנתק מכל תענוגות העולם, הוא מבין שאין בהם ממש, הבל הבלים.

הגר"א ז"ל היה אומר, שהצער הגדול שיש לאדם בשעת מיתתו, כשהוא יוצא מן הקבר ומלווים אותו לבית דין של מעלה – הוא שרואה מה יכל להשיג כאן ומה הפסיד. הוא רואה שאת כח התענוג הוא קיבל ממקומות אחרים, ואת התענוג האמיתי הפסיד.

מת הוא, אם כן, אדם שאין לו חיות, אין לו תענוג, כמו שאמרו חז"ל: "אין בשר המת מרגיש" (שבת יג ע"ב).

ממילא, כאשר רוצה אדם להכין את עצמו כראוי ליום כיפור להיות בבחינת מת, עליו להחזיר את כל התענוגות שקיבל כל השנה, בעיקר התענוגות של איסור. אם הוא יותר בעל מדרגה – יקיים בעצמו את דברי חז"ל: "קדש עצמך במותר לך". אבל ראשית עליו להתחיל בנקודה הראשונה – להחזיר את ההנאה שקיבל מהעבירות. אם דיבר לשון הרע ונהנה, אם אכל מאכל שידע שהכשרו אינו מהודר – יחזיר את אותו תענוג.

אם אדם הוא בר דעת, הוא בונה מהלך של חיים לאורך כל השנה של החזרת תענוגות.

"אשרי הגבר אשר תייסרנו י-ה ומתורתך תלמדנו" (תהלים צד, יב). מה הכוונה "ומתורתך תלמדנו"? הוא יושב והוגה בתורה ומצטער. קשה לו, הוא עייף וכו', אבל הוא מכיר שהביטול של התענוג מזכך ממנו את התענוגות שקיבל ממקומות אסורים, הוא מחזיר את התענוג בחזרה לקב"ה.

יום כיפור הוא יום שבו האדם לא מקבל שום תענוג מן הגוף. כל התענוג שיש ביו"כ – למי שיש – הוא רק תענוג מהנשמה הקדושה. אין תענוגות של גוף ביו"כ. הדבר היחיד שנוהגים זה להריח בשמים וכדומה, וכידוע הריח הוא חוש של הנשמה, לא של הגוף. אין תענוגות של גוף ביו"כ.

המהות של היום היא להתנתק ראשית כל מתענוגות הגוף. אלא שעדיין נשאר לתקן את כל מה שעברנו במשך כל השנה, ועל זה באה מצות התורה של תשובה – חרטה, וידוי וקבלה לעתיד. החרטה היא העקירה בנפש שהאדם מצטער על התענוג שקיבל. כשהוא מצטער על התענוג שקיבל הוא עוקר את התענוג מקרבו.

גודל החרטה – כגודל התענוג

עתה נבין כיצד יתכן שעוברים על אנשים הרבה ימי כיפור, הם מביעים חרטה, מתוודים ומוציאים בפיהם קבלות לעתיד – ואעפ"כ חשים שתשובתם אינה עומדת במבחן המציאות.

מדוע באמת זה כך?

לאדם נראה שחרטה עניינה נקיפות מצפון על העבירות. בודאי שגם זה סוג של חרטה, אבל עליו להגיע למצב שגודל החרטה שלו יהיה כגודל התענוג שחש בעת עשיית העבירות.

ידוע מה שאמר רבי נחמן מברסלב: לחסידים שלי הצלחתי כבר לכל הפחות להוציא את התענוג שבעבירות. אפילו אם יעברו עבירות – אבל תענוג לא יהיה להם.

אבל באמת בעומק, כמו שחז"ל אומרים, משחרב הבית ניטל הטעם מהעבירות. לאט לאט גם בעבירות אין לבני אדם טעם. ולמה? כי הקב"ה מרחם עלינו שנוכל לחזור בתשובה בקלות. אם היה לנו הרבה טעם בעבירות רח"ל, אף פעם לא היינו גומרים את התיקונים עליהם. לכן הקב"ה, ברוב רחמיו, מראש לא נותן לו הרבה תענוג בכדי שנוכל להתנקות בקלות.

אם כן, הנקודה הפנימית של תשובה היא ראשית כל להבין שהבעיה בעבירה אינה רק עצם המעשה, אלא כלשון חז"ל "קשורה בו ככלב" (סוטה ג ע"ב). מדוע היא קשורה בו? כי הוא התחבר אליה בתענוג נפשו, ועליו לעוקרה מכח החרטה. לאחר מכן הוידוי יהיה אמיתי, כי גם כאשר יזכור האדם את העבירות הוא לא יתענג בהן רח"ל אלא יצטער באמת.

או אז, גם הקבלה לעתיד תהיה קבלה אמיתית, אבל בלאו הכי דומה הוא לאדם שיקבל על עצמו להתנתק מרגלו. איך יתנתק? האם באמת הוא מתכוון ללכת לרופא לחתוך אותה? רח"ל אסור לעשות זאת.

באדם יש כח של רע, הוא מחובר אליו, הוא חלק ממנו, והוא מקבל קבלה לעתיד שיותר לא יעשה זאת. אך הוא קשור בו ככלב ואיך יתנתק ממנו? אי אפשר לעשות קבלה לעתיד אם אדם לא ניתק את תענוג העבירה מקרבו. רק

עיקר התשובה – ניתוק מהתענוג שבחטא קנט

כאשר ניתק עצמו ממנה – קל יהיה לו יותר לשמור על הקבלה לעתיד שקיבל עליו.

משל למה הדבר דומה, אדם הנמצא במקום של נסיון, מה עצה? אל תהיה שם! כמו שמצינו ביוסף הצדיק שנאמר עליו: "וינס".

אם לאדם יש רח"ל חיבור בנפש לרע, היינו לתענוג שקיבל מהעבירות – או שיברח מן הרע או שיבריה את הרע מקרבו.

עומק ההבדל בין צדיק לרשע טמון בנקודה זו. יכול להיות שהצדיק עבר הרבה עבירות, אבל הוא עשה תשובה וכעת הוא צדיק כי הוא התנתק נפשית מן התענוג שהיה לו ובאמת אינו רוצה שוב להתחבר לשם. משא"כ הרשע – יש לו זכרונות טובים מהעבר...

זריקת המים הטהורים – הוצאת התענוג

זוהי מהות טהרת היום של "זורקתי עליכם מים טהורים", והדברים יובהרו יותר על ידי התבוננות במשל גשמי:

אדם עובד בתיקון מכונות כביסה. הוא הסתובב יום שלם, שכב על הריצפה, הזיע כולו. בסוף היום הוא חוזר הביתה, לוקח סבון ומשפשף את עצמו. כל הלכלוך והזיעה יורדים.

זריקת המים בעצם נועדה להוציא מהאדם את הרוע, את הטומאה.

ולכאורה, הרי אדם כבר עבר את העבירה, עשה את המעשה האסור רח"ל, והמעשה כבר חלף עבר מן העולם, מה כבר אפשר להוציא ממנו?

אפשר להוציא ממנו את התענוג שהיה לו במעשה! כמו שבמשל הגשמי ע"י הרחיצה אדם מוציא מעצמו את הלכלוך, הזעה, הטיט והרפש שנדבקו בו במשך היום – כך בנפש, זריקת המים הטהורים עניינה הוצאת התענוג ממנו.

הרי לימדונו חז"ל (ילקו"ש משלי רמז תתקסא): "אדם שיש בו עבירות ומתוודה ואינו חוזר למה הוא דומה, לאדם שטובל ושרץ בידו, שאפילו טובל בכל מימות שבועולם לא עלתה בידו טבילה". אדם יכול להיכנס בערב יו"כ למקוה ולטבול ש"י טבילות, ואפילו אחת מהן לא עלתה לו. למה? כי את התענוג הוא לא הוציא מקרבו!

לכן הורונו חז"ל להיכנס למים קרים. אבל לא די בכך. צריך שהתפיסה בנפש תהיה של מת. מת הוא אדם שהתייאש מתענוגות העולם כי הוא יודע שיותר לא יחזור אליהן.

אם האדם התייאש מכל התענוגות שידע מהן, הוא יותר לא מעוניין בהן וידוע לו בוודאות ששוב לא יתענג מהן – זוהי עבודת מת דקדושה, בבחינת "ממית עצמו באוהלה של תורה".

אדם יכול לשבת בבית המדרש כל היום ובאמת הוא חי בחוץ, כי כל רצונו להתענג מדברים שבחוץ. "ממית עצמו באוהלה של תורה" הכוונה שהוא ממית את רצונות התענוג שלו מדברים חיצוניים. זו התורה שמטהרת אותו, זהו המקוה שמטהר את האדם כאשר הוא מבטל מעצמו את תענוגות העולם הנה.

עקירת התשוקה הפנימית לרע

כשמבינים את הדברים הללו, נבין הרבה יותר טוב איך יכול אדם לקבוע לעצמו יום כיפור כל השנה. הרי בלוח שנה יו"כ מופיע פעם אחת בשנה בלבד, ואיך יעשה האדם יום כיפור כל השנה כולה?

אדם רח"ל נכשל. מה עליו לעשות? ראשית עליו להבין שהוא מחובר בנפשו לתענוג של מעשה העבירה, ועבודתו לעקור מקרבו את התשוקה לרע.

"על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי" (שה"ש ג, א). לפעמים בן אדם ביום לא יודע מה באמת הוא רוצה, אבל בלילה מתחיל להתגלות אצלו בדיוק מה הוא אוהב...

ידוע המעשה עם החפץ חיים שחלם פעם שזכה פיס ונעשה עשיר. למחרת עשה תענית חלום. שאלוהו מה קרה, אז חלמת, הרי לא כתוב בגמרא שצריך להתענות על חלום מעין זה? והחפץ חיים הסביר: ממה נפשך, אם החלום נכון – גדול נסיון העושר, ואם לא – איך הגעתי לחלום על דבר כזה? זו בעיה! הוא לא חלם שיגמור את החודש ולא יהיו לו דקדוקי עניות, הוא חלם שיהיה עשיר, כלומר שבנפשו הוא עדיין לא היה מנותק לגמרי מהרצונות הללו.

אדם יכול לחיות בשניים וחצי חדרים, אבל בעצם הוא חי בארמון מלכים. זה הרצון שלו. יכול להיות שהוא יושב בבית מדרש, אבל במוחו הוא בשווייץ,

עיקר התשובה – ניתוק מהתענוג שבחטא קסא

ברצונותיו הוא מרחף בכל רחבי העולם. יכול אדם לשבת בשולחן שבת ולהטיף מוסר לבני ביתו, אבל בלבו הוא חושב רק שאשתו תביא כבר את המנה הבאה...

כלומר, אדם מרגיש דבר אחד ומדבר וחושב דבר שני. הוא חי חיים שבחיצוניות נראים כליל תפארת, אבל אם נבוא לבדוק את לבו מה הוא רוצה – נגלה שהוא בבחינת טובל ושרץ בידו שטבילה לא עלתה לו. אם כן הוא לא יכול לטהר את עצמו ביום כיפור.

התענוג הגשמי – על חשבון התענוג הרוחני

הדברים מאוד ברורים. אנחנו חיים בעולם שהנקודה הפנימית של החיים היא חיות, תענוג. בראש השנה בקשנו על החיים האמיתיים, שנזכה לחיים של תענוג בעבודת ה', בתורה, בתפילה, במצוות ובאמונה, וביום כיפור באים אנו להיטהר מהחיים השקריים.

מה הם החיים השקריים?

אין הכוונה רק למעשים. בודאי שהגלד החיצוני הם המעשים וזה הדבר הראשון שאדם צריך לתקן, אבל אפילו אדם שזכה לשבת בבית המדרש וללמוד, והוא גם משתדל לקיים – עדיין יכול להיות ש"לבם רחק ממני" רח"ל.

מה הכוונה "לבם רחוק ממני"?

אם היו באים ושואלים אדם את השאלה ששאל הקב"ה את שלמה המלך: מה אתה רוצה, חכמה או עושר? הוא אפילו לא היה צריך יותר מכדי דיבור בכדי לענות: אם יהיה לי הרבה כסף אני כבר אזכה ללמוד... אעשה הסכם יששכר וזבולון, אשיג את הכל...

אבל לאמיתו של דבר הכל שקר!

ידוע שהגביר [לשעבר] רייכמן, בא פעם למרן הגרא"מ שך זצ"ל ושאל אותו למי יהיה עולם הבא יותר גדול – לרב שך או לו. טענתו היתה: כבודו מחזיק את הדור בהנהגה ואני בכסף. כל הישיבות, לפחות רובן, כידוע עמדו בשעתו עליו. אם כן, שאל הגביר, למי יהיה עולם הבא יותר גדול?

חייך מרן זצ"ל ואמר: בעולם הבא אינני יודע מה יהיה, לא הייתי שם, אבל כאן – לי יש עולם הזה ולך אין. למה? כי "מרבה נכסים מרבה דאגה", אבל אדם שזכה לשבת וללמוד באמת – הוא זה שמתענג!

החיים הם תענוג אמיתי שהקב"ה נותן לנו, אבל כמשל לכוס שאם היא מלאה כבר בסודה אי אפשר להכניס לשם מים, כלי ריקן מחזיק, כלי מלא לא מחזיק – כך להבדיל, אם התענוגות הנמצאות בלב הם תענוגות שליליים, ח"ו תענוגות מעבירות, אי אפשר להיכנס שם תענוג אמיתי של רוחניות, של תורה.

אדם זוכה לתורה אם הוא מקיא את החלב שינק משדי אמו, כמו שאומרים חז"ל (ילקו"ש משלי רמו תתקסד). הוא מקיא את התענוג הגשמי שהיה לו ובמקומו מכניס תענוג רוחני, וזוהי עבודת יום כיפור – להקיא את כל התענוגות, הן רח"ל של העבירות והן של דברי ההיתר שהם החומריות של העולם הזה.

לדעת עם מה רוצים לצאת מיו"כ

אם האדם רוצה לדעת במוצאי יו"כ האם באמת נטהר או לא, יבדוק בעצמו: אם הוא מרגיש פחות משיכה לתענוגות העולם – ידע שהוא נטהר, ואם לאו – הריהו כאדם שנפל למקוה בלי כוונה.

הדברים ברורים וחדים מאוד. לפני יו"כ עלינו להבין להיכן אנחנו נכנסים ואיך עלינו לצאת.

כמו אדם הנכנס לסופרמרקט לקניות. הוא נכנס מצד אחד עם עגלה ריקה ורוצה לצאת עם עגלה מלאה – כך, אדם נכנס ליו"כ ורוצה לצאת מהיום הקדוש עם קנין כלשהו. איך באמת ידע האדם מה יצא לו מיום כיפור?

אם באמת אדם חי חיים לא ברורים, וביו"כ הוא מבקש דברים לא ברורים, הרי שבסוף היום לא ברור לו מה יצא.

על האדם להכיר לפני יו"כ באמת מה הם רצונותיו. לא לשקר אף אחד, אלא בינו לבין קונו לדעת את האמת, ולנסות להעמיק בדעתו את הניתוק מתענוגות החומר. כמובן שהשתדלותו לא תספיק והוא זקוק שהשי"ת יעזור לו. לכן במשך יום שלם הוא צועק ומתחנן לפני הבורא יתברך שיטהר את לבו.

עיקר התשובה – ניתוק מהתענוג שבחטא

אמנם, ישנו שלב קודם. בכדי שהלב יוכל להיות טהור צריך קודם להוציא משם את הרע.

הלוחות השניות ניתנו ביו"כ מחמת הטהרה שישנה ביום זה. אם לא היתה טהרה אי אפשר היה לקבל את הלוחות.

הדבר הראשון שאדם צריך לבקש ביו"כ [וכנראה גם הדבר האחרון] הוא, שהקב"ה יטהר לו את הלב, כלומר את התענוגות השליליות או האסורות לגמרי שהיו בלבו, שהשי"ת יוציאן מתוכו. לאחר מכן "זורקתי עליכם מים טהורים", יערה עליו הקב"ה רוח טהרה ממרומים, שהתענוג יבוא מן החיים האמיתיים הפנימיים.

כמובן שזו כבר מדרגה, אבל להתחיל לעלות בסולם, שלב אחרי שלב.

רצון אמיתי לחיות חיים רוחניים

איך באמת מתנתק האדם מן הרע? הרי האדם יכול לרצות להתנתק, הוא יודע ומכיר את הרע, ואעפ"כ הוא ככלב שב על קיאו. מה העצה בזה?

היה מעשה אצל הבבא סאלי שאחד הרבנים בא לבקר אצלו, וידוע שהבבא סאלי היה נוהג לערוך סעודות לכבוד אנשים, ואותו תלמיד חכם אמר בענווה ובהצטנעות שיש לו קבלה לא לאכול מחוץ לבית. הוא לא רצה לאכול אצל הבבא סאלי.

ה**בבא** סאלי אמר לו, שבבית שלו ישנה שמירה מן השמים שלא ייכנסו מאכלות אסורות. אין חשש.

איך הוא זכה לשמירה הזו?

ודאי, היה צדיק, היה קדוש, אלו הגדרות כלליות, אבל כתוב בספה"ק איך אפשר לזכות לזה. אם אדם מחליט בלבו החלטה אמיתית שאם ח"ו נכנס אוכל לא כשר לפיו הוא מעדיף למות במקום להיכשל – תהיה לו שמירה.

זו היתה העצה של הבבא סאלי. הוא לא שם שומרים בפתח. היתה זו שמירה פנימית. כשאדם מוכן למסור נפשו על התורה הקדושה ועל קיומה, הוא מקדש עצמו מעט, כלומר את כל מה שיש לו, שאלו החיים עצמם – ואז מקדשים אותו מלמעלה הרבה, הוא מקבל שמירה מיוחדת.

נלמד רק את הנקודה. אם אדם באמת רוצה להתנתק מן העולם, אין דרך אחרת אלא כמו שאומרים חז"ל: "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל" (ילקו"ש רמז תשסב).

השאלה היא האם באמת הוא מוכן למות למען התורה או לא! אם אליהו הנביא היה מתגלה אליו ומציע לו 'עסקה': למות הרגע ולזכות לכל התורה כולה, מה היה אומר? אם לא ירצה – הרי שחייו יותר חשובים לו מהתורה. אם ירצה – התורה חשובה לו יותר מהחיים כי היא עצם החיים.

כאשר האדם מגיע להכרה שאם אין לו חיים רוחניים למה לו חיים – הרי שנכנס לעולם הטהרה הפנימית. אבל אם הוא אומר: תנו לי חיים, תנו לי זמן, אני אנסה להתמודד, אנסה למצוא עצות ורעיונות לזכות ביום הדין – אין עצות ואין רעיונות!

המבחן אחד והוא מאוד ברור: האם האדם מוכן למסור את חי החומר למען חי הרוח, או שהוא רוצה לחיות בבחינת "מזה ומזה אל תנח ירך", להנות מכל העולמות...

חיים אנו כיום בעולם שהטשטוש בו רב. פעם היה ברור שיש עולם של תורה ויש עולם של רחוב. הגשמיות היתה גשמיות והרוחניות רוחניות. רק צדיקים שהיתה להם נפש של מלכים היו חיים בעושר. אבל לא מצד העושר הגשמי אלא כמו רבי, שמאם אי אפשר ללמוד למעשה.

היום, כשנכנסים לבית של אדם, לא יודעים אם הוא אברך או בעל-הבית, גביר או אביון. הכל נראה בערך אותו דבר... התורה אינה תורה בדיוק, היא מעורבת עם דברים נוספים.

אם אדם רוצה לזכות לחיות בשנה הבאה חיים אמיתיים – עליו להגיע לכלל החלטה בנפש שבאמת הוא רוצה להיות בן תורה, הוא באמת מוכן לחיות חיים רוחניים.

ודאי שהוא צריך לאכול, צריך לשתות וצריך ללבוש בגדים. אבל מה הרצון שלו? מצדו שמישהו ידאג לפרנסתו ולפרנסת ביתו והוא יוכל רק לשבת ולעסוק בתורה בהרחבת הדעת. זוהי שאיפתו הפנימית. אם מישהו יציע לו: אני אדאג לכל הגשמיות ואתה תחיה רק ברוחניות, אתה מוכן? אם כן – מצוין, אם לא – הרי שהוא לא מוכן להתנתק מהגשמיות.

עיקר התשובה - ניתוק מהתענוג שבחטא

קסה

מאוד קל לומר זאת בפה, אבל זו צריכה להיות קבלה פנימית בנפש. ההכנה בעצם ליום כיפור היא לחיות עם נשמה בלי גוף. אך הרי חיים אנו עם גוף! הכוונה להסכים לחיות כאלה חיים.

ודאי שזו עבודה, וודאי שאי אפשר להגיע לכך בשלימות, אבל זו צריכה להיות השאיפה. עלינו לקרב את הדברים ללבנו, שנבין מהי מטרת החיים, שנבין שהטרה נובעת מההתנתקות מהתענוג החיצוני, ובמקום שלא נכנס תענוג חיצוני יכול להיכנס תענוג פנימי.

יתן השי"ת ונזכה כולנו לגמר חתימה טובה, שלבנו ישתוקק אך ורק לקוב"ה, לתורתו ולעבודתו.

טהרת יו"כ ותכליתה

רגע אחד של טהרה

נמצאים לפני היום הקדוש, יום כיפור.

יום הכיפורים הוא זמן של טהרה, כמו שנאמר: "לפני ה' תטהרו", וכדברי חז"ל הנודעים בשלהי מסכת יומא: "אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין, מי מטהר אתכם – אביכם שבשמים, שנאמר: 'זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם', ואומר: 'מקוה ישראל ה' מה מקוה מטהר את הטמאים – אף הקב"ה מטהר את ישראל".

נתבונן מעט בדברים.

האדמו"ר מקוצק זיע"א היה אומר, שאע"פ שבכל התורה כולה נאמר דין של רובו ככולו, אבל במקוה אין דין של רובו ככולו.

מדוע?

כי במקום שישנו דין לעשות דבר, ניתן להגדיר שרובו ככולו, אבל במקוה שהדין שיהיה כולו בתוך המים – כאן לא שייך דין רובו ככולו, כי עד כמה שאומרים שהדין הוא כולו – הרי שכשישנו רק רוב, חסר בעצם הדין "כולו".

זו ההגדרה, ונתבונן בעומקם של דברים.

מבואר כאן בדברי הקוצק'ר, שבדין טהרת המקוה במשל, אפילו אם חוט שערה אחת של האדם נמצאת בחוץ, הוא אינו נטהר, וא"כ גם בנמשל של "אף הקב"ה מטהר את ישראל", אם חסרה נקודה אחת של טהרה – חסר בטהרת יום הכיפורים.

טהרת יו"כ ותכליתה

קסז

ודאי שפשוטם של דברים קשה טובא. הרי גם אם אדם מתקן עצמו, ודאי שאינו מסוגל לתקן עצמו לגמרי. אפילו על משה רבינו נאמר: "לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות" (רש"י במדבר לא, כא).

ברור, אם כן, שאין הכוונה שאדם יתקן את עצמו לגמרי. אין כזה דבר בבריאה. כולנו נבראים, ברי חסרונות.

מה, אם כן, כוונת הדברים שבכדי שתהיה לאדם טהרה עליו כביכול 'להכניס' את כולו לתוך טהרת הקב"ה? איזה 'כולו' יוכל להכניס? את כל המעשים, את כל המידות, את כל המחשבות? הרי זה פשוט שאי אפשר. מה כן?

גם במשל, כאשר האדם נכנס למקוה, כמו שמוכיחים ומבואר, הטהרה אינה בשעה שהוא נמצא בתוכה אלא בשעה שיוצא ממנה.

והרי פשוט הדבר שאדם לא נמצא תמיד בתוך המים, אלא באיזשהו שלב יוצא מהם. הכניסה אינה כניסה קבועה. אדרבה, אם ייכנס באופן קבוע לתוך המים – אין למעשה שם טהרה. רק עד כמה שהוא נכנס ויוצא – יש בו דין של טהרה; "אשריך כלים שנכנסת בטהרה ויצאת בטהרה" (סוף מסכת כלים). מוכרח שתהא יציאה. לא שייך שהאדם יחיה בעולם שכולו יום כפור. אין כזה עולם.

מה כן?

כמו במשל שטבילה לרגע קט בלבד מספיקה, העיקר שברגע זה יהיה כולו בתוך המים – כך ביו"כ על האדם להגיע לרגע אחד של חיי אמת, ומרגע אחד זה הוא יונק את הטהרה.

אין תביעה על האדם שיחיה כל השנה כמו ביו"כ. חמשת העינויים שנאסרו ביו"כ – במוצאי יו"כ הותרו. אם כן, גם מדינא אנו רואים שאין חיוב להישאר במדרגת יו"כ, וה"ה בנקודה הפנימית ודאי שאי אפשר להישאר במדרגת יו"כ כל השנה.

במוצאי יו"כ עוברים לעולם המעשה, כפי שהובא בפוסקים שיש להתחיל מיד לבנות את הסוכה. והרי לכולנו ברור שמדרגת האדם בשעה שהוא בונה את הסוכה אינה אותה מדרגה שהוא נמצא בה בתפילת נעילה.

מה כן מוטל עלינו?

ביו"כ עלינו להשיג נקודה אחת שהיא תהיה בבחינת כניסה למקוה, וכמו שבמשל הגשמי לדינא אדם נכנס למקוה טמא ויוצא ממנו טהור – כך גם בנמשל, אם האדם משיג נקודה אחת, הוא מקבל טהרה בנפש, ומכוחה הוא ממשיך לכל השנה, מיום כיפורים זה עד יום כיפורים הבעל"ט.

ה"לפני מי" – עצם הטהרה!

מהי אותה נקודה?

המשל ברור: "מה מקוה מטהר את הטמאים". והנמשל – "אף הקב"ה מטהר את ישראל". לכאורה טהרה זו עניינה – חרטה, וידוי וקבלה לעתיד. ישנו חיוב לעשות תשובה, ואדם העושה תשובה זוכה ל"זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם".

אך הרי לשון חז"ל היא: "לפני מי אתם מיטהרים ומי מטהר אתכם". מה כוונת הדברים "לפני מי אתם מיטהרים"? האם זו שאלה של מקום, היכן האדם נמצא, לפני מי? פשוט שלא!

ה"לפני מי" אינו נקודה חיצונית, אלא הוא עצם המציאות של הטהרה.

כי הנה בעצם יש להתבונן, מהי הטהרה המיוחדת ביום כיפור יותר מאשר כל יום? הרי תשובה מועילה בכל השנה כולה, וא"כ מהי נקודת התשובה המיוחדת ליו"כ יותר מכל יום אחר בשנה?

התשובה היא: בכל השנה כולה חסר ב"לפני מי", ונקודת התשובה של יו"כ היא ה"לפני מי אתם מיטהרים".

מהו ה"לפני מי" של יום כיפור?

"עוונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין ה' אלוקיכם" (ישעיהו נט, ב), ישנה בעולם מציאות של הבדלה בין הנברא לבוראו. ביו"כ "עיצומו של יום מכפר", מצד סגולת הזמן אין עוונות, כולם דומים למלאכים, לובשים לבן. אם זוכה האדם לקבל את הנקודה הפנימית של היום, שהיא נקודה שאין בה חטא – הרי שהמחיצה בינו לבין אביו שבשמים שוב אינה קיימת, ומעתה באפשרותו להרגיש את בוראו בלבו באמת!

טהרת יו"כ ותכליתה

קסט

הרי מה שאדם אינו מרגיש את השי"ת בלבו כל השנה נובע מחמת שתי סיבות:
או מחמת העוונות רח"ל או מחמת שהוא מחובר לחומר, אף בדברים שאינם
אסורים בגדרי תורה ממש, אבל על זה נאמרה מצוה כללית של "קדושים תהיו"
– פרושים תהיו, כדברי הרמב"ן הנודעים בריש פרשת קדושים.

ביום כיפור מוסרות שתי המחיצות. מחיצת החומר מוסרת ע"י חמשת העינויים.
כשאדם מתענה אין לו חיבור לחומר, ומחיצת העוונות מוסרת ע"י
ה"עיצומו של יום מכפר". עד כמה שעיצומו של יום מכפר הרי שאין עוונות,
ונמצא ששתי המחיצות אינן, ובמצב הזה ודאי ירגיש האדם את השי"ת בלבו.

אלא מאי? שאמנם זוהי סגולת הזמן; כשם שישנה שבת קדש, פסח, שבועות
וסוכות – כך יש את יום הכיפורים, אך עדיין לא בהכרח שאדם באמת
מרגיש את הדברים.

סגולת הזמן עניינה שהזמן מאיר יותר ומקרב את הדברים לאדם, אבל ברור
שיכולה לעבור על האדם שבת קדש ולא ירגיש מאומה מבואו ועד צאתו.
הוא יכול לעבור גם שלושה רגלים ולא לקבל מהם כלום, לא להרגיש שום
התקדמות בעבודתו הרוחנית.

וכך, באותה מדה, עלול להיות שביו"כ אדם לא ירגיש את הבורא בלבו למרות
סגולת היום. על אף שבודאי עיצומו של יום מכפר, אבל האדם בנפשו אינו
מרגיש זאת.

יומו של הקב"ה – הסרת המחיצות

העינויים וכפרת העוונות שביום זה אינם תכלית לעצמם, אלא היכי תמצוי להגיע
להכרת הבורא בלב.

"סלח לנו אבינו כי חטאנו מחל לנו מלכנו כי פשענו". מפני מה מבקשים אנו
מחילה? הרי אין חיוב לבקש סליחה. יש חרטה ויש וידוי ויש קבלה לעתיד.
אין מצוה לבקש שהקב"ה יסלח.

אבל כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער ראשון אות מב), אפשר שהאדם
נמחלו לו עוונותיו, אבל אין לו נשיאות חן אצל בורא העולם: "כי יתכן

להיות העוון נסלח ונפדה מן היסורים ומכל גזרה, ואין לה' חפץ בו, ומנחה לא ירצה מידו, ותאוות הצדיקים מן ההצלחות להפק רצון מהשם ושיחפוץ בהם".

עומק הדברים: הבקשה למחילת עוונות אינה רק היכי תמצוי לזכך את הגוף ולהינצל מן היסורים – בעולם הזה או בגיהנם. הרי ישנה תכלית לבריאה. יכול להיות שאדם לא עבר אפילו עבירה אחת בחייו, ועדיין הוא רחוק בתכלית הריחוק מתכלית הבריאה.

הקב"ה ברא בריאה כדי שהנבראים יהיו קרובים אליו. העוונות הם סוג אחד של הבדלה, והחומר גם הוא סוג של הבדלה. אבל יכול להיות שאדם אינו שקוע כל כך בחומר, וגם אינו שקוע בענין העבירות רח"ל, אבל הוא חי מלומדה, הוא לא מחפש את השי"ת.

העוונות והחומר הם מחיצה מבלדת ולכן אדם שיש עבירות בידו או שהוא דבוק בחומר, גם אם יחפש את השי"ת לא ימצאנו, כי העבירות והחומר מפסיקים בינו לבין אביו שבשמים.

מחילת העוונות וחמשת העינויים של יום כיפור הם היכי תמצוי לאדם להגיע לנקודה הפנימית של היום שהיא: "לפני מי אתם מטהרים", להגיע להכרה חושית בלב במציאות השי"ת.

אבל איך אדם יכול להגיע לזה? הרי יש לו מחיצה של חומר, יש לו מחיצה של עוונות? לכן קבע הקב"ה יום אחד בשנה: "ימים יוצרו ולו אחד – זה יום הכפורים לישראל" (אליהו רבה פרשה א).

בחז"ל כתוב שיו"כ הוא "יומו של הקב"ה". ולכאורה מה כוונת הדברים, וכי כל הימים אינם של הקב"ה? בכל יום ויום עובדים את הקב"ה. מה, אם כן, הכוונה שיו"כ הוא יומו של הקב"ה?

זהו יום שמצד עצמו האדם יכול להרגיש את הקב"ה, יום של הקב"ה עבורנו. בכל השנה כולה יש לנו מחיצה של חומר ומחיצה של עוונות. אפילו אם אדם יעשה תענית, אבל עדיין יכול להיות שיהיו לו עוונות. ביו"כ נתן לנו הקב"ה יום שאין בו חומר ואין בו עוונות. זהו "יומו של הקב"ה", יום שהאדם צריך להגיע להכרה חושית במציאות השי"ת בלב.

לא שכל השנה לא צריך לעבוד את העבודה הזו, אבל ביו"כ סגולת הזמן נותנת לאדם לחוש את השי"ת בלב.

בקשת המחילה – אמצעי ולא מטרה

כל אדם מכין את עצמו ליום הקדוש. הוא מקבל על עצמו חרטה, וידוי וקבלה על העתיד, כל אחד כפי כוחו. אבל מה כוונתו, לשם מה הוא מבקש סליחה ומחילה?

האדם השטחי חושב על ה"זכרנו לחיים טובים", ולפעמים מחשבתו נתונה כבר ל"חתמנו בספר חיים טובים", בספר פרנסה וכלכלה, הוא רוצה שתהיה לו שנה טובה ומתוקה. אלא שידוע לו שהעבירות שבידו עלולות לגרום לכך שלא ייחתם בספרם של צדיקים גמורים, לכן הוא מבקש מהקב"ה שימחל לו עוונותיו, ומאחר ו"במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד", בודאי ייכתב בספרם של צדיקים.

אך לא זו האמת. הקב"ה נתן לנו יום אחד בשנה בכדי שנוכל להרגיש את מציאות ה' בלב, ומשם ואילך נבין מהי עבודתנו כל השנה.

"טעמו וראו כי טוב ה'". כאשר האדם אינו זוכה ל"טעמו וראו", קשה שיימשך אחר השי"ת "כברזל אחר אבן השואבת" (כלשון הרמח"ל בתחילת המסילת שרים). הוא לא מרגיש זאת ועליו רק להאמין. מי מאיתנו יכול להגיע למדרגה שהאמונה אצלו היא כמו הרגשה. ישנם יחידים כאלו, אבל על דרך כלל מה שהאדם מרגיש – פועל אצלו יותר, ומה שהוא מאמין – פועל פחות.

הקב"ה נתן לנו יום אחד בשנה, בו הוא מסלק את המחיצות בכדי שנוכל להרגיש אותו, וא"כ ההכנה הנדרשת מהאדם ליום קדוש זה היא ראשית לקבל על עצמו חמשה עינויים בכדי לקיים את המצות עשה דאורייתא של תשובה – חרטה, וידוי וקבלה לעתיד, אבל התכלית של המצוות הללו היא להגיע להרגשה של מציאות ה'!

אדם מצפה ומייחל לאורו של יום כיפור. איזה אור הוא רוצה להוציא מיום נשגב זה?

אם אדם מצפה רק למחילת עוונות, הרי שימחלו לו את העוונות, אבל כמו שכותב הרבינו יונה שהזכרנו, את התכלית של היום הוא איבד, כי מעולם הוא לא חיפש אותה. "יגעת ומצאת" אבל צריך שהאדם יתייגע לחפש. אם הוא יתייגע לחפש מחילת עוונות, יתפלל מעומק לבו ויבכה לקב"ה על כך, הקב"ה ימלא משאלות לבו וימחל לו, אבל מה יצא לו ממחילה זו?

אם אדם יודע מהי תכליתו של היום, הוא מבקש על המחילה והוא מבקש גם על התכלית של המחילה. הוא מבין שכל זמן שהוא דבוק בחומר ויש לו עוונות הוא לא יכול להרגיש את הקב"ה, אבל הוא מבין שסילוק החומר וסילוק העוונות הם שלב אחד בלבד, אך לא זה עיצומו של יום.

אילו תכלית היום היתה רק מחילת עוונות, מדוע צריך מהלך של "לפני מי אתם מטהרים"? שהקב"ה יאמר לכולם: "סלחתי", והכל היה נמחל. לשם מה צריך את ה"לפני מי אתם מטהרים"?

כתוב כאן שהטהרה היא דוקא "לפני ה'". למה? כי אילו תכלית הטהרה היתה טהרה לעצמה, אכן לא היה לכך שום קשר ל"לפני ה'". חפץ שהוא טהור מדינא ולא חלה בו טומאה, כגון שלא הוכשר לקבל טומאה או הוכשר ולא קיבל טומאה, או לא ירד לכלל שם טומאה, כלי עץ וכדומה – זו איננה טהרה של "לפני ה'".

ישנו מהלך של "לפני ה' תטהרו" כי זו לא הטהרה שאנחנו מכירים בגדרי הטהרה הפשוטים של הלכות טומאה וטהרה. זוהי טהרה כהיכי תמצוי לסילוק המחיצה, וכאשר ישנו סילוק מחיצה – האדם מגיע להכרה במציאות השי"ת בלב.

"אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם"

זו איננה שאלה רק של הסתכלות על היום הקדוש, יום כיפור הבעל"ט. זו שאלה בשורש איך האדם מביט על כל דבר בעולם.

אם האדם מביט על כל נקודה לעצמה; על התורה לעצמה, על המצוות לעצמן ועל התפילה לעצמה – כשמגיע יום כיפור הוא מביט גם על יום זה כיום סליחה ומחילת עוונות. לא נראה לו שיש לכך קשר לעסק התורה, ואם הוא קצת יותר מעמיק – כתוב בפסוק: "ולרשע אמר אלקים מה לך ולספר חוקי" (תהלים נ, י)

טז), ממילא הוא מבין שלאדם רשע חסר בסגולת התורה, וכאשר יהיה טהור תהיה לו יותר סגולה זו.

אבל האמת היא שכל החיים זו מציאות אחת. "הרוצה שיחכים ידרים, שמנורה בדרום" (בבא בתרא כה ע"ב), ומנורה הרי עשויה מקשה אחת.

והרי אמרו חז"ל (במדבר רבה טו, ד): "נתקשה משה במעשה המנורה יותר מכל כלי המשכן, עד שהראהו הקב"ה באצבע". למה הראה לו הקב"ה?

כי אם האדם רוצה להגיע למהלך של חטיבה אחת, של מקשה אחת – אם לא יגלה את הקב"ה בתוך עבודתו – לא יגיע לכך, כי בנבראים אין מציאות של אחד. משה רבינו יכל לעשות מנורה של פרקים, אבל מנורה של מקשה אחת – נתקשה בעשייתה. מדוע? מפני שלא היה מספיק חכם? הרי היתה לו דעת של כל התורה כולה. מדוע, אם כן, נתקשה בעשיית המנורה?

כי האדם מצד עצמו, בלי גילוי של השי"ת, הוא בבחינת חכמה של פרקים, לא חכמה של מקשה אחת. אין כזה דבר בבריאה. אדם וחיה – שני אנשים, קין והבל – עוד שניים. כולם נפרדים. אלא ששייכת אחדות, אבל זו אחדות בתוך הנפרדות. אין מציאות שהאדם יוכל לבנות חיים של מקשה אחת.

איך בכל אופן יכולים אנו להשיג את התורה הקדושה?

"הרוצה שיחכים ידרים, שמנורה בדרום". כל הנרות פונים אל הנר האמצעי, כי באמת הכל הוא במהלך של אחד. אם עצם מציאות האדם היא בבחינה של פרקים, איך יוכל להשיג את התורה?

"הרוצה להחכים ידרים" זו לא שאלה להיכן הוא מכוון את רגליו. זו שאלה של תפיסת הלב, האם הוא באמת מכוון אל המנורה.

אבל המנורה הרי אינה יכולה להיעשות בידי אדם. ואמנם למשה רבינו הקב"ה התגלה והראה לו איך עושים את המנורה, אבל איך אנו נעשה זאת? להיכן עלינו לכוון את עצמנו?

תשובה לדבר: אם הקב"ה לא התגלה לאדם – באמת חסר לו בכיוון אל המנורה. מי שהקב"ה התגלה אצלו – תורתו היא תורה של אחדות, בבחינת המנורה, וכאשר היא תורה של אחדות הרי שהוא מביט על כל החיים כחטיבה אחת; "אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם,

ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם" (ברכות ו ע"א). כל המציאות של הכלל ישראל היא לגלות את אחדות השי"ת בלבם.

קבלת התורה – רק לאחר טהרת יו"כ

והנה ירידת משה רבינו עם הלוחות השניות היתה למחרת יו"כ, אחרי שזכו כלל ישראל לכפרה וטהרה.

מדוע? האם היה זה במיקרה? בודאי שלא. לוחות שניות באו לאחר חטא העגל, וכל זמן שהיה חטא בעולם, לא היה שייך שתהיה תורה בעולם.

ולכאורה מדוע לא שייך שתהיה תורה בעולם? הרי רואים אנו אנשים העוסקים בתורה מבוקר עד לילה, ואפילו מוציאים ספרים, חידושי תורה נפלאים, וידוע שהם מדברים לשון הרע ועוברים עוד עבירות. לשם מה נצרך, אפוא, שלוחות שניות יהיו קשורות ליום כיפור?

התשובה היא: ודאי שחיצוניות של תורה יכולה להיות אצל האדם, אבל המציאות האמיתית של מקשה אחת – היא לא יכולה להיות אצל אדם שלא התגלה לו הקב"ה בלבו. ממילא רק אחרי יו"כ שהוא יום מחילה וכפרה, ניתן לזכות לתורה באמת.

אדם הרואה את ה"אחד" בכל דבר, הוא רואה את התורה כמקשה אחת, ככלי ליחידו של עולם להתגלותו בלבו – כשמגיע יו"כ הוא מבין שכל מציאות היום היא לגלות את יחידו של עולם בלבו. חמשת העינויים הם בסה"כ היכי תמצי להסרת המסכים ולגילוי השי"ת בלבו.

אבל אם תורתו של האדם היא תורה לעצמה, תורה של פרקים, ללא גילוי השי"ת בלב – הרי שגם המועדים בעינוי הם מועדים של פרקים. לדידו ראש השנה הוא יום הדין, יו"כ – יום כפרת עוונות, סוכות – זמן שמחתנו, ושמיני עצרת מהלך נוסף. אלו הם ארבעה מועדים שאין כל שייכות ביניהם.

כאשר האדם חי עם הכרה שתכלית חייו היא לגלות את השי"ת בלב, הרי שהראש השנה שלו הוא היכי תמצי לגלות את השי"ת בבחינה של ראש השנה, ויו"כ שלו גם הוא נועד לגלות את השי"ת בלב. אבל להסתכלות זו מגיע האדם רק כאשר הסתכלותו על כל החיים היא כהיכי תמצי לגילוי השי"ת.

ההכנה הראויה

כל דבר צריך הכנה. "הזמנה מילתא היא". מהי ההכנה הנדרשת מהאדם לקראת הימים הנוראים?

ראשית כל עליו לרכוש לעצמו הסתכלות ברורה, בבחינת "סוף מעשה במחשבה תחילה", לדעת לאיזו נקודה בדיוק הוא שואף להגיע.

מה האדם בדיוק רוצה להוציא מיו"כ?

התשובה היא: שאלה זו יש לשאול הרבה קודם – לא מה הוא רוצה להוציא מיו"כ, אלא מה הוא רוצה להוציא מא' אלול, מט"ו אלול, מד' תשרי ומה' בתשרי. מה אז הוא רוצה?

אם בה' ו' בתשרי הוא רוצה משהו אחד, וביו"כ הוא פתאום רוצה משהו שני – זהו מצב של אדם המנסה לעלות למעלה שאינו אחוז בה, והוא עלול ח"ו ליפול למטה. "אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאם ה'" (עובדיה א, ד). למה? כי הוא לא שם, זו איננה מדרגתו האמיתית.

אי אפשר להתייחס ליו"כ בתור יום אחד בשנה המנותק מכל הימים, ולנסות להחיות אותו. עלינו להבין שהחיים כולם הם היכי תמציי לגלות את השי"ת בלב.

"אחכה לו" – לקב"ה

"אחכה לו בכל יום שיבוא". אדם יכול לחכות לביאת משיח, אך לקב"ה הוא איננו מחכה.

אבל באמת מהו משיח? – "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיהו יא, ט). משיח רק יגלה את השי"ת.

מדוע מצוים אנו לחכות למשיח בכל יום? האם בכדי שישגאל אותנו מהצרות, שביא לנו בריאות ופרנסה? בודאי שלא זו הנקודה. לשם כך לא צריכים משיח, יבוא איזה בעל מופת ויפתור את הבעיות...

משיח בא בכדי לגלות את השי"ת בלב כל אדם. הציפייה שלנו היא לאור הפנימי שמשיח יביא.

איזה אור פנימי הוא יביא?

"כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם" (ירמיהו לא, לג), שתהיה ידיעת ה' ברורה ופשוטה בלב האדם. כמו שהיו שלושת ימי הכנה לפני מתן תורה, בהם ציפו בני ישראל שהקב"ה יתגלה עליהם – כך ישנה עבודה בכל יום: "אחכה לו בכל יום שיבוא". למי? לאור האמיתי שהשי"ת יתגלה בלב.

אם האדם מחכה בכל יום להתגלות השי"ת בלב, אלא שסוף כל סוף יש לו מחיצות; הוא מחובר לחומר ויש לו גם רח"ל עוונות – כשמגיע יו"כ ויש סילוק של המחיצות, הרי שה"אחכה לו" יכול להתגלות אצלו, כי סגולת היום לתת לאדם דבר שבעצם הוא למעלה ממדרגתו. אבל כדי לקבלו נדרשת ממנו השתוקקות.

אם האדם משתוקק לקבל את הדבר – יקבלו. אם לא – הדבר לא יגיע אליו.

כמו בחיוב עונה שיש לה זמן, אבל אם היא משתוקקת חייב לפוקדה – כך לענייננו, אם זוהי מדרגת האדם, הוא אכן בן עליה גדול – באמת יש לו שייכות להשי"ת כל השנה. אבל אם לא זו מדרגתו, הרי שרק אם הוא בגדר משתוקק יש חיוב לפוקדו, הקב"ה בא ומתגלה אצלו.

כנסת ישראל ובורא עולם הם בבחינת חתן וכלה. כל זה כאשר אדם הוא בעל מדרגה, חי כל השנה עם השי"ת, אבל אם לא – כאשר האדם הוא בבחינת "אחכה לו בכל יום שיבוא", כשמגיע יו"כ, אף שאינו במדרגה להגיע להשראת השכינה בלב, יזכה להרגיש את הבורא עולם בלב.

הרי זו תכלית הבריאה. הקב"ה הוציאנו ממצרים, נתן לנו את התורה, אך היתה זו התגלות לזמן והיא הסתלקה. לא זו היתה התכלית אלא: "ובנה לנו את הבחירה". מהו בית הבחירה? "ושכנתי בתוכם – בתוך כל אחד ואחד". תכלית הכל היא השראת השכינה בלב כל אחד ואחד להיות מרכבה אליו יתברך שמו, והיינו שאדם ירגיש את השי"ת בתוך לבו.

כאשר האדם מגיע להכרה ברורה שזו תכלית החיים, והוא יודע שעדיין לא השיגה, ממילא הוא מעורר את עצמו למהלך של "אחכה לו בכל יום שיבוא", ואז כשמגיע ראש השנה הוא מחפש איך משיגים מיום זה קרבת ה', וגם כשמגיע יו"כ זו שאיפתו להשיג מהיום הקדוש – קרבת ה'.

טהרת יו"כ ותכליתה

קעז

אבל לא רק בימים אלו. גם כשמגיע ב' תשרי, ב' חשוון וב' כסלו, הוא מחפש את אותו דבר, אלא שסגולת הזמן היא לתת לאדם דבר שהוא למעלה מהשגתו.

"אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו... ותתן לנו". כוונת הדברים, כי באמת הימים הללו הם למעלה ממדרגתנו, אלא שמאהבת הבורא אותנו הוא מתגלה אלינו בבחינת מועד, למעלה ממדרגתנו. "מועד" מלשון התוועדות של ישראל עם אביהם שבשמים.

ימים שהם ראש לכל השנה

צריך שיהיה מהלך חיים ברור מאוד, ללא קשר דוקא לראש השנה וליום כיפור. כולם יודעים שהימים הללו בעז"ה יעברו לטובה, ואנחנו נחזור לימי השגרה, ומה נעשה אז? הרי אז לא תתקיים שיחת התעוררות לקראת יו"כ... הרי כולם יודעים שהימים הללו יגיעו. מה הפתרון?

אם האדם מבין מה הם החיים, הרי שהראש השנה והיו"כ שלו הם בעצם חוליות בשרשרת של מהלך כל השנה כולה. הם בבחינת ראש לשנה, ומה שיש בראש יש בכל האיברים כולם. החיות מגיעה מהמוח אל כל האיברים כולם.

בימים הללו צריכים לקבל תפיסה אמיתית על כל החיים כולם, להבין שהקב"ה ברא נבראים, וביחוד את ישראל עם קדשו, והכל במטרה אחת בלבד: "שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין לא-ל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו", כדברי הרמב"ן הנודעים בסוף פרשת בא.

האם באמת כאשר האדם יודע שאין תכלית אחרת ליצירה, על כך הוא חושב מהבוקר עד הלילה? יתכן בהחלט שהמילים הללו מודפסות בחומשים בפירוש הרמב"ן, אבל את חיי היומיום האדם חי לגמרי אחרת.

ההכנה לראש השנה ויו"כ היא בעצם להבין את המציאות האמיתית של החיים בכללותם. להבין שהקב"ה ברחמיו נתן לנו את עשרת הימים הללו כדי שגם אם במשך כל השנה חטאנו ועווינו וממילא איבדנו את התכלית, לקראת השנה החדשה ניתנת לנו ההזדמנות לפתוח דף חדש.

אבל מהו אותו הדף החדש, מה רצוננו שיהיה כתוב בו? "ונסלח לכל עדת ישראל?" אם זו השאיפה, הרי שגם בשנה הבאה נצטרך לעוד "ונסלח"...

על הדף החדש צריך להיות כתוב: "ואני קרבת אלקים לי טוב!" איך? ע"י תורה, ע"י מצוות, ע"י זכירת האמונה בתמידיות, ע"י דיבור פשוט עם השי"ת כל היום, כדבר איש אל רעהו (כלשון החזו"א).

"לפני מי אתם מטהרים", זהו עצם היום. אם התכלית היתה כפרת עוונות, הרי ש"זורקתי" לבד היה מספיק. "זורקתי" פירושו: האדם נמצא במקום אחד, הקב"ה כביכול נמצא בשמים, והוא יזרוק מן השמים מים עד הארץ.

אבל לא זו התכלית. התכלית היא: "לפני מי אתם מטהרים". "לפני מי" כלומר שכל עצמותה של הטהרה היא לפני ה'. עד כמה שהיא לא "לפני מי" חסר בעצם הטהרה, כי חסר את תכליתה.

במילות התפילה גנוז עומק

סגולת היום היא לתת לבן אדם כח לשנות את תפיסת החיים שלו, ונתבונן מה כוונת הדברים.

הרי מורגלים אנו על דרך כלל לחשוב אחרת, ובעצם לא לחשוב כלל, וסגולת היום היא לטהר את הלב, אבל גם את המוח. לטהר את הלב שלא ירצה דברים חיצוניים אלא את התורה הק', את העבודה, את השי"ת, ולטהר את המחשבה כלומר לזכות לקבל תפיסה פנימית לחיים.

מהי הנקודה העיקרית שאדם צריך לבקש ביו"כ? מחילת עוונות? תשובה החלטית: לא! על אף שבודאי זה הנוסח, אבל כל דברי חז"ל הם פנימיים.

משל למה הדבר דומה, 'בעל הבית' לומד דף גמרא ואינו רואה שום סברא ושום הגיון בדברים. אם יאמרו לו שעל השורה הזו שלמד נכתבו כבר מאתיים עמודים, לא יבין מה כבר יש לכתוב. אבל כל אחד מאיתנו מבין, שהמילים הכתובות בגמרא גונזות בתוכן עומק לפנים מעומק, ומי שאינו מבין זאת אין זאת אלא משום היותו עם הארץ.

גם לענייננו, מה שמוזכר לאורך כל נוסח התפילה ענין בקשת הסליחה והמחילה זו סוגיא בעיון, אלא שאנחנו קוראים זאת כמו שקוראים פרק תהלים, וגם אם מכוונים – מכוונים בפשוטם של המילים.

כשם שבלימוד הגמרא יש עיון – כך גם במילות התפילה גנוז עומק ויש ללומדה בעיון.

ראשית, אם כן, על האדם להבין שנקודת היום אינה מחילת עוונות. מחילת העוונות היא רק היכי תמצא להגיע לקרבת ה' ע"י הסרת המחיצות.

ההכנה המעשית ליום הקדוש

נתבונן באופן מעשי, מהי ההכנה הנדרשת ליום הקדוש.

ראשית יש להגיע להכרה ברורה מהי תכלית החיים בכללות, ולאחר מכן להגיע להכרה ברורה מהי תכלית היום.

לאחר שברור לאדם מהי תכלית היום, וגם ברור לו מה הם המונעים ממנו להגיע לתכלית, הוא מבקש מהשי"ת: אנא, סלק ממני את המחיצות וגלה לי את הנקודה הפנימית. גלה לי את התורה שירדה ביו"כ, תורה שאין בה עוון, ואז תהיה זו תורה שבכוחה לדבק אותי אליך יתברך, כי אם זו תורה שלאחר חטא העגל כפשוטו – היא לא תדבק אותי אליך יתברך.

כלומר, הכרה ברורה מהי התכלית, מה הם האמצעים, ובקשה על האמצעים בכדי להגיע לתכלית.

לאדם יש הרבה זמן ביום כיפור לדבר עם הקב"ה. באפשרותו להאריך בתפילת שמונה-עשרה. בראש השנה ישנה בעיה, צריכים לשמוע את התקיעות, אבל ביו"כ ב"ה אפשר להאריך רבות. יש לרשותנו יום שלם לעמוד ולדבר עם השי"ת.

על מה לבקש?

רבש"ע, ראשית כל תטהר לי את המוחין שאבין את תכלית החיים, ולאחר מכן פתח לבי בתורתך. איזו תורה? תורה שתביא אותי אליך, תורה שירדת היום לעולם, תורה שאין בה חטא, שאין בה מחיצה, שאזכה להיות קרוב אליך באמת.

דרכים שונות לתכלית אחת

תוקפם של דברים: גם אם היינו נמצאים היום לפני חנוכה, פורים או פסח – היינו מדברים את אותם דברים.

כשם בחנוכה האדם נושם אויר, בפורים אדם נושם את אותו אויר, וכך גם בפסח, בשבועות וביום הכיפורים, כי הדבר שהוא עצם החיים אינו משתנה מיום ליום, אלא שיש בן אדם הנושם אויר דרך האף, ויש ל"ע אדם חולה שנצרך לכל מיני כלים בכדי שיוכל לנשום – כך עבודתנו במשך כל ימות השנה אחת היא, אלא שהקב"ה נתן לנו מועדים כדי שגם עם כל המחלות שלנו נוכל להגיע לקירבה הזו.

הקב"ה נתן לנו שנה שלימה עם מועדים בכדי שנגיע לאותה נקודה. איך? ישנם הרבה שבילים, אך דומה הדבר לפתחים שהיו באוהלו של אברהם אבינו מארבעת צדדיו, שזה שנכנס מהפתח האחד וזה שנכנס מהפתח השני הגיעו בדיוק לאותו מקום, לתוך האוהל פנימה.

כל ראש השנה וכל יום כיפור, ובלשון אחרת – כל השנה כולה, מביאים רק לדבר אחד: להכרת הבורא בלב האדם, להרגשה של מציאות ה' בלב!!

אם נבין את הדברים הללו, הרי שבעז"ה השנה החדשה תיראה אצלנו לגמרי אחרת. יהיה ברור לנו מראשית שנה ועד אחריתה מה מחפשים, מה רוצים, מה הם המונעים מאיתנו להגיע אל התכלית הנכספת ומה הם הכלים להשיגה. המונעים הם החומריות, העבירות והמלומדה, והכלים להשגתה הם תורה, מצוות, תפילה ואמונה.

אך הכל צריך שיהיה מכוון אל התכלית הנרצית, להגיע אל השלימות האמיתית ולהיות דבוקים בבורא יתברך שמו כל הימים.

יום הדין – ולמעלה מן הדין

“ביום אכלך ממנו מות תמות”

ראש השנה – יום הדין, “מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו” (ר”ה לב ע”ב). ביום זה דן הקב”ה כל אחד ואחד, מי יחיה ומי ימות.

נאמר בפסוק: “כי ביום אכלך ממנו מות תמות” (בראשית ב, יז). כל המהלך של “ספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו”, הוא תולדה של חטא, אבל “ואכל מעץ החיים וחי לעולם” – אילו מתחילה היה האדם הראשון אוכל מעץ החיים, היה חי לעולם, ואז שוב לא היה מהלך של “ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו”.

אם כן ברור הדבר, שכל המהלך של ראש השנה שאנו מכירים כיום, הוא רק החיצוניות של ראש השנה. “היום הרת עולם” הוא אותו זמן של אדם הראשון שהיה לפני החטא. אלא שביום זה ארע החטא, ובעקבותיו נגזרה מיתה על האדם.

“ביום אכלך ממנו מות תמות”, על פי אחד מן הביאורים נאמרה כאן קביעה לדורות, שביום זה ישנה קביעות של חיים ושל מיתה, וזהו ענין ה”ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו” שבכל שנה ושנה.

אבל בהכרח שעצמות היום כוללת בתוכה גם את בחינת קודם החטא. הרי בניגוד לשאר ימים, שהם כביכול לאחר החטא, מצד הזמן של היום – ראש השנה אינו כן, אלא – “היום הרת עולם”, היום מצד עצמו כולל גם את הבחינה הקודמת לחטא. כי ביום הזה גופא, אדם הראשון היה במהלך של בלי חטא. “כי ביום אכלך ממנו מות תמות” – אז התחדש מהלך של “יום הדין” מי יחיה ומי ימות.

צריך לזכור שדין זה של ראש השנה אינו מצד שורש הבריאה, אלא תוצאה מהחטא, אך מצד שורש הבריאה כמות שהיא – אין את הדין של ראש

השנה, את הדין של מי יחיה מי ימות, אין כזה דין! כל הדין הזה התחדש רק מצד המהלך של החטא.

התפיסה שלפני החטא – בבחינת נפש ובחינת זמן

ענין זה קיים גם בבחינת "נפש".

כבר כתב הרמח"ל (ב'אדיר במרום'), שאף שנמצאים אנו לאחר החטא, אבל הדרך שלפני החטא לא נחסמה לגמרי, אלא כביכול היא עומדת "מעל" [ובלשון האריז"ל – "נפש דאצילות" מרחפת על אדם הראשון גם לאחר החטא].

אם כן, הדרך לא נחסמה לגמרי. במעמקי הנפש, בפנימיות הנפש – קיימת עדיין גם התפיסה של לפני החטא, אלא שתפיסה זו נעלמת, נסתרת, האדם לא חש אותה. בחיצוניות הוא תופס את עצמו במהלך של לאחר החטא, אבל התפיסה הפנימית, העמוקה, של האדם היא לפני החטא ולא לאחר החטא.

זה מה שמוצאים אנו בבחינת "נפש" בכל השנה כולה, אבל כאמור, בעיקר קיים ענין זה בבחינת "זמן" בראש השנה, שמצד סגולת היום עצמו, עד אשר חטא האדם, היה מהלך של בלי חטא. והרי אדה"ר חטא רק לקראת סוף היום, כמבואר בגמרא סנהדרין, וא"כ רובו ככולו של היום היה בלי חטא!

נמצא, שעיקרו של היום, רובו של היום [לא רק מצד חיצוניות של זמן, אלא מצד התפיסה הפנימית של היום], עצם המהלך של היום הוא לא מהלך של "ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו", אלא הוא מהלך שלפני החטא, ומצד מהלך שלפני החטא, אין מהלך של מיתה, אלא יש מהלך של דבקות.

מצד התפיסה הזו נאמר: "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" (ישעיהו נה, ו) – הקב"ה קרוב בר"ה, כי מצד עץ החיים אין מקום לריחוק ממנו יתברך.

עץ הדעת, שהוא עץ של הבדלה, עליו נאמר: "עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוקיכם" (ישעיהו נט, ב). "היו מבדילים" הוא תולדה של עץ הדעת, עץ ההבדלה, דעת המבדלת. אבל מצד העצמות של היום בשורשו, מצד התפיסה של "היום הרת עולם" שבכל שנה ושנה מאיר מחדש האור של שעת הבריאה – הרי שמאירה כאן הארה של לפני החטא.

יום הדין - ולמעלה מן הדין

קפה

ודאי שמאירה גם הארה של לאחר החטא, ועל זה אמורים דברי חז"ל ש"ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו", ושורשו מ"ביום אכלך ממנו מות תמות", אבל בפנימיותו, אין ליום זה שייכות לבחינת החטא, אין לו שייכות לבחינת דין, לבחינה של "ספרי מתים וספרי חיים פתוחים לפניו".

עצמות היום היא למעלה מן החטא, למעלה מן הפגם, למעלה מן המיתה. דבקות הנפש רק לבחינת "ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו", היא השבירה בעצם של ההתחברות לבחינה הפנימית שלפני החטא, זהו ביטול של המהות הפנימית!

מצד הבחינה של קודם החטא אין תענית

מצד הארת עץ החיים שמותר לאוכלו, על זה נאמר: "אכלו משמנים ושתו ממתקים... כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם" (נחמיה ח, ט). מאידך, מבואר בפוסקים שמותר לצום בר"ה.

בירור הדברים: מצד הפנימיות של היום, זוהי אכילה מעץ החיים, ומצד כך לא שייך תענית, כי מצד לפני החטא אין מקום לתענית. אבל מצד החיצוניות של היום, שהוא "יום הדין" שספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, שזו תפיסה מצד עץ הדעת – על עץ הדעת נאמר: "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, כי ביום אכלך ממנו מות תמות", אסור לאכול ממנו. וכשהארה זו מתפשטת בזמן, ענין זה יוצר מהלך של צום.

אבל ברור הדבר שהחיבור לפנימיות של היום, הוא חיבור לבחינה של קודם החטא, לא לבחינה שלאחר החטא. התפיסה החיצונית גרידא, היא שבירה להתחברות לבחינה הפנימית שלפני החטא.

שני ימי ר"ה – "יומא אריכתא"

בגמ' (ביצה ל ע"ב) אמרו, ששני ימים טובים של ראש השנה הם "יומא אריכתא", כלומר: בניגוד לשאר ימים טובים שזהו ספיקא דדינא [ולכן נהגו בחו"ל ב' ימים], בר"ה שני הימים דינם כיום אחד.

כתוב כאן דבר עמוק עד למאד! ידועים דברי האריז"ל, שאלמלא הזדווג אדם הראשון ביום השישי, והיה ממתין לשבת – לא היה את חטא עץ הדעת, לא היה את הקלקול, אלא אדה"ר היה מגיע ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי עולמים.

בירור הדברים: כאשר אדם הראשון הזדווג ביום השישי, הוא הזדווג מהבחינה הנקראת "שית סיטריין", כלומר, שש צלעות, שהיא התפיסה של כח הצורה שבה אנו תופסים כל דבר, ושורשו בעץ הדעת. הוא התחבר לעולם מצד התפיסה של ששת ימי המעשה, מצד תפיסת הצורה, שזו תפיסת הדעת.

וכאשר זאת צורת התחברות, כאשר יש צורה – הרי שיש שש צלעות, יש פנים ויש אחור, יש ימין ושמאל, יש מעלה ומטה.

אך אילו היה ממתין לשבת, כלומר היה ממתין לתפיסה של שבת הנקראת "יום שכולו שבת" – מצד תפיסה זו, הרי ש"ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", אין ששה צדדים, אלא זו בחינה של נקודה אמצעית. אין כח ציור, אין מעלה מטה, אין ימין שמאל, אין פנים ואחור, וכיון שכך – לא היה חטא!

כלומר, כל התפיסה שאנו תופסים שיש זיווג של פנים בפנים, פנים באחור, אחור בפנים, אחור באחור וכו' – כל זה הוא מצד התפיסה של ששה ימים, שיש פנים ויש אחור, יש מעלה ויש מטה. אך אילו האדם הראשון היה ממתין לשבת, הרי שהיה מתחבר בעצם לתפיסה שלמעלה מפנים, למעלה מאחור.

התפיסה של קודם החטא זו אותה תפיסה של התחברות לנקודה סתמית, נקודה בלי התחלקות, שזהו יום שכולו שבת ומנוחה לחיי עולמים. מדוע יש מנוחה? כאשר יש צלעות, יש תנועה להיכן לזוז, אבל כשיש נקודה – הנקודה אינה זזה ממקומה, וזה סוד המנוחה.

כאשר יש דעת – יש הבדלה ויש חיבור, אבל כאשר יש "לא ידע" – זוהי נקודה עצמית, וזו גופא המנוחה. זוהי עצמיות המנוחה – התחברות פשוטה לקב"ה. אין נקודה הבאה לזוז אליה כי הכל לא מושג, הכל זה אור א"ס כביכול.

אילו לא נזדווג האדם הראשון ביום שישי, כלומר שלא היה מחבר את עצמו לתפיסה של פנים, לתפיסה של אחור, אלא לאחדות פשוטה.

מעתה נראה, שכשחזו"ל מגלים לנו ששני ימי ראש השנה הם יומא אריכתא, טמון בדבריהם סוד עמוק עד למאד, ששבת ויום שישי של אדם הראשון הם בעצם יום אחד, לא שניים! כלומר, אף שאדם הראשון נזדווג ביום השישי, אבל בעצם היתה זו בחינה של שבת.

הרי שני ימים טובים של ראש השנה, יום א' של ראש השנה היה יום ששי של אדם הראשון, ויום ב' של ראש השנה היה שבת של הבריאה, ואם כתוב כאן שיום השישי ויום השבת הם יומא אריכתא מצד תקנת חז"ל, כתוב כאן היסוד, שבעצם גם לאחר החטא זהו יומא אריכתא, ולפי"ז אין נכון לומר שאדם הראשון נזדווג בששת ימים, ולכך גם השתא האדם יכול להתחבר בעצמיות לבחינה של יום שכולו שבת. אין פירוד, ואין חיבור לעץ הדעת!

תקנת חז"ל שורשה מהתנוצצות של האור שלמעלה מנקודת החטא. "יום שכולו ארוך, יום שצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם" – זהו "יומא אריכתא", מתגלה כאן האריך, היום שכולו ארוך, שמצד התפיסה הזו אין חטא.

אין זה מקרה בחיצוניות שהימים הללו נקראים יומא אריכתא, אלא כתוב כאן את כל הסוד של הפנימיות, שמצד התפיסה הזו לא היה חטא. מעולם לא היה חטא, כלומר שבנפש פנימה אפשר להתחבר ללפני החטא.

ודאי שמצד החיצוניות היה חטא, וכיום נמצאים אנו בעץ הדעת ו"ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו", אבל כאשר מאיר בעולם האור של עלמא דתיקון – נתחדש הדין דרבנן, שהופך זאת ל"יומא אריכתא". יומא אריכתא כלומר, שאדם הראשון לא הזדווג ביום השישי, אלא הוא הזדווג ביום השבת, ואם הוא הזדווג בשבת, הרי שהתחבר לנקודה של יום שכולו שבת ומנוחה לחיי עולמים.

בר"ה יש חיבור לנקודת היחיד

זה העומק הפנימי של ראש-השנה.

מצד החיצוניות, כידוע הדוכרא והנוקבא היו אחור באחור, היתה נסירה והיה החיבור של חזרת הפנים בפנים. "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני" (שה"ש ב, 1) זהו תהליך הזיווג, כידוע בכתבי האריו"ל, שזהו כל המהלך של ראש

השנה, יום הכפורים, סוכות ושמחת תורה, עד שעת הזיווג הגמור של שמחת תורה.

ומפורש באריז"ל, שאילו לא חטא האדם הראשון, לא היה את המהלך של כל הימים הנוראים, אלא הכל היה בבת-אחת; מיד אדם הראשון היה מגיע לשבת, והיה כולל בתוכה את כל המועדים.

עומק הדברים: מצד התפיסה של לאחר החטא, תפיסת הדעת – יש פנים ויש אחור, וממילא יש נסירה ויש זיווג לאחר מכן [כי בנקודה כמות שהיא לא שייך זיווג]. לעומת זאת שבת זו הבחינה שאין בה זיווג!

ומה שאמרו חז"ל (ב"ר יא, ח): "תני ר"ש בן יוחאי, אמרה שבת לפני הקב"ה: רבש"ע, לכולן יש בן זוג, ולי אין בן זוג, א"ל הקב"ה: כנסת ישראל היא בן זוגך", אין הכוונה כפשוטו, ששבת היא אכן בת הזוג של הכנסת ישראל, אלא זהו גילוי של עולם שלא צריך בו זיווג, גילוי של עולם של נקודה עצמית הכוללת את הכל, ואין בה נפרדות, ובוה מתאחדים ומשתווים שב"ק וישראל, ששניהם ברזא דאחד.

זיווג כלומר שיש נפרדות, יש אחור באחור, יש נסירה, יש שניים, ואם יש שניים, ממילא גם יש זיווג. ה"יום שכולו שבת ומנוחה" הוא אותה בחינה של גילוי של יחיד.

"כי בו שבת מכל מלאכתו". בשאר כל ששת הימים הקב"ה ברא נבראים, כלומר יש כאן איזה יחס לנקודה מעבר לתפיסה כביכול שיש יחידו של עולם. בודאי שהכל מאיתו יתברך, אבל הוא ברא דברים והתעסק כביכול בשני. "באה שבת באה מנוחה לעולם", כלומר הקב"ה שבת מן הכל, יש גילוי כביכול רק לעצמותו, רק ליחידו של עולם. כביכול הקב"ה לא התעסק בנקודה שניה, אלא הוא היה כביכול לבדו, ונשגב ה' לבדו.

בעומק [כלומר מה ששייך מצד תפיסת המקבלים, שהרי לא עסקינן בו יתברך], האחיזה מצד התפיסה של שבת, היא העדר חיבור לשום דבר, אין שני, אלא יחיד בלבד.

כשם שבשמחת תורה אין ייחודים ואין כוונות לפי האר"י, וכל זאת מחמת שכאשר מגיעים לנקודת התיקון, מתגלה היחיד שהוא למעלה מן הייחוד – בחינה זו בעצם קיימת גם בראש-השנה, אלא שמצד החטא, מצד השבירה,

יש את המהלך של אחר באחר, נסירה, חזרה פנים בפנים וזיווג, אבל מצד התפיסה הפנימית של "יום שכולו ארוך", אותה תפיסה פנימית שמעולם לא היה חטא באדם – מצד תפיסה זו, יש כאן את המהלך שכבר מתחילה מתחברים לנקודת היחיד.

"באה שבת באה מנוחה"

כפי שהאריזו"ל כותב, באופן כללי ישנן כמה מדרגות בנשמות שהיו בחטא: יש נשמות שנפלו לקליפות, יש נשמות שנשארו בקדושה, כגון הנשמות שניתנו לקין ולהבל, והנשמות שנשארו באדם הראשון עצמו. ויש נשמות עליונות שהן למעלה מן החטא כלל. למעלה מזה יש את הנשמות החדשות שיבואו באלף השביעי.

כשמתגלה בחזו"ל הנקודה של "יום שכולו ארוך", מתגלה כאן אותה בחינה של הנשמות שלא היו בחטא אדם הראשון. זהו גילוי של מדרגה שאין בה חטא, ואם אין חטא, ודאי שאין עונש, אין ספרי חיים וספרי מתים.

מצד תפיסה זו, אין מהלך לא של נסירה ולא של זיווגים, אלא יש כאן עצמיות – "ויותר יעקב לבדו", "ונשגב ד' לבדו".

"באה שבת באה מנוחה לעולם". המנוחה היא גילוי בחינת ה"אין עוד מלבדו".

כל זמן שיש איזושהי נקודה מלבד ה"אין עוד מלבדו", הרי שאין מנוחה, כי יש תנועה בין הבורא לנבראים, האדם דבק בבורא ודבק בנבראים, דבק בבורא ושוב דבק בנבראים וכו', יש כאן תנועה, אין מנוחה. אבל כאשר האדם תופס שאין עוד מלבדו – שוב אין שום תנועה, כולו מקושר ביחידו של עולם [אולם השגה זו תהיה רק לעת"ל].

זהו סוד מנוחה אמיתית. אין מנוחה שלמה אלא מכח ההכרה של "אין עוד מלבדו", וכאשר האדם תופס שאין עוד מלבדו, הריהו מתחבר אל הקב"ה בכל עת, ממילא אין תנועה מדבר לדבר, וזהו סוד המנוחה העצמית שיש בבורא.

"באה שבת באה מנוחה לעולם", זו איננה מנוחה חיצונית, אלא זו מנוחה מצד אותה בחינה שאין פנים ואין אחר, אין מעלה ואין מטה, אלא לית אתר

פנוי מיניה, ממילא אין בחינה של תנועה, אלא יש התדבקות פשוטה ביחידו של עולם.

גילוי נקודת הרישין בלי לבושים

אין עוד מלבדו – זוהי התפיסה הפנימית שבה אדם הראשון היה צריך לדבק את עצמו קודם החטא.

ואף שסוף כל סוף היה חטא, אבל יש את הבחינה הפנימית של הנשמות, שמצד תפיסה זו אין חטא, והארה זו מאירה בראש-השנה.

זהו ראש שאין בו שום חטא. הרי הראשים העליונים, הנקראים ג' רישין עליונים של רדל"א, לא מתלבשים בשום מלבושים. מעתיק ולמטה יש לבושים, והלבושים הללו הם תולדה של אדם הראשון שחטא, כמו שכתוב בפסוק: "מי הגיד לך כי ערום אתה, המן העץ אשר אמרתי לך" וגו' (בראשית ג, יא).

בראש השנה מתגלה הנקודה של רישין בלי לבושים, אין לבושים. אין לבושים כלומר, אין חטא, "ונשגב ה' לבדו", יש דבקות פשוטה בקב"ה.

התדבקות לבחינת ספרי חיים וספרי מתים, ותפיסת כל הנפש בדבר, היא הורדה של עצמיות היום לחטא, לשבירה. אבל בעצם, העצמיות של היום היא למעלה מכל התפיסה הזו. יש לנו יום אחד בשנה שמצד סגולת הזמן בעצמותו יש כאן הארה שלפני החטא – יחיד, "אין עוד מלבדו!"

כשמתגלה שאין עוד מלבדו – לא שייך זיווג

הדברים הללו עמוקים הם עד למאוד.

מצד הבחינה שלפני החטא, היתה לאדם הראשון בחירה במה לדבוק: האם לדבוק בדעת, שהיא הבדלה, וכיון שיש דעת דהבדלה, הרי שיש דעת דחיבור, שזהו סוד הזיווגים, סוד הייחודים. מאידך היתה לאדם הראשון אפשרות לדבוק בעץ החיים, "ואכל וחי לעולם", להיכנס לעולם של דבקות בקב"ה, עולם של גילוי שאין תנועה בין דבר לדבר, גילוי שאין עוד מלבדו, ומצד תפיסה זו – אין זיווג, אין ייחוד, יש רק יחיד בעולמו, יש רק את הקב"ה ואין זולתו!

יום הדין - ולמעלה מן הדין

קצא

זיווג עניינו אמירת "הרי את מקודשת לי", וכפי שביאר תוס' (קידושין ב ע"ב ד"ה 'דאסר לה') – מופרשת, מובדלת, מכל העולם, ומיוחדת לי. אבל בזמן אדם הראשון הרי היו רק הוא וחווה בעולם, וממילא לא שייך היה לומר על חווה שהיא מופרשת מכל העולם, שהרי אין ממי לפרוש. נמצא, שכביכול בשעה שיש גילוי שאין עוד מלבדו, לא שייך קדושין, לא שייך זיווגים.

זיווג כלומר יש זמן שיש חיבור ויש זמן שאין חיבור, [אפילו אם אין גברי טומאה כמו שיש באבא ואמא, אבל אין זיווג תדיר בכל המהות. הזיווג הוא תמידי, אך הוא תמידי רק באבחנה מסויימת], אבל כאשר ישנה דבקות תמידית, לא שייך זיווג.

כאשר יש גילוי של "אין עוד מלבדו", פירוש הדבר שיש כאן גילוי עצמי שחוק מהקב"ה אין כלום, וכיון שכך, לא שייך מהלך של זיווג.

חטיבה אחת, יחידה שבנפש, אין בה מהלך של זיווג, היא כולה מיוחדת ומאוחדת עם הקב"ה, יחיד, אין נפרדות.

ייחודים – רק לאחר החטא

כל מה שמצאנו שיש את המהלך של הייחודים, צריך לדעת שזהו מהלך שלאחר החטא, לא של לפני החטא. מצד התפיסה של נשמות שאין להן שייכות לחטא, אין מהלך של ייחודים.

לכן, כשיבוא משיח ותתגלה הבחינה היותר עליונה של נשמות מן האלף השביעי, יתבטלו כל הייחודים, ושוב לא יהיה מקום לייחודים. הייחודים שייכים רק כל זמן שיש מציאות של נפרדות בעולם, אבל כאשר אין נפרדות – אין ייחודים. יש יחיד, יש חיבור לעצמותו יתברך כביכול, ואין עוד מלבדו.

ייחוד כלומר, שיש כביכול אפשרות להתחבר לנקודה אחרת, אבל כאשר כל המציאות נתפסת כ"אין עוד מלבדו", לא שייך מהלך של ייחוד.

"והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ – אלו ימי המשיח, שאין בהם לא זכות ולא חובה" (שבת קנא ע"ב). עומק הדברים: בחירה עניינה שיש שני צדדים, "החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים" (דברים ל, יט) – זה עץ הדעת טוב ורע, יש חיים ויש מות, יש טוב ויש רע. אבל כאשר האדם

מכיר שאין עוד מלבדו, אזי כל צד שהוא פונה, הוא מוצא רק את הקב"ה ושוב אין לו בחירה.

השבירה היא מצד בחינת העיניים

עצם המחשבה שאדם יכול למצוא בעולם משהו חוץ מהקב"ה – זה גופא שורש החטא. כאשר מתגלה אמיתת המציאות ש"אין עוד מלבדו", אי אפשר למצוא כלום, כי אין משהו אחר, זה כל מה שיש.

כעין הדוגמא הנודעת של ה'אבן עזרא' על בת המלך, שהכפרי אינו מתאוה לה, כיון שברור לו שלא יוכל להשיגה. אבל במשל של ה'אבן עזרא' עוד יש בת-המלך, רק שהכפרי יודע שלעולם הוא לא ישיג אותה, אך המשל האמיתי לענייננו הוא שאין בת מלך כלל, ואי אפשר להתאוות לדבר שלא קיים!

עיניים ולב הם ב' סרסורי העבירה, מה שהעין רואה הלב חומד. אבל מה שהעין אינו רואה, מה שהאדם יודע שלא היה, אין, ולא יהיה – לא שייך לחמוד אותו, לא שייך להתאוות אליו.

כל השבירה היתה מצד בחינת העיניים, שהאדם רואה כביכול שיש דבר חוץ מהקב"ה, אז שייך שיתחבר אל אותו דבר. אבל כאשר מתגלה שאין עוד מלבדו, כאשר העין הופכת לאין – אז "אין עוד מלבדו", ואם אין עוד מלבדו, אי אפשר להתחבר לכולום, אין היכי תמצי להתחבר למשהו, אין שום תפיסה להתחבר למשהו נוסף.

האפשרות שנראה לאדם שיש לו בחירה להתדבק בנקודה שהיא לא אין עוד מלבדו, זהו דמיון של חטא, בבחינת "היינו כחולמים". אבל בסופו של דבר יתגלה שבאמת אי אפשר לברוח ממנו יתברך, ובכל מקום שאדם נמצא הוא מתחבר רק לקב"ה. אמיתת המציאות היא, שבעצם אי אפשר להתחבר לשום דבר רק לקב"ה, וממילא אין צורך בחיבור, כי זוהי עצמיות.

דבר ששייך בו פירוד, שייך בו חיבור, דבר שלא שייך בו פירוד, לא שייך בו חיבור. כל זמן שתופסים מצד החטא שיש דעת דהבדלה, הרי ששייך שתהיה גם דעת המחברת, אבל כאשר אין הבדלה – אין חיבור.

נסקרין בסקירה אחת – גילוי האין עוד מלבדו

מחד כתוב: "בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון" (ר"ה טז ע"א), ומאידיך כתוב: "וכולן נסקרין בסקירה אחת" (שם יח ע"א).

בביאור עומק הדברים נאמרו כמה וכמה הסברים [דין כללי ודין פרטי וכו'], אך לענייננו נראה, ש"כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון" זו אותה תפיסה שיש דין, יש חיים ויש מוות, ואז כל אחד ואחד נידון לעצמו, כל אדם לפי מעשיו וכו'. אבל מצד התפיסה שאין כאן יום של דין, שאין חיים ואין מוות, אלא גילוי ש"אין עוד מלבדו" – על זה נאמר "וכולן נסקרין בסקירה אחת". סקירה זו, היא הגילוי בנפש של האין עוד מלבדו, וממילא אין נפרדות מצד הנבראים, שע"י הסקירה נגלה הא"ס לנבראיו.

כאשר יש תפיסה שיש דין, שיש חיים ויש מות, הרי שכל אדם ואדם נידון לעצמו, מי יחיה ומי ימות. אבל כאשר התפיסה היא למעלה מנקודת המוות, למעלה מנקודת הבחירה, הרי זה הגילוי העצמי של יחידו של עולם, גילוי האין עוד מלבדו, וזה גופא נקרא "כולן נסקרין בסקירה אחת". כולם נסקרים בסקירה אחת, [לענייננו] זה לא עניין של דין, אלא זהו גילוי העצמיות של היום שלפני החטא, של החיבור לאין עוד מלבדו.

אלו בעצם שתי הבחינות – מצד לפני החטא ומצד לאחר החטא. מצד לאחר החטא, יש את ה"כל באי עולם עוברין כבני מרון", אבל מצד לפני החטא נגלית הנקודה שאין עוד מלבדו, וזה גופא ה"כולן נסקרין בסקירה אחת", כי כביכול הקב"ה מביט על עצמו, אין עוד מלבדו, אין פירוד, זוהי סקירה אחת. אין זה מיקרה שהוא סוקר את כולם בסקירה אחת, אלא זהו גילוי של "אין עוד מלבדו", וממילא אין נפרדות כלל.

"קראוהו בהיותו קרוב" – גילוי שאין נפרדות

זוהי בעצם הבחינה הפנימית של היום, הנקודה העצמית של החיבור לקב"ה מאותה נקודה שלא שייך ממנה ריחוק.

"דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" (ישעיהו נה, ו). לא כתוב כאן שיש רק עשרה ימים, עשרת ימי תשובה שבהם הקב"ה קרוב אלינו, אלא כתוב

כאן שיש להתחבר לנקודה שלא שייך להיות רחוק, שלא שייך לא למצוא את הקב"ה.

זהו מהלך מצד הימים; לא שהימים אומרים רק שהקב"ה קרוב, אלא הימים אומרים שאין מציאות של נפרדות, רק שהגילוי של ענין זה הוא עכשיו ביתר תוקף, אבל בעצם נקודת האמת היא תמידית, רק פעם היא יותר קלה להשגה ופעם פחות קלה להשגה, אבל העצמיות היא אותה נקודה של אין עוד מלבדו, וממילא בהכרח שזה קרוב.

"בהמצאו" כלומר, אין נקודה שהוא לא נמצא, זוהי אמיתת המציאות שהקב"ה נמצא בכל מקום, ומצד זה אין מהלך של נפרדות ממנו יתברך, אלא יש דבקות פשוטה.

"כי חדות ה' היא מעוזכם"

ככל שהולכים הימים ומתקרבים לסוף שית אלפי שנים, ואורו של משיח הולך ומאיר בעולם [בפנימיות כמובן] – החיבור לבחינה הנזכרת הולך ומתחדד.

כאשר יש קירבה לחטא, הנקודה היותר נתפסת בעולם היא נקודת הדין, נקודת המוות שהיא היפך החיים, ואז נתפס בעולם שזה עיקר המהלך של היום. אבל כאשר אורו של משיח מתנוצץ בעולם, הגילוי של נקודת היום בעצם, היא "אכלו משמנים ושתו ממתקים... כי חדות ה' היא מעוזכם".

זהו אותו גילוי של "צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים" (זכריה ת, יט). כל זמן שיש בעולם מציאות של חטא, יש כאן עדיין את המהלך שמושרש בעץ הדעת לא לאכול, יש תענית. אבל מצד הנקודה הפנימית שמאירה בעולם, אין מהלך של תענית, כמו שכתוב בספרים הקדושים שבימי הקדמונים העיקר היה תענית, ומאז שמתנוצץ אורו של משיח בעולם, עיקר העבודה היא השמחה, לא התעניות.

עומק הדברים: כל זמן שעיקר ההארה בעולם היתה מצד עץ הדעת – עליו נאמר שלא לאכול, וממילא התיקון העצמי [מצד הזמן] הוא סיגופים, תעניות, לא לאכול. אבל כאשר מאיר אורו של עץ החיים בעולם – אז עיקר העבודה היא "עוז וחדווה במקומו", לא שמחה של נפרדות ח"ו, אלא "כי חדות ה' היא מעוזכם", זוהי מציאות של קירבת ה'!

יום הדין - ולמעלה מן הדין

קצה

וככל שהולכים הימים, כן מאירה יותר בתוקף הנקודה הפנימית של אין עוד מלבדו, של החיבור העצמי, של כולם נסקרים בסקירה אחת, של התפיסה הפנימית שעיקר המהות של היום היא לגלות את הבחינה של יום שכולו שבת, יומא אריכתא, שמעולם לא היה אופן של חטא.

זה עיקר התפיסה של היום, הגילוי האמיתי של אין עוד מלבדו.

מאה קולות בשופר – מצד לאחור החטא

תקיעת שופר היא מצוותו של יום, מצווה מדאורייתא, "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כט, א). מעיקר הדין סגי ב"תרועה", אלא שלא הוברר לנו מהי אותה תרועה, כמבואר בגמ' ראש השנה שישנם בזה כמה וכמה ספיקות, עד שהגענו היום למהלך של ק' תקיעות. לא מדינא ממש, אבל ממנהגא.

ידועים דברי חז"ל (הגיגה יב ע"א): "אמר רב יהודה אמר רב: אדם הראשון – מסוף העולם ועד סופו היה, שנאמר למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים. כיון שסרח – הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו, שנאמר ותשת עלי כפכה".

בעצם, כתיב: "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשר והנדהים מארץ מצרים" (ישעיהו כז, ג). כאשר תקיעת השופר כיום נמצא במהלך של נפרדות, במהלך של "ותשת עלי כפך", במהלך של לאחור החטא – הרי שישנו מהלך של מאה תקיעות. אבל מצד "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול", שזו אותה תקיעה גדולה שלמעלה מנקודת הפירוד – שם אין מהלך של מאה קולות!

המהלך של מאה קולות נובע מאותה תפיסה שהתקיעה של היום היא תקיעה שלאחור החטא, והספיקא דדינא והמנהגא מביא לאותה תפיסה שיש כאן מאה קולות, אבל בעצם, מצד השורש של היום, זהו "יום תרועה יהיה לכם", כלומר העצמיות של התקיעה, היא בבחינה של לפני החטא ולא לאחור החטא, אלא שכאשר העולם מצד החיצוניות נמצא לאחור החטא, נקודת הדין משתעבדת למצב העולם, כי התורה משתלשלת לכל המדרגות, משתלשלת ללאחור החטא. אבל מצד שורש התקיעה, ה"יום תרועה יהיה לכם" מאיר את אותה נקודה של

"והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול", זוהי אותה נקודה שמגלה שאין כאן מציאות של חטא.

כמה דפשיט טפי מעליא

זוהי בעצם נקודת הפנימיות של השופר.

יש מחלוקת בגמרא (ר"ה כו ע"ב) מה עדיף: שופר כפוף, או שופר פשוט – האם "כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעליא", או "כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעליא".

"ותשת עלי כפך", כפך, מלשון כפיפת קומה. מצד תפיסה זו, יש את הבחינה של "כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעליא". אבל מצד בחינת ההתדבקות באין סוף, מצד ה"והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול", כאשר נצא מעולם של ההרכבה, של השית סטריין, ונדבק בנקודת האחדות הפשוטה – על זה נאמר "כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעליא".

השופר בעצם שורשו למעלה מהחטא, ועליו נאמר "כמה דפשיט טפי מעליא". אין נקודה של נפרדות, אין נקודה של תנועה, אלא יש פשיטות, הכל פשוט, האין סוף פשוט בתכלית הפשיטות. ומצד ההתדבקות בלמעלה מן החטא, כמה דפשיט טפי מעליא.

ככל שבחינה זו הולכת ומתחזקת, כן יש תיקון לכל העולם כולו, והעיקר הוא לדבק את הכל לבחינה שכולם נסקרים בסקירה אחת.

כאשר האני מתהפך לאין – אין מקום לפרטיות

כידוע, לא מזכירים בקשות פרטיות בתפילת ראש השנה, ועומק ענין זה, הוא מאותה בחינה שבעצם אין מציאות של אדם הנקרא פרטי, אין כזאת תפיסה, אלא מתגלה ש"אין עוד מלבדו", ואם אין עוד מלבדו – מה שייך פרטיות! כאשר ה"אני" נתפס כ"אני" – אז ישנה פרטיות, אבל כאשר האני מתהפך לאין, בחילוף אותיות, או "אין עוד מלבדו", ואם "אין עוד מלבדו", אין מקום כלל לפרטיות!

זהו שאמרו חז"ל: "אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס" (סנהדרין צו ע"א). פרוטה בכיס כלומר שיש פרטיות, יש נפרדות, וכאשר יש נפרדות – משיח לא יכול לבוא. משיח הוא אותו גילוי של אחדות פשוטה.

"מי יחיה ומי ימות" הוא נידון פרטי על כל אחד ואחד, עצם הדין אומר שיש פרטיות, ולכן דין זה הוא רק לאחר החטא. אבל מצד הבחינה שלמעלה מן הפרטיות, הרי ש"כולם נסקרים בסקירה אחת", אין דין על מציאות של אדם פרטי, אין כזו מציאות, ובעצם זה למעלה מן הדין, כפי שנתבאר. זוהי אותה נקודה שמגלה שאין עוד מלבדו, ומצד זה אין מקום לדין.

"ה' מְלֶךְ" – מצד קודם שנברא העולם, "ה' מְלֶךְ" – מצד ההווה, משנברא העולם, ו"ה' ימלוך" זו אותה בחינה שיחזור הגילוי של אין עוד מלבדו, ואם אין עוד מלבדו, אין שום נקודה של פרטיות, וממילא לא שייך דין, יש רק גילוי עצמי פשוט של "ונשגב ה' לבדו", של הבחינה שאין גבול.

זוהי העצמיות הפנימית של היום, וזולת זה, חיבור לנקודה יותר תחתונה, הוא שבירה. אלא שכל זמן שעדיין לא הגיעה הגאולה, ודאי שיש לנו חיבור לדין, כי סוף כל סוף יש מיתה, והמיתה נגזרת. אבל ככל שהאור הולך ומתחזק, עיקר הדבקות הפנימית צריכה להיות לתפיסה של "כולן נסקרין בסקירה אחת", לתפיסה של אין עוד מלבדו.

מלכות גבולית ובלתי בעל גבול

"מלך פורץ גדר ואין מוחין בידו"

בתפילת ראש השנה מבקשים אנו: "מלוך על כל העולם כולו בכבודך", כי אכן זוהי עבודת היום: מלכויות – "שתמליכוני עליכם".

מחד מצינו שישנו משפט, גדרים, העמדה של הגבולות – "מלך במשפט יעמיד ארץ" (משלי כט, ד); "אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו", כלומר לולי המלכות, לא היה גדר. המלכות יוצרת את הגדרים, את המשפט, את העמדת קיום העולם.

מאידך מצינו בגמ' (ב"ק ס ע"ב): "מלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין מוחין בידו". המלך פורץ את הגדרים, פורץ את הגבול, יש כאן כניסה לעולם שאין בו גבול.

ישנה בחינה של פריצה מגבול אחד וכניסה לגבול שני, והיינו מצד סדר ההשתלשלות, שבכל פריצה של גדר תחתון, נכנסים לגדר עליון יותר. אבל ישנה בחינה נוספת של "פורץ גדרו של עולם", כלומר הוא פורץ את כל הגדרים, את עצם המציאות שנקראת "גדר" הוא פורץ, הוא יוצא מהמושג גדר.

וזהו "מלך פורץ גדר" בשורשו, כלומר: לא רק שהוא פורץ את הגדר התחתון ונכנס לגדר עליון, אלא הוא פורץ את עצם המציאות הנקראת "גדר", יש כאן יציאה מהגבול לבלתי בעל גבול.

מחד, המלכות היא אותה נקודה שמעמידה את הגבול, קובעת את הגבול, נותנת מקום לגבול, מקיימת את הגבול. ומאידך, המלכות זו אותה נקודה שמבטלת את הגבול, מונעת את הגבול.

מלכות גבולית ובלתי בעל גבול

קצט

מה החילוק?

"מלך במשפט יעמיד ארץ" זו אותה נקודה שהמלך מולך על עמו, כיצד הוא מתראה ביחס אליהם. ביחס לאלו שהוא מולך עליהם, הוא בבחינת "מלך על כל העולם כולו", כלפי כל העולם כולו יש את הגדרים. "אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו" כלומר, איך המלכות מתקבלת, איך היא נתפסת אצל המקבלים, מה היא יוצרת אצלם, מה היא קובעת אצלם. מצד היחס הזה יש כאן תפיסה של גבול.

אבל המלכות כמות שהיא, מלכותו של הבורא כביכול – עליה נאמר: "מלך פורץ גדר". כלומר, כלפי הנהגת המלכות של עצמו, כלפי הנהגת העצמית שלו, נאמר: "מלך פורץ גדר ואין מוחין בידו". מי הם ה"מוחין"? אלו שהוא מולך עליהם!

אף שמצידם הוא מעמיד אותם בתוך הגדרים, ואם כן פריצת הגדר מהווה סתירה למלכותו, והיה צריך להיות שימחו בידו, שהרי את כל גדרם כמקבלים, הם מקבלים ממנו, ועצם קבלת הגדר ממנו היתה צריכה ליצור מחאה על היותו פורץ גדר.

אמנם, ב"ואין מוחין בידו" כתוב, שהמהלך של פורץ גדר, הוא למעלה מהתפיסה של אלו שהוא מולך עליהם, למעלה מתפיסת המקבלים. כלומר, אין זה ענין מקרי שהם אינם יכולים למחות בידו. הם אינם יכולים למחות כי פריצת גדר זו היא למעלה מתפיסתם, למעלה מהווייתם.

כלומר, יש אור שהמלכות נותנת למקבלים כפי ערכם, והוא אור הגדרים, אור הגבול. וישנו אור נוסף שהמלכות נותנת למקבלים שלא לפי ערכם, והוא אור של פורץ גדר, אין גבול.

ב' בחינות במלכות

ברור הדבר, ששתי תפיסות אלו אינן ביחס לעצמותו יתברך, אלא רק מצד המקבלים, איזו הארה יש להם מהמלכות.

כידוע, בפיוט "אדון עולם" מצינו לכאורה סתירה מרישא לסיפא. מצד אחד נאמר שם: "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא" – היתה מלכות

לפני הברואים. ומאידך נאמר: "לעת נעשה בחפצו כל – אזי מלך שמו נקרא", הרי שנקרא מלך רק לאחר הבריאה, כשכבר ישנם נבראים.

ברור הדבר, אפוא, ששתי בחינות יש במלכות: הבחינה העליונה היא "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא", כלומר, אין במלכות יחס לנברא, לערך השגתו, אלא זהו יחס של עצמיות, זהו סוג של מלכות שהיא למעלה מהנברא. "בטרם" כלומר, היא קודמת, היא עליונה מתפיסת הנברא, זוהי אותה נקודה שלמעלה מאבחנת תפיסת הנברא. כי הנברא הוא כולו גבול והמלכות היא "בטרם כל יציר נברא", היא נקודה הפורצת את הגבול, "מלך פורץ גדר".

מאידך, יש את המלכות שבתוך הנבראים, בגדרי הנבראים.

וכיון שהמלכות כוללת את שני האופנים – היא כוללת את הגבול, "מלך במשפט יעמיד ארץ", "אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו", ומאידך היא כוללת את "המלך פורץ גדר ואין מוחין בידו" – לפיכך ב"תמליכוני עליכם" כתוב שעבודת ההמלכה כפולה היא. יש לקבל את שני אופני המלכות: את המלכות של "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא", ומאידך את המלכות של "אזי מלך שמו נקרא" – לאחר הבריאה.

כל עבודת היום היא הבחינה של ההמלכה, אלא שיש את חלק ההמלכה שקדם לעולם, ויש את חלק ההמלכה משנברא העולם. החלק של ההמלכה משנברא העולם הוא יום הדין, יום המשפט, וההכנה למשפט היא הכנה מצד נקודת ההמלכה של הבורא על הנברא.

אבל כל זה, כפי שבורר, הוא מצד הבחינה של משנברא העולם, אך ישנה עבודה של מלכויות בבחינת "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא", השעבוד לנקודת המלכות של ה"אין עוד מלבדו", של עצם המציאות של המלכות, וזוהי גופא הנקודה הפנימית של ראש-השנה.

ב"תמליכוני עליכם" כתוב, שאדם צריך להגיע לנקודה הפנימית של ראש-השנה, להגיע למהלך של "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא".

"ה' אלוקי ישראל מלך" – מלכות בעצם

נברר מעט את המושג מלכות שקדמה לעולם.

מלכות גבולית ובלתי בעל גבול

רא

הן לכאורה "אין מלך בלא עם", ואם כן מהי מלכות שקדמה לעולם, מהי אותה עבודה ששייך להמליך את הקב"ה טרם שנברא העולם? הרי כביכול זה תרתי-דסתרי: "אדון עולם אשר מלך" – הוא כבר היה מלך לפני שהיו ברואים. על מי הוא מלך?

וביותר, לכאורה מה שייכת כזו עבודה, הרי ה"תמליכוני" הוא "עליכם", ואם אין עדיין ברואים, מה שייך "תמליכוני עליכם"?

הדברים מוכיחים בעד עצמם, שיש כאן תפיסה פנימית במהלך של ראש-השנה, במהלך של "מלוך על כל העולם כולו בכבודך".

בתפילת ר"ה אומרים אנו: "וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה".

"וידע כל פעול כי אתה פעלתו", זו האבחנה של הפעולה. "וידע כל יצור כי אתה יצרתו", זוהי אבחנה של היצור, הוא נוצר. "ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך", כלומר, הוא עצמיות של מלך, מלכות כמות שהיא. הוא לא רק מלך ביחס לנקודה, לא רק מלך על משהו, אלא מלך עצמי! "ומלכותו בכל משלה" – המלכות כוללת את הכל.

כל היסוד ש"אין מלך בלא עם", נאמר רק ביחס לחצי התחתון של המלכות, של "אזי מלך שמו נקרא". אבל ישנה מלכות שהיא בלי נבראים, מלכות בעצם, וזהו עומק מלכותו של הבורא ית'.

מהי אותה מלכות של "מלך בלא עם", מלך בלי נבראים, מלכות שקדמה לעולם.

מלכות הכוללת את הכל

באחשורוש מצאנו שהיה אחד מהמלכים ש"משלו בכיפה", מסוף העולם ועד סופו – שבע ועשרים ומאה מדינה. כלומר, יש מלכות שהיא חלקית, ויש מלכות שהיא כוללת את הכל.

בפשוטו, ההבדל בין מלכות חלקית למלכות שלימה הוא, שמלכות חלקית שולטת על חלק, ומלכות שלימה שולטת על הכל, אבל אין כאן חילוק בעצמיות של המלכות, ובמהות תפיסת המלכות זו אותה מלכות.

אבל באמת, מלך על הכל ומלך על חלק – אלו הן שתי מהויות שונות. מלך על חלק, הוא מלך מצד "אין מלך בלא עם", שיש כאן מציאות שניה, מלך ועבד. אבל מלך על הכל, זו מלכות שבעצם תופסת את הכל, ואם היא תופסת את הכל, היא אינה משאירה מקום לכלום, גם לא למי שמולכת עליו.

באחשורוש היתה התנוצצות של נקודה זו, אבל אצל הקב"ה זו נקודה בעצם. "ומלכותו בכל משלה" כלומר, המלכות כוללת את הכל, וממילא היא אינה נותנת מקום לנבראים, כי המלכות תופסת כל נקודה, כל מקום, כל אחיזה, כל תפיסה, אין נקודה שהמלכות לא נתפסת בקרבה. אין הכוונה שהיא מולכת עליה, אלא שהיא נתפסת בתוכה. המלכות תופסת את כל הנבראים ולא נותנת מקום לנבראים, מחמת שהכל מלא במלכותו יתברך.

שורש הבריאה – "ורוח אלקים מרחפת על פני המים"

ביאור הענין נראה כך.

"מלך" בגימטריא מים. מנהג ישראל לומר 'תשליך' בראש-השנה במקום שיש מים, ואחת הסיבות לכך היא משום שהדרך להמליך את המלך על המים, כדי שתימשך מלכותו. עכ"פ רואים ששורש ההמלכה של המלך נעוץ במים.

ואכן שורש הבריאה כך הוא: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, והארץ היתה תוהו ובוהו, וחושך על פני תהום, ורוח אלקים מרחפת על פני המים". כלומר, בתחילה המים תפסו את מקום כל הברואים כולם, ורק לאחר מכן, "יקוו המים אל מקום אחד ותראה היבשה", נוצר חילוק בין השמים והארץ וכו', המים קיבלו את הצמצום שלהם לגדר, למקום, "האומר לים עד פה תבוא". אבל שורש הבריאה היה: "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", המים תפסו את מקום כל הברואים כולם.

באמת, במבול מוצאים אנו את אותה בחינה. בשעה שהתגלתה נקודת ביטול הגבול, ביטול הנבראים, ביטול העולם – ההתראות לכך היתה בצורה שכל העולם כולו חזר למים, כלומר הבריאה חזרה לנקודה שהמים שוללים את הגבול. המים תופסים את כל מקום הבריאה, ולא נותנים לנברא מציאות שיוכל להיתפס בה.

מלכות גבולית ובלתי בעל גבול

רג

מלכותו של הבורא ית' שקדמה לעולם – היא אותה נקודה שממלאה את כל החלל כולו, ולא נותנת מקום לכלום.

“אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא” אין הכוונה ביחס לזמן, ואם כן מאז שנברא העולם, כבר בטל שם מלך זה, ובחינה זו של מלכות שוב אינה קיימת בעולם. אלא אף משנברא העולם, עדיין יש את האחיזה של “אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא”. גם משעה שנברא העולם, אותה מלכות ממלאה את כל הנבראים כולם בשווה.

אלא שאלו הן שתי בחינות של מלכות: מלכות לפני שנברא העולם, ומלכות לאחר שנברא העולם, אבל גם לאחר שנברא העולם יש את התפיסה הפנימית שקדמה לעולם, שהמלכות ממלאה את הכל.

במים יש הבדל בין הפנימיות לחיצוניות

כידוע בספרי המקובלים, כל הבריאה כולה נבראה במלכות של האין סוף.

עומק הדברים: הזכרנו שמלך בגימטריא מים. במים מונחת נקודה פנימית, והיא מתגלה בחילוק היסודי שישנו בין האש למים:

כאשר האש מכלה דבר, הדבר נראה, נגלה, ועל דרך כלל נעשה בצורה מהירה. כלומר הדבר נתפס בצורה של כליון מיש לאין. משא”כ במים, כמו שרואים במשל של רבי עקיבא שהאבן נשחקה מהמים, שבכל טיפה בפני עצמה לא רואים שהיא שוחקת את האבן, אבל בפנימיות כל טיפה שוחקתו עוד ועוד. ברור הדבר שכל טיפה כבר הפכה את הדבר לאין, אלא שהשחיקה לא היתה בגילוי, ולאחר זמן רואים לפתע שהדבר הפך מיש לאין.

בעומק מאירה כאן הנקודה של היש והאין בבת אחת. מצד חיצוניותם, המים הם מהלך של יש, הם נותנים קיום לעולם, הם החיות של העולם, הם מחיים את האדם [לכן את ברכת הגשמים מזכירים בברכת ‘מחיה המתים’ שזה עצם החיים], אבל מאידך, המים זו אותה נקודה ששוללת את היש והופכת אותו לאין.

האש, בשעה שהיא שוללת, רואים אותה כשוללת ולא נותנת קיום לדבר. מה שאין כן המים, אע”פ שהם שוללים, הם נראים כמקיימים. אבל מצד התפיסה הפנימית שלהם, הם באמת שוללים את הנברא.

ההתראות של יסוד זה היא ב"רוח אלקים מרחפת על פני המים", במבול וכו'.
 רואים שבשעה שהבריאה הגיעה לנקודה של כליון, המים ממלאים את
 הנבראים.

עומק הדברים, שהתפיסה של צורת הכליון נתפסת באותה צורה, שקיומו
 ושלילתו נעשית מיניה וביה כל הזמן בבת אחת.

המים שחקו את הנבראים כבר בעשרה דורות

"עשרה דורות מאדם עד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו
 מכעיסין ובאין, עד שהביא עליהם את מי המבול" (אבות ה, ב).

כששומעים שהמבול ירד רק לאחר עשרה דורות שמאדם הראשון עד נח,
 בפשטות תופסים שהמים הללו ירדו בזמן שנח הגיע, לא קודם לכן
 ולא לאחר מכן.

אבל באמת, המים האלו הם אותם מים שזרמו במשך כל העשרה דורות, אלא
 שבכל העשרה דורות היה נראה שהמים הללו הם אלו המקיימים את העולם
 ונותנים חיים לנבראים, אבל כשרצה הקב"ה לגלות כיצד כל הבריאה נהפכת
 לאין, הוא לקח את כל המים של העשרה דורות, צירף אותם בבת אחת, ובוזה
 הראה כיצד המים הללו שחקו את כל העשרה דורות.

כלומר, לא היתה כאן נקודה של מכאן ואילך, שנשחקה הבריאה, אלא עצם
 המים שזרמו בעולם בכל העשרה דורות, הם המים ששחקו את הבריאה
 כולה. אלא שההתראות החיצונית לא נראתה אלא לאחר עשרה דורות, אבל
 באמת בכל העשרה דורות הללו, בכל עת ובכל רגע המים הללו שחקו את
 הנבראים.

אלו אותם מים שקדמו לבריאה, שקדמו ל"ויאמר אלקים יהי אור". אלו הם המים
 ששוללים את הברואים, והם כלולים במאמר הראשון שהוא מאמר האין.

ובאמת, לעולם זוהי תכונת המים, שהם שוללים את הנבראים, מבטלים את
 הנבראים, אלא שההתראות החיצונית של המים היא קיום, העמדה,
 אחיזה של העולם.

מלכות גבולית ובלתי בעל גבול

רה

מלכות – כליון, התכללות

ממוצא דברים נבין, שאף ש"מלך במשפט יעמיד ארץ" כלומר, המלכות נותנת מקום למשפט, להעמדה של הגדרים, לתפיסה של גדרים – אבל בעומק, עצם המשפט הוא אותה נקודה שמכלה את הנבראים, ומביאה אותם למהלך של "ויכל אלקים", מלשון כליון.

העבודה היא להבין שכל נקודה בבריאה מגלה את האין עוד מלבדו, והיא מכלה את הנברא!

מלכות מלשון כליון. מלך, אותיות כל-מ, ומ' הכוונה לאותם מ' ימים של יצירת הנברא, כמו שכתוב שלכך נמשך המבול ארבעים יום, ו"כל-מ" כלומר, הוא מכלה את המ"ם, הוא מכלה את המציאות של היצירה, מבטל את עצם תפיסת הנבראים.

זוהי המלכות שקדמה לעולם, מלכות שמגלה שאין עוד מלבדו, היא מגלה שכל המאורעות, כל הזרימה של הבריאה – היא כליון, לכלות את הכל ולכלול את הכל, לגלות שאין עוד מלבדו כפשוטו.

מצד ה"מלך במשפט יעמיד ארץ" כפשוטו, נתפס אצלנו שהמלכות מקיימת את העולם, נותנת מקום לנבראים, ומעמידה להם גדרים, אחיזה. אבל מצד המלכות בפנימיותה, "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא" כלומר, הוא מלך בעצם, זו אותה מלכות שמגלה שאין עוד מלבדו.

כמובן, אין הדברים אמורים ביחס למלכות מצד עצמיות הקב"ה. אמירה כזו קרובה לכפירה ח"ו, כי לית מחשבה תפיסא ביה. כשמדברים על "בטרם כל יציר נברא", מדברים ביחס לעבודת הנברא, שעליו לתפוס מהלך של מלכות, שהוא "בטרם כל יציר נברא". כלומר, עליו לגלות שאין עוד מלבדו, שיש כאן שלילה של הנבראים, יש כאן התכללות של הנבראים. מלך מלשון התכללות.

מלכי בית דוד תפסו את עומק המלוכה

"אין ישיבה בעזרה אלא למלכות בית דוד בלבד" (יומא כה ע"א).

ישיבה זו אותה נקודה של קביעות. יש-ב זו התפיסה של הישיבה. מלכי בית דוד תופסים את עומק ענין המלוכה, ומתוך כך מבינים שהיש הוא

התכללות, לא תפיסה של יש כמות שהוא. רק מי שיכול לתפוס את היש כהתכללות יכול לשבת בעזרה.

אין כאן תפיסה של נבראים שתופסים את עצמם כעצמיות, ומקבלים שפע ויונקים, אלא יש כאן מציאות של נבראים שתופסים שהזרימה של הבריאה, המהלך של הבריאה כולה – הוא לגלות איך שהכל מביא כלות והתכללות, וזוהי המלכות בעצם של הקב"ה.

"ה' מֶלֶךְ", מלכות כמות שהיא, "ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך" – מלך כמות שהוא, שהוא כולל את הכל, מכלה את הכל, ומגלה שאין עוד מלבדו.

שבת-מלכתא נקראת מלכה מאותה נקודה של "ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו".

העלאת הנברא לנקודת ההמלכה

עתה עלינו להבין את המהלך הפנימי של ראש-השנה.

ידועה השאלה, שלכאורה מדוע נקבע ראש השנה בא' תשרי – יום יצירת האדם, הרי לא זה היום בו נברא העולם, אלא כ"ה אלול.

ועוד, מהו לשון "היום הרת עולם", הן לכאורה ההריון של העולם התחיל קודם, בכ"ה אלול.

אבל באמת, כתיב: "לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ" (דבה"י א כט, יא). ישנן, כידוע, שש מדות: גדולה, גבורה, תפארת, נצח והוד – חמש מדות, ו"כי כל בשמים ובארץ" זו המידה הששית, מדת היסוד. היום השישי שבו נברא האדם, הוא אותה מידה הנקראת יסוד, מידת "כי כל בשמים ובארץ".

מאידך, שבת נקראת מלכות, מלשון תכלת, מלשון תכלית, שזהו גם לשון "כל", כמו שביררנו. מה החילוק, אם כן, בין שבת ליום השישי, הרי הן יום השישי נקרא "כי כל בשמים ובארץ", והן שבת נקראת בלשון "כל".

בירור הדברים: האדם כולל בתוכו את כל הבריאה. וכוונת הדברים בעומק, שהוא מביא את כל הנבראים כולם לכלות. לא שהוא כולל אותם, רק מצד

שהוא קיבל מכל נברא את היש שבו, אלא שהוא מביא את כולם להתכללות, לכלות, ל"ויכל".

"יום השישי", יום בריאת האדם, עניינו שיש מהלך מצד הנברא שמביא את הברואים כולם לכלות. שבת לעומת זאת, היא אותו מהלך של "ויכל אלקים", שהקב"ה מביא את העולם לכלות. כלומר החילוק בין יום השישי לשבת קודש הוא, שיום השישי עניינו עבודת הנברא להביא לכלות. ושבת קודש זוהי עבודה כביכול של הקב"ה, "ויכל אלקים", הקב"ה מביא את הכלות.

"היום הרת עולם היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים". זהו היום שבו נברא האדם, והעבודה המוטלת עליו היא עבודת "כי כל" – להתדבק במלכות, "שתמליכוני עליכם". זוהי עבודה מצד הנברא, שהוא שולל את הכל, ומביא את הכל לכלות.

מצד יום שבת-קודש, אין מהלך של עבודת המלכה, של כלות, אלא הקב"ה מביא את העולם לכלות, כביכול מצדו ית"ש ללא עבודה מצד האדם, אבל מצד יום השישי שבו נברא האדם, עבודת הנברא לשלול את עצמו.

"תמליכוני עליכם" הכוונה שתעלו לנקודת ההמלכה. הנברא מצדו צריך להגיע למצב שהמלכת הקב"ה תהיה עליו, והיא תכלול אותו, תכלה אותו. "עליכם" כלומר, שהאדם נכלל בדבר. "עלה במחשבה" כלומר, הוא נתעלה לעולם המחשבה.

לא שיהיה נברא, ועל גביו תהיה המלכה. זה שייך רק מצד התפיסה החיצונית של "מלך במשפט יעמיד ארץ", מצד "אלמלא מוראה של מלכות", שזהו ענין של יראה, ענין של דבר הנמצא מעליו. אולם "תמליכוני עליכם" מצד העבודה הפנימית, זו העלאת הנברא לעצם המושג הנקרא מלוכה.

"שום תשים עליך מלך – שתהא אימתו עליך" (קידושין לב ע"ב), זה נאמר רק מצד התפיסה החיצונית שהמלך נותן גדרים, נותן מעמד ומקום לנבראים. אבל מצד התפיסה הפנימית, שהיא נקודת ההתכללות – מצד זה "ה' אלוקי ישראל מלך", אין עוד מלבדו כפשוטו.

אין עוד מלבדו – גם מצד הנברא

זהו המהלך הפנימי של ראש-השנה, שהמלכה של אין עוד מלבדו, תגיע כביכול מצד הנברא, ולא רק מצד הבורא.

כאשר הנברא לא עושה את המהלך של ההמלכה, הרי שכביכול המהלך מגיע מצד הבורא, מהלך של מבול, שהקב"ה מביא את העולם לכלות. אבל מצד עבודת האדם, על הנברא להביא את כל העולם כולו לנקודה של כלות.

"מלוך על כל העולם כולו בכבודך", אבל איזו מלוכה? "ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך" כמות שהוא מלך, לא ביחס לנברא. "ומלכותו", אותה מלכות, "בכל משלה", היא תתפשט לכל הנבראים כולם, ותשלול את כל מציאותם.

הבריאה נבראה במלכות אין-סוף

מעשה נראה, שדברי המקובלים שהובאו לעיל, שהבריאה נבראה במלכות של אין-סוף, יש להם שתי פנים: מצד התפיסה החיצונית שהמלכות היא נקודה של גבול, של אחיזה, הכוונה היא שהקב"ה הוא בלתי בעל גבול, וההעמדה שהוא נותן מקום לגבול, נקראת מלכות.

אבל מצד התפיסה הפנימית הכוונה היא, שהבריאה נבראה באותה נקודה שממלה את הנבראים, וכוללת אותם חזרה באין-סוף. היא לא נותנת לנבראים מציאות כמות שהיא, אלא מעמידה אותם בבחינה של כלות לקב"ה בחזרה. היא מעמידה את הנבראים במצב שבהכרח הם יגיעו להתכללות באין-סוף. מצד הנברא יהיה מהלך של "כי כל" שהוא יכלול, ומאידך, "ויכל אלקים", הקב"ה יכלול את כל הנבראים כולם בו יתברך.

אבל הבריאה אינה במצב כמות שהיא לנצחיות, אין מציאות של בריאה כמות שהיא בנצחיות, אלא היא תגיע למצב של כלות, של התכללות.

"יום תרועה יהיה לכם"

ראש-השנה נקרא בתורה "יום תרועה", "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כט, א).

עומק הדברים: תרועה הוא מלשון "תרועם בשבת ברזל" (תהלים ב, ט), לשון של שבירה, של ביטול. מצד החיצוניות יש גבול, אבל מצד הנקודה הפנימית, יש את ה"יום תרועה יהיה לכם", שזו הבחינה של שבירת הגבול, של "מלך פורץ גדר". יש כאן גילוי של מלכותו יתברך.

"יום תרועה יהיה לכם" כלומר, צריך לשבור את ה"לכם", לבטל את המציאות של ה"לכם". "יהיה לכם" כלומר, בשביל לשבור את ה"לכם".

"לכם" אותיות מלך. "יום תרועה יהיה לכם", כאשר מבטלים את ה"לכם", מתגלה שבאמת ה"לכם" הוא צירוף של מלך כמות שהוא. אין "לכם" בעצם, ה"לכם" גופא הוא בחינה של מלכות, הוא מלך, "יאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך", יש כאן מלכות של הקב"ה.

"יום תרועה יהיה לכם", כששוכרים את ה"לכם", מגלים שאין כאן אלא מלך, "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא".

פורץ גדרו של עולם – בטומאה ובקדושה

על בלעם כתוב שהיה "פורץ גדרו של עולם".

גדר של כל דבר, הוא בעצם הלבוש של הדבר שלא נותן לו להתפשט. הלבוש גופא הוא נקודת השביל, נקודת הגדר, נקודת הגבול.

עצת בלעם היתה בבחינת הפשטת הלבוש, כי עסקי עריות הם בהפשטה, ועל מעשה זה נקרא בלעם "פורץ גדרו של עולם". וכשם שהדבר נמצא בטומאה, כן נמצא בקדושה, כי זה לעומת זה עשה אלקים, ומצד הקדושה יש כאן את הפריצה של הגבול, וכניסה לבלתי בעל גבול.

"תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו" (במדבר כג, י) כלומר, בלעם ראה שנקודת האחרית היא נקודת אחדות המתגלה ב"אין עוד מלבדו", גילוי עצמותו יתברך בלי כל לבושים.

הארת הבלתי בעל גבול בעצם העבירה

"דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו"

(ישעיהו נה, ו-ז).

מה הכוונה "יעזוב רשע דרכו"?

יש את הדרך של הקב"ה, שהיא בבחינת "מלך פורץ גדר לעשות לו דרך", ויש את הדרך של הרשע. ועל הרשע לעזוב דרכו, ולדבק עצמו ב"פורץ גדר לעשות לו דרך". כלומר, מצד הרשע יש לו דרך שהוא דבק בגבול, וכשהוא נופל בחטא – הריהו נופל לעוד גבול, ועוד גבול. אבל באמת, המהלך הוא לדבק את עצמו ב"פורץ גדר לעשות לו דרך".

עומק הדברים: הקב"ה "ממכה עצמה מתקן רטיה", הקב"ה מקדים רפואה למכה. כלומר, כל עבירה למעשה היא אותה נקודה של פריצת גדר. הקב"ה אמר לא לעשות, הוא נתן גדר, והאדם פרץ את הגדר, הוא עבר על העבירה, על הגדר. נמצא, שבפנימיות העבירה היא יציאה מהגבול לבלתי בעל גבול.

אלא, שמצד הטומאה המלפפת את העבירה, האדם נדבק לגבול עוד יותר גרוע, ולכך זה נקרא איסור, מלשון אסור בבית האסורים (כמו שכתוב ב'תניא'). נמצא, שיש גבול חדש. אבל מצד האור הפנימי של העבירה, באמת האדם מדבק את עצמו בבלתי בעל גבול, אלא שהוא לא יכול להיאחז בזה, מחמת החיצוניות שאוסרת אותו וקושרתו. אבל בעצם מאיר כאן האור של הבלתי בעל גבול, כי הוא שבר את הגבול.

"ממכה עצמה מתקן רטיה" כלומר, שבעצם העבירה מאירה ההארה של הבלתי בעל גבול, מאיר האופן של ההתדבקות ב"מלך פורץ גדר לעשות לו דרך", אבל איזו דרך? – לא דרך של גבול, אלא יש כאן "דרך אניה בלב ים" (משלי ל, יט) [שכידוע זו הכוונה המיוחדת לחודש אלול].

מה הכוונה "דרך אניה בלב ים"?

פירש ה'מצודת דוד' שם: "הדרך שהלכה בו הספינה בתוך חוזק עומק הים, אין לדעת אותו, כי מיד כשתלך ממקום מהלכה ישובו המים לאיתנו ולא יוכר".

כשנותנים דרך בים, זו אינה דרך שנמצאת, זו אינה דרך מסומנת וקבועה, אלא בשעה שהאניה עוברת נוצר נתיב, אך הוא מתבטל ונעלם מיד עם חלוף האניה בו, כלומר הדרך לא יוצרת גבול. זוהי דרך בתוך הדבר, והיא אינה יוצרת גבול לדבר. וזהו "מלך פורץ גדר לעשות לו דרך".

מלכות גבולית ובלתי בעל גבול

ריא

"יעזוב רשע דרכו" הכוונה, שהוא מדבק את עצמו בנקודה הפנימית, בדרך של הקב"ה, שהיא דרך שמאירה בה הארה של בלתי בעל גבול, וזוהי ההתדבקות בפנימיות.

בודאי שהוא מוכרח לעשות תשובה על העבירה, אבל מהיכן יהיה כח לאדם שעבר עבירה לעשות תשובה? ובאמת מבואר במקובלים שיש את הכח המחייה, שנפל ברע, וזה גופא מעלה את הרע. אבל עומק הדברים הוא, שעצם ההארה של הבלתי בעל גבול שמאירה בעבירה – זה הכח שנותן לו לעשות את התשובה!

תשובה קדמה לעולם, כמו שכתוב בחז"ל. הכוונה, כי התשובה היא אותה נקודה שמאיר בה ה"ממכה עצמה מתקן רטיה", כי עצם העבירה מדבקות את האדם ב"קדמה לעולם", היא מדבקות אותו ב"אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא". אלא שיש לו מסך המבדיל שמונע ממנו להתחבר לאור זה. אולם כאשר "יעזוב רשע דרכו", כאשר הוא יעזוב את האיסור, מלשון אסור, לשון קשור, ואז תאיר בקרבו הנקודה של "מלך פורץ גדר לעשות לו דרך" – תהיה זו דרך ביס, דרך שאין בה גבול.

זהו "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" – הקב"ה קרוב כי מאירה כאן הארה ש"אין עוד מלבדו" כפשוטו, וממילא אין מחיצות.

"קרוב" אין הכוונה שקודם הוא היה רחוק, אתמול היה במרחק של אלף אמה, והיום במרחק של מאה אמה, ולכך הוא יותר קרוב. אלא זוהי עצמיות של קירבה, כי "אין עוד מלבדו" כפשוטו, ולכך אין מחיצות.

העבודה בעשי"ת – שבירת גבולות בקדושה

מה שמבואר בפוסקים, בשולחן ערוך, שבעשרת ימי תשובה כל אחד צריך לנהוג למעלה ממדרגתו, עומק הדברים, שכל אחד צריך לשבור גבול על מנת לדבק את עצמו בבלתי בעל גבול. אדם מוכרח לשבור גבולות על מנת לדבק את עצמו בבלתי בעל גבול, ולכך עבודתו לשבור את הגבולות שלו בקדושה, וליצור נקודה שהיא מעל הגבול.

כלומר, אין הכוונה שעליו לעשות מעשים בעלמא, אלא המטרה לשבור את הגבול, וממילא להתדבק בבלתי בעל גבול שמאיר בעשרה ימים הללו.

עשרת ימי תשובה, שהראשון בהם הוא ראש-השנה, כתוב בהם: "דרשו ה' בהמצאו קראו בהיותו קרוב", קרוב בעצמיות, וזו התדבקות ב"מלך פורץ גדר", אין גדרים, והכלי לזה מצד המקבל, הוא לפרוץ את הגדר דקדושה שנהג בו עד עכשיו. אבל זהו רק הכלי לפריצה של הגדר, וצריך לדעת אחרי זה להתדבק בבלתי בעל גבול.

אם רק פורצים את הגדר, ולא מתדבקים בבלתי בעל גבול, ח"ו זה החורבן הגדול ביותר שישנו, כי למדרגה הבאה הוא לא הגיע, ומהמדרגה הקודמת הוא כבר יצא. רק כאשר האדם מבין שהעבודה לעשות דברים למעלה מן המדרגה מטרחה לפרוץ את הגבול, ולהתדבק בבלתי בעל גבול – אז הוא מקבל את ה"בהיותו קרוב", מכח פריצת הגדרים דקדושה.

"דרשו ה' בהמצאו", הקב"ה נמצא. אבל מה הכוונה שהוא נמצא? "אין עוד מלבדו", הוא לא נמצא עם עוד מישהו לידו, אלא הוא נמצא לבד. זוהי התפיסה שמתגלה בעצמיות היום, והכלי מצד המקבל הוא "פורץ גדר", לפרוץ את הגדרים דקדושה, ולהתחבר לנקודה שמעל לגדרים, לבלתי בעל גבול.

זהו המהלך של הימים: "אכלו מעדנים ושתו ממתקים... כי חדות ה' היא מעוזכם". כאשר האדם נמצא אצלו יתברך, זהו מצב של "עוז וחדות במקומו", אצלו יתברך זה לא ביחס של מקום, כי הקב"ה לית אתר פנוי מיניה, אלא זהו יחס של תפיסה שהוא נמצא אצל הבורא עולם כמות שהוא, ואז יש "חדות ה' היא מעוזכם", ההתחברות הפשוטה עם הקב"ה.

סוף דבר, נקודת היום כמות שהיא, היא יציאה מהגבול והתחברות לבלתי בעל גבול, אלא שאין הכוונה ח"ו לשלול את הגבול, אלא להתדבק בשניהם [שזה התרתי דסתרי שזכרנו בארוכה בחלק ט'].

כח היום הוא ההכללה של שניהם: מחד – "מלך במשפט יעמיד ארץ", העמדה של הגבול, ומאידך – "מלך פורץ גדר".

"דרשו ה' בהמצאו" זו אותה נקודה שיש בה התדבקות לבלתי בעל גבול, ועבודה היום היא להידבק בגבול ולהידבק בבלתי בעל גבול, אבל ההארה שבבלתי בעל גבול פורצת כאן גדרים והיא מאירה בתוקף רב.

יום הדין – שורשו הפנימי

ר"ה – יום הדין

בלשון הפסוק נקרא היום הראשון של השנה "יום תרועה", "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כט, א), אבל בלשון חז"ל במשנה ובגמרא, נקרא היום "ראש השנה".

ולמדנו חז"ל כי יום זה הוא גם יום הדין, "כל באי עולם יעברו לפניו כבני מרון" (ר"ה טז ע"א), כולם נסקרים בסקירה אחת, וצריך לדעת את השייכות הפנימית בין ראש השנה ליום הדין.

עוד אמרו חז"ל (ילקו"ש פר' אמור רמז תרמה): "בשעה שישראל נוטלין שופר ותוקעין, הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, ומתמלא עליהם רחמים והופך להם מדת הדין למדת רחמים".

ומבואר, שאף שהיום נקרא "יום הדין", אבל התכלית היא כביכול להעביר את הקב"ה מכסא של דין לכסא של רחמים, ודבר זה נקרא מיתוק הדינים, גילוי הפנימיות.

כל ה"עולם, שנה, נפש" עניינו תוספת

ביאור הדברים נראה כך.

מהו ראש-השנה? ראש השנה כלומר: ישנה שנה, ולשנה זו יש ראש. "ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה" (דברים יא, יב), יש ראש לשנה ויש אחרית – סוף – לשנה, ו"ראש השנה" עניינו הראש, ההתחלה של השנה.

בעצם כשמתבוננים, כל ה"עולם, שנה, נפש" [ע.ש.ן. כידוע מספר יצירה], הוא ענין של דבר שני, של תוספת: נפש הוא מלשון נפיש, לא מלשון מנוחה אלא מלשון שנשאר [נפיש בלשון ארמית נשאר], כלומר נקודת הנפש היא אותה נקודה שאיננה נקודת העצמיות, היא נקודה כביכול מבחוץ, נקודה של "שארית נחלתו" – מה שנשאר, מה שהוא תוספת.

שנה היא מלשון שני, ועולם מלשון העלם. העלם הוא יחס של דבר שאינו נראה לדבר השני, זוהי נקודת העלם.

סוף דבר, כל ה"עולם שנה, נפש", הן נקודות של יתר, של תוספת, של שני.

כל הבריאה היא, אם כן, ענין של תוספת, תוספת כביכול על העיקר שזו עצמותו יתברך, אבל מצד עצמותו יתברך – "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים" (ישעיהו מד, ה).

ואין הכוונה "אני ראשון ואני אחרון" במובן חיובי, אלא "אני ראשון" כלומר אין ראשית. הראשית שאתם משיגים איננה ראשית, אלא "אני ראשון", והאחרית שאתם משיגים גם היא איננה אחרית, אלא "אני אחרון". זו אינה הגדרה חיובית של "אני ראשון ואני אחרון", אלא שלילת ההשגה בראשון ובאחרון, ואם זה אני – הרי שלית מחשבה תפיסא ביה.

"אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים", יש רק את הקב"ה, אחדות פשוטה בו יתברך.

"אשר עיני ה' אלקיך" – נקודה שיש בה אחיזה

והנה מצינו בגמ' (ר"ה יא ע"א), שלכולי עלמא בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים. "יוסף" שהוא מלשון תוספת, מלשון "יוסף ה' עליכם", אבל כל הוספה היא גם בחינה של סוף, שכן לעצמיות אין ראשית ואין אחרית, והתוספת יש לה ראשית, וממילא יש לה גם אחרית.

ביום ראש השנה יצא יוסף מבית האסורים. בית האסורים זו הנקודה האוסרת, הקושרת, המגבילה. ובר"ה יצא הסוף מהגבול שלו, כלומר מתגלה הנקודה שאין סוף.

כידוע, כל נקודה כוללת גם את ההפכיות שלה. לכן, בראש השנה, מצד אחד יש כאן גילוי של שנה, גילוי של ראשית השנה, אבל מצד סוד ההפכים המתגלים ומאירים בבת אחת, הרי בו ביום מאירה הנקודה המתהפכת שאין שני, ואם אין שני כמובן שאין ראש, אלא "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים".

"מראשית שנה ועד אחרית שנה", כתוב כאן שיש ראשית לשנה ויש אחרית לשנה. אבל כל זה מצד הבחינה של "ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה", כי העיניים הם ענין יותר של השגה. מצד אותה בחינה של "איסתכל באורייתא וברא עלמא", מצד עולם הראיה – יש את ה"עיני ה' אלקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה".

אבל מצד הבחינה יותר עליונה, של "עין לא ראתה אלקים זולתך" (ישעיהו סד, א) – הרי שאין ראשית ואין אחרית. "לא ראתה", כי הדבר לא נתפס בעולם הראיה. העין רואה את הצורה, את הגבול ואת המוחשיות, אבל כשאין ראשית ואין אחרית, לית מחשבה תפיסא ביה, אין נקודה שהמחשבה והראיה [שהם חד בשורש, כידוע] יכולים להיתפס בה, אלא יש כאן את ההתדבקות בנקודה הבלתי נתפסת.

"ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה" זו אותה נקודה שיש אחיזה. כמובן שלא מדברים כאן על העיניים של הקב"ה, אלא זהו יחס של תפיסה איך אנו תופסים את ההנהגה, שיש לנו השגה ואחיזה בדבר, וכיון שכך, נאמר "מראשית שנה ועד אחרית שנה".

אבל הנקודה של עולימתא שפירתא דלית ליה עינין, אין עיניים, אם אין עיניים – שם יש את הנקודה שאין ראשית ואין אחרית. אז מתגלה ה"אני ראשון ואני אחרון" כמו שביררנו, לא אני ראשון ואני אחרון במובן חיובי, אלא שמבינים שהראשון הוא אני והאחרון הוא אני, וממילא "מבלעדי אין אלקים", אין אחיזה והשגה בכלום. [כבר ביררנו פעמים רבות, שהמושג שהכל אלוקות עניינו שהכל לא מושג].

"ומבלעדי אין אלקים" – אל תקרי אין אלא אין. כשמגיעים להשגה של "מבלעדי" – מבינים שהאלוקות הוא אין. המידת הדין, יום הדין – יש לו תיקון מצד נקודת האין.

מיתוק הדין – הכללת מידת הדין בשורשה

לעיל הובאו דברי חז"ל, ש"בשעה שישראל נוטלין שופר ותוקעין, הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים".

מה כוונת הדברים?

אין זה ענין של העברה גרידא מכסא דין לכסא רחמים, מהכא להתם ומהתם להכא, אלא זהו גילוי העצמיות שלמעלה מנקודת הדין. הדין הוא בחינת יצחק שהוא תמיד שני, אבל כשמתגלה הנקודה שאין שנה ואין שני, ישנו מיתוק הדין.

כלומר, מצד התפיסה שיש ראש לשנה – בראש נמצאים המוחין, והיכן שנמצאים המוחין שייך ענין של דין, כי לעולם החכמה יש בה נקודה של גבול, נקודה של גבורה, נקודה של דין. "ראשית חכמה" – הראשית שהיא חכמה. לכן, מצד הראש של השנה, זהו בעצם שורש הדין, גבורה דעתיק שהוא שורש הדינים, ומצד ההתלבשות שבראש יש לנו את שורש הדין.

שורש המיתוק של הדין הוא הגילוי שאין ראש, אין שנה, אין שני. כלומר מיתוק הדינים אינו מצד חיצוניות של ריבוי זכויות, של לימוד זכות על הכנסת ישראל, של קבלה לעתיד וכדו'. בודאי שכל זה אמת, אבל כל התפיסות הללו נובעות מאחיזה באותו עולם שיש דין אלא שממתקים את הדין ע"י ביטול של מה שמעורר את הדין – הן מצד העבר והן מצד העתיד וכו', אבל עדיין נשארים בגבול הדין, זה לא מיתוק עצמי, אלא מיתוק במדרגה של הדין.

שורש המיתוק של הדין הוא לכלול את מידת הדין בשורשה, כלומר לעלות מעל אותה נקודה שיש ראשית, מעל אותה נקודה שיש שנה, ושם בהכרח אין דין, כי שורש הדין הוא שורש הנפרדות כידוע, ועד כמה שיש גילוי של "מבלעדי", יש גילוי ש"אני ראשון ואני אחרון", אין עוד מלבדו, ומצד אין עוד מלבדו הרי ש"אין אלוקים", אלוקים הוא אין.

כלומר, חז"ל בדבריהם שהקב"ה עובר מכסא דין ויושב על כסא רחמים, גילו לנו שמה שיום זה נקרא יום הדין, אין זה כדי שאדם יתפוס אותו כיום הדין ויפעל בתוך הדין בלבד, אלא עבודת האדם לגלות שאין דין!

“עלה אלוקים בתרועה”, כלומר האלוקים התעלה, מידת הדין מתעלה לשורשה, “בתרועה” – בשעה שישראל מריעין הקב”ה עובר מכסא דין לכסא רחמים. לא שהוא נמתק, אלא כביכול הוא מתעלה למקומו, הוא מתעלה להתכללות שלו, הוא מתעלה לאותה נקודה של “אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלוקים”.

מהות הדין – היתפסות בספירת החכמה

זהו בעצם העומק של מה שנקרא “יום הדין”.

התפיסה של יום הדין כיום הדין מוחלט, כתכלית בפני עצמה, שיש לפעול בתוך הדין ולנהוג על פיו – היא בעצם ניתוקו של היום מהשורש, ממקור החיים, הקב”ה, ובאמת אין זה כך, אלא זו נקודה שצריך להגיע לביטול.

ביאור הדברים: כל ענין הדין שדנים את האדם לפי מעשיו, כבר כתב הרמב”ם (פ”ג מהל’ תשובה ה”ב), ש”אין שוקלין אלא בדעתו של א-ל דעות, והוא היודע היאך עורכין הזכויות כנגד העוונות”. הקב”ה בוחן כליות ולב, והוא מכיר את אמיתת לבבו של כל אחד ואחד. “צור לבבי וחלקי ה’”, הקב”ה מכיר את היצר שבלב, מכיר את הכח של כל אחד ואת נקודת ההתנגדות שלו, וכפי זה יש את נקודת הדין.

נמצא, שהדין מצד מהותו, אף שאינו נעשה עפ”י חכמת בשר ודם, אבל זוהי היתפסות בספירת החכמה, כפי מחשבתו ודעתו של א-ל דעות, כמו שכתב הרמב”ם. הדין הוא אותה נקודה שיש כאן את קו המודד, קו המדידה, “ואמר עד פה תבוא” (איוב לה, יא), מודדים את המעשים, מודדים את כח האדם, ומקבילים את כח האדם ביחס למעשים, כמה היה בכוחו להתגבר וכו’.

“יומא אריכתא” – גילוי שאין שנה ואין ראש

והנה בשאר המועדים נקבע היום הנוסף דוקא בחו”ל, במקומות המרוחקים, מחמת ספיקא דדינא, ולא בא”י, במקום שידעו את המועדים וקביעת החודש, וממילא גם בימינו, בא”י הוקבע יום אחד לכל מועד, ורק בארץ העמים, מקום שהשלוחים לא היו מספיקים להגיע, נשאר הגדר של שני ימים [יו”ט שני של גלויות].

ישנו מועד אחד שגם בארץ ישראל נקבעו לו שני ימים: ראש השנה! באותו מקום שכתוב "ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה עד אחרית שנה" – שם יש את הבחינה של ראש השנה שני ימים, ומבואר בגמ' (ביצה ל ע"ב) ששני הימים נקראים "יומא אריכתא", כלומר נחשבים יום אחד.

בעומק מבורר כאן, שנקודת הזמן מגיעה לביטולה, כי הרי מצד תפיסת הבריאה יש יום אחד, אחרי כן יום שני, יום שלישי וכו', כל יום לעצמו. וכאשר הדין אומר לנו שישנם שני ימים הנחשבים כיומא אריכתא, זהו ביטול של הששת ימי בראשית, ביטול של אותה אבחנה שכל יום ויום הוא לעצמו. בששת ימי בראשית נאמר: היום יום אחד, היום יום שני וכו', וכל יום ויום הוא לעצמו. כשמגיע דין שאומר לנו שיש שני ימים שהם אחד, כתוב כאן שמתבטל המושג של התחלקות הימים, מתבטל המושג של הזמן בכלל.

זוהי הפריצה של המוחשיות, של הזמן, וכניסה לאותה נקודה שהיא למעלה מהשנה, למעלה מהשינוי, למעלה מהשני.

"יומא אריכתא" הוא יום אחד. היה צריך לכאורה להיות שראש השנה יהיה שני ימים – יום ראשון של ראש השנה ויום שני של ראש השנה. אבל חז"ל באו וגילו לנו שזהו יום אחד. כתוב כאן, שאין שני בראש-השנה, זוהי אותה נקודת גילוי שהיא היפך המילים "ראש השנה". מצד משמעות השם "ראש השנה" יש שנה ויש ראש, יש שינוי, יש שני, אבל מצד אותה תפיסה ששני הימים הם יומא אריכתא, מתגלה כאן בחינה עמוקה יותר, שבעצם אין שנה ואין ראש.

"היום הרת עולם" – גם היום השני של ר"ה

"חביבין דברי סופרים מדברי תורה" (שה"ש רבה א, ב). מדאורייתא סגי ביום אחד, וחז"ל תקנו שני ימים.

נמצא, שבתקנת חז"ל מתגלה לנו נקודה יותר עמוקה מהפשטות של התורה. מצד הפשיטות, ראש השנה הוא יום אחד, הוא נקרא ראש השנה. אמנם לא כתוב בתורה ראש השנה, אבל הוא יום אחד, וממילא אין כאן גילוי של ביטול הזמן.

באים חז"ל ומגלים לנו את שתי הנקודות: מחד הם מגלים לנו שהימים הללו נקראים "ראש השנה", והדבר הוא תימא לכל בר-דעת שבכל שנה ושנה

יום הדין – שורשו הפנימי

ריט

אנחנו אומרים בתפילה "היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים", ואומרים זאת ביום הראשון של ראש השנה וגם ביום השני של ראש השנה, ולכאורה זה נראה כדבר שאינו אמת, שהרי היום ב' תשרי ולא א' תשרי! אולי בזמן חז"ל היו ספקות, אבל היום שיודעים בוודאות את קביעות דירחא, ולגבי כל הדינים דאורייתא יש לנו ידיעה ברורה מתי חל סוכות, מתי חל צום תשעה אב וכו', הרי שמבורר לנו לדינא גם שהיום הוא ב' תשרי, ומה שייך לומר "היום הרת עולם"?

אבל כאן באו חז"ל וגילו לנו את הסוד. מחד חז"ל מגלים את הנקודה שהיום נקרא ראש השנה, כלומר שיש שנה, יש שני ויש ראש, ומאידך מגלים לנו חז"ל שזהו "יומא אריכתא", יום אחד, ואם זה יום אחד, הרי שיש כאן ביטול של השנה, ביטול של הראש.

אם אומרים על שני בתשרי שהוא נקרא "היום הרת עולם", נמצא שהוא לא שני, הוא ראשון, הוא לא ב' הוא א', וכאן מתגלה בעצם שהכל הוא ראשית, ואין נקודה של שני. יש רק נקודה אחת פשוטה של "אני ראשון ואני ואחרון", ואם בכל נקודה מתגלה ה"אני" – שוב אין אחיזה בשום דבר.

ה"היום הרת עולם" מגלה שהזמן כביכול לא משתנה. כשמגיע ראש שנה מתגלה נקודת החידוש של הבריאה, אבל היא לא מתגלה רק בצורה של זמן, אלא באותה תפיסה שלמעלה מן הזמן, וממילא הארה זו נתפסת כב' תשרי ושפיר ניתן לומר בו "היום הרת עולם", כי מדברים למעלה מתפיסה של נקודת הזמן. ולפי"ז לשון היום הוא לשון גילוי, היפך עבר ועתיד שהוא הבחנת נעלמות.

בודאי שיש גם את נקודת הזמן, כמו שביררנו כבר בארוכה שכשם שהבלתי בעל גבול אמת כך גם הגבול אמת, וממילא אחרי כן מגיע ג' בתשרי שיש לו דינים של צום גדליה, וכן כל הדינים של שאר הימים, אבל מאידך מאירה כאן בפנימיות גם הבחינה שאין זמן, ותוקף הגילוי שלה הוא ביום השני של הבריאה, שכביכול "היום הרת עולם" נאמר גם על א' תשרי וגם על ב' תשרי, כלומר אין כאן השתנות.

"יומם ולילה לא ישבותו!" הרי לנו, שאף שעבר יום והגיע הלילה – בעצם זהו אותו יום. לא יום ולילה, אלא כדברי הנביא (זכריה יד, ז) "לעת ערב יהיה אור", שזו נקודת הגאולה. כלומר, כאשר תתבטל אותה אחיזה של יום ולילה,

כשתהיה ההתערבות של היום עם הלילה – אז "יהיה אור", שהוא אורו של משיח. זוהי אותה נקודה שמבטלת את נקודת הזמן, אין זמן.

המלוכה שלמעלה מנקודת הגבול

נמצא, שבראש השנה יש גילוי לשני הפנים: הפן של הגבול, ומצד זה נקרא היום "שנה" ונקרא ראשית, והפן של הבלתי בעל גבול, שמצד זה נאמר "בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים", כלומר: הסוף, הגבול, יצא מנקודת האיסור, מנקודת הגבול שלו, ומתגלה הבלתי בעל גבול, ואז קיבל יוסף את המלוכה, כלומר הסוף מקבל את מלכותו של הקב"ה.

ה"מלוך על כל העולם בכבודך", כמו שביררנו במקום אחר, הוא מצד הנקודה של האין סוף, כלומר יש מלוכה מצד הסוף, מצד הגבול, של "אזי מלך שמו נקרא", ויש את המלוכה שמעל הגבול. בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים, והתגלתה המלוכה שמעל נקודת הגבול.

יוסף מלך על מצרים, כלומר הוא מלך על המיצר, הוא היה מעל המיצר, מעל הגבול. זוהי המלוכה שלמעלה מנקודת הגבול.

הגילוי שלמעלה מנקודת ההתחדשות

ומהיכן יודעים שיוסף יצא מבית האסורים בראש השנה?

חז"ל (ר"ה יא ע"א) למדו זאת מהפסוק בתהלים (פא, ד) "תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו" שעוסק בר"ה, כמו שדרשו שם: "איזהו חג שהחודש [–הלבנה] מתכסה בו? –הוא אומר זה ראש השנה", ומיד אחרי כתיב: "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים".

"בכסה ליום חגנו" כתוב כאן, שראש השנה הוא מצד הבחינה של "בכסה". מה הכוונה?

הרי הלבנה עניינה התחדשות, השתנות. פעמים מלא פעמים חסר – זה כל צורת הלבנה. "חג שהלבנה מתכסה בה" כתובה כאן אותה נקודה, שבר"ה אין גילוי לנקודת ההתחדשות, היא נעלמת. נעלמת כלומר: היא למעלה מנקודת ההתחדשות!

כל המציאות של הלבנה היא ההתחדשות, ואכן היא מתחדשת כל הזמן. "בכסה ליום חגנו", חג שהלבנה מתכסה בו, כלומר מתכסה אותה נקודה של התחדשות, ומתגלה הנקודה שלמעלה מנקודת ההתחדשות.

ובעצם זו סתירה להגדרה של ראש השנה, ומכך שדוקא מכאן לומדים חז"ל את ענין ראש השנה, למדנו, שהעומק הפנימי של ראש השנה זו אותה נקודה שהתחדשות נעלמת, שמתגלה הנקודה שלמעלה מנקודת ההתחדשות, "בכסה ליום חגנו"!

"תכלה שנה וקללותיה"

"תכלה שנה וקללותיה", אבל בעצם, ברגע שמתכלה השנה, מתגלה שהשנה לא התכלתה. התכלות של דבר עניינה שיש בו שינוי. נקודת העצמיות היא אותה נקודה שאין בה שינוי, וממילא אין בה התכלות.

כאשר מגיע ראש השנה ומתגלה ה"בכסה ליום חגנו", מתגלה א"כ הנקודה שלמעלה מן השינוי, מתגלה שלא שייך לומר "עד אחרית שנה", לא שייך לומר תכלה שנה וקללותיה. מצד התפיסה שיש "תכלה שנה" שייך לומר "קללותיה", שיש חסר, כי אם יש תוספת או בסוד הפכים יש חסר [חסר ותוספת הם שני הפכים]. אבל עד כמה שאין סוף ואין תוספת – גם אין חסר!

"תכלה שנה וקללותיה" בעומק כתוב כאן, לא שתתכלה הקללה, אלא שתתכלה התפיסה הפנימית ששייכת מציאות של קללה, וממילא מתגלה אותה נקודה שאין "תכלה שנה". כאשר מתכלת השנה וקללותיה, כלומר התפיסה שיש התכלות של השנה ושל קללותיה – מתגלה הנקודה היותר עליונה שבאמת אין לא התכלות של השנה ולא קללה, מתגלה אותה נקודה של "בכסה ליום חגנו" שהיא למעלה מנקודת ההתכלות, נקודה עצמית שאינה משתנה, עליה נאמר "אני הויה לא שניתי".

גילוי הנקודה שלמעלה מהתכלית

"התכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד" (מנחות מג ע"ב). התכלת – התכלית – דומה לים, דומה לרקיע, דומה לכסא הכבוד.

כסא הכבוד זו אותה נקודת ראשית של עולם הבריאה, שהוא עולם המוחין. עולם המוחין הוא אותו עולם של ראש, "מראשית שנה ועד אחרית שנה". אם יש תכלית, זה אומר שיש ראש, אבל אם אין ראשית, אין ראש – הרי שגם אין תכלית.

ביום ראש השנה יצא יוסף מבית האסורים, מתגלה שאין "תכלה שנה", ובהכרח שאין קללה, אלא מתגלה אותה נקודה שהיא למעלה מהתכלת, למעלה מנקודת התכלית.

אם אין ראשית – אין תכלית

כאן ישנה נקודה מאד עמוקה.

מהי התכלית של הבריאה? בספרים הקדושים מבואר שישן כמה וכמה תכליות: לגלות מלכותו יתברך, להטיב עם נבראיו, לגלות ייחודו, ועוד טעמים – כל אחד וסגנונו הוא.

בלי להכנס לטעמים ולביאורים של התכלית, אבל ראשית כל, על עצם העמדת השאלה מהי התכלית, השאלה בפשטות נתפסת כהכרח: יש תכלית לבריאה, ועלינו מוטל לבדוק מהי. מכאן מגיעים אנו למסקנות הנ"ל – התגלות מלכותו, להטיב, ייחודו וכו'.

אבל באמת צריך לדעת, שעצם השאלה הנשאלת מהי התכלית, נובעת מאותה תפיסה של בריאה יש תכלית, והיינו גם שלכל נקודה יש סוף, שכן המילה "תכלית" משמשת בב' לשונות: האחת – לשון של סוף, תכלית הדבר הוא הסוף של הדבר, והשניה, שהיא מאותו שורש – הפועל יוצא של הדבר. כי בעצם נקודת הפועל יוצא היא הנקודה האחרונה של הדבר.

שתי המשמעויות של המילה תכלית הן בעצם אחת. כאשר אנו תופסים שלכל דבר יש תכלית, ממילא אנו באים לשאול מהי תכלית הבריאה. אבל צריך להבין את השאלה הזו ולברר אותה היטב.

צריך להבין שמצידו יתברך, שהקב"ה נקרא "בלי ראשית בלי תכלית", ונקרא אין סוף וכו', כל ההגדרות שיש – מצד תפיסה זו, אי אפשר לומר שהקב"ה יצר את העולם לתכלית. וכל זאת למה? כי מגלן שיש תכלית!?

עצם העמדת כל דבר במבט שיש לו תכלית, נובעת מאותה נקודה שתופסים דבר מצד שיש לו ראש ויש לו סוף, ואם יש לו סוף יש לו תכלית, ועלינו לברר מהי נקודת התכלית.

ובאמת, כיון שהקב"ה יצר את האדם עם מציאות של תכלית, בהכרח שמצד עבודתו מוכרח הוא לברר מה התכלית, כי אילו רצונו יתברך היה שלא תהיה נקודת תכלית, לא היה יוצר כך את הנבראים. אולם כך הוא יצר, כלומר כך רצונו, וממילא מצד העבודה, האדם תמיד צריך להסתכל על התכלית.

אבל כל זה מצד ההתדבקות בנקודת הגבול בלבד, אבל כשם שיש עבודה מצד הגבול, כך יש עבודה להתדבק בבלתי בעל גבול, כפי שביררנו בארוכה, ומצד עבודת ההתדבקות בנקודה הבלתי מוגבלת, אין כזו בחינה להתדבק בתכלית, כי תכלית שייכת רק כשיש ראשית ויש אחרית.

תכלת דומה לים, ים דומה לרקיע, רקיע דומה לכסא הכבוד, שהוא השורש של הראש, השורש של המוחין, ומצד זה יש תכלית. אבל מצד עולם האצילות – הכל אצלו יתברך!

ואין זה רק יחס של מקום אצלו יתברך, אלא תופסים את הבריאה כאצלו יתברך, כלומר במבט של התבטלות למבט של האין סוף ולא למבט של נברא. לא מצד המבט שלי, לא מצד המבט של הכלי המקבל, אלא כביכול מצדו יתברך.

ואם יבוא השואל וישאל, וכי ח"ו אנחנו מדברים על המבט שלו יתברך, הרי לית מחשבה תפיסא ביה?! אלא היא גופא: ביטול המבט של הנברא, והאחיזה באותה נקודה שהוא לא יודע, שהיא לית מחשבה תפיסא ביה – זה גופא נקרא אצלו יתברך.

היציאה מגדרי ההשגה והגבול, וההתבטלות והתכללות באותה נקודה הלא מושגת – זה גופא אצלו יתברך. כלומר אדם משעבד את החושים אל הקב"ה. דבר שנשאר אצלו יתברך כלומר הוא לו נתן לו גילוי, הוא לא גילה אותה.

"הלוא הוא כמוס עמדי חתום באוצרותי" (דברים לב, לד). זוהי אותה נקודה כביכול שהדבר נמצא אצל הקב"ה והוא נעלם, ויש התדבקות בנקודה הפנימית.

הקב"ה אומר למשה רבינו: "מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל". ומה עליו לעשות? "לך והודיעם" (שבת י"ע"ב), לא "לך ותוציא את שבת מבית גנזי ותן אותה לישראל", אלא זוהי מציאות עצמית שנמצאת "בבית גנזי". היא נשארת אצל הקב"ה, רק שאדם יכול להכנס אצל הקב"ה ולהכליל בו יתברך, וממילא להיתפס בשבת שהיא נקודה של שביתה, נקודה של לא תעשה, כלומר שאין השגה, כפי שביררנו.

"מתנה טובה יש לי בבית גנזי", הרי שההתדבקות בנקודה היא אותה כניסה לבית גנזי, היא האצלו יתברך, היא בבחינת "לפרוש ממנה איני יכול", זוהי התפיסה בתורה של בחינת האין, כמו שדיברנו בארוכה.

כלומר, לא לקבל את התורה, בבחינת "משה קיבל תורה מסיני", אלא איך שהתורה היא אצלו שעשועים – להתכלל באותה נקודת שעשועים שהיא אצלו יתברך. זו תורה של אצילות, תורה שהיא אצלו, ועל זה לא נאמר "משה קיבל תורה מסיני", את זה לא שייך לקבל. מצד התפיסה הזו צריך להתכלל, צריך להתחבר אצל הקב"ה, ולא לקבל את התורה, כי קבלה פירושה שיש נפרדות [בערכין].

מה שכתוב "לפרוש ממנה איני יכול", זו אותה אחיזה פנימית שבתורה שלמעלה מ"משה קיבל תורה מסיני", זוהי אותה תפיסה עליונה שהיא מתכללת בקב"ה.

ציצית – תכלת עם לבן

זהו עומק טעותו של קורח אשר בא למשה עם השאלה מה הדין בטלית שכולה תכלת.

"טלית שכולה תכלת" זו ההתדבקות רק בנקודת התכלית, וכיון שכך – חסר את ההתדבקות באין סוף.

הלבן – הלובן – שבציצית, הוא אותה נקודה שאין בה אחיזה, אותה תפיסה שלמעלה מן הגבול. התכלת היא אותה נקודה שמגלה את התכלית. אם רוצים לשים רק לבן, זו נקודה של אין סוף. אם רוצים לשים רק תכלת, זו נקודה רק של גבול.

אבל רצונו יתברך ב"וראיתם אותו וזכרתם", שהציצית תזכיר לאדם כל הזמן גם את התכלת, את התכלית, ומאידך תזכיר לו שיש גם לבן, אותה נקודה של התדבקות באין סוף, נקודה שאי אפשר לראותה, אי אפשר לאחוז בה.

"וזכרתם", שעל זה אומרים חז"ל "תכלת דומה לים וכו'", כתוב כאן שמצד ההתדבקות צריך שתהיה התדבקות בשתי הבחינות גם יחד: בתכלת, אבל גם בלבן!

"מראשית שנה ועד אחרית שנה" היא אותה נקודה שיש אחרית, יש תכלית. "תכלה שנה" זהו מהלך אחד. אבל מאידך יש כאן את ההתדבקות ב"יומא אריכתא", וה"יצא יוסף מבית האסורים" הוא מאותה נקודה של הלבן שבציצית.

"הציץ עליו בעל הבירה"

ציצית – מלשון הצצה. על אברהם כתוב ש"הציץ עליו בעל הבירה" (ילקוט"ש פר' לך לך רמז סב), וישנן שתי בחינות ב"הציץ עליו בעל הבירה":

בחינה אחת היא כלשון הפסוק: "הנה זה עומד אחר כותלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים" (שה"ש ב, ט) – כביכול הקב"ה רואה את הנברא. כידוע מהספה"ק, כל נקודה של ראייה שולחת קרן אור. נמצא, שזוהי נקודת ה"עיני ה' אלקיך בה", וזהו "הציץ עליו בעל הבירה" – מצד הגבול.

אבל הבחינה היותר עליונה ב"הציץ עליו בעל הבירה", היא ניצוץ כביכול מנקודת הבלתי בעל גבול, מתפיסת המציאות המוחלטת. יש כאן הצצה כביכול שהקב"ה נתן לו. על בית המקדש אמרו חז"ל: "כדרך שבא לראות כך בא להיראות" (חגיגה ב ע"א). ולפי"ו, "הציץ עליו בעל הבירה" אין הכוונה רק שהקב"ה הציץ, אלא יש כאן כביכול את ה"פנים בפנים". וזו איננה ראייה, כי אם התדבקות, התכללות.

"הנה זה עומד אחר כותלנו משגיח מן החלונות" זו נקודה של השגחה, של הנהגה. "מציץ מן החרכים" זו אותה נקודה שכביכול יש כאן התחברות של פנים בפנים עם הקב"ה, התכללות.

זוהי התפיסה הפנימית האמיתית של המהלך של השני הימים. מצד החיצוניות אלו שני ימים, מצד החיצוניות זה שנה, זה ראש, אבל מצד הפנימיות יש כאן אחיזה בנקודה היותר עליונה.

הכלי של ישראל הוא האין

"בראש-השנה נפקדה שרה, רחל וחנה" (ר"ה י ע"ב), ועלינו להבין עניינה של פקידה זו.

כתובה כאן נקודה עמוקה מאוד.

ידועים דברי חז"ל: "אין לה ולד – אפילו בית ולד אין לה" (יבמות סד ע"ב), כלומר חסר הכלי קיבול העצמי לקבל את הולד. נמצא, שנקודת העקרות היתה אותה נקודה שהיה חסר כלי של המקבל.

מהו העומק שאין כלי של מקבל?

זוהי אותה נקודה שכביכול למקבל אין כלי עצמי, אלא הכלי מתכלל בקב"ה. זהו ביטול של הגבול והתכללות בקב"ה. אם יש לה בית ולד, רק אין ולד – הרי שזהו חסרון בהשפעה, אבל "אין לה בית ולד" פירושו שהעצמיות של הכנסת ישראל היא באותה נקודה שאין כלים!

"אין מזל לישראל", כלומר שאין להם כלים. למה? כי הכלי שלהם הוא האין, כמו שכתוב בבעל-שם: "אל תקרי אין מזל לישראל אלא אין מזל לישראל", כלומר שהכלי עצמו הוא בחינה של אין, בחינה של התכללות, וזהו "אין לה בית ולד" – שהאין, הוא גופא היה בית הולד שלה.

"בראש השנה נפקדה שרה, רחל וחנה" כתוב כאן, שבראש השנה מתגלה הסוד של הגבול בעצם. כאשר תופסים את הגבול מצד נקודה עצמית, ח"ו זוהי נקודה של נפרדות, אבל כאשר בראש השנה מאירה ההארה של "יצא יוסף מבית האסורים" ודייקא אז נפקדו שרה, רחל וחנה – מתגלה שהמבט של הגבול, המבט שיוצר כלים, נובע מאותה נקודה שאין לה בית ולד, האין הוא בית הולד, מתגלה אותה הנקודה של האין-סוף, אין תכלית, ומכח נקודה זו יכולה להתגלות גם נקודת הגבול.

נקודת הנבראים נסבלת מהנקודה שאין נבראים

הרי ברור הדבר, שקודם שהיו נבראים, לא היה נבראים, וא"כ בהכרח שהנקודה שיש נבראים היא כשלב אחרי הנקודה שאין נבראים.

יש בזה עומק גדול. הנקודה שיש נבראים, שהיא כביכול לאחר הנקודה שאין נבראים, זו נקודה עצמית המגלה שהנקודה שיש נבראים נסבלת מהנקודה שאין נבראים. כלומר, הנקודה שיש נבראים איננה נקודה עצמית, אלא היא נסבלת מעצם הנקודה שאין נבראים.

אין נבראים זו נקודת העצמיות, והנקודה שיש נבראים היא נקודה שמתלבשת ולאחר מכן מתכללת, בנקודה שאין נבראים. היא איננה נקודה עצמית כמו שהיא.

וזה הנקודה שמתגלה כאן בראש-השנה. ה"היום הרת עולם" מגלה, שההארה של משנברא העולם נסבלת כל הזמן מאותה נקודה של אין נבראים, והראיה לכך, שההארה מתחדשת כל שנה, כמו שכתוב בספרים. ולכאורה לשם מה צריך שהארה זו בכל שנה תתחדש?

כי אילו הנקודה של חידוש הבריאה היתה נקודה שהיתה פעם אחת בעבר, נמצא שההווה, הנקודה של משנברא העולם, הנקודה של הגבול – זו נקודה עצמית. אבל זה לא כך. הנקודה של משנברא העולם היא נקודה שנסבלת כל הזמן מצד הנקודה שלא נברא העולם, ולכן חייב להיות שיהיה מהלך שבכל שנה מאירה אותה נקודה מחדש, כלומר שהעצמיות של משנברא העולם היא לא נקודה שהיתה, אלא היא נקודה שסובלת בכל רגע ורגע את המשנברא.

"המחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית" כתוב כאן, שהמציאות של אותה נקודה של אין בריאה, מקיימת בכל רגע את הנקודה שיש בריאה. דייקא אז נפקדה שרה וקיבלה בית ולד. כלומר, המציאות של הגבול היא אותה נקודה שנסבלת, נתפסת, מצד הנקודה שקדמה לעולם, ולא ביחס אחר. קדמה לעולם היא אותה תפיסה של האין, של אין כלי, אין נברא. הרי לא מדברים ביחס של זמן שקדמה לעולם, כי זה למעלה מהזמן, אלא זו תפיסה של שלילת הכלים.

זוהי העצמיות של הקדמה לעולם, ותפיסה זו היא אותה נקודה שנותנת מקום ונותנת חיות לנקודה של יש כלים, של משנברא העולם.

מצד הקדמה לעולם אין מקום לדין

ישנה מימרא מאוד עמוקה בשם החוזה-מלובלין, והנוסח הוא בערך כך:

פעם היה קטרוג גדול בשמים. כל טצדקי שניסו להצדיק לא הועיל, המקטרג קטרג שאין קיום לעולם, עד שהקב"ה כביכול אמר לו: אמת, אין זכות לעולם, וכיון שכך – אחזיר את העולם למים, וממילא גם אתה תתבטל! כששמע זאת המקטרג חזר בו, כי העדיף שיהיה קיום לנבראים וקיום לו, מאשר שכל הבריאה תחזור לאין וממילא גם הוא לא יתקיים.

זוהי מימרא מאד עמוקה. הגילוי של כח השטן נובע מאותה נקודה שיש ניתוק בין הקדמה לעולם, בין האין, בין המציאות של העדר הנבראים – לבין הנקודה שיש נבראים. ולכן יש כח של שני, שהוא כח הדין, כח השטנה, מלאך המוות ויצר הרע.

אבל כשמבינים שהנקודה השניה נסבלת כל הזמן מצד הקדמה לעולם – שם כבר אין מקום למשחית!

כל זמן שתופסים שהבריאה היא מציאות של משנברא העולם – הרי שיש דין כמות שהוא. אבל בעומק יותר "היום הרת עולם" זו נקודת ביטול יום הדין. נמצא, שהאין, הקדמה לעולם – זו איננה נקודה שהיתה פעם, אלא זו תפיסת הוי-ה שנכללת ונצמדת כל הזמן למשנברא העולם, וא"כ אין כאן מציאות של יום הדין באופן מוחלט.

"היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולם", מה השייכות אחד לשני? – עד כמה ש"היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים" זו נקודה עצמית, הרי שח"ו אין קיום לעולם. אבל עד כמה שמאיר ביום זה הנקודה שקדמה לעולם ויש כאן את ההתחדשות – שייך ש"היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים" כי הדין נכלל במשקדמה לעולם.

"כי לא יצדק לפניך כל חי" – מצד עצם הנבראים אין צדיק שיעשה טוב ולא יחטא, כלומר הבריאה אין לה קיום. אין לה קיום כלומר, כל הזמן מאירה אותה נקודה של עד שלא נברא העולם, ונקודת האחרית, שיתכללו הנאצלים במאצילים, וכל העומד להישרף כשרוף דמי.

רכט

יום הדין – שורשו הפנימי

ממילא "אל תבוא במשפט כי לא יצדק לפניך כל חי". מידת הדין מצד עצמה אין לה קיום, כלומר: התפיסה של קדמה לעולם מאירה כל הזמן במידת הדין, וזוהי גופא ההתכללות של מידת הדין בקדמה לעולם. אין נקודה עצמית של משנברא העולם.

זהו העומק של ראש-השנה. ההארה שתפיסת היום נכללת במקורה ואין עצמיות של נפרדות, וממילא יש גילוי של "מלוך על כל העולם כולו בכבודך", "ונשגב ה' לבדו", אין עוד מלבדו ממש כפשוטו.

נקודת המרכז – מלכותו ית'

מרכז הבריאה

העולם בנוי בצורה של עיגול, ובעיגול יש נקודת מרכז שהיא הנקודה השורשית והעיקרית, עליה סובב הכל.

מהי נקודת המרכז של העולם?

יש לכך ב' הבחנות: א. האדם, ה"אני" של האדם הוא המרכז לכל חייו, ועל נקודה זו סובבים כל החיים: "אני" אוכל, "אני" לומד, "אני" מתפלל וכו'.
ב. הנקודה המרכזית של העיגול הוא הקב"ה, הוא המרכז של כל החיים.

איזו אפשרות מב' האפשרויות הנ"ל היא הדרך הנכונה?

ברור הדבר שהקב"ה הוא מרכז הכל, ואילו אדם שתופס את האני שלו כמרכז של הכל מהפך את תכלית הבריאה, ומרחיק את עצמו מרחק גדול מבוראו. תכלית הבריאה היא "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" (ישעיה מג, ז), זוהי התכלית האמיתית. בכל ענין וענין בחיים צריך לחפש את נקודת המרכז שבו, ותמיד נקודת המרכז היא הבורא ית"ש.

נקודת המרכז של ר"ה

עומדים אנו כעת לפני יום ר"ה, הכולל בתוכו ב' ענינים: א. יום הדין – היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים". ב. עבודת המלכת הבורא עלינו. וגם כאן עלינו להתבונן מהו עיקר עבודת האדם ביום זה; מהי נקודת המרכז של היום: האם יום הדין הוא העיקר, או שמא עבודת המלכת הבורא – היא עיקרו של יום?

נקודת המרכז - מלכותו ית' רלא

והנה יום הדין עניינו שדנים את האדם. נמצא, שאדם שמחשבתו על יום הדין, חושב כל הזמן כיצד ידונו "אותי" מה יעלה ב"דיני", נמצא שהאדם נקודת המרכז. לעומת זאת, עבודת המלכת הבורא ית"ש, כל עניינה למען הבורא ולא למען האדם, אין לאדם נגיעה אישית בזה, וכל רצונו הוא גילוי כבוד ה' ית"ש בבריאה.

נמצא, שאדם שמגיע לר"ה וכל מחשבתו אינה אלא על "יום הדין", וכולו רועד ופחד מדינו - אדם כזה רחוק מאוד מתכלית עבודת היום, הוא כל כולו שקוע בעצמו, ב"אני" שלו! איך לא יבוש האדם ביום שמחתו של מלך מלכי המלכים, יום שבו בניו, העם הקדוש, ממליכים אותו למלך, ביום נורא ונשגב זה לחשוב רק על עצמו, להיות שקוע ב"אני"?! אדם מוכרח לצאת קצת מהאני שלו ולחשוב על הבורא ית"ש, מהו רצונו של המלך, מהו כבודו של המלך!

נמצינו למדים, שעיקר עבודת היום אינה תשובה ותיקון המעשים בלבד, אלא עבודת האדם בר"ה בעיקר היא, לחשוב על מלכו של עולם, ולרצות את מלכותו באמת.

בירור צורך ומהות עבודת המלכויות

לאחר שבורר לנו שעבודת היום בעיקר היא המלכת הבורא ית"ש למלך, נתבונן במהות עבודת המלכויות.

ברור הדבר שא"א לעשות זאת ע"י קריאת הפסוקים בר"ה בתפילה, אפילו תהא זו קריאה בכוונה עם הבנת פירוש המילים, אלא עיקר העבודה היא קבלת עול מלכותו בלבו פנימה של האדם.

ראשית על האדם להתבונן מהו המושג "מלך"? מה חסר לנו אילו הקב"ה לא יהיה מלך עלינו? מדוע נצרך שבני אדם קרוצי חומר, ימליכו את מלך מלכי המלכים למלך, והרי הפייטן כותב "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא", א"כ מדוע נצרך שאנו נמליך אותו? זאת ועוד, כבר המלכנו אותו שנה שעברה ולפני שנתיים, וכבר אלפי שנה ממליכים אותו, מדוע נצרכת המלכה בכל שנה ושנה?

כל זמן שלא בורר לאדם מהו המושג מלך, ומדוע צריך את ההמלכה, כל תפילתו היא מן השפה ולחוץ, חסר לו את עיקר עבודת ה"מלכויות" של ר"ה.

בירור הדברים: כל שנה מתגלה אור חדש בבחינת מלכות, ומי שמחובר כל השנים לאור אחד, הוא מנותק מן ההתגלות החדשה של כל שנה. לכן צריך לקבל בכל שנה את אור המלכות המתגלה בשנה זו. והבן מאוד.

בזה ביררנו מדוע צריך המלכה בכל שנה, אולם עדיין נשאר לנו לברר מדוע נצרך כלל לקב"ה שימליכהו בנ"א קרוצי חומר, הרי גם לולי זאת היה מלך, כאמור "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא"?

התשובה לדבר, שיש ב' מהויות של מלך. יש מלך לפני הבריאה, מלך בלא עם, ויש מלך רק עם עם, ואלו הן ב' מלכויות שונות זו מזו. והוא ענין רחב ועמוק ואכמ"ל.

מלכויות – קבלת עול עבדות

עיקר העבודה – קבלת עול עבדות

אמרו חז"ל (ר"ה טז ע"ב): "...ואמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם וכו'".

ובאמת, רק בתפילת מוסף של ר"ה מצינו את החלוקה הזאת של מלכויות זכרונות ושופרות, אולם בשאר התפילות – ערבית, שחרית ומנחה, עיקר התפילה בהן היא רק על בחינת מלכויות: "ותמלוך אתה הוא ה' אלוקינו מהרה לבדך", "מלוך על כל העולם כולו בכבודך" וכו'. נמצא, שעיקר הענין שאנו מזכירים בר"ה הוא המלכת הקב"ה למלך.

אמרו חז"ל: "אין מלך בלא עם" (כד הקמה, ר"ה ע ע"א). נמצא, שבכדי שהקב"ה יהיה מלך, מוכרח שאנו נהיה עבדיו. כלומר עבודת היום של ר"ה אינה רק להמליך את הבורא ודי בכך, אלא עיקר עבודת היום שאנו נהפוך לעבדיו.

כיון שנתברר שעיקר עבודת היום היא קבלת עול עבדות, עלינו להבין ולהעמיק דעה במושג עבד, וכאשר נבין את המושג עבד לאמיתותו נבין את תפקידנו ביום זה.

עבד – מושג חיובי או שלילי

איתא בגמ' (ב"ב י ע"א): "אתם קרויים בנים וקרוין עבדים, בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אתם קרוין בנים ובזמן שאין אתם עושים רצונו של מקום אתם קרוין עבדים". הרי מבואר, שהתואר "עבד" הוא תואר למצב של אדם שאינו עושה רצונו של מקום.

במקום נוסף מצינו את התואר "עבד", והוא לגבי משה רבינו ע"ה. בתחילת ספר יהושע (א, ב) כתיב: "משה עבדי מת", הרי שהוגדר משה בתואר "עבד". כמו כן כתיב "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא" (במדבר יב, ז), וגם בנוסח תפילת שחרית של שבת אומרים אנו: "ישמח משה במתנת חלקו, כי עבד נאמן קראת לו".

לפי"ז עלינו להבין, אם תואר עבד הוא תואר שלילי לאדם שאינו עושה רצונו של מקום כפי שמבואר בגמרא ב"ב המובאת לעיל, א"כ כיצד הוגדר משה רבינו ע"ה, בחיר הנביאים, בתואר זה?

ב' מדרגות במושג עבד

ישנן ב' בחינות במושג עבד: א. אדם שעובד את המלך לא מתוך אהבתו את המלך אלא מכח ההכרח, שמודע לכך שאם לא יעבדנו לא יתן לו צרכיו. נמצא, שכל עבודתו אינה נובעת מפנימיות לבבו לעבוד את המלך, אלא עובד את המלך למען עצמו, למען לא יקפחנו מצרכיו.

המושג "עבד" במובן הזה הוא שלילי, מכיון שכל עבודתו את המלך אינו למען המלך אלא למען עצמו, למען צרכיו האישיים.

ב. מושג עליון יותר של עבד, והוא שאין לו כל מחשבה ורצון לצורך עצמו, אלא כל מהותו היא למען המלך, כל חייו לא נועדו אלא לשרת את מלכו. והוא בגדר מה שאמרו חז"ל: "מה שקנה עבד קנה רבו" (פסחים פח ע"ב), אין לו שום קנין עצמי.

מושג זה של "עבד" הוא חיובי ונעלה, והוא תכלית כל הבריאה, ולכך בחיר הבריאה, משה רבינו ע"ה, הוגדר בתואר זה.

זהו עומק דברי התנא באבות "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס אלא הו כעבדין המשמשים את הרב שלא ע"מ לקבל פרס". הרי לנו, שגם בבחינה שלא ע"מ לקבל פרס, קראם "עבדים", ולא "בנים", בחינת אהבה. והענין כנ"ל, שצריך באדם גם בחינת בן, אהבה, וגם בחינת עבד, מסירות גמורה לקב"ה, קנין גמור כקנין של עבד.

הרי שסדר המדרגות כדהלן: עבד, בן, עבד.

מלכויות – קבלת עול עבדות

רלה

החלטה פנימית על שינוי צורת החיים

כשבאים אנו להכין את עצמנו לראש השנה, להמליך את הבורא ית"ש למלך ולהיות עבדיו, צריכים אנו להבין שאם אנו נעשה לעבדים בבחינה הא' שזכרנו, עבד שעובד בעל כרחו – איבדנו בזה את כל תכליתו של יום נשגב וקדוש זה. עיקר עבודת היום לקבל על עצמנו עבדות בבחינה השניה שזכרנו, עבדות בצורה שכל חיינו יהיו למטרה אחת בלבד – לעבוד את מלכנו. זו תהיה כל מגמת חיינו ולא יהיה לנו שום רצון עצמי.

זה עומק פנימיות העבודה של ר"ה.

אין די באמירת התפילה במתינות ובכוונה גדולה, עיקר העבודה לקבל החלטה פנימית עמוקה לשנות את כל צורת החיים, לחיות רק למענו ית"ש ולא למען עצמנו.

עבודה זאת מחייבת בירור פנימי עמוק בתוך נפש האדם, שיברר לעצמו בדיוק מה הוא רוצה להפיק מחייו, ויבדוק את מעשיו אם הם תואמים לתכלית אותה הציב לעצמו. אם אדם החליט באמת לקבל על עצמו את עבודתו יתברך, עליו לבדוק את כל מעשיו בכל הכ"ד שעות היממה, אם הם תואמים להחלטה זו.

אם יקבל אדם על עצמו עול עבדות ה' כפי שבורר לעיל, מוכרח הדבר שהשפעת ר"ה אצלו לא תסתיים בליל ג' תשרי, אלא לאורך כל השנה יימשך אצלו אורו של ר"ה עד לר"ה הבא בע"ה.

ואדם יכול לבדוק את עצמו בנקודה זו: אם בחנוכה, פורים ופסח הוא אינו זוכר את ר"ה – על כרחך שר"ה היה לקוי, סימן מובהק הוא שהיה חסר בקבלת העבדות בר"ה!

יתן ה' ונזכה כולנו בר"ה לקבל עול מלכותו יתברך כראוי, ולהעמיד את עצמנו כעבדים גמורים אליו יתברך, ובוז נזכה כל השנה כולה לאורו של ר"ה.

תקיעת שופר דהשתא ודלעת"ל

"בשמיעה תליא מילתא"

הרמב"ם בתחילת הל' שופר (פ"א ה"א) כתב: "מ"ע של תורה לשמוע תרועת השופר בראש השנה, שנאמר: 'יום תרועה יהיה לכם'". הרי ביאר לנו הרמב"ם, שהמצות עשה אינה לתקוע בשופר, אלא לשמוע קול שופר. ובלח"מ על אתר מובא בשם הטור "דהטעם הוא, דבשמיעה תליא מילתא, ולא בתקיעה", עי"ש אריכות דבריו.

ובהמשך, בהלכה ג', כתב הרמב"ם: "שופר הגזול שתקע בו – יצא, שאין המצוה אלא בשמיעת הקול, אע"פ שלא נגע בו ולא הגביהו השומע יצא, ואין בקול דין גזל. וכן שופר של עולה לא יתקע בו, ואם תקע יצא, שאין בקול דין מעילה".

מבואר, שאילו המצוה היתה מעשה התקיעה, הרי ששופר הגזול לא היה יוצא בו ידי חובה. אלא שמאחר ו"אין המצוה [בתקיעת שופר] אלא בשמיעת הקול" – אין בקול דין גזל. נתבונן מעט בעומק שבדברים.

גדר מצות שמיעת קול השופר

תקיעת שופר, אף שנתבאר שאין דין במעשה התקיעה אלא בשמיעת הקול, אבל ברור הדבר, כמו שמאריכים האחרונים [עי' מנחת חינוך מצוה תה], שאין גדר הדבר שיש מצוה רק בקול, שהרי אם חש"ו תקע, או כל שאר פסולים שבתקיעה, כגון שתקע וכיון להדיא שלא לשם מצוה, או למ"ד מצוות צריכות

כוונה שהוא לא כיוון וכו', ברור הדבר שעל אף שנשמע כאן קול שופר – לא יצאו השומעים ידי חובתם.

ואילו המצוה היתה רק לשמוע קול שופר, הרי באופנים הללו לכאורה ישנה שמיעה, היה כאן קול שיצא מן השופר והשומע שמע. על כרחך שאין גדר הדבר ממש שיש רק דין לשמוע קול שופר, אלא שישנם גם דינים איזה קול חייבים לשמוע: קול שנתקע ע"י בר חיובא ככל גדרי הדין.

אם כן, מחד אי אפשר לומר שגדר המצוה הוא התקיעה בלבד, שהרי התוקע לתוך הבור וכדו', שלא שמע הקול – לא יצא ידי חובתו [כמובא באחרונים], אבל מאידך גם אין גדר המצוה השמיעה בלבד.

שמא תאמר שצריך את שתיהן ממש – גם זה אי אפשר לומר, שהרי מבואר ברמב"ם שבשופר הגזול יצא ידי חובתו, ואילו צריך את שתיהן, היה כאן הדין של מצוה הבאה בעבירה שאיננו יוצא. הרי כל היסוד של הרמב"ם שבשופר הגזול יוצאים ידי חובה, הוא משום שאין המצוה אלא בשמיעת הקול, וא"כ עד כמה שלא היה רק דין קול אלא גם דין של מעשה התקיעה, הרי הדר דינא לדוכתיה שבשופר הגזול לא היה יוצא ידי חובתו.

אם כן, גדרה של מצות תקיעת שופר הוא כאמור, שודאי המצוה איננה התקיעה אלא שמיעת הקול, אבל נאמרו דינים איזה קול לשמוע: קול שהושמע מבר חיובא לשם מצוה.

אחר שנתבאר יסוד הדין בגדר מצות שמיעת קול שופר, "לשמוע קול שופר" כלשון הברכה, נתבונן בעמוק הגנוז בדברים.

גזל שייך רק כשישנה התפרטות בנפשות

בקרבת נאמר דין שקרבן גזול פסול, וחז"ל למדו זאת מאדם הראשון: "אדם כי יקריב מכם, אמר הקדוש ברוך הוא: כשתהא מקריב לפני, תהא כאדם הראשון שלא היה גזול מאחרים, שהוא היה יחידי בעולם". כשם שאדה"ר לא הקריב מן הגזל אף אנן לא מקריבים מן הגזל.

ברור שמקור הילפותא מגלה את מהותה של הילפותא. טעם הדבר שאדה"ר לא הקריב מן הגזל הוא, מפני שלא היתה מציאות של גזל בעולם. הוא היה

האדם היחיד והכל היה בבעלותו, ממילא לא היה מושג של בעלות אחרת, ומצד כך לא היתה שייכת בחינה של גזל.

נמצא, שגדר הדבר שהדבר איננו גזול, יש לו שתי אבחנות: אבחנה אחת מצד כך שהוא שלי ולא של מישהו אחר, וזה קיים בעלמא דידן שיש ריבוי בעלים. ואבחנה נוספת בבחינת אדם הראשון שלא הקריב מן הגזל מחמת שלא היה אז מושג של בעלים אחרים.

ובעומקם של דברים, כשנתבאר לפנינו דין שבשופר יוצאים גם בשופר הגזול, משא"כ בשאר המצוות – הרי שגנוז כאן יסוד שהאור של שופר אין בו חציצה של המושג גזל. בכל הקרבנות כולם גזל מעכב, משא"כ בשופר נגלה עומק פנימי שכח הגזל אין בו עיכוב.

המושג גזל מתחדש עד כמה שיש ריבוי בעלים. עד כמה שאין ריבוי בעלים, כאדם הראשון – אין מושג של גזל. החציצה של המושג גזל התחדשה כאשר נוצרה התפרטות בנפשות הבני אנוש והתחדש ריבוי בעלים, אבל בבחינת שורש לא קיים המושג גזל.

קול השופר – למעלה מן ההתפרטות

בתקיעת השופר מתגלה אבחנה פנימית, שגם במקום שכביכול הדבר גזול, כלומר יש ריבוי בעלים – גם כאן אין הפקעה למצוה! כלומר האור של המצוה הוא למעלה מהתחלקות הנפשות, ולכן אין חציצה של גזל. ה"לשמוע קול שופר" הוא קול שלמעלה מן ההתפרטות.

אנחנו רואים בתקיעה עצמה שיש בה אבחנה של כלליות ויש בה אבחנה של התפרטות, והוא מה שהרמב"ם מביא בפ"ג: "כמה תקיעות חייב אדם לשמוע ביום טוב של ראש השנה, תשע תקיעות, לפי שנאמרה תרועה ביובל ובראש השנה שלשה פעמים, וכל תרועה פשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה, ומפי השמועה למדו שכל תרועות של חדש השביעי אחד הן בין בראש השנה בין ביום הכפורים של יובל, תשע תקיעות תוקעין בכל אחד משניהן, תקיעה ותרועה ותקיעה, תקיעה ותרועה ותקיעה, תקיעה ותרועה ותקיעה".

כלומר, הצורה של התקיעה היא באופן של כללות-פרטות-כללות, תקיעה-תרועה-תקיעה.

תקיעת שופר דהשתא ודלעת"ל רלט

בהנהגה המעשית יש לנו ספק בגדרי התרועה, כמו שכתב הרמב"ם שם בהלכה ב': "תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים ורוב הגלויות ואין אנו יודעין היאך היא, אם היא היללה שמיללין הנשים בנהייתן בעת שמביבין, או האנחה כדרך שייאנח האדם פעם אחר פעם כשידאג לבו מדבר גדול, או שניהם כאחד – האנחה והיללה שדרכה לבא אחריה הן הנקראין תרועה, שכך דרך הדואג מתאנח תחלה ואחר כך מילל, לפיכך אנו עושין הכל".

כלומר, ראשית, המבנה של הדבר בגדרי תורה הוא: כללות-פרטות-כללות, תקיעה-תרועה-תקיעה. אלא שבגדרי התרועה לפי אורך השנים ורוב הגלויות נסתפק לנו בה ספק, ומתוך כך הגיעו שני אופנים של התפרטות, שהם נקראים בלשוננו שברים ותרועה.

ממשיך הרמב"ם: "נמצא סדר התקיעות כך הוא: מברך ותוקע תקיעה ואחריה שלשה שברים ואחריה תרועה ואחריה תקיעה, וחוזר כסדר הזה שלשה פעמים, ותוקע תקיעה ואחריה שלשה שברים ואחריה תקיעה וחוזר כסדר הזה שלשה פעמים, ותוקע תקיעה ואחריה תרועה ואחריה תקיעה וחוזר כסדר הזה שלשה פעמים, נמצא מגין התקיעות שלשים כדי להסתלק מן הספק". כלומר, יש אבחנה של התפרטות בגדר שברים ויש אבחנה של התפרטות בגדר תרועה.

האחרית נעוצה בראשית שתקיעה עיקר

נבאר את עומקם של דברים.

כפי שנתבאר, בנקודת השורש יש כלליות, ומצד כך אין אופן של גזל, כי אין התפרטות של נפשות, אין ריבוי של בעלים.

תקיעת שופר שורשה ממקום האחדות, שהיא התקיעה הראשונה, מהנקודה של האדם האחד, שזה מושרש ב"היום הרת עולם" שבו נברא האדם. יום אחד, ובו היה אדם אחד בלבד. לאחר מכן בו ביום כבר היתה התפרטות, "עלו למיטה שניים וירדו ארבעה" כמו שאומרים חז"ל (סנהדרין לח ע"ב), וא"כ בו ביום נגלית תפיסה של אחדות ונגלית תפיסה של התפרטות.

הרי ששורש התקיעות נעוץ בנקודת האחדות, ביציר כפיו של בורא העולם שהוא אחד, ולאחר מכן התקיעה ממשיכה להתפרטות.

בהתפרטות עצמה מוצאים אנו שני חלקים: בחינה של שברים ובחינה של תרועה, כמו שאומר הרמב"ם: "תרועה זו האמורה בתורה, נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים ורוב הגלויות", ועומקם של דברים, שככל שאורכות השנים ומתרבות הגלויות, ההתפרטות הולכת ומתחדדת, ולכן התחדשו לנו אופנים מאופנים שונים של התפרטות: צורה של שברים וצורה של תרועה, וצורה של שתיהן בבת אחת.

בתחילה ההתפרטות היא קטנה, אבל לפי אור השנים ורוב הגלויות, ההתפרטות הולכת ומקבלת משנה תוקף.

והנה בתחילה, שהיו תוקעים תקיעה תרועה תקיעה, הרי שהרוב היה בבחינה של תקיעה – תקיעה לפניה ותקיעה לאחריה. אבל השתא שיש לנו תקיעה, שברים, תרועה ותקיעה, יש לנו אבחנה שהיללה באמצע היא שניים, והתקיעה לפניה ותקיעה לאחריה היא ג"כ שניים.

בראשית היתה אחדות, וממילא התקיעה גם היא היתה תקיעה של אחדות. לאחר מכן מתפרט הדבר, אבל עדיין ההתפרטות איננה בגדר עיקר, אלא היא נבלעת בתקיעה שלפניה ובתקיעה שלאחריה. משא"כ לפי אורך השנים ורוב הגלויות, הרי שכבר ישנן שתי תקיעות כנגד שתי תרועות. כלומר, אור האחדות כבר איננו מאיר בתוקפו.

אמנם, כל זה עד התקיעה האחרונה, שהמנהג לתקוע בה "תקיעה גדולה", וכאשר התקיעה היא בבחינה של "תקיעה גדולה", הרי שחזור הגילוי שהתקיעה היא העיקר!

זוהי האבחנה של נעיצת האחרית בראשית. כלל, פרט וכלל, והכלל האחרון חוזר וכלל. כלל ופרט אין לך בכלל אלא מה שבפרט, וא"כ על אף שראשית הוא כלל, אבל לאחר שבא הפרט הרי שהכלל הוא רק בערכין של הפרט. אבל אחר שלבסוף חוזר וכלל – כאן יש התגלות של נעיצת האחרית הראשית, שהכלל הראשון נעוץ באחרון והאחרון בראשון [ואף דהשתא כלל ופרט וכלל מרבינן רק כעין הפרט, מ"מ בסוד אור האחרית הכלל כולל הכל ממש].

נמצא, שבתקיעת שופר נגלים לנו שני שורשים: שורש באבחנת הכלליות ושורש באבחנת הפרטיות.

כח הכלליות וכח הפרטיות שבר"ה

ברור הדבר, שכיון שהמצוה דאורייתא היחידה שישנה בר"ה היא תקיעת שופר, א"כ ברור הדבר שכל שאר הדברים הנגלים ביום זה, נעוצים גם הם בגילוי דין התורה שנקבע לבו ביום.

בשופר נגלה כח כלליות וכח הפרטות, והגילוי הזה יש לו קו אורך בכל היום, שנגלה כח הכלליות וכח ההתפרטות. מחד – כולם נסקרים בסקירה אחת, אולם מאידך – "כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון" (ר"ה טז ע"א), עוברים אחד אחד.

הרי, שכח הדין של הכלליות נעוץ בכח התקיעה, וכח הדין של התפרטות נעוץ בשברים תרועה.

אבל כמו שהוזכר, הסדר הוא: תקיעה תרועה תקיעה. תכלית התרועה להתכלל לבסוף בתקיעה גדולה האחרונה, שהוא כח האחדות.

מדאורייתא, במציאות של היום נגלית אבחנה של כלליות ואבחנה של פרטיות, אבל ההתפרטות אינה נקבעת כהתפרטות, אלא היא חוזרת ונכללת בכלליות. "כל באי עולם יעברו לפניו כבני מרון" – אבחנת הפרטיות. אבל לבסוף חזר וכלל את כולם, "כולם נסקרים בסקירה אחת" – בשורש הכללי של היחס לנבראים.

ובעומק, הכלל האחרון הוא למעלה מן הכלל הראשון. אין זה רק בגדר כלל ופרט וכלל, שהכלל האחרון חזר לכלל ראשון, אלא הכלל האחרון הוא כלל שלמעלה מן הכלל ולמעלה מן הפרט, ולכן הוא כולל את שניהם – הן את הכלל והן את הפרט.

שלימות המלוכה – מחשבה רק על מציאות המלך

עומקם של דברים כך הוא.

הרי נתבאר שהכלל הראשון הוא בבחינה שכולם נסקרים בסקירה אחת, והפרט הוא בבחינה של בני מרון, זה אחר זה. מהו, אם כן, הכלל האחרון?

הכלל האחרון הוא הכלל שלמעלה מהיחס לנבראים, שהרי הן ה"כולם נסקרים בסקירה אחת" הינו ביחס לנבראים, והן "כל באי עולם עוברין לפניו כבני

מרון" זהו יחס אליהם, אלא שזה איננו יחס של כלליות, אלא יחס של התפרטות. נמצא אפוא, שבין ה"כולם נסקרים בסקירה אחת" ובין "כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון" בזה אחר זה – זהו גדר של התייחסות אליהם, אלא שזה גדר של התייחסות אליהם ככלל, וזה גדר של התייחסות אליהם כפרט.

משא"כ הכלל האחרון הוא בבחינת "כי לה' המלוכה", זהו יום המלכותו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ויום ההמלכה איננו ביחס אליהם, אלא ביחס למלך עצמו.

ואף שאין מלך בלא עם, שאם העם אינם מקבלים את מלכותו איננו מלך – אולם אבחנה זו היא רק מצד האבחנה של כלל ופרט, שהיחס של הכלל הוא ביחס לפרטים, אבל "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא", וכמו שכבר נתבאר במקו"א שישנן שתי אבחנות במלכות: האחת – מלכות ביחס להגדרה של אם מקבלים מלכותו הוא מלך, ואם לאו – אינו מלך, וא"כ זוהי מלכות ביחס למקבלים, והיא בחינת תקיעה ראשונה שהיא ביחס לשברים תרועה. אולם ישנה בחינה נוספת במלכות, היא בחינת התקיעה האחרונה: "כי לה' המלוכה", "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא", והאחרית נעוץ בראשית של קודם שנברא העולם.

שלימות המלוכה אינה מונחת באותה נקודה שהנבראים ממליכים את המלך עליהם, שזהו יחס של המלך אליהם, "שום תשים עליך מלך – שתהא אימתו עליך" (כתובות יז ע"א), שהמלך מולך עליהם. שלימות המלוכה היא הגילוי שכל הנבראים הם בסוד מלכות, והרי שאין יש אלא מלכות בלבד, ואין אבחנה של "עליך מלך".

"עליך מלך" כלומר שיש מלך ויש עבד. אבל כאשר מתגלה שכל הנבראים הם בסוד מלכותו, הרי שאין יש אלא מלכות, וזוהי הבחינה של הכלל האחרון, של התקיעה גדולה, שהיא הרמז על "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנידחים בארץ מצרים" (ישעיהו כו, יג). תקיעה האחרונה זו התקיעה שתגלה את מלכותו יתברך בעולם, מלכות של אין עוד מלבדו, לא מלכות ביחס לעבדיו.

מצד שית אלפי שנים שחיים אנו בגדר של תורת משה שנאמר בו "כי עבד נאמן קראת לו" – מצד כך זו אבחנה שיש מלך ויש עבד. אבל מצד האור

דלעתיד, אורו של משיח – ה"והיתה לה' המלוכה" זו מלוכה לא ביחס לכך שיש עבדים, אלא כמובא בכתבי המקובלים שכל הבריאה כולה נבראה במלכות אין סוף, והיינו שמהות הנבראים היא מהות לא נודעת.

שלימות המלוכה היא, שאדם מחד דבק בידיעה שיש מצוי, ומאידך דבק בידיעה שלית מחשבה תפיסא ביה כלל, וזולת זה – אין לו בעולמו כלום. שלימות המלוכה איננה ביחס שאני עבד של המלך, אלא בהסחת הדעת כלל ממצייאות הנברא, שהאדם לא חושב אלא על המלך. זהו השעבוד הנפשי הגמור ביותר, והוא תוקף נקודת העבדות בפנימיות.

החיצוניות של העבדות היא שיש אני ואני עבד. משא"כ פנימיות נקודת העבדות, היא מה שהאדם משעבד את כל ידיעתו לידיעה שיש מצוי. זוהי גופא האבחנה של עבד שלית ליה מגרמיה כלום, כלומר אין לו שום מחשבה על המציאות של עצמו. זהו שלימות העבדות.

על משיח נאמר: "הנה ישכיל עבדי" (ישעיהו נב, יג), וכבר נתבארו בזה במקו"א כמה אבחנות, אבל לענייננו, זה לא אותו עבד שנאמר במשה רבינו. העבד שנאמר במשה רבינו הוא עבד של "מה שקנה עבד קנה רבו", כלומר זה בערכין שיש קונה, אלא שמה שקנה עבד קנה רבו. משא"כ משיח הוא בחינת "הנה ישכיל עבדי"; בחינת העבדות דמשיח תהיה עבדות של עצם כוחות הנפש וידיעתם!

זוהי שלימות העבדות, השעבוד הגמור של ידיעת הנפש שאיננה חושבת על מציאות עצמה אלא על מציאות המלך, מציאותו יתברך.

"תמליכוני עליכם" – השתא ולעת"ל

זהו העומק הפנימי המתגלה באור של ראש השנה.

עיקר היום ועבודתו, זולת המצוה דאורייתא של תקיעת שופר, היא עבודת המלכות, "שתמליכוני עליכם".

מצד האבחנה של כלל ופרט נאמר: "מלכויות – שתמליכוני עליכם, זכרונות – כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה? – בשופר" (ר"ה טז ע"א). כלומר ה"תמליכוני עליכם" הוא בסוד הכלל, "יעלה זכרונכם לפני" הוא בסוד היחס

לפרט, "ובמה – בשופר" הכוונה כמו שהוזכר, שיש אבחנה של תקיעה ואבחנה של שברים תרועה, שזהו שורש בחינת כלליות ובחינת פרטיות, וא"כ ע"י שופר מתגלות שתי העבודות: גם עבודת "תמליכוני עליכם" וגם עבודת "יעלה זכרוכם לפני לטובה", ולכן המנהג הפשוט לתקוע במלכויות זכרונות ושופרות.

אבל בעומק, האבחנה של מלכויות וזכרונות, הוא ערכין של מלכויות בערך לזכרונות, שכשם שהזכרונות, ה"יעלה זכרוכם לפני לטובה", הוא ביחס לנבראים – כך גם המלכויות ד"תמליכוני עליכם" הוא בערך של עבד המקבל את המלכת רבו, בבחינת משה עבדי, כמו שנתבאר.

אבל השלימות הגמורה של "תמליכוני עליכם", שהיא למעלה מהזכרונות – היא אבחנת השעבוד הגמור של הנפשיות לעצם הידיעה שיש מצוי.

באיסור לתקוע בשבת נגלה כח ההעדר

כאשר ר"ה יוצא בשבת, גזרו חכמים שלא יתקעו בשופר, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד, ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים" (ר"ה כט ע"ב). כלומר, יש גילוי של תקיעת שופר, ויש גילוי של ההעדר התקיעה.

ועומקם של דברים, שבסוד התקיעה, כמו שהתבאר, ישנן שלוש אבחנות: תקיעה, שברים, תקיעה – כלל ופרט וכלל. משא"כ באבחנה שלא תוקעים בשבת קדש, הרי שנגלה כח ההעדר, כח השלילה, ומצד כך יש אחדות גמורה של הכלל ופרט וכלל.

בסוד החיוב, שהוא בסוד התקיעה – הרי שנגלה הן שורש לכלל כשורש להתפרטות והן ככלל גמור, אבל זה עדיין בבחינת חיוב, בחינת תקיעת שופר, מצות עשה דאורייתא לתקוע.

והרי כפי שהוזכר בתחילה, המצוה בראש השנה היא שמיעת השופר ולא תקיעת השופר. ואם כן הן הן הדברים שנתבארו השתא. אם המצוה היתה מצוה חיובית לתקוע, הרי שהיה זה בבחינת מעשה, בחינת יש. אבל האמת שהמצוה איננה לתקוע, אלא לשמוע קול שופר, והרי שנגלית כאן מצות עשה שהיא בלי מעשה. זהו אור הלא תעשה המאיר בעשה.

נמצא, שהאור הפנימי באמת מתגלה בשבת קדש שחל בראש השנה, שבו אין תקיעה כלל, וזהו כח ההעדר. שם מתגלה בחינת האחדות הגמורה. אבל גם בכל ראש השנה, זה אינו כפשוטו שיש כאן מעשה של תקיעה, אלא זוהי מצות עשה, אך המצוה מתקיימת בלי מעשה בפועל. בעצם השמיעה שהוא שומע – הוא מקיים את המצוה.

תקיעה באחדות והעדר תקיעה כלל

"והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול". מהו הלשון "בשופר גדול"?

"יתקע" משמע מאליו, וזהו אור האחרית. מצד שית אלפי שנים, על אף שאין מצוה לתקוע, רק לשמוע קול שופר, אבל יש מצוה לשמוע מתוקע בר חיובא המכוון לשם מצוה. הרי שעדיין אין כאן התגלות גמורה של העדר, של עולם האין. משא"כ בגילוי הגמור, "יתקע בשופר גדול" – הרי שאין מעשה של תוקע, רק שמיעה של השומע. "ובאו האובדים בארץ אשור והנידחים בארץ מצרים", השמיעה שהם ישמעו – זה גופא יקבץ אותם. זוהי שמיעה דנפש המקבצת את כל הענפים אל השורש, שזוהי בחינת הכלל.

כל זאת עד האחרית הגמורה, שהרי שבת דהשתא היא מעין שבת דלעתיד לבוא, וא"כ הגילוי שאין תוקעים בשבת דהשתא הוא רק גילוי מעין הלעתיד לבוא, אבל בגאולה הגמורה לאחר ה"יתקע בשופר גדול" תתגלה בחינת השבת שלמעלה מן התקיעה כלל, שהוא כח ההעדר המוחלט, ושם מונחת האחדות הגמורה.

שלימות עבודת היום היא ההמלכה הגמורה ביחס להעדר הגמור של הנברא, ביחס לשלילה הגמורה של תפיסת הנברא וההקשבה אל עצמו, שלכן לפי אחד מן הטעמים תוקעים בשופר, כי זוהי תקיעה של המלכת המלך, כדרך שהיו רגילים להמליך את המלכים, ושלימות המלוכה היא בתקיעה גדולה, ויתר על כן בהעדר של התקיעה, לדבק את כל ידיעת עצמו בידיעה שיש מצוי.

"אתם נצבים היום"

חילוקי מדרגות בנשמות כנס"י

"אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל" (דברים כט, ט), ואמרו חז"ל (ילקו"ש רמז תתקמ): "ראשיכם שבטיכם – אע"פ שמניתי לכם ראשים ושוטרים, כולכם שווים לפני שנאמר כל איש ישראל".

מבואר בילקוט, שישנן ב' בחינות איך להסתכל על כנסת ישראל: האחת – בצורה של הדרגה, יש ראשים ויש שאר המדרגות, עד בחינת "חוטב עציץ ושואב מימין". ובנוסף יש צורה נוספת להסתכל על כנס"י, והיא שכולם שווים, אין שום מדרגות, אין ראש ואין עקב.

בגדרי ההלכה מורגלים אנו בצורה הראשונה – יש מלך שהוא הראש, ועליו נאמר "שום תשים עליך מלך" (דברים יז, טו), ופירשו חז"ל "שתהא אימתו עליך" (סנהדרין כ ע"ב). יש תלמיד חכם, וחייבים לכבדו ולקום בפניו, כמפורש בקרא "והדרת פני זקן" (ויקרא יט, לב), ודרשו חז"ל: "אין זקן אלא זה שקנה חכמה" (קדושין לב ע"ב). וכן יש שאר דינים של זקן ממש וכו' וכו'. כל צורת מבנה ההלכה בנוי על כך שיש דרגות בתוך הכנסת ישראל.

בר"ה מצינו את ב' האבחנות הנ"ל

מעתה עלינו להתבונן היכן שורש ההסתכלות של "כולכם שווים", היכן באה היא לידי ביטוי.

ידועים דברי הזוה"ק ש"אתם נצבים היום" קאי על ראש השנה. גם בראש השנה מצינו את ב' הבחינות הנ"ל. לגבי הדין בראש השנה אמרו חז"ל (ר"ה ח

ע"ב) שיש סדר מי נכנס תחילה ומי אח"כ: מלך בראש וכו'. לעומת זאת מצינו בחינה אחרת של דין, והיא מה שאמרו חז"ל: "כולם נסקרים בסקירה אחת" (ר"ה יח ע"א), הרי שאין מדרגות, כולם שווים.

נמצא שגם בדין של ראש השנה מצינו ב' בחינות: א. בחינה של הדרגה בכנס". ב. בחינה של "כולכם שווים".

משה רבינו ע"ה היה הגדול ביותר בכל הדורות, כדכתיב "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים" (דברים לד, י). ומצד שני היה הענו ביותר, כדכתיב "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר יב, ג).

הרי שגם כאן אנו מוצאים ב' בחינות במשה רבינו ע"ה: א. הוא הגדול ביותר. ב. הוא השפל ביותר [כאן זוהי נקודה יותר עמוקה במשה רע"ה, שלא רק שהרגיש שהוא שווה לכולם אלא הרגיש שהוא הקטן מכולם, וד"ל].

ב' מבטים על הבריאה

שורש הבנת הדברים נעוץ בכך שישנם ב' מבטים איך להסתכל על הבריאה: א. כמציאות עצמית. ב. כחלק אלו-ק ממעל, כחלק מן הבורא ית' כביכול.

לפי ההסתכלות הראשונה, חז"ל משווים את פלוני לאחרים, ובודקים את מעלותיו וחסרונותיו ומדרגים אותו, וכן בצורה זו הם מדרגים את כל הבריאה כולה, ומכך נולדים כל פרטי הדינים. אולם לפי ההסתכלות השנייה, שהכל חלק אלו-ק ממעל כביכול – שם לא שייכת ההדרגה, הכל אלוקות, ולכך בבחינה זו הכל שווים זה לזה.

ביאור מידת הענוה לפי הנ"ל

והנה מידת הענוה שורשה בהסתכלות השנייה. אילו יסתכל האדם על עצמו לפי ההסתכלות הראשונה שזכרנו, הרי אם הוא ת"ח שחייבים לקום בפניו ולכבדו, יכול הוא לחשוב לעצמו על עצמו ג"כ כך, וא"כ ענוה היכן היא?

רק אם מסתכל האדם על אחרים בהסתכלות הראשונה שביארנו, ועל עצמו בהסתכלות השניה שביארנו – אז יגיע להנהגה הנכונה. את האחרים יכבד לפי מדרגתם, ואת עצמו יחוש כשפל ושווה לכולם.

עומק הדין של ר"ה

זהו סוד שני הדינים שישנם בראש השנה: אחד בבחינה של "כל בני העולם יעברו לפניו כבני מרון", בזה אחר זה, ואז נידונים לפי עבודת ההדרגה. ובנוסף על כך יש את בחינת הדין של כולם "נסקרים בסקירה אחת", שאז נידונים לפי בחינת "כולכם שווים".

אלו הם שני דינים נפרדים שמהותם שונה זו מזו.

מעתה ישכילו המבינים את דברי השונמית שאמרה "בתוך עמי אנכי יושבת" (מ"ב ד, ג), ומבואר בזה"ק שקאי על דין של ראש השנה, וד"ל.

תשובה

ב' דרכי תשובה

כתב הרבינו יונה (שע"ת שער א אות יא), וז"ל: "ודע כי מי אשר חטא על דרך מקרה, כי התאוה תאוה ויחזק עליו יצרו ויתקפהו ולא נחלצו רעיוניו וחושיו בפגעו בו וכו' – ראשית תשובת האיש הזה החרטה, ולשים יגון בלבו על חטאתו וכו' אבל האיש המתיצב על דרך לא טובה תמיד, וגבר על חטאיו דורך בכל יום ושונה באולתו וכו' – ראשית תשובת האיש הזה לעזוב דרכו ומחשבתו הרעה וכו'", עכ"ל.

בדבריו אלו, עוסק הר"י בנקודה החיצונית – עשיית עבירות ח"ו, אולם הן הן הדברים לנקודה הפנימית, ונפרש.

יש אדם שכל מעשיו מקושרים לקב"ה, אלא שישנם פרטים כלשהם בחייו שבהם נשכחה ממנו ההתקשרות לבורא, אזי תקנתו לתקן ולקשר פרט זה לקב"ה.

אולם יש אדם שאע"פ ששומר את כל התורה והמצוות, מ"מ חסר לו את כל פנימיות התורה והמצוות, אין לו בהם אהבה, אין לו בהם שמחה כדבעי, ואין הוא מרגיש התקשרות נפשית לקב"ה, לאביו שבשמים, אין הוא חש קשר של אב ובן בינו לקב"ה. אדם זה, כל דרכו איננה דרך נכונה, הוא מנותק מן המהות האמיתית של החיים, מן המהות האמיתית שלמענה הוא נברא.

אצל אדם מן הסוג הזה, אין די בעשיית תשובה ע"י הקפדה נוספת וכד', אלא הוא מוכרח לשנות את כל גישתו לחיים, הוא חייב לצאת מן החיצוניות, ולהכנס לעולם של התקשרות ל"מי שאמר והיה העולם". מי שלא חש שאהבת ה' בוערת אצלו כראוי, מי שלא מרגיש געגועים לאביו, ידע נאמנה כי עדיין דרכו אינה ישרה לגמרי.

שורש הבעיה – טעות בדרך התשובה הנדרשת

נקודה זו, הינה נקודה חשובה שרבים טועים בה.

בן תורה שמחליט לעשות תשובה, ובמיוחד בימי אלול ועשי"ת, מתבונן באורח חייו, בודק את מעשיו, ובדרך כלל מוצא שהוא לקוי בשמירת הלשון, בביטול תורה, בתפילה שלא בכונה, בחוסר כוונה בברכות וכו'.

מה עושה בן תורה זה? מקבל על עצמו קבלות בכל אחד מן התחומים שבהם הוא חש לקוי.

והרי עינינו הרואות, שעל פי רוב הקבלות אינן מחזיקות מעמד זמן רב, ואף אם מחזיקות למשך זמן מרובה, מ"מ בן עליה אמיתי לא צומח מזה.

היכן נעוץ שורש הבעיה?

הוא הדבר אשר דיברנו! אדם זה עושה את התשובה הראשונה של ר"י, בבחינת "מי אשר חטא על דרך מקרה". אולם באמת הוא נצרך לתשובה מן הסוג השני, בבחינת "מתייצב על דרך לא טובה".

אילמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו!

נרחיב את הדברים.

שני האופנים הללו שמנה הר"י, שונים זה מזה ביסודם. החוטא על דרך מקרה, שורש חטאו הוא על דרך זו, ולכך מספיקות עבורו קבלות לעזיבת החטא שנכשל בו. אולם המתייצב על דרך לא טוב, אין שורש החטא הוא מעשה החטא שעשה, אלא הדרך בה הוא מתייצב, "דרך לא טובה", ולכך עליו לשנות את הדרך, ולאחר שיעמוד על הדרך הנכונה, יוכל לתקן חטאיו כראוי.

וכשנתבונן נראה, שאותם ליקויים שאנו מוצאים בעצמנו, אין שורשם עצם מעשה העבירה, אלא מפני שאין אנו מרגישים עניינו ופנימיותו של החטא. והטעם לזה, מפני שדורכים ומתייצבים על "דרך לא טובה".

קשר נוסף יש בין הכרת שורש החטא, שהוא הריחוק בינינו לאבינו שבשמים, לבין הקושי לעמוד בקבלות שאנו מקבלים על עצמנו. חז"ל אמרו: "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ויום ואלמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו" (סוכה נב

ע"ב. מתי הקב"ה עוזרו עזרה גמורה? רק כאשר האדם נמצא עם הקב"ה, הוא חי עמו, מקושר עמו – אז הקב"ה עוזרו!

צריך להבין שאין כח לאדם להחזיק מעמד בקבלותיו, זה למעלה מכח האדם. רק כאשר האדם מקושר לקב"ה בכל זמן ובכל מצב, אז יש לו עזר בכל זמן ובכל מצב. ככל שהאדם רחוק מן הקב"ה, כך נחלש העזר שיש לו מהקב"ה, וככל שהאדם קרוב לקב"ה כן מתחזק העזר שהקב"ה עוזרו. לכן, אדם שלא מקשר את עצמו לפנימיות החיים, לקב"ה, אין שום סיכוי שקבלותיו תעמודנה במבחן המציאות.

ישנם בודאי בני אדם הקוראים את דברינו אלה ואינם מבינים. הם מביטים על עצמם ותמהים: וכי אנחנו רחוקים מהקב"ה? הרי אנו לומדים כעשר שעות ביממה ומקיימים את כל המצוות כראוי, וכי ע"י תורה ומצוות איננו מקושרים לקב"ה? וכי מהו קשר לקב"ה לולי תורה ומצוות?!

אולם שאלתם זו מעידה עד כמה רחוקים הם מאהבת ה', מפנימיות החיים, מהקב"ה. הם אינם מבינים שיש עולם פנימי יותר מאשר העולם בו הם חיים, הם סבורים שכל מהות היהודי הוא לקיים תורה ומצוות, אולם חסרה להם הידיעה שכל חיותם חיות חיצונית היא. אין הם יונקים את החיות הפנימית הקיימת בתורה ובמצוות.

התקשרות לקב"ה בכל מערכת החיים

מהי חיות פנימית? מהי התקשרות לקב"ה?

יש לכך ב' רובדים:

א. על האדם להכיר שהוא חי בעולמו של הבורא ית', הכל בכל מכל כל שייך לקב"ה, וניתן דוגמא לכך: אדם לוקח עט בידו. עליו להתבונן, להבין ולהרגיש שהחפץ של הקב"ה. הוא בראו, הוא יצרו והוא עשהו. וכן היד של הקב"ה. יתר על כך, הכח המפעיל את היד, הנשמת חיים, רוח האלקים אשר בקרבו, היא של הקב"ה, נמצא כל כולו של הקב"ה.

זוהי דוגמא אחת למחשבה, אולם המשכיל על דבר אמת, ילמד סתום מן המפורש ויכיר וירגיש שכל הבריאה כולה זועקת הכרת בוראה. על האדם להתבונן

בכך רבות, עד שמבטו באופן טבעי, יהיה הסתכלות מתוך מבט של נברא של הקב"ה. ענין זה צריך להקיף את כל מערכת החיים בכל כ"ד שעות היממה.

ב. הרובד השני, הגבוה יותר, הוא ההכרה בנקודה הפנימית של החיים, שהקב"ה אבינו ואנו בניו. אדם צריך להביט על כל מערכת חייו עם הקב"ה במבט של אב ובן, במבט של קשרי אהבה, במבט של רצון להתקשרות. כשם שבן רוצה לדבר ולשהות במחיצת אביו, כן על האדם לחוש גם כלפי הקב"ה. [ישנם כאלה שרח"ל גם כלפי אביהם אינם חשים כך, ה' ירחם, אצלם המושל לא ימלא את יעודו]. בכל מעשה שהאדם עושה הוא צריך להרגיש ש"אבא" שלי ביקש ממני לעשות זאת.

בקצרה, כל החיים הם מצוות כיבוד אב – אבינו שבשמים. כך צריך להסתכל ולהרגיש בכל מצב ובכל זמן בחיים. חיים ברובד עמוק זה, הוא עומק עניינה של התשובה, וכמו שנבאר להלן [איך קונים מבט זה על החיים? – דבר זה יתבאר בע"ה].

"תשובה" – שיבה אל הקב"ה

"תשובה" הוא מלשון לשוב. להיכן לשוב? לקב"ה!

אין עיקר עניינה של התשובה לעזוב את החטא, אלא עיקר ענין עזיבת החטא הוא מפני שהחטא מרחיק את האדם מקונו, ותכלית האדם להתקרב לקונו, ולכך עליו לעזוב את חטאו, שע"יז יסיר את המחיצה בינו לבין קונו. אולם גם אם האדם עזב את חטאיו, אין בהכרח שיתקרב לבוראו. הוא יכול לא לעבור שום עבירה, אך עדיין אין לו קשר נפשי עם הקב"ה.

אדם מוכרח ליצור קשר נפשי עם הקב"ה, קשרי אהבה של אב ובן, זוהי המהות האמיתית של התשובה. אבל אם רק חוזר בו מחטאיו, ואינו קושר קשר נפשי עמוק לקב"ה, הרי שאיבד את עיקר המכוון של מצוות התשובה.

וכ"כ הר"י (שע"ת שער א), וז"ל: "יבין לבבו כי רע ומר עוזבו את ה'", עכ"ל – זה עיקר התשובה!

בתשובה מיראה עדיין קיימת המחיצה

איתא בגמ' (יומא פו ע"ב): "אמר ר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות שנאמר (הושע יד) 'שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעוונך' הא עוון מזיד הוא וקא קרי ליה מכשול, איני והאמר ר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות שנאמר (יחזקאל ל) 'ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה', לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה".

מבואר בגמ', שאם אדם עושה תשובה מיראה, עדיין יש מחיצה המפסיקה בינו לבין קונו, מכיוון שלא נמחק החטא, אלא שנעשה לבחינת שגגה. רק כאשר אדם שב בתשובה מאהבה, אז נמחק חטאו, ויתרה מכך החטא הופך לזכות, כי באופן זה שוב אין מחיצה המפסקת בין האדם לקונו.

החטא מקלקל את הקשר עם הבורא

מהי תשובה מאהבה? אהבת בן לאב!

התשובה האמיתית והראויה היא, שאדם שב מחטאו מפני שהוא חפץ בקרבת אביו. ראשית על האדם להתכונן שה'עסק' שלו הוא עם אביו, וע"י כל עבירה ח"ו, הוא מתנתק מהקשר הנפשי שלו לאביו.

אולם בנקודה זו ישנה בעיה המקשה על רבים: הם אינם מרגישים שהחטא מנתק את הקשר שלהם עם הקב"ה, עם אבא שבשמים! הם יודעים זאת שכלית, אך אינם מרגישים כן.

האמת היא ששורש הבעיה נעוץ בעובדה שמעולם הם לא הרגישו קשר נפשי פנימי אמיתי לקב"ה, ולכך אין הם מרגישים שע"י החטא נעשה ניתוק בקשר זה, מכיוון שבין כך אין להם קשר זה.

אדם במדרגה זו, חייב ליצור קשר לקב"ה עוד לפני שמתחיל לעשות תשובה על חטאיו. דרך מעשית איך להגיע לזאת יתבאר בע"ה.

כשאדם מגיע להכרה ברורה שהחטא קלקל את קשריו עם אביו שבשמים, ומעמיק בהתבוננות בענין זה, יבחין שהרגשה זו באה לידי ביטוי בכמה אופנים.

הכרה בחלקי הפגם המונח בחטא

נפתח במשל גשמי של בן ואב, ומכח זה נבין לנמשל, ליהודי ואביו שבשמים.

בן שחטא ופשע כנגד אביו, יש כאן ד' חלקים בחטא ופשע זה: א. שע"י כך הפסיד את קשרי האהבה עם אביו. ב. הבן חש בושה מלהסתכל בפני אביו, מפני הרעה שעשה עמו. ג. הבן מרגיש שפלות פנימית עצמית, שהגיע לידי מצב שפל כ"כ לפגוע ולהכעיס את אביו. ד. הבן מצטער על שאביו בצער מחמתו.

הן הן הדברים בנמשל – בקשר בין יהודי לאביו שבשמים. כשיהודי חוטא, העבודה המוטלת עליו מורכבת מכמה וכמה חלקים:

א. להרגיש שהוא מחליש, ופעמים אף מנתק את קשרי האהבה שלו עם אביו שבשמים [חלק זה בורר לעיל].

ב. להתבייש מלהסתכל בפניו של הקב"ה. אולם בחלק זה שונה המשל מן הנמשל. במשל, האדם מתבייש רק בשעה שנפגש עם אביו. לעומת זאת בנמשל, האדם תמיד נמצא ליד הקב"ה, והקב"ה תמיד רואהו, נמצא שעליו להתבייש בכל עת ובכל שעה [זוהי נקודה שקשה לרבים, מפני שאין הם חשים שהקב"ה רואה אותם תדיר, ראשית עליהם לעבוד ולהרגיש שהקב"ה רואה אותם בכל שעה, ורק אח"כ יוכלו לחוש בושה תמידית].

חלק זה מפורש בדברי הר"י (שע"ת ש"א) וז"ל: "העיקר הששי – הבושה, כענין שנאמר (ירמיה לא, יח) 'בְּשֹׁתִי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי'. והנה החוטא יבוש מאוד לעבור עבירות לפניו בנ"א, ויכלם אם ירגישו ויכירו בעבירותיו, ואיך לא יבוש מן הבורא יתברך? ואין זה, כי אם לפי היות השם יתברך רחוק מכליותיו על כן יבוש מן הנבראים ולא יבוש מן הבורא יתברך", עכ"ל.

ג. להרגיש שפלות פנימית עצמית, כיצד העיז לזלזל בקב"ה, ולהמרות את רצונו.

גם דבר זה מפורש בר"י (שם) וז"ל: "היגון, ישתונן כליותיו ויחשוב כמה רבה רעת מי שהמרה את יוצרו וכו'. ויותר מהמה ראוי שיצטער וייאנה מי שהמרה את השם יתברך, והשחית והתעיב עלילה לפניו, ולא זכר יוצר אשר בראו יש

מאין וחסד עשה עמו, וידו תנחהו בכל עת, ונוצר נפשו בכל רגע, ואיך מלאו לבו להכעיס לפניו".

ד. להצטער בצער שיש לקב"ה על כך שבנו רחוק ממנו, והוא מה שנקרא בלשון חז"ל צער השכינה. וכבר נתבאר בחז"ל ובספה"ק באריכות רבה החיוב המוטל על כל יהודי להצטער צער של ממש על כך.

נקודה זו גופא יש בה ג' חלקים: א. צער שהקב"ה מצטער על כך שבנו רחוק ממנו, וכביכול הקב"ה יש לו געגועין לבנו, ואינו יכול להיות עמו ביחד מפני חטאיו.

ב. כיון שכל סיבת הבריאה היא רצונו יתברך להטיב, נמצא שבשעה שהאדם חוטא, כביכול הקב"ה מוכרח להענישו, ואינו יכול להיטיב עמו, וזהו צער גדול לאב שאינו יכול להיטיב לבנו.

ג. הפסוק אומר "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" (ישעיה מג, ז). מבואר, שכל תכלית הבריאה לגלות כבוד ה' ית"ש בעולם, וכמו שהאריך בזאת בספר "דעת תבונות". נמצא, שכשאדם חוטא ומסתיר כבוד ה' יתברך בעולם, נשללת תכלית הבריאה שהיא גילוי כבודו, וזהו צער גדול כביכול לשכינה הק'.

תחילת העבודה – התקרבות לבורא

רוב האנשים אשר קראו את דברינו אלה עד עתה, יחושו שד' מדרגות אלו, כמעט כולן, ואולי כולן ממש, רחוקות מהם מאוד. הם אינם חשים כל אחד מד' המדרגות שזכרנו או לפחות חלקם.

היכן נעוץ שורש הבעיה?

הר"י כבר השיב על כך מפורשות, וז"ל: "ואיך לא יבוש מן הבורא יתברך? ואין זה כי אם לפי היות השם יתברך רחוק מכליותיו" עכ"ל. מבואר להדיא בדבריו, שאדם שאינו חש בושה מהקב"ה, ודאי הדבר שהוא רחוק מהקב"ה. נמצא שעבודתו תחילה לקרב עצמו לבוראו.

איך עושים זאת? האם ע"י תורה וקיום מצוות בלבד? הרי החוש מעיד שאנו כבר לומדים תורה שנים רבות ומקיימים מצוות כראוי ועדיין רחוקים אנו מהקב"ה רח"ל!

תשובה על כך נשיב בהמשך.

המניע לתשובה – "הנשמה העליונה"

עתה עלינו לברר מהי הדרך להגיע לתשובה שלימה, להרגשה שהבורא ית' אבינו הוא ואנו בניו, ותחילה נתבונן מהו הכח המניע את האדם לעשות תשובה ראויה ושלמה.

כתב הר"י (שע"ת שער א אות יג), וז"ל: "ומדרגות התשובה ומעלותיה, לפי גודל המרירות ועצם היגון. והיא התשובה אשר תבוא מדרך טוהר הנפש וזכות שכלה וכו'. כי היגון יבוא מאת טוהר הנשמה העליונה", עכ"ל.

מבואר בדבריו, שתשובה אמיתית אפשר לעשות, רק כאשר המניע לתשובה היא "הנשמה העליונה". וביאור דבריו הוא, מפני שהרגשת הקירבה להשי"ת, היא הרגשת הנשמה, והיא המכירה את בוראה ומרגשת אהבתו אליה – אהבת אב לבנו, וא"כ שומה עלינו להבין כיצד ניתן להגיע למצב שהנשמה העליונה תעורר את האדם.

ג' עצות איך להגיע לנשמה

האדם מורכב מנשמה וגוף, והגוף מעלים ומסתיר את הנשמה. אם רצונו של האדם לגלות את נשמתו, עליו לסלק את מחיצת גופו.

איך עושים זאת? – יש לכך כמה דרכים.

כתב הר"י (שם): "וישיג האדם מדרגת הבושה [שזו מדרגת הנשמה, שהיא מכירה את בוראה ומתביישת ממנו] בהתבודד לחשוב בגדלות השם, וכמה רבה רעת הממרה את פיו, ובזכרו תמיד כי השם רואה מעשיו, ובוהן כליותיו, וצופה מחשבותיו", עכ"ל.

תשובה

רנז

הר"י נתן לנו כאן ג' עצות איך להגיע לנשמה [העצה להתבונן "כמה רבה רעת הממרה את פיו היא עצה פרטית לבושה]: א. להתבודד. ב. לחשוב בגדלות השם. ג. לזכור תמיד כי השם רואה את מעשיו, בוחן כליותיו וצופה מחשבותיו. נבארן אחת לאחת.

א. התבודדות

הנשמה בחינתה "קול דממה דקה". לעומתה, הגוף בחינתו "קול רעש גדול". כוחות הגוף ורצונותיו חזקים הם ומורגשים באדם היטב, ואולם כוחה של הנשמה עמוק הוא בפנימיותו של האדם.

לכן, כל זמן שהכוחות החיצוניים – כוחות הגוף – פועלים וערים אצל האדם, אין הוא יכול להגיע להרגשת הנשמה הפנימית שבתוכו, ואם רוצה אדם להגיע לנשמתו, עליו להביא את עצמו למצב של "קול דממה דקה", קול פנימי ולא קול חיצוני.

הצעד הראשון לזה הוא התבודדות. בדרך זו נהגו רבים מגדולי הדורות, ובמיוחד בדור שלפנינו נהג כן מרן בעל הח"ח צוק"ל. דרכו היתה להתבודד כשעתיים ביום [אין כוונתנו להמליץ לכל אחד לעשות זאת שעתיים ביום, אולם הח"ח לעצמו כך נהג]. בשעה שאדם מתבודד, יש לו שקט פנימי, ע"י כך יותר קל להגיע לנשמה, הוא יוצא מהגוף "מקול רעש גדול", לנשמה "לקול דממה דקה".

אולם נצרך ששעת ההתבוננות לא תהיה בלחץ של זמן, אלא שיהיה האדם שלו ורגוע [שאל"כ שוב פועלים בו כוחות הגוף החזקים, ולא יוכל להגיע לפנימיותו]. מומלץ לעשות זאת במקום חוץ מביתו, אם אפשר במקום רחוק מבנ"א. השקט הסביבתי נותן רוגע פנימי.

ב. מחשבה על גדלות ה'

מה יעשה אדם בזמן התבודדות זו?

כתב הר"י: "לחשוב בגדולת השם". מילים אלו הן כלליות, נשתדל לפורטן.

על האדם לחשוב ולהתבונן שהוא נברא מוגבל, ולעומתו הקב"ה בלתי מוגבל. ראשית יתבונן סביבו, ויראה "מה רבו מעשיך ה'"! אח"כ יתבונן, שהוא רואה רק חלק קטן מן העולם, והעולם גדול אלפי פעמים ממה שעיניו רואות. אח"כ יתבונן שכל זה רק בעוה"ז, אולם יש עולמות רבים, כוכבים וכו' וכו', עד שירגיש התפעלות נפשית עמוקה. אח"כ יתבונן על עצמו, כמה הוא קטן ביחס לקב"ה, כמה גודלו, כמה כוחו, וכו' וכו', עד אשר ירגיש את רוממות ה' לעומת שפלות וקטנות עצמו.

לאחר מכן יתבונן, שכל קטנותו היא מצד הגוף, אבל יש בו נשמה אלוקית, והיא חלק אלו-ק ממעל, וכיון שהיא חלק ממש מהקב"ה, אין היא קטנה כלל. ואז ירגיש שרצונו להתדבק בנשמתו, ולצאת מקטנותו, ולדבוק בקב"ה שהוא אין סופי. בצורה זו, לאט לאט יעורר בעצמו את התשוקה לגילוי נשמתו.

ג. להתבונן שהקב"ה רואה מעשיו

הנקודה הנוספת שכתב הר"י, להתבונן שהקב"ה רואה מעשיו וכו'. נרחיב את הנקודה.

על האדם להתבונן שהקב"ה נמצא לידו ממש, כי "מלא כל הארץ כבודו". וכשם שיש רצפה תחתיו, ושולחן לידו, כן ממש ואף יותר מזה הקב"ה נמצא לידו. על האדם להתבונן בכך שעות רבות, עד אשר יתחיל לחוש זאת ממש.

כל זמן שאדם לא הגיע לנשמתו, לא יוכל להגיע לתשובה שלימה. רק כאשר אדם מרגיש את נשמתו, בכוחו לחוש קירבת ה', וכאשר חש קירבת ה' יפריע לו החטא וירגיש שמרחיקו מבוראו. וכן יתעוררו בו תחושות הבושה וצער השכינה שהם רגשות טבעה של הנשמה, כמ"ש הר"י.

הרגשה זו של קירבת הבורא, אינה רק יחס לחטא, אלא צריכה הרגשה זו להקיף את כל מערכת חייו של האדם. בכל מעשה שעושה, עליו להרגיש שעושה כן מפני שזהו רצונו של אביו, וכשיזכה לכך, נמצאים כל חייו כיבוד אב – אביו שבשמים.

תשובה – תיקון השבירה והפירוד

עומק המושג שבירה

"תשובה" הוא מלשון לשוב. שורש המילים הוא שב [לפי השיטות שיש שורשים בלשון הקדש של ב' אותיות, ואכמ"ל]. האותיות לפני שב הן רא, שהן אותיות השורש ראה, רואה יראה וכו'.

ועלינו להבין את השייכות בין התשובה לראיה.

מהות התשובה להחזיר את הדברים לשורשם, להחזיר את הענפים למקורם ולחבר את הנפרדים.

נרחיב ונבאר את הדברים.

נודע ששורש הרע בבריאה עניינו במושג "שבירה". כלומר שבירת דבר עניינו, הפיכתו מאחדות לפירוד.

ניתן משל לדבר. כוס היא מאוחדת בכל חלקיה, הרי לפני עצם אחד. אילו נזרוק את הכוס ונביא אותה למצב של שבירה, מה ישתנה בכוס? עד עתה היא היתה כוס אחת, עתה לאחר שבירת הכוס הרי לפני עשרות חלקים ורסיסים.

זהו המושג "שבירה"! לקחת דבר שמצבו אחד והפיכתו לחלקים נפרדים נקרא שבירה. וממילא משתנה תוכנו במה שעד עתה שימש לשתיה, מעתה תשמישו שונה לחלוטין. הרי שהשבירה מולידה שינוי במהות.

כח הראיה והשבירה בו

ידוע בקדמונים שענין השבירה [שורש הפירוד] היה בעיניים, בראיה. נבאר את הדברים. באדם יש ב' סוגים של עין: עין גשמית ועין רוחנית המוגדרת

בלשון חז"ל עין השכל. נתמקד יותר לבאר את ענין השבירה והפירוד בעין השכל.

תכלית הבריאה היא לגלות את ייחודו יתברך, כפי שהאריך לבאר בספר "דעת תבונות". נמצא, שכל הבריאה, כל מעשה ומעשה ששבה, ענינו אחד, גילוי ייחודו יתברך. וכל המעשים שנעשו, נעשים ויעשו מקושרים זה בזה לגלות את ייחודו יתברך. נמצא שכל פרטי הנהגת הברואים מאוחדים, כל מעשה ומעשה מחובר לכל המעשים, ורק ע"י צירוף כל המעשים יחד ללא יוצא מן הכלל יתגלה ייחודו יתברך. זוהי בחינת האחדות בעין השכל, שהשכל מבין ורואה את כל הבריאה כמקשה אחת.

אדם שנעלמת ממנו תכלית הבריאה ואינו מודע לכך שתכלית הכל היא ייחודו יתברך, ראיית עין שכלו היא ראייה של פירוד. הוא רואה לפניו מעשים רבים והוא תופס כל מעשה ומעשה כנפרד מרעהו, אין מהלך ונקודה פנימית שמאחדת את כל המעשים, נמצא שהסתכלותו בבחינת השבירה, בבחינת הפירוד.

דוגמא נוספת לשבירה בעיני השכל

ניתן דוגמא נוספת לשבירה ופירוד בעיני השכל.

חז"ל אמרו, שהנהגת הבורא יתברך היא "מדה כנגד מדה". למשל, אם אדם גנב מרעהו, ייענש מדה כנגד מדה שיגנבו ממנו.

והנה אדם גנב ח"ו ביום ראשון, ובאותו שבוע ביום חמישי גנבו ממנו. יש ב' מבטים איך להסתכל על כך:

אדם שמודע שהקב"ה מעניש "מדה כנגד מדה" מחבר את שתי הפעולות, ומבין ששתיהן מחוברות ומקושרות. הגניבה הראשונה גררה בעקבותיה גניבה נוספת, זוהי הסתכלות בבחינת אחדות.

אולם אם אדם אינו מודע להנהגה של "מדה כנגד מדה", הרי הוא רואה שני מעשים נפרדים זה מזה בתכלית ואין כל קשר ביניהם, נמצא הסתכלותו בבחינת שבירה ופרוד, הוא הפריד את המעשים זה מזה.

בכל דבר יש לחפש אחדות ולא פירוד

נקטנו ב' דוגמאות להסתכלות של אחדות והסתכלות של פירוד, אולם כל צורת החשיבה של האדם צריכה להיות בנויה באופן זה, לאחד את הנפרדים, לראות בכל דבר היכן דבר זה חוליה בשלשלת ולא לראותו כמקרה עצמי.

בכל מחלוקת בחז"ל על האדם להבין שאלו ואלו דברי אלקים חיים, ועליו לחפש את נקודת האחדות והקשר בין החולקים, ולא לתפוס את הדבר כמחלוקת גמורה, שא"כ הרי הוא מסתכל מתוך מבט של שבירה ופירוד, ובמקום לתקן את העולם ע"י לימודו הרי הוא מחריבו.

זהו עומק דברי חז"ל "אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר 'וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך'" (ברכות סד ע"א), כלומר עסק התורה הוא 'בנין'. בנין ענינו לאחד את כל הלבנים למקשה אחת. בנין שכל הלבנים אינם מאוחדים זה בזה, ודאי יפול ואין עליו שם בנין כלל.

תלמידי חכמים נקראים בונים רק כאשר תורתם בצורה של אחדות שמאחדים את כל הדעות ומעמידים כל דעה במקומה. ולולי זאת אין כאן בנין כלל.

זהו סוד עבודת התשובה. במבט עליון עבודת התשובה ענינה לאחד את הנפרדים, להבין את הנקודה המאחדת של הנפרדים, ולראותם במבט של אחדות, לא במבט של פירוד, ובוה נתקנת הראיה השכלית.

ביטול "האני" – התשובה הגמורה

יש מדרגה גבוהה יותר של תשובה. נבאר ענינה.

כל חטא ענינו שאדם עושה למען עצמו, למען השלמת הרצונות הפרטיים שלו. "אני" דואג לעצמי ו"אתה" דואג לעצמך, הרי לפנינו פירוד גמור.

רק אם משעבד האדם את כל רצונותיו לבורא ית"ש, אז כל מעשיו ומעשי הכלל ישראל מאוחדים לנקודה אחת, לעשות רצון אבינו שבשמים. כל זמן שכל אחד מישראל דואג לצרכיו שלו, הרי אנו בבחינת פירוד ושבירה. רק כאשר כל אחד מסלק את עצמותו, את האני שלו, רק אז יש אחדות.

"ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם", זהו סוד תיקון השבירה והפירוד, זהו עומק עניינה של התשובה.

גדרי הכפרה ביו"כ

יו"כ מכפר ללא תשובה

איתא בגמ' (יומא פה ע"ב): "רבי אומר, על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר וכו'". ופליג בזה על מתניתין דס"ל שאין יום הכפורים מכפר אלא עם התשובה.

מאחר שמקובלנו מרבתינו ז"ל בכל מחלוקת שאלו ואלו דברי אלקים חיים, עלינו להבין את שורש מחלוקתם בזה.

עוד יש להתבונן, מדוע מגיע לאדם שכל השנה חטא, שכל חטאיו יכופרו ממילא? בשלמא אדם ששב בתשובה ויגע וטרח, למען זאת מוחלים לו, אולם אדם שלא עשה כלום מדוע שכל עוונותיו יכופרו לו?

מהות כפרת יו"כ

נתבונן תחילה מהי מהות כפרת יו"כ. אדם חוטא ושורה עליו רוח טומאה, כיצד ע"י תשובתו מסתלקת ממנו רוח טומאה זו?

המשנה בסוף מסכת יומא, לאחר שמבארת את דיני התשובה, מביאה את דברי ר"ע הנודעים: "אמר ר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין, מי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר 'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם' (יחזקאל לו, כה). ואמר 'מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל" (יומא פה ע"ב).

מבואר בדברי ר"ע, שהכח המטהר את האדם מטומאתו הוא הקב"ה! התשובה בפני עצמה אינה מטהרת את האדם, אלא אך ורק הקב"ה בכבודו ובעצמו.

כיצד מטהר הקב"ה את האדם מטומאתו?

כל טומאה עניינה ריחוק מהקב"ה, וסילוק הטומאה עניינו קירבת ה'. "מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל", טהרת הקב"ה נעשית ע"י שמקרב את החוטא אליו, ובוה מסתלקת טומאתו.

כל עשרת ימי תשובה עניינם "דרשו ה' בהמצאו קראהו בהיותו קרוב" (ישעיה נה,ו). פסגת ימים אלו הוא היום הקדוש – יוה"כ, שהוא היום שבו האדם קרוב לבוראו ביותר. לכן, יום זה עניינו מחילת עוונות וסילוק טומאת החטאים, כי כיון שסגולת היום לקרב את האדם לבוראו, ממילא מסתלקת הטומאה.

זהו שאמר רבי "בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יוה"כ מכפר", וזאת מפני שסגולת היום מצד עצמו מקרב את האדם לבוראו, וממילא מסתלקת הטומאה.

גדר הכפרה לאדם ששב ולאדם שלא שב

עדיין שומה עלינו להבין את מחלוקתם של רבי ורבנן האם יוה"כ מכפר דוקא לשבים או אפילו לאלו שאינם שבים.

כל יהודי שאינו בכלל "המורדים והפושעים בי", מרגיש ביו"כ קרבת ה', רצון לקרבת ה', או לכל הפחות תשוקה לחזור בתשובה. רצון זה מורגש בעמקי הנפש של האדם. על רצון זה אמר רבי: "יוה"כ מכפר בין עשה תשובה ובין לא עשה". כלומר ענין הכפרה נעשה ע"י קרבת ה', וכל יהודי חש קרבת ה' ביום זה.

נשאלת השאלה, אם כן לשם מה בכלל נצרכת תשובה?

והתשובה ברורה: כשם שכל אחד מבין שתכלית יו"כ אינה שהתעוררות זו תישאר רק ליום זה בלבד אלא נצרך שהתעוררות זו תמשיך באדם לכל השנה, כן הדבר ממש בנפש האדם; כל אדם חש התעוררות בעמקי נפשו, אולם עבודת האדם שכל כולו יחוש זאת לא רק בעמקי הנפש, אלא שכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו יחושו זאת. וכן עומק הרגשת הנפש יש בה רובדים רבים.

לכן, עבודת האדם ראשית להגיע לנקודה העמוקה בנפשו. בנוסף לכך נצרך שיגיע למצב שכל כולו יחוש את התעוררות התשובה. תשובה עניינה להשיב את כל כוחותיו לנקודה הפנימית של עצמו, וכשם שהנקודה הפנימית שבנפשו חשה התעוררות כן יחוש בכל חלקיו.

עיצומו של יום מכפר – הקב"ה מכפר

ב' בחינות של טהרה

"אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר: 'זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם', ואומר: 'מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל" (משנה שלהי מס' יומא).

יש כאן שתי בחינות: האחת – "לפני מי אתם מטהרים", והשניה – "מי מטהר אתכם".

והביא רבי עקיבא מקור לדבריו משני פסוקים, ובעצם אלו שתי בחינות של טהרה: א. "זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם". ב. "מקוה ישראל ה' – מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל".

חילוק גדרי הטהרה נראה כך. "זורקתי עליכם מים טהורים" כלומר, הקב"ה זורק את המים על האדם. אבל "מקוה ישראל ה'" פירושו, לא שהקב"ה זורק על האדם את המים, אלא שהאדם נכנס למקוה, נכנס למים, נכנס לקב"ה. כביכול הקב"ה הוא ה"מקוה" במשל, והאדם נכנס לבורא יתברך, וזו גופא טהרתו!

מצד הבחינה הראשונה, הטהרה אינה כביכול מעצמותו יתברך, אלא הקב"ה משפיע שפע של טהרה. "זורקתי עליכם מים טהורים", הקב"ה זורק מים, והמים שממנו יתברך מטהרים את האדם. משא"כ מצד הבחינה השניה של "מקוה ישראל ה'", עצם המים כביכול הם עצמותו ית"ש, כלומר הטהרה היא בהתדבקות בקב"ה בעצם.

זהו עומק דברי רבי עקיבא: "לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם", יש כאן שתי בחינות בטהרה: א. "לפני מי אתם מטהרים" – לפני הבחינה הנקראת "מי". ב. "ומי מטהר אתכם" – ה"מי" גופא הוא זה המטהר אתכם.

כפרה מצד תפיסת האין שביו"כ

בירור הדברים כך הוא.

בעצם, ביום הכפורים כתוב: "לפני ה' תטהרו" (ויקרא טו, ל), ועומק ענין הטהרה לפני ה' נראה, שהנה בגמ' יומא מבואר, שישנם סוגי עוונות שאין יום הכיפורים מכפר עליהם, כגון: "האומר אחטא ויום הכיפורים מכפר – אין יום הכיפורים מכפר" (יומא פה ע"ב), או "יום הכפורים מכפר לשבים, ואינו מכפר לשאינם שבים" לשיטת רבנן, ועוד כמה וכמה פרטי דינים המבוארים בסוגיא שם, שאין יום הכיפורים מכפר עליהם.

ולשון "אין יום הכיפורים מכפר", כבר קבלנו, שאל תקרי אין אלא אין. דבר שהיש אינו מכפר עליו, האין מכפר! אין להם כפרה מצד היש, והאין הוא גופא כפרתם. מצד תפיסת היש, באמת אין להם כפרה, אבל מצד תפיסת האין של יום הכפורים, גם לעוונות כאלו יש כפרה.

"זורקתי עליכם מים טהורים" זו בחינה של יש, שהקב"ה זורק מים על ישראל לטהרם. משא"כ בחינת "מקוה ישראל ה'", אם הקב"ה כביכול הוא מקוה – הרי שזו טהרה של בחינת אין הנמצאת ביו"כ, של התכללות בקב"ה.

בבחינת "זורקתי עליכם מים טהורים", כיון שלא מדובר בעצמותו ית', אלא הקב"ה פועל דרך המים – הרי שכביכול המים מושגים, אלו הם מי טהרה, זהו ה"יש" שבטהרה. אבל "מקוה ישראל ה'" כביכול זו עצמותו יתברך, ואז לית מחשבה תפיסא ביה, זהו אין.

ישנן, אם כן, שתי בחינות של כפרה ביום כיפור: האחת – מצד התפיסה שיום הכפורים מכפר, עיצומו של יום מכפר (כלשון הרמב"ם), והבחינה הפנימית של היום היא, שהקב"ה מכפר ביום זה. מה שיום הכפורים מכפר, ה"זורקתי עליכם מים טהורים" – זו תפיסת היש. אבל ה"לפני מי אתם מטהרים", הוא מלשון הפסוק "לפני ה' תטהרו" – הוא לפני הבחינה של שם הוי"ה, לפני שמו יתברך.

עיצומו של יום מכפר – הקב"ה מכפר

רסז

כלומר, שם העצם, סוף כל סוף אנחנו קוראים לו שם, ו"לפני ה' תטהרו" זו אותה בחינה שאין שם תפיסה, למעלה מהאותיות, למעלה מן שם, כביכול עצמותו ית'.

זוהי הטהרה הגבוהה שישנה ביום הכפורים, "לפני הוי-ה תטהרו", לפני האחיזה באותיות של שם הוי-ה – תטהרו. זוהי טהרה כביכול מעצמותו יתברך. "מקוה ישראל", עצם הקב"ה כביכול הוא המקוה, ההתכללות בו יתברך.

תשובה – השבת עצם הנבראים לשורשם

נבאר את הדברים.

ידוע מהספרים הקדושים, שעשרת ימי תשובה הם כנגד עשרה מאמרות, כנגד עשרה דברות וכו'.

"בדבר ה' שמים נעשו" (תהלים לג, ה), בכל דבר ודבר יש את דבר ה' המחיה ומקיים אותו. ישנם עשרה מאמרות, ובכל מאמר ומאמר יש את שמו יתברך המקיים ומהווה את הדברים.

"עשרת ימי תשובה", תשובה מלשון לשוב, להשיב את הדברים לשורשם, למקורם. כשמבינים שעשרת ימי תשובה הם עשרה [אופני צירוף של] שמות הוי-ה, נמצא שצריך להשיב את שם הוי-ה לשורשו, להחזיר כביכול את שם הוי-ה למקור, לעצמות, לאחדות הפשוטה. "לפני ה' תטהרו" – יש לקחת את שם הוי-ה ולכלול אותו כביכול בו יתברך.

כלומר, הבחינה שלמעלה משם הוי-ה, זו אותה בחינה לאחר ששם הוי-ה נכלל במקור, וזה עומק התשובה! תשובה אינה רק תשובה מחטאים, אלא יש להשיב את העצמיות של הנפש, את עצם המציאות של הנבראים לבוראם. לא להשיב רק את הרע לטוב או את הטוב לטוב עליון יותר, אלא להשיב את עצם המציאות של תפיסת הנבראים אליו יתברך, את ה"בדבר ה' שמים נעשו"!

מצד תפיסת היש שביום הכפורים, מצד ה"זורקתי עליכם מים טהורים" – הרי שיש מים, יש נבראים, ויש "זורקתי". ומצד כך, שייך רק לטהר את הטומאה, להפוך את הטומאה לטהרה. אבל מצד תפיסת "מקוה ישראל ה'", שהכח

המטהר זה הוא יתברך – שם גם את הקדושה העליונה ביותר צריכים להחזיר אליו יתברך.

כלומר עיקר עומק היום בפנימיות, מה שהאין של יום הכפורים מכפר – הוא להחזיר את עצם הנבראים לאין, להחזיר את הכל אליו יתברך שמו.

”לא יהיה לך אלהים אחרים על פני”

זהו העומק בעצם תפיסת עשרה ימים הללו.

כפי שמבואר בספרים, ישנם שס”ה לאוים כנגד שס”ה ימות השנה, וכל יום ויום הוא כנגד אחד מן השס”ה לאוים, ויום כיפור הוא כנגד ”לא יהיה לך אלהים אחרים על פני”.

”אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום”. עומק הדברים: ”אנכי” הוא כביכול היש האמיתי, הוא יתברך שמו. ואף שלא ידענו מהותו, אך הוא היש האמיתי.

עצם התפיסה שיש מציאות נבדלת ממנו יתברך, היא בבחינת ”אלהים אחרים”. ”לא יהיה לך אלהים אחרים על פני” בעומק הכוונה: אין מציאות זולתו ית’, ואם אין מציאות זולתו ית’, בהכרח לא יכולים להיות ”אלהים אחרים על פני”, כי אין אחרים.

אם יש אחרים, הרי שיש מקום לדון אם הם אלקות או לא. אבל כאשר מבטלים את המושג של אחרים, וכוללים את הכל בשורשו, באין עוד מלבדו – ממילא אין מציאות של ”אלהים אחרים על פני”, מפני שיש רק אותו יתברך שמו, אין עוד מלבדו.

העומק ”של לא יהיה לך אלהים אחרים על פני” אינו רק לשלול את האלקות המדומה הנמצאת בנבראים, אלא לשלול את ההיכי תמצי שיש מציאות של אחרים, וממילא לא יכולה להיות אלקות, כי אין עוד מלבדו, ואם אין עוד מלבדו, אי אפשר שיהיו אלהים אחרים.

העומק של יום הכפורים, היא אותה בחינה של ”לא יהיה לך אלהים אחרים על פני”, אלא שיש כאן גילוי של ”מקוה ישראל ה’”, להחזיר את הנבראים לשורשם.

עיצומו של יום מכפר – הקב"ה מכפר

רסט

"ימים יוצרו ולא אחד בהם (תהלים קלט, טז) – זה יום הכיפורים", שהוא יומו של הקב"ה, כמבואר בחזו"ל. זוהי אותה תפיסה שמתגלה כאן, שזה יום של הקב"ה, ויומו של הקב"ה הוא אלף שנה. אֶלֶף בחינה של אֶלֶף, בחינה של פלא, "במופלא ממך", כלומר: יו"כ הוא יום שאין בו אחיזה, אין תפיסה, אין מציאות, אלא יש רק התכללות בו יתברך שמו, להחזיר הכל לשרשו.

אין דבר בעולם שאינו יכול לחזור לשורשו

זהו עומקם של דברים: לא רק שיום הכפורים מכפר, ולא רק שיום הכפורים מצד עצמו יוצר מציאות של כפרה – אלא הקב"ה הוא המכפר.

"מכפר לשבים ואינו מכפר לשאינם שבים", זוהי שיטת רבנו, ורבי אומר מכפר לשבים ומכפר לשאינם שבים. ועומק הדברים: כאשר אנו מבררים, שהתשובה היא מחמת מדרגת הנבראים, הרי שיש בחינה שיש לה כפרה ויש בחינה שאין לה כפרה. אבל כאשר הקב"ה הוא המכפר, ומבינים שבכל נקודה יש את הגילוי של האין עוד מלבדו – בהכרח שישנה כפרה לכל.

ואף שכתוב בגמרא על כמה וכמה עיונות שאין להם כפרה, כבר ביארו בספה"ק שכוונת הדברים שהאין גופא הוא הכפרה שלהם! כל בחינה שאין לה כפרה, היינו רק שמצד המדרגה שלה אין לה כפרה, אבל מצד העומק הפנימי יש לה כפרה, יש לה אחיזה בו יתברך, כי לית אתר פנוי מיניה, ואין דבר שנפרד ממנו, ומאחר וכך, לא יכול להיות דבר בעולם שאין לו תשובה.

תשובה כלומר, להשיב את הדבר לנקודת אמיתות ההוי-ה של הדבר, והיינו אותה נקודה של אין עוד מלבדו המתגלה בכל דבר ודבר. ומצד תפיסה זו, אין דבר בעולם שאינו יכול לחזור לשורשו.

"אתה הוא עד שלא נברא העולם, ואתה הוא משנברא העולם", וה"אתה הוא עד שלא נברא העולם" מאיר גם משנברא העולם, ואם הוא מאיר – אפשר להחזיר כל דבר ל"אתה הוא עד שלא נברא העולם". אין לך דבר שלא יכול לחזור לקב"ה, כי הכל חוזר לשורשו, והכל נכלל בו יתברך.

זהו ה"מקוה ישראל ה'", שהקב"ה בכבודו ובעצמו הוא המטהר, הטהרה היא בהתכללות בו יתברך. ומהי טהרה? "עוונותיכם היו מבדילים", אבל עד כמה שאדם נכלל בו יתברך, שוב אין כאן "עוונותיכם היו מבדילים". כי לא רק

שהעוונות נכללים בשורשם, אלא עצם הויית האדם נכללת בשורש. עד כמה שמתגלה שהקב"ה נמצא כביכול בכל דבר, ולית אתר פנוי מיניה, אין נפרדות ממנו יתברך – זו גופא התשובה, זוהי השבת כל דבר לאחדות הפשוטה בלי היכי תמצוי שתהיה נפרדות.

זהו עומק התשובה של יום הכפורים. זהו האין של יום הכפורים, ולא היש של יום הכפורים.

אכילה שהיא בעצם עינוי

"ועניתם את נפשותיכם בתשעה, וכי בתשעה מתעניין? והלא בעשירי מתעניין! אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי – מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי" (ר"ה ט ע"א), וכך גם נפסק הלכה למעשה, שבעשירי יש דין של עינוי, ובתשיעי יש דין של אכילה.

יתירה מזו מבואר בספרים, שיש לאכול בתשיעי כפליים ממה שרגילים לאכול כל יום, והדברים צריכים ביאור.

ידוע שמצות האכילה בערב יו"כ, זו אכילה שמצד מהותה באה לתקן את חטא האכילה של אדם הראשון, שאכל מעץ הדעת, ומצות האכילה ביום זה מתקנת את שורש החטא.

אופן התיקון הוא ע"י שנחשב לאוכל ביום זה "כאילו התענה בתשיעי ובעשירי". הרי מבואר שישנה אכילה שהיא בגדר עינוי. ה"כאילו התענה" מברר לנו שאף שאדם אכל, האכילה נקראת עינוי.

ונבאר עומקם של דברים.

נאמר בפסוק: "כי ביום אכלך ממנו מות תמות" (בראשית ב, יז), אבל כשמגלים את הסוד שהאכילה היא עינוי, נמצא אם כן ש"ביום אכלך ממנו" לא "מות תמות". עד כמה שהאכילה היא אכילה, היא מולידה "מות תמות", אבל כאשר האכילה היא בבחינת "מעלה עליו הכתוב כאילו התענה", נמצא שאין כאן אכילה, ושוב אין מקום למיתה.

עיצומו של יום מכפר – הקב"ה מכפר רעא

כלומר, מה שהאכילה בערב יו"כ מתקנת את החטא הקדמון של אדם הראשון, אין זה רק במובן הפשוט, שבערב יו"כ אוכלים לשם שמים, ובזה מתקנים את האכילה שלא לשמה שהיתה מעץ הדעת.

ודאי שגם זה אמת, אבל עומק הדברים: כאשר מתגלה שיש אכילה שהיא עינוי – מתגלה העומק, שאכילת אדם הראשון מעץ הדעת, היא אכילה של עינוי, וכיון שכך – יש כאן תיקון לחטא, כי מתברר שלא היה כאן חטא, רק עינוי.

"כאילו התענה תשיעי ועשירי". מדוע נאמר תשיעי ועשירי, היה צריך להיות כתוב כאלו התענה בתשיעי, שהרי בעשירי הוא בלאו הכי מתענה בפועל.

אמנם, ב"כאילו התענה תשיעי ועשירי" מתגלה עומק חדש בגדר העינוי. מתגלה שעומק העינוי הוא למעלה מגדרי האכילה. לא שיש אכילה ויש עינוי, אלא אם האכילה נחשבת כעינוי, הרי שיש כאן את ההתכללות של האכילה והעינוי זה בזה, וזה השורש שלמעלה מן האכילה, למעלה מן העינוי.

גילוי עצמיות היום שהוא למעלה מהזיווג

יום הכפורים עצמו יש בו חמשה עינויים: אכילה ושתיה, רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל ותשיש המיטה.

בעצם מעיקר הדין, יום הכפורים הוא היום היחידי בשנה שבו אדם נאסר בזיווג. יש אמנם את תשעה באב, אך האיסור שם אינו מדאורייתא. איסור מדאורייתא בזיווג נאמר רק ביום אחד בשנה – יום הכפורים.

עומק הדברים: האיסור בזיווג הוא לא מאותה בחינה שהוא למטה מהזיווג, אלא זה גילוי שלמעלה מאופן של התדבקות, זה גילוי שלפני נסירת הצלע, שחיה ננסרה מאדם הראשון.

כתוב "ויבן ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה" (בראשית ב, כב), אבל מתחילה הם היו אחד, "דו פרצופין", ומצד התפיסה הזו אין מהלך של זיווגים. וכאשר מאירה עצמיותו של היום שהוא למעלה מהזיווג, לא שייך שיהיה

היתר של זיווג. היתר של זיווג הוא שבירת היום בעצם, זוהי הורדת היום מהעצמיות של היחיד שבו, להיכי תמצי של שניים, להיכי תמצי של זיווגים.

איסורי אכילה וזיווג שורשם אחד

הזיווג נקרא בלשון אכילה – "אכלה ומחתה פיה", כמו שאומרת הגמ' (יומא עה ע"א). כתוב כאן יסוד, שה"כאילו התענה" מברר שזו אינה אכילה, זהו עולם שלמעלה מהאכילה, למעלה מהעינוי.

אין התפיסה שהאיסור בזיווג הוא מצד בחינה של עינוי, אלא זוהי בחינה שלמעלה מהאכילה, למעלה מהזיווג, ששניהם נקראים באותו לשון, בחז"ל, בגמרא. ובין האיסור של האכילה ובין האיסור של הזיווג הוא מאותה נקודה שהוא למעלה מהאכילה, למעלה מהזיווג, וממילא הוא גם למעלה מן העינוי, כי אם יש אכילה, א"כ בכל דבר יש את הפכו, אכילה ועינוי. אבל דבר שהוא למעלה משניהם, זוהי נקודת אחדות שלא שייכת שם אכילה.

עומק הדברים: העינוי נוצר מאותה בחינה, שתמיד הנשמה נמצאת בתוך הגוף, וכדי לתת קיום לגוף, צריך את האכילה. אבל כאשר ישנה אחדות פשוטה בין הנשמה לגוף – שם אין מקום של אכילה.

האכילה אותה אנו מכירים, היא אכילה מצד עלמין דנפרדות, שהגוף צריך את האוכל הגשמי, כי הוא נפרד מן הנשמה. אבל כאשר יש התכללות בין הנשמה לגוף – שוב אין מקום לאכילה.

כלומר, דין מניעת הגוף מהאכילה, בפנימיות הוא לא מניעה של עינוי, אלא הוא מניעה מחמת גילוי העצמיות הפנימית שהנשמה והגוף חד הם, וכיון שכך – לא שייך שתהיה כאן אכילה גשמית. ואף שבלשון הפסוק נאמר "ועניתם את נפשותיכם", זהו מצד התלבשות התוה"ק בלשון גוף, כאומרם ז"ל דיברה תורה בלשון בני אדם, אולם מצד הפנימיות, אי האכילה אינה בערך של עינוי.

וכן בזיווג, האיסור נובע מאותה בחינה שאין שניים, אלא יש יחיד, ולכך אין היכי תמצי לזיווג, אין מקום להתדבקות בין שניים, רק התדבקות ביחידו של עולם. "מה הוא יחיד בעליונים אף האדם היה יחיד בתחתונים", אחדות פשוטה.

עיצומו של יום מכפר – הקב"ה מכפר

רעג

לכן, יחיד ששב – גורם לכך שמוחלים לכל העולם כולו, כמבואר בגמ' (יומא פו ע"ב). כי יחיד ששב, אין הכוונה שהוא אחד ששב, אלא הוא מגלה את התשובה בבחינה של יחיד, במעשה התשובה שלו מתגלה העולם של יחיד.

זוהי בעצם מהות יום הכיפורים, שמכפר לכל העולם כולו. זהו אותו גילוי שישנה בעולם רק נקודה אחת; הנשמה והגוף הם אחד, האיש והאשה הם אחד, ממילא יש איסור של אכילה, ממילא יש איסור של זיווג.

אכילה מהתפיסה שהגוף והנשמה אחד

כפי שהובא לעיל, בספרים מובא שנוהגים לאכול כפליים בערב יום כיפור. עומק הדברים: באמת, כאשר הנשמה והגוף אחד הם, גם המזון של שניהם אחד. וכאשר התשיעי והעשירי הם אחדות פשוטה, הרי שהמזון של הגוף והמזון של הנשמה הוא אותו מזון, ולכן צריך לאכול כפליים.

לאכול כפליים כלומר, להשיג שהגוף והנשמה נזונים מאותה אבחנה. מה שרגילים לתת לגוף בתור מזון, אותו מזון נותנים גם לנשמה.

ואמנם מצד יום העשירי – יום הכפורים – מתגלה [בלבוש חיצוני בערכין] הפן של העינוי שהוא עינוי לגוף ועינוי לנשמה, ומצד יום התשיעי מתגלה שהמזון ששני הימים נזונים ממנו שווה, אבל בשניהם מתגלה נקודה אחת, שהגוף והנשמה הם אחד, והמזון שמזין את הגוף מזין גם את הנשמה, ומה שהנשמה לא צריכה, גם הגוף לא צריך.

"מעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי" כלומר, יש כאן תפיסה של אחדות פשוטה בין הגוף לנשמה, והאכילה של יום תשיעי אינה נחשבת אכילה של גוף, כי זו אינה אכילה של גוף, אלא זו אכילה מאותה תפיסה שהנשמה והגוף הם אחת.

לכן זוהי אכילה ועינוי בבת אחת. כלומר, זו איננה אכילה שאנו מכירים וגם לא עינוי שאנו מכירים. זו אותה בחינה שהנשמה והגוף הם אחדות גמורה, והם נזונים מיחידו של עולם.

הרי כאשר תהיה לעת"ל אחדות גמורה בין הנשמה והגוף, מה יהיה המזון של שניהם? "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה", ויתר

על כן, ההנאה תהיה באותה נקודה של ההתדבקות בו יתברך שמו, "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר: ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו" (תענית לא ע"א), אלא שמצד התפיסה הזו אפשר לקבל את המזון מכל דבר ודבר, כי אין עוד מלבדו.

נמצא אם כן, שהאכילה והעינוי בתשיעי ועשירי הם לומר, שבין בתשיעי ובין בעשירי אכלנו ובין בתשיעי ובין בעשירי היה כאן עינוי, והעינוי והאכילה שניהם נחשבים באותו יום. אוכלים בשני הימים וצמים בשני הימים, כלומר העינוי והאכילה נכללים זה בזה, וזה גופא תיקון החטא של האדם הראשון.

"כי ביום אכלך ממנו מות תמות" כלומר, היתה כאן אכילה שהביאה את הנפרדות בין הנשמה לגוף, והתפיסה שהנשמה והגוף הם אחד ואין בהם נפרדות – היא גופא תיקון החטא. אין נפרדות, יש אחדות פשוטה – הנשמה והגוף הם אחד. זוהי המהות העצמית של יום הכיפורים.

כאשר הגוף הוא גוף לעצמו והנשמה היא נשמה לעצמה, שזה העולם המוכר לנו עתה – הרי שהנשמה מקבלת את חיותה מן העליונים, מגן-עדן, והגוף מקבל את חיותו מהעולם הזה, מהחומריות. אבל כשיקומו בתחיית המתים, נשמה בגוף, כלומר שתהיה שלילת הנפרדות של הנשמה והגוף, ואחדות גמורה בין הנשמה והגוף – אז כל העסק יהיה ב"אין עוד מלבדו", וזה גופא המזון האמיתי של יום הכפורים.

"מקוה ישראל ה'". עד כמה שהנשמה היא נשמה לעצמה, והגוף הוא גוף לעצמו, הרי שהנשמה ניזונת מגן-עדן, והגוף ניזון מהעולם הזה. אבל עד כמה שהנשמה והגוף אין בהם נפרדות, אלא יש כאן אחדות – המזון הוא "מקוה ישראל ה'".

תשובה – הכרה שהחיות רק ממנו ית'

זהו עומק עניינה של התשובה.

תשובה כלומר, שמקבלים את החיות רק ממנו יתברך. אין שום חיות אחרת בעולם! מה שמצינו בפסוק "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (דברים ה, א) – כל זה הוא עד כמה שזו תפיסה מצד

עיצומו של יום מכפר – הקב"ה מכפר ערה

העולם הזה, אבל מצד ה"לפני ה' תטהרו", לפני מוצא פי ה' – אז נקבל את החיות רק ממנו ית' שמו, מההתכללות וההתדבקות. זוהי עצם התפיסה של החיים, שאין חיות אחרת בעצם.

זהו גם העומק של מה שיום הכפורים מכפר. מכפר כלומר, הוא מגלה שאין חילוק בין הנשמה לגוף, ושניהם ניוונים מדבר אחד, מההתדבקות בו יתברך שמו. זוהי השלמות העצמית של המהות הפנימית של היום, שהכפרה, שהיא עצם התפיסה של החיים, היא אצלו יתברך – "מקוה ישראל ה'". אין מציאות כזאת שמקבלים חיות מבחינה אחרת.

עומק היפך התשובה, זו אותה תפיסה שאדם יונק את החיות שלו מדבר שאיננו הוא יתברך, עד ההשתלשלות הרחוקה שאדם יונק מדברים האסורים. אבל גם קודם לכן, כשמדובר בדברי היתר, הוא אמנם יונק את חיותו מקדושה, אך לא ממקור החיים באמת, שזה הוא יתברך. כל נקודה שהיא לא עצם ההתדבקות בו יתברך, היא נפרדות.

וזה גופא עומק הגילוי שתשובה באה לגלות, שהרי מצד השגת הנשמה, יש את הבחינה של "נהנים מזיו השכינה". אולם יש את הבחינה היותר עליונה, שזו ההתדבקות בו יתברך שמו. "אי אפשרי אלא בך" – בך דייקא, לא זיו, אלא כביכול עצמותו יתברך שמו.

בעומק, עצם ההנאה מהזיו – על זה גופא צריך תשובה, להשיב ולכלול את הדבר בו יתברך, שההתדבקות תהיה רק בו יתברך, ולא בדבר שחוצה לו.

"נעילה" עם השי"ת

יום הכיפורים מכפר והקב"ה מכפר – אלו הן שתי כפרות, כמו שביארנו. מצד מה שיום הכפורים מכפר, שזהו היש של יום הכפורים – מצד כך יש את החמשה עינויים. הם נקראים עינויים, והם באים לתקן את האות ה"א שבו נברא העולם הזה.

אבל מצד התפיסה שהקב"ה הוא עצם הכפרה, כלומר החזרת כל החיות אליו יתברך – חמשת העינויים עניינם לקשור ולנעול את הדבר שלא יצא ממנו יתברך.

הרי כנגד החמישה עינניים, ישנן חמש תפילות ביום הקדוש, והתפילה האחרונה והעליונה נקראת "תפילת נעילה".

"נעילה" מלשון "גן נעול". נעול כלומר, דבר שאי אפשר לפרוץ אותו, אי אפשר לצאת ממנו. מצד השבירה, המחיצות נקראות "מנעול", כביכול יש מנעול הגורם לכך שאי אפשר לפרוץ את המחיצות בדרך אליו יתברך. אבל מצד התפיסה העליונה, נעול פירושו שאי אפשר לצאת ממנו יתברך. נעילה כלומר, שאדם נועל את עצמו רק אתו יתברך, ומשם הוא לא יוצא. זוהי "נעילה"!

לא רק נעילת שערים, ולא רק נעילת השפעות, אלא שאדם נועל כביכול אתו יתברך, ואינו יכול לצאת משם.

מצד התפיסה התחתונה אנחנו קוראים לזה "נעל", "כלי", אבל מצד התפיסה העליונה, הנעילה העליונה היא להינעל אתו יתברך כביכול, באופן שאי אפשר לצאת ממנו.

זוהי השלימות של החמישה עינניים. חמשת העינניים מגלים את כל הנר"ן-ח"י – נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה. וה"יחידה" היא כנגד "נעילה" כידוע, שכן עומק ענין הנעילה הוא "יחידה לייחדך", שאין לאדם שום דבר בחיים אלא הוא יתברך ואין עוד, ואם אין עוד, הרי שאין להיכן לצאת, וזוהי גופא ה"נעילה". הכל נעול, הכל סתום, אי אפשר לצאת ממנו יתברך, אין היכי תמצי.

עומק עבודת הלוחות השניות

בלוחות שניות, משה עלה להר בראש חודש אלול וירד ביום הכפורים.

בירור הדברים: היה חילוק בין הלוחות הראשונות ללוחות השניות, שהלוחות הראשונות כולן מן השמים, משא"כ לוחות השניות היו בבחינת "פסול לך", שהכלי הגיע מן הארץ.

אבל עומק עבודת לוחות השניות היא אותה נקודה, שצריך להבין שאין מציאות בעולם שדבר בא מהמקבל, מלמטה.

מצד הלוחות הראשונות, כביכול הקב"ה נתן את הלוחות, אבל לוחות השניות בפשטות נראה שאנחנו נתנו, אנחנו הבאנו את הכלי.

עיצומו של יום מכפר – הקב"ה מכפר רעז

אבל בעצם, כשאדם מבין את סוד הנעילה, שאין דבר כזה לצאת ממנו יתברך – ממילא מבין הוא גם שלא יתכן שאדם הוא הנותן. נותן כלומר שיש נפרדות, אני הבאתי. אבל באמת יש יחידות פשוטה, הוא יתברך שמו, ותו לא מיד. זוהי השלימות האמיתית הנמצאת בנפש האדם, שהוא ננעל אתו יתברך, ואין לו שום נפרדות, "יחידה לייחוד".

תיקון חטא עץ הדעת

"לך אכול בשמחה לחמך... כי כבר רצה האלקים את מעשיך" (קהלת ט, ז). צריך לדעת, שה"לך אכול בשמחה לחמך", הוא לא אותו "לך אכול", שהיה קודם לכן. "לך אכול" כלומר, על האדם לדעת שאינו טועם בעומק נשמתו אלא אותו יתברך, הוא לא נושם אלא אותו יתברך, הוא לא חי אלא אותו יתברך!

"ותרא האשה כי טוב העץ למאכל, וכי תאוה הוא לעיניים ונחמד העץ להשכיל" (בראשית ג, ו). עומק חטא עץ הדעת, זו אותה נקודה שאדם תופס שהוא רואה זולתו יתברך, שהוא שומע זולתו יתברך, שהוא טועם זולתו יתברך. אבל בעצם אין עוד מלבדו, וצריך האדם לדעת שהוא טועם כביכול את הקב"ה, הוא רואה כביכול את הקב"ה. ואף שכתוב "כי לא יראני האדם וחי", ודאי שאי אפשר לראות את הקב"ה, אלא כמו שאומר הזוהר הק', שרואים ואינם יודעים מה רואים. הקב"ה נמצא אך לא רואים אותו.

אבל אדם צריך לדעת שבאמת הוא רואה בורא, רק הוא לא רואה, הוא שומע את הקב"ה אך לא שומע. נראה לו שבני אדם מדברים, נראה שיש כאן אנשים, מפריעים לו, הם חוצצים בפניו את ההתגלות של הקב"ה, של האין עוד מלבדו.

"לך אכול" כלומר, אחרי יום כיפור, כאשר העינוי והאכילה מתכללים בבת אחת – צריך לדעת שמה שאוכלים הוא רק דבקות בו יתברך. אין אכילה אחרת, אין תפיסה אחרת, זוהי עצם התפיסה, עצם המציאות. שלימות הדבקות היא אותה נקודה שאין קבלה של חיות אלא ממנו יתברך. אחר ההנעלות אתו יתברך, אין היכי תמצוי לקבל חיות ממקום אחר.

נמצא אם כן, שעומק תיקון חטא עץ הדעת הוא שמשיגים שלא טועמים דבר, ולא מתעסקים עם דבר, אלא אתו יתברך.

כאשר האכילה נתפסת שאדם מקבל את החיות מן האוכל, או אפילו מהשם הוי-ה, בדקות גם זו נפרדות מסויימת. אבל כאשר האדם מבין שהחיות שלו זו ההתדבקות בו יתברך, המציאות שלו היא אצלו יתברך, בהתדבקות בו יתברך – זה גופא התיקון לחטא עץ-הדעת. אכילה שמבינים שהיא לא אכילה של נפרדות – היא גופא התיקון של עץ הדעת.

עץ-הדעת כלומר שאדם סובר שיש הבדלה ממנו יתברך, ואז תיתכן אכילה שאינה מחוברת אליו, שמיעה שאינה מחוברת אליו וכו' – כל החושים הגשמיים אינם מחוברים אליו. שלימות התיקון הוא, שהעינוי והאכילה הם אחד, כלומר שאדם לא חי מהדבר, אלא הוא חי רק ממנו יתברך שמו.

כאשר אדם אוכל דבר, והוא משיג שהוא לא חי מהדבר אלא הוא חי ממנו יתברך, זוהי אכילה שהיא עינוי. הוא אוכל, אבל לא אוכל כלום, כי הוא דבוק בו יתברך שמו.

ואף שהמוחשיות היא אחרת – לשם כך צריכים אמונה! כאשר אדם מקבל חיות מכל דבר, והוא מאמין שהחיות שלו אינה מהדבר – זהו אכילה ועינוי בבת אחת. מצד המוחשיות זו אכילה, ומצד האמונה זה עינוי, והאכילה והעינוי הם בת אחת, כי הוא אוכל ומאמין שהחיות אינה מכאן, אלא ממנו יתברך.

זהו סוד הדבקות של יום הכפורים. "מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי", כלומר יש כאן אכילה, אבל בעצם הוא לא מקבל את החיות מהאוכל, אלא ממנו יתברך שמו, מעצמותו כביכול.

* * *

"מקוה ישראל ה'" – זו השלימות של יום הכפורים!

מצד ה"זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם" כביכול אדם תופס שישנה השפעה שהקב"ה משפיע, והוא מקבל חיות מההשפעות. אבל מצד התפיסה ש"מקוה ישראל ה'" אין לאדם חיות אלא אצלו יתברך, והוא כולו נכנס לתוך המקוה, כולו נכלל בו יתברך לגמרי, וזוהי כל חיותו, אין חיות אחרת.

זוהי התפיסה השלימה של יום הכפורים – "יחידה ליחדך", אין עוד מלבדו.

תשובה, ולמעלה מן התשובה

יו"כ הוא שורש גם ל"שאינם שבים"

עשרת ימי תשובה, זמן תשובה לכל, עד היום העשירי, "והעשירי יהיה קודש" – קדוש מכולם, עליון מכולם, השורש דשורש של התשובה.

אבל בהכרח שכל דבר בשורשו, כולל דבר והיפוכו. ממילא, יום הכפורים, שהוא שורש של התשובה, כולל בתוכו גם את היפך התשובה. "מכפר לשבים ולשאינם שבים", הרי שיום הכפורים הוא שורש גם לשאינם שבים, לנקודה שאין בה תשובה.

על אחר [אלישע בן אבויה] כתוב ש"שמע בת קול יוצאת מבית קודש הקדשים ואומרת: שובו בנים שובבים חוץ מאלישע בן אבויה שידע כוחי ומרד בי" (ירושלמי חגיגה פרק ב ה"א). לאחר אין נגלית הבחינה של תשובה.

והרי כל דבר שישנו בעולם – ישנו גם בזמן ובנפש, וא"כ בנפש כל אחד ואחד קיימת בחינת "אינם שבים", בחינת "חוץ מאחר".

לפי זה, עומק דברי רבי, שיו"כ מכפר לשבים ומכפר לשאינם שבים הוא, שיום הכפורים יש בו שורש של למעלה מעולם התשובה. מכפר לשאינם שבים כלומר, שעצומו של יום הוא למעלה מנקודת התשובה.

"מקוה ישראל ה'" זו הבחינה של תשובה. "מכפר לשאינם שבים" פירושו שיש גילוי יותר עמוק בעולם של תשובה, גילוי יותר עליון במציאות של התשובה.

מצד התשובה, נקראים הימים הללו עשרת ימי תשובה, ויום הכפורים הוא ה"עשירי יהיה קודש" של התשובה, הוא העליון מכולם, שורש התשובה.

מאידך, יום הכפורים יש בו בחינה שלא שייכת כלל לתשעת הימים שקדמו לו. נגלית בו בחינה הנקראת "אינם שבים", בחינה הנקראת "חוץ מאחר" – ששם אין תשובה. ובאמת מצד כך, אין ליום שייכות לעשרת ימי תשובה, לעולם התשובה.

תשובה – רק מצד סוד התנועה

"בכל יום ויום בת-קול יוצאת מהר חורב ואומרת: שובו בנים שובבים". באופן כללי ישנם שני הרים בעולם: הר חורב [הר סיני], והר המוריה. הר חורב הוא מלמעלה למטה, בו ניתנה התורה מעליונים לתחתונים, והר המוריה הוא מלמטה למעלה, שם העלה אברהם את יצחק בנו מתתא לעילא.

סוד הבריאה הוא סוד התנועה, מלעילא לתתא ומתתא לעילא, זוהי כל צורת הבריאה. ומצד תפיסה זו יש את המהלך הנקרא תשובה.

תשובה כלומר, דבר שהיה בשורשו, השתלשל מלעילא לתתא, וכעת משיבים אותו בחזרה מתתא לעילא. אולם כל זה מצד התפיסה דהשתא, שהר המוריה והר סיני [חורב] הם שני הרים נפרדים, וממילא יש מהלך מלעילא לתתא, הר סיני, ומתתא לעילא, הר המוריה, ושני הדברים הללו הם נפרדים זה מזה. אבל מצד נקודת ההתכללות של הדברים, שהר המוריה נכלל בהר סיני – נמצא שהדבר לא יורד מלמעלה למטה, כי בבת אחת כביכול הוא גם עולה מלמטה למעלה, ממילא אין מלמעלה למטה, ומלמטה למעלה.

זה הסוד שלמעלה מהתשובה, ולמעלה מן התנועה. בעצם סוד התשובה הוא סוד התנועה. כל דבר מתנועע, וההשבה שלו לשורשו נקראת תשובה. דבר שאינו מתנועע, אלא הוא בבחינת "ואתה פה עמוד עמדי" – אין בו מהות של תשובה. התשובה היא אותה בחינה שיש יציאה מן המקור, יש התפשטות, והחזרה של הדבר לקדמותו – היא גופא התשובה.

אלא שהיציאה מן המקור יש בה כמה אופנים של התפשטות עד היכן היא הגיעה, הן ח"ו התפשטות לרע, שזו תשובה מעבירות, והן התפשטות של חיות דקדושה, שצריך להחזירה למקור החיים, אליו יתברך. אבל סוף כל דבר יש כאן התפשטות ממנו יתברך וחזרה אליו. "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר" (קהלת ג, כ) – ההתפשטות מן השורש, והחזרה אל השורש.

אבל מצד התפיסה העליונה, שיש את ההתכללות של שני ההרים, של הר חורב והר המוריה – יש כאן את התפיסה שהיא למעלה ממתן-תורה. מתן-תורה כלומר שיש "נותן" ויש "מקבל", ולכך נקרא "מתן תורה", יום "קבלת התורה". יש עליון, ויש תחתון, יש כאן כביכול תנועה ממנו יתברך לנבראים המקבלים את התורה.

גילוי הלוחות השניות – התכללות בנותן

זהו העומק של יום הכפורים, שמתגלה בו ענין הלוחות השניות. "פסול לך" כלומר, שבעצם אין כאן ענין של תנועה, אלא מהיכן שהלוחות יצאו – שם הם נשארו.

הרי יום הכפורים בשורשו הוא תשובה לחטא העגל. משה רבינו עלה בפעם השניה להר סיני במשך ארבעים יום לקבל את התורה, וירד ביוה"כ. ובעומק הפנימי, בלוחות שניות היה גילוי גבוה יותר מהגילוי של מתן-תורה. לוחות ראשונים שנתנו בפרהסיה נשתברו, לוחות שניות נתנו בצינעה, כמו שאומרים חז"ל. נתינה בצינעה עניינה, שהמקבל והנותן נכללים זה בזה, ואין שום היכר כלפי חוץ שיש פירוד ביניהם.

במעמד הר סיני, בלוחות הראשונים, היה גילוי של נותן ושל מקבל ["ארץ יראה ושקטה", כל האומות רעדו וכו']. משא"כ בלוחות השניות התגלה, שמהיכן שהלוחות הגיעו שם הם נשארו. הנתינה היתה בצינעה, שהנותן הוא בבחינת "יושב בסתר עליון", שלית מחשבה תפיסא ביה, והמקבל נכלל בנקודה הלא מושגת.

מצד תפיסת הלוחות הראשונות, היתה השגה, היתה אחיזה, האומות הרגישו, תפסו, אחזו. אולם מצד הלוחות השניות שזה ניתן בצינעה, כלומר שאין בהם אחיזה, אין תפיסה, וכביכול הכנסת ישראל נכללים בתפיסה שלית מחשבה תפיסא ביה, וכיון שכך – זוהי צינעה, כי לאף אחד אין בו תפיסה.

זוהי מהות של צינעה שאינה ניתנת לתפיסה. לא מרגישים שיש כאן משהו, לא יכולים לאחוז אותו, לא יכולים למשש אותו.

זהו הסוד הפנימי הטמון ביו"כ, שהוא למעלה מעשרת ימי תשובה, למעלה מהבחינה של תשובה.

מצד תפיסה זו, אין מהלך של מתן תורה וקבלת התורה, אלא יש מהלך של התכללות המקבל בנותן. ממילא, כשאדם משיג את התורה מכח ההתכללות בו יתברך, שהוא וחכמתו חד – הוא מחובר לתורה לא מצד שהוא מקבל, אלא מצד שהוא מתכלל בו יתברך, וממילא הוא נכלל גם בחכמתו, בתורתו.

בחינת עמידה – בעולם שלמעלה מהתשובה

“מקום שבעלי תשובה עומדין – צדיקים גמורים אינם עומדין” (ברכות לד ע”ב).

צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד, כי הצדיק טבעו ללכת מחיל אל חיל – “תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר ילכו מחיל אל חיל” (ברכות סד ע”א). אבל הבעל תשובה מגיע לעולם הנקרא “עמידה”, מקום שבו אי אפשר לזוז יותר!

‘בעל’ תשובה כלומר, הוא למעלה מהתשובה, הוא הבעלים של התשובה, וכשהוא למעלה מהתשובה הוא מגיע למהלך של “ואתה פה עמוד עמדי”. אי אפשר לעבור את הלית מחשבה תפיסא ביה, זו הנקודה שאדם נכלל בו יתברך.

מצד ההשגה הנקראת “תלמידי חכמים”, שהיא מצד החכמה – הרי ש”ילכו מחיל אל חיל”, יש שם גילוי, ועוד גילוי, ועוד גילוי, ואין גבול לגילויים הללו. אבל מצד האחיזה ב”לית מחשבה תפיסא ביה”, אין להיכן ללכת, אלא “אתה פה עמוד עמדי”.

“חויך מאחר” – שאין לו תנועה

זהו “שובו בנים שובבים חויך מאחר”. אחר הגיע לאותה נקודה שאין בה תשובה, שהיא הבחינה של עמידה. אלא שהוא תפס זאת מצד הקליפה, כמו שמובא שם בגמ’, שהבין שהוא לא יהנה בעולם הבא, וא”כ לכל הפחות שיהנה בעולם הזה. הוא החליט שאין לו תנועה, אלא כולו עולם הזה.

אבל באמת, השורש של אין תנועה, הוא מן השורש של ה”אתה פה עמוד עמדי”. הרי כל דבר יש לו תנועה, שהוא רוצה לעלות לעליונים, ואצל אחר נקודה זו נותקה, ואמרו לו “שובו בנים שובבים חויך מאחר” – לך אין תנועה!

תשובה, ולמעלה מן התשובה

רפג

ואמנם הוא תפס שיש לו רק את העולם הזה, אבל באמת העומק של דברי הבת-קול, בלי התלבשות, הוא: "ואתה פה עמוד עמדי", אין עוד מלבדו, ומצד האין עוד מלבדו לא שייכת תנועה. תנועה שייכת במקום שיש צורך לנענע את כל חלקי הנפש לתפיסה של אין עוד מלבדו, אבל מה שכבר נאחו, מה שכבר נתפס באין עוד מלבדו – אין בו תנועה.

"שובו לכם לאהליכם" – יש בחינה של שובו, בחינה של תשובה. אבל מאידך יש את התפיסה של "ואתה פה עמוד עמדי", אין תשובה, אין תנועה.

שער הנ' איננו נברא

"חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולם נתנו למשה חסר אחת" (נדרים לח ע"א), וישנם נ' שערי תשובה שהם מקבילים לנ' שערי בינה.

אבל באמת שער הנ' הוא לא נברא, וכשם שהנ' שבבינה לא נברא, כך גם שער הנ' שבתשובה לא נברא. לא נברא כלומר, שאין בו תנועה, אלא יש בו גילוי עצמי של אין עוד מלבדו, וכיון שכך – אין לו לאן להתנועע, כי אין עוד מלבדו.

שובו כלומר, יש שורש ויש התרחקות מהשורש, והתשובה היא ההחזרה לשורש, ביטול ההתרחקות. אבל כאשר מבינים שאין עוד מלבדו, ולית אתר פנוי מיניה, לא שייך להתרחק ממנו יתברך, וממילא גם לא שייך להתקרב. זהו גילוי עצמי של "אתה פה עמוד עמדי" כלומר, לא שלא תלך, אלא שאי אפשר ללכת, אין להיכן ללכת, כי הכל מלא ממנו יתברך.

מה שאנחנו תופסים היום כתנועה ממקום למקום, זהו אותו יחס ששייך ריחוק ממנו יתברך וקירוב אליו יתברך. אלא שכאשר הדבר משתלשל לעולם העשייה, אנחנו תופסים זאת כקירוב של מקום או ריחוק, תנועה במקום. אבל באמת, השורש של המושג תנועה נובע מהקירוב אליו יתברך ומהריחוק ממנו יתברך, וכאשר מבינים שאין עוד מלבדו, ולא שייך להתרחק – ממילא גם לא שייך להתקרב, כי אין נקודה של תנועה. וכאשר השורש של התנועה בטל, בודאי שההתלבשות של התנועה גם היא בטלה, ואין תנועה גם בעולם העשייה.

בעצם, כל דבר שמתנועע, הנקודה הפנימית שבו שמתנועעת, היא ההתקרבות אליו יתברך. אבל כאשר משיגים את הבחינה של "אתה פה עמוד עמדי",

שאינן נקודה של ריחוק ממנו יתברך – הרי שלא שייך להתנועע אליו. להתנועע כלומר, כאן הוא לא נמצא ושם הוא נמצא, כאן יש חסר ושם יש שלמות, והחסר מתנועע לשלם. אבל כאשר האדם משיג שאינן עוד מלבדו, ואינן מציאות של חסרון כלל – שם לא שייך להתנועע, אלה זה גילוי עצמי של אינן עוד מלבדו.

ההכרה וחסר ההכרה בזה – זה גופא תנועה. אבל כאשר מתגלה ההכרה בנפש – מכאן ואילך אינן תנועה. התנועה לשער הנ' קיימת, אבל בשער הנ' עצמו, שהוא לא נברא, אינן תנועה. "אתה פה עמוד עמדי".

ביו"כ מתגלה תפיסת האינן עוד מלבדו

"יום הכפורים מכפר לשבים ולשאינם שבים", כלומר, יום הכפורים הוא שורש לשני דברים: מחד, הוא שורש לעשרת ימי תשובה, לשבים. ומצד תפיסה זו, הוא ה"עשירי יהיה קודש", הוא העליון שבתשובה, הוא המקור של התשובה, השורש של התשובה.

אבל מאידך, מכפר לשאינם שבים, כלומר, הוא מגלה נקודה שיש כאן עצמיות בעצם של אינן עוד מלבדו. "אינם שבים" כלומר, שלא שייך בהם מהלך של תשובה. זהו גילוי עצמי של מציאותו יתברך, של האינן עוד מלבדו.

"ימים יוצרו ולו אחד – זה יום הכפורים" (אליהו רבה פרשה א), כאמרם ז"ל שזה יומו של הקב"ה. ולענייננו, זהו יום שמתגלה בו התפיסה היחידה שהיא: אינן עוד מלבדו, ואם אינן עוד מלבדו, לא שייך מהלך של תשובה.

תשובה קדמה לעולם, כלומר: היא היתה ההכנה למציאות של עולם שיחזור אליו יתברך. אבל מצד התפיסה היותר עליונה, מצד התפיסה שאינן עוד מלבדו, ואינן יחס לשום מציאות שיהיה עולם – מצד כך גם לא שייכת בחינה של תשובה. זוהי עצמיות של אינן עוד מלבדו.

זוהי התפיסה הפנימית יותר של יום הכפורים, האחיזה באותה נקודה שעצם המציאות של הנבראים דבקים בו יתברך, נכללים בו יתברך, אינן עוד מלבדו כפשוטו, וממילא אינן נקודה של תשובה.

תשובה, ולמעלה מן התשובה

רפה

התדבקות בתשובה וב"שאינם שבים"

ברור הדבר, שהן הגבול אמת, והן הבלתי בעל גבול אמת, וכשם שה"אינם שבים" אמת, כך התשובה אמת. וההתדבקות בנקודה של אינם שבים, אינה ח"ו לבטל את מצות התשובה, הכוללת חרטה, וידוי, קבלה לעתיד, כמבואר ברמב"ם הל' תשובה. אלא צריך שתהיה התדבקות לשתי הנקודות: מחד – דבקות בגבול, דבקות בתשובה על כל גדריה, דבקות בתנועה ובחזרה אליו ית' [יש ריחוק ויש קירוב], אבל מאידך ביחידה שבנפש – שם יש את הנקודה של "אינם שבים".

תשובה ובושה הם אותם אותיות, כי שורש אחד להם. "הכמת אדם תאיר פניו" (קהלת ת, א). ומאידך, בושה, "אזיל סומקא ואתי חורא" (ב"מ נח ע"ב), צבע הפנים מתחלף מלבן לאדום. נקודת הבושה היא אותה נקודה של תשובה.

אמנם, כל זה מצד החכמה, אבל מצד ה"ימותו ולא בחכמה", למעלה מהחיה, למעלה מהחכמה, מצד נקודת היחידה שבנפש – שם אין בושה, שם אין תשובה, אלא יש את עצמותו יתברך, שם יש התדבקות בו יתברך, התכללות בו יתברך.

סוד הנעילה – הכל נעול, אין תנועה

סופו של יום הוא תפילת נעילה.

על מנשה המלך אמרו חז"ל, ש"באותה שעה עמדו מלאכי השרת וסתמו כל החלונות של מעלה, ואמרו לפניו רבון העולם אדם שהעמיד צלם בהיכל אתה מקבלו בתשובה, אמר להם אם איני מקבלו בתשובה הריני נועל פתח בפני כל בעלי תשובה, מה עשה הקב"ה חתר לו חתירה מתחת כסא כבודו ממקום שאין מלאך יכול לשלוט" (רות רבה ה, ו).

מנשה הוא אותיות משה-נ, זוהי אותה בחינה של שער הנ' שכביכול משה רבינו עדיין לא השיג. ומצד ה"זה לעומת זה", כשהגיע מנשה לנ' של הקליפה, נסתתמו לפניו כל שערי שמים. "חתר לו הקב"ה מתחת כסא הכבוד", זו תפיסה שלמעלה מעולם של הכבוד. מצד נקודת ה"בעצמו", שהיא למעלה מהנקודה של

"בכבודו" – שם יש את הנקודה של "חתר לו חתירה". זוהי אותה נקודה שלמעלה מתפיסת התשובה.

זהו הסוד של נעילה. נעילה זו הבחינה של מנשה, שננעלים כל שערי שמים, אין שם תשובה. אם אין שם תשובה, לכאורה הרי עיצומו של יום בעיקר הוא בתפילת נעילה, ואיך נאמר שאין בו תשובה?

אולם היא גופא הסוד של יום כפור. כאשר ננעלים כל שערי שמים, ואין תשובה – אז מתגלה שאין עוד מלבדו, שלא צריך תשובה, שזוהי נקודה שלמעלה מן התשובה! זו אותה נקודה של אין עוד מלבדו כפשוטו, ממילא אין תנועה, אין תשובה, אין ריחוק ואין קירוב, יש רק עצמיות של דבקות, התכללות בו יתברך. זהו סוד הנעילה. נעילה כלומר, שהכל נעול, הכל חתום, אי אפשר להתנועע! כשאי אפשר להתנועע – מתגלה ה"אתה פה עמוד עמדי". אי אפשר ללכת, אין צורך ללכת, זוהי ההתכללות הגמורה בו יתברך.

האחיזה העצמית, הפנימית, התפיסה של אין עוד מלבדו – נועלת כל דבר, חוסמת כל דבר, ולא נותנת מקום להתנועע. כביכול הקב"ה ממלא את הכל, ואין מקום לזוז.

בודאי שזהו משל בעלמא, אך עומק הנקודה הוא, שתנועה היא יחסיות של קירוב וריחוק מהבורא, וכאשר מבינים שאי אפשר להתרחק, לא שייך גם להתקרב.

זהו סוד הנעילה.

ה' קודם שיחטא ולאחר שיחטא

בסליחות, שהן הכנה לר"ה ויו"כ, וביו"כ גופא בתפילת נעילה, נהגו להרבות בהזכרת י"ג מידות של רחמים.

בעצם, יש כאן שתי תפיסות: "ה' ה' – אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה" (ר"ה יז ע"ב).

חטא הוא מלשון חסרון, כידוע בספרים. הנברא מצד עצם תפיסתו, הוא חסר, לא שלם. השלם היחיד, זה הוא יתברך.

אלא שכאשר החסר משתלשל בעשיה, הוא מתפרש כחטא, מצד הג' קליפות טומאה של עבירה. אבל בעצם, גם באצילות כביכול יש חסר. מה החסר? אותה נקודה שהנברא הוא לא בורא, זה חסר. כל מה שלא נכלל בעצם לבורא – זה גופא החסר, אלא שמבריאה ומטה, בתוך הנברא עצמו, לנברא עצמו יש התרחבות של החסר. אבל בעצם, עצם כך שהנברא הוא נברא ואינו שלם בכל השלמות כמוהו יתברך – זה גופא החסר.

כאמור, חטא מלשון חסרון, וממילא שם ה' קודם שיחטא ולאחר שיחטא פירושו, קודם שיש חסר ולאחר שיש חסר. קודם ולאחר, אין הכוונה יחס של זמן, אלא קודם הכוונה מצד התפיסה שאין חסר, ולאחר הכוונה מצד התפיסה שיש חסר.

נמצא, שלי"ג מידות של רחמים יש שתי בחינות: בחינה אחת מצד הגבול, ומצד כך הכוונה קודם שיחטא כפשוטו, ולאחר שיחטא כפשוטו, ואז יש את כל הי"ג מידות רחמים. אבל מצד ההתדבקות בנקודת האין עוד מלבדו, שורש התשובה הוא להכנס לעולם של "אינם שבים", להכנס לעולם של ה' קודם שיחטא, קודם שיחטא כלומר, שאין חסר.

כאשר מבינים את ה"אתה פה עמוד עמדי", שזוהי ההתכללות הגמורה בו יתברך, אין צורך ללכת למקום אחר כי כאן ולא חסר כלום, ואי אפשר ללכת – זוהי בעצם הנקודה הפנימית ביותר של התשובה, שבעומק, כמו שביררנו, היא למעלה מן התשובה.

אדה"ר דבק בנקודה שאין בה תשובה

אדם הראשון חטא ולא עשה תשובה. ומובא במדרש (בראשית רבה כב, יג): "ויצא קין מלפני ה' וכו', פגע בו אדם הראשון, א"ל: מה נעשה בדינך? א"ל: עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר: כך היא כוחה של תשובה, ואני לא הייתי יודע. מיד עמד אדה"ר ואמר 'מזמור שיר ליום השבת'".

עומק הדברים: אדם הראשון מתחילה דיבק עצמו לאחר החטא בנקודה שהיא למעלה מן התשובה. קין חידש את הנקודה של התשובה, אלא שאדם

הראשון אחר שגילה לו קין את סוד התשובה, בחר להתדבק בגבול וגם בבלתי בעל גבול, ומצד ההתדבקות בגבול, הוא דבק בתשובה, שזה מה שגילה קין.

אבל אדם הראשון לאחר שחטא, מה היתה שורש הנקודה שלא עשה תשובה? – הוא דבק בנקודה שאין בה תשובה! גם לאחר החטא הוא דבק באותו עולם שאין בו תשובה כביכול, הוא דבק באותה נקודה פנימית שאפילו לאחר שחטא כביכול אין כאן חטא.

שבת אותיות שב-ת. כלומר, באים להשיב את הת'. זוהי הבחינה של קין, שגילה את התשובה, ועל זה אמר אדם הראשון "מזמור שיר ליום השבת". אבל יש את הנקודה של שבת שהיא לא שב-ת', אלא מלשון שביתה, אין פעולה בעצם, ואם אין פעולה, כלומר שאין תנועה, ואם אין תנועה, כלומר לא צריך תשובה.

התפיסה של שבת שאנו תופסים כיום, היא: "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי תשבות" – יש תנועה, ושבת היא אותה נקודה של סוף התנועה. אבל מצד "יום שכולו שבת", הרי שהכל שביתה. זהו החילוק בין שבת שלפני החטא לשבת שאחר החטא.

שתי שבתות – של הגבול ושל הבלתי בעל גבול

"אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן – מיד נגאלים" (שבת קיח ע"ב).

מה הכוונה? על אלו שתי שבתות מדובר? – על השבת של הגבול והשבת של הבלתי בעל גבול!

שבת של הגבול, זוהי אותה שבת של השוב, שכל ערב שבת צריך לעשות תשובה, כמבואר בספרים הקדושים שבכל שבת העולמות חוזרים לשורשם. אבל כל זה מצד תפיסה שיש חטא, שיש תנועה, וממילא צריך להחזיר את הדבר לשורשו. אבל מצד התפיסה היותר עליונה, של "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי עולמים" – זוהי ההתדבקות באין עוד מלבדו.

זהו סוד הגאולה של "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות", כמו שביררנו בסוד הגאולה הוא הגילוי של הגבול והבלתי בעל גבול הנכללים זה בזה.

אדם הראשון לאחר החטא דבק בנקודה שאין בה גבול, ומאידך הוא דבק בתשובה של קין, שיש גבול. כאן היה כביכול את ה"משמרין ישראל שתי שבתות" – שביתה מעיקרה, "אין עוד מלבדו", אין חטא, ושביתה לאחר המעשה, שביתה לאחר החטא. וזאת הוא למד מקין.

אלא שברור הדבר, שכיון שכבר היו תולדות, והתולדות אחזו רק בגבול כביכול, כבר היתה חסרה ההתכללות, אבל בעצם זוהי הנקודה הפנימית, לגלות את העולם שלמעלה מעולם התשובה, את העולם של אין עוד מלבדו, שלא שייך בו תשובה, ולכלול עמו את עולם התשובה.

נמצא אם כן, ששורש התיקון הוא לכלול את העולם של התשובה בעולם שלמעלה מן התשובה, "והיו לאחדים בידיך".

"כל האומר דוד חטא – אינו אלא טועה"

משיח בן יוסף הוא מצד התפיסה שיש תשובה. עשרה הרוגי מלכות היו תיקון לחטאו של יוסף. ומשיח בן יוסף, הוא זה שבא להניע את העולם לעשות תשובה, הוא מנסה לקרב את הגאולה. משא"כ משיח בן דוד, שבא לגלות את אותה נקודה שאין בה תשובה.

מחד אמרו חז"ל: "כל האומר דוד חטא – אינו אלא טועה" (שבת נו ע"א), ומאידך אמרו ש"דוד בן ישי הקים עולה של תשובה" (מו"ק טז ע"ב). מה הכוונה? אם הוא לא חטא, מה שייך בו ענין התשובה?

אמנם, זה גופא הסוד שהוא גילה. את עצם התשובה כפשוטה, לכאורה לא דוד חידש, אלא קין, ואדם הראשון למד זאת ממנו. דוד המלך בא להוציא את הבכח של שבעים שנה של אדם הראשון, ולגלות בעולם את נקודת התשובה של אדם הראשון. ולא את התשובה שאדם הראשון למד מקין, אלא את התשובה שאדם הראשון עשה לפני שהוא למד מקין את התשובה.

הוא בא לגלות את אותה נקודה של "כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה". ולכאורה איך אפשר, הרי ישנם פסוקים מפורשים שדוד חטא? – אלא מתגלה כאן, שהבעצם של החטא לא קיים, הבעצם של המציאות שאומרים שיש חטא – אין כזו תפיסה!

לכן נאמר עליו ש"הקים עולה של תשובה", הוא גילה את המציאות שלמעלה מן התשובה. תשובה כפשוטה נלמדת מקין, אבל הנקודה שלמעלה מן התשובה, להוציאה מהכח להפועל – דבר זה לימדנו דוד המלך. ובעצם זהו שורש הגילוי של משיח בן דוד.

נמצא אם כן, שכאשר תהיה ההתכללות של משיח בן יוסף עם משיח בן דוד, תהיה בעצם התכללות של התשובה עם למעלה מן התשובה, וזהו הסוד הגמור של האין עוד מלבדו. יש תנועה ואין תנועה, יש תשובה ואין תשובה; כאן יש את ההתאחדות הפשוטה של האין עוד מלבדו.

אילו נסבור שאין תשובה, יקשה לכאורה מה קרה כאן? מדוע לקח שית אלפי שנים לתקן את חטא אדה"ר? בהכרח, אפוא, שיש תשובה. אבל אם יש תשובה, איך בכלל אפשר לחזור לקב"ה, כמו שאומרים חז"ל "שאלו לחכמה חטא מהו עונשו וכו'" (ילקו"ש יחזקאל רמז שנה), שבין החכמה, בין הנבואה ובין התורה – כולם סברו שאין אפשרות של תשובה.

כי בעצם, האפשרות לחזור לקב"ה, בעומק היא רק מצד אותה תפיסה שאין בה חטא! כלומר, האור שאין אפשרות לחטא, מאיר לתוך עולם החטא, והוא שורש התשובה.

גילוי שחטא יוסף איננו

כתוב בזוהר הקדוש, שמי שפוגם בבריתו, אין לזה תשובה זולת תשובה סגוי, וביארו המקובלים, שיש תשובה במידת הבינה ויש תשובה במידת החכמה. אבל אפשר לברר עומק אחר בזה.

בעצם, יוסף חטא בפגם היסוד, בפגם הברית, שעל פגם זה אמרו שאין תשובה. כאן מתגלה סוד התאחדות של משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. מצד התפיסה של יוסף, כביכול המהלך הוא תשובה. אבל התשובה אומרת שאין לזה תשובה, כל הפוגם בבריתו אין לזה תשובה. אם אין לזה תשובה, מאי תשובה סגוי שכתוב בזוה"ק שמהני לחטא?

תשובה סגוי, היא אותה נקודה של עולם שאין בו תשובה. כי מצד האחיזה שיש תשובה, הרי שהפוגם בבריתו ונכנס לעולם של פירוד, בעצם אי אפשר להחזיר את הענפים לשורשם. רק מצד התפיסה שמעולם לא היתה התפורות –

תשובה, ולמעלה מן התשובה רצא

מצד הנקודה הזאת יש את התיקון. תיקון כלומר, גילוי שמעולם לא היה פירוד. וכאשר הבעצם של החטא של יוסף הוא אותה נקודה של חטא שאין בו תיקון – אז מתגלה ה"אחדים" של משיח בן יוסף ומשיח בן דוד.

הרי בעצם, מעין החטא שחטא יוסף, חטא גם דוד המלך, חטא בת-שבע. ולא במקרה הוא, שהחטא של יוסף והחטא של דוד הוא אותו חטא, אלא הכוונה, שיוסף כביכול תופס שהחטא חטא, וצריך תשובה, אולם אי אפשר לעשות תשובה. ודוד המלך בא לגלות: "כל האומר דוד המלך חטא אינו אלא טועה", בא לגלות שהחטא של יוסף אינו חטא, אין חטא, אין חסרון, יש התכללות פשוטה בו יתברך. אין אלו שני חטאים, אלא זהו גילוי עצמי בחטא של יוסף, שבעצם אין עוד מלבדו, ואין כאן אפשרות של חטא.

תפיסה שיש חוץ

ביוסף כתוב: "וינס ויצא החוצה" (בראשית לט, יב). ה"ויצא החוצה", שכביכול יש חוץ, שכביכול החוץ הוא כפשוטו – זה גופא החטא! "שובו בנים שובבים חוץ מאחר", שישנה תפיסה של חוץ.

אבל באמת אין חוץ, אלא הכל אין עוד מלבדו, וא"כ אין פנים ואין חוץ, לא פנים לא אחור, לא מעלה לא מטה. עצם התפיסה שיש "וינס", שיש לאן לברוח – זה שורש החטא. אבל בעצם, "ממך אליך אברח", וכאשר מבינים זאת, מבינים שאין צורך כלל לברוח, אלא נשארים במקום, "ואתה פה עמוד עמדי", אין מקום לחטא, אין תפיסה לחטא.

תשובה קדמה לעולם

הגדרת הדברים: מצד המ"ט שערי בינה – יש חטא ויש תשובה, מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, וצריך להשיב את הטמא לטהור.

אבל מצד שער הנ', בעצם לא שייך חטא. מצד יוסף, משיח בן יוסף, שהוא ענין החכמה – יש חטא, וצריך לעשות תשובה, אבל אי אפשר לעשות תשובה. "תשובה קדמה לעולם", כי מצד העולם אי אפשר לעשות תשובה, זה דבר שלמעלה מהנבראים. אם היא "קדמה לעולם", א"כ לא שייך להגיע לתשובה. אלא שייך לגלות שלא צריך תשובה, וזו הכוונה קדמה לעולם!

קדמה לעולם הכוונה היא, שעד כמה שאדם ינסה להשיג את שלמות התשובה, הוא לא ישיג, כי את הקדמה לעולם אי אפשר להשיג, ובתוך העולם חסרה התשובה, וא"כ איך מגיעים לתשובה? – רק בהדבקות בקדמה לעולם. ומצד הקדמה לעולם – לית מחשבה תפיסא ביה, ואז מבינים שלא שייך לומר שצריך תשובה כי אין חטא.

"תשובה קדמה לעולם" כתוב כאן, שכאשר אדם הולך מחיל אל חיל בתשובה, והוא מגיע למ"ט, הוא מגלה שהמ"ט לא יכול לתקן את הכל. פגם הברית לא מתוקן. מה כן התשובה? תשובה שכתוב כאן, שיש כאן את המציאות שהיא קדמה לעולם, וצריך לדבק עצמו לקדמה לעולם, וזה גופא התשובה!!! אבל אין הכוונה לשוב, כפשוטו, אלא הדבקות בקדמה לעולם, שלא היה החטא.

זהו הבעצם של התשובה. זה ה"ימים יוצרו ולא אחד", יומו של הקב"ה, יום אחד בשנה שבו מתגלה הנקודה שאין בה תשובה, של "אינם שבים". ודאי שמתגלה גם "השבים" ומצד זה ישנם עשרת ימי "תשובה", אבל העומק הפנימי יותר הוא אותה נקודה שבה אין תשובה.

ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד

"ויהי ערב – אלו מעשיהן של רשעים, ויהי בוקר – אלו מעשיהן של צדיקים, יום אחד – שנתן להם הקב"ה יום אחד, ואיזה זה יום הכפורים" (בראשית רבה ג, ח).

עומק הדברים: מצד הנפרדות אנחנו תופסים, ויהי ערב מעשיהם של רשעים, זהו הרע, זהו הנפרדות. מצד ויהי בקר, אור, אנחנו תופסים מעשיהם של צדיקים. "יום אחד" כתוב כאן, שהמעשים של הצדיקים לא מקרבים אותם לבורא, והמעשים של הרשעים לא מרחיקים אותם, אלא "ואתה פה עמוד עמדי", אין עוד מלבדו, ואדם לא יכול להתרחק ממנו.

עם זאת, בהכרח אדם חייב לשמור את כל התורה כולה, שכשם שהבלתי בעל גבול אמת, כן הגבול אמת. ומצד הגבול יש קירוב ויש ריחוק, אבל מצד ה"יום אחד", כמו שמביא רש"י מחז"ל, שלא כתוב "יום ראשון", אלא "יום אחד", שהקב"ה יחיד בעולמו – הכוונה היא, אתה הוא עד שנברא העולם, ואתה הוא משנברא העולם גם כן, אין עוד מלבדו, ומצד ה"יום אחד" הזה, אין דבר

שיקרב את האדם לבורא ואין דבר שירחיק את האדם מהבורא. עצם היחידה היא אותה נקודה שנדבקות בקב"ה ולא שייך להפרידה.

מחכמה ומטה שייך קירוב ושייך ריחוק, שייך העלאה והורדה, שייך זיווג, שייך פנים בפנים, אחור באחור, כל הזיווגים האפשריים, שייך אופן של קירוב ואופן של ריחוק. אבל מצד היחידה שבנפש, היא נכללת בו יתברך. ואפילו רשע שברשעים שחטא להכעיס, את היחידה שבנפש אי אפשר להרחיק מהקב"ה, אי אפשר לכלותה, זה הקול הדומם הפנימי שנמצא בנפש, שמדמם את כל חושי הנפש, ומשתיק אותם, ונותן לאדם לשמוע את התפיסה האמיתית שאין עוד מלבדו כפשוטו.

והקול הזה נשמע בכל עת, אלא שכאשר האדם יוצא מהדבקות בבלתי בעל גבול, הוא לא שומע את הקול הזה. אבל כאשר האדם מפנה מחשבתו, שזה הענין של החמשה עינויים ביום הכיפורים, פינוי מכל שורש התפיסה של העולם, והוא מייחד את נפשו בחי החיים, הוא שומע איך שהיחידה שבנפש תופסת, מקשיבה, מאזינה, אין עוד מלבדו.

אין לזה ביטוי, אין לזה מילים, אבל זוהי עצם תפיסת ההוי-ה. עצם תפיסת הבריאה מצד היחידה, היא אין עוד מלבדו. עד אשר בשעת הנעילה, מתגלה שהכל נעול, הכל חסום, אין שום תנועה, אי אפשר להתנועע. אז דייקא מגלים את הקב"ה בעצם, אין עוד מלבדו.

על שער הנ' נאמר: "כל באיה לא ישובון" (משלי ב, יט), אין בו תשובה, אין בו תנועה, זוהי ההתאחדות בו יתברך. בנקודה שלמעלה מהתשובה מתגלה האין עוד מלבדו ממש.

אלא שעבודת האדם להשיב את עצמו מעולם שיש בו תשובה, לעולם שאין בו תשובה. אבל כאשר הוא נכלל שם, הוא מגלה שאין עוד מלבדו ממש.

זהו סוד הבריאה: שום דבר לא חוצץ מלפניו ית', שום דבר לא מבדיל ממנו יתברך, וכאשר הנפש תופסת זאת, היא נכללת בו יתברך.

"אשרי איש שלא ישכחך!"